

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BATI AVRUPA'DA İRKÇİLİK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Doktora Tezi

Danışman

Hazırlayan

Prof. Dr. Selahaddin BAKAN

Cemile Neslihan AYDIN

MALATYA 2021

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BATI AVRUPA'DA IRKÇILIK VE YABANCI
DÜŞMANLIĞI**

DOKTORA TEZİ

Cemile Neslihan AYDIN

**Danışman
Prof. Dr. Selahaddin BAKAN**

MALATYA 2021

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Selahaddin BAKAN'ın danışmanlığında doktora tezi olarak hazırladığım “**Batı Avrupa’da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımda yazıldığını ve yararlandığım tüm eserlerin, hem metin içinde hem de kaynakça yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Cemile Neslihan AYDIN

ÖNSÖZ

Kalıtsal fiziksel özelliklerle belirli kişilik özellikleri arasında nedensel bir bağlantı kurarak bazı ırkların diğerlerinden üstün olduğunu savunan görüş olarak ırkçılık, ilk nitelendirmelerini 16. yüzyılda dile getirirken 18. yüzyıl dünya ekonomisini şekillendiren en önemli faktör olarak tarihte yerini almıştır. Günümüz insan hakları hukuku temelinde kabul edilemez nitelikte değerlendirilen ırkçılık olgusu, insan hakları ve demokrasi idealini benimseyen ülkeler tarafından hukuksal mücadele kapsamına alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen işgücü talebi ve buna bağlı olarak Batı Avrupa'ya gerçekleşen göçler, değişen uluslararası dengeler ile fiilen Avrupa topraklarında yaşanan Nasyonal Sosyalizm İrkçılığı, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık mücadelesini Batı Avrupa Devletlerinin gündemine getirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte kökenleri oldukça eskiye dayanan yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, günümüzde ekonomik nitelikli olarak halen varlığını sürdürmektedir. Bu doğrultuda Batı Avrupa ülkeleri ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesini Avrupa Birliği hukukuna dahil etmişlerdir.

“Batı Avrupa’da İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı” başlıklı bu çalışma, bilimsel ırkçılık kuramlarının ve yabancı düşmanlığı olgusunun doğduğu coğrafya olarak Batı Avrupa Ülkelerinin Avrupa Birliği kapsamında ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele mekanizmasını ele almaktadır.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurarak bana destek olan başta tez danışmanım Prof. Dr. Selahaddin BAKAN olmak üzere, Tez İzleme Komitesi üyeleri Prof. Dr. Ahmet KARADAĞ ve Prof. Dr. Gökhan TUNCEL’e şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu çalışmayı hazırlarken benden desteklerini esirgemeyen ailem ve mesai arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Cemile Neslihan AYDIN

MALATYA, 2021

BATI AVRUPA'DA IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Doktora Tezi

Cemile Neslihan AYDIN

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı

2021

Danışman: Prof. Dr. Selahaddin BAKAN

ÖZET

Coğrafi keşiflerle birlikte farklı insan toplulukları ve kültürlerinin keşfi sonucu ırkçı düşüncenin doğuşu, Batı Avrupalı düşünürlerce kavrama bilimsel çerçeve çizilmesi çabalarıyla mümkün olmuştur. Bireysel ihtiyaçları karşılamanın ötesinde artı üretime geçilmesi dolayısıyla tüketim kavramının boyut değiştirmesi ve niteliklerinin değişmesi, piyasa kavramının da anlam ve çeşitliliğinin değişmesi ve gelişmesi sürecini beraberinde getirecektir. Kölelik düzeninin kamuoyu nezdinde meşruiyetini sağlama işlevini görmek üzere yapılan araştırmalar sonucu geliştirilen bilimsel ırkçılık teorileri, büyük ekonomik getirilerin önündeki engelleri kaldırmayı başarmıştır. Piyasalardaki etkin rolü tarihsel deneyimlerle sabit olan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı olguları günümüz insan hakları ideali doğrultusunda politikalarla bertaraf edilse de toplumsal olarak yerleşik bir konum kazanabilmiştir. Bununla birlikte mevcut sosyolojik yapı, kavramların genel olarak piyasa ekonomisinde ve popülist politikada kullanımına da olanak sağlamaktadır.

Bu çalışmada, Batı Avrupa ülkelerinin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele mekanizması izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı, Avrupa Birliği Mücadele Politikası, Amsterdam Antlaşması.

RACISM AND XENOPHOBIA IN WESTERN EUROPE

Doctoral Dissertation

Cemile Neslihan AYDIN

Inönü University Institute of Social Science

Department of Political Science and Social Sciences

2021

Advisor: Selahaddin BAKAN (Professor)

ABSTRACT

The emergence of racist thought as a result of the discovery of different human communities and cultures along with geographical discoveries was made possible by the efforts of Western European thinkers to draw a scientific framework for the concept. Beyond meeting individual needs, the transition to surplus production have bring about the change and development the meaning and diversity of the concept of market, as concept of the consumption changes in size and changes its qualities. Scientific theories of racism developed as a result of the researches carried out to ensure the legitimacy of slavery order in the eyes of the Western European public, have succeeded in removing the obstacles in front of great economic returns. Although the concepts of racism and xenophobia, whose effective roles in the markets are proven by the historical experiences, are eliminated by policies in line with today's human rights ideal, they have gained a socially settled position. However, the current sociological structure also allows the use of concepts in the market economy and populist politics in general.

In this study, mechanism of combating racism and xenophobia in Western European Countries will be tried to be explained.

Keywords: Racism, Xenophobia, European Union Struggle Policy, Amsterdam Treaty.

BATI AVRUPA'DA IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

Cemile Neslihan AYDIN

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	3
1.4. Bilgi Toplama ve İşleme Araçları	3
1.5. Araştırmanın Sunuş Sırası	3

İKİNCİ BÖLÜM

IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI: KAVRAMSAL ANALİZ

2. KAVRAMSAL ANALİZ.....	5
2.1. Irk ve Irkçılığın Kavramsallaştırılması	5
2.1.1. Karıştırılan Kavramlar: Etnosentrizm ve Irkçılık	9
2.1.2. Irksal Kazanımları Sürdürme Çabası Olarak Irkçı Ayrımcılık	13
2.1.3. Milliyetçilik ve Irkçılık	17

2.1.4. Antisemitizm	20
2.1.4.1. Geleneksel Antisemitizm.....	20
2.1.4.2. Irkçı Antisemitizm.....	25
2.2. Yabancı Düşmanlığı.....	31
2.2.1. Göç ve Göçmenlik	31
2.2.2. Yabancı Düşmanlığı Kökeninde Barınan Olgu: Korku	34
2.2.2.1. Korkunun Psikolojisi	34
2.2.2.2. Çok Boyutlu Olgunun Sosyal Niteliği.....	36
2.2.2.3. Siyaset ve Ekonomi Sahası	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI: TARİHSEL ANALİZ

3. TARİHSEL ANALİZ	41
3.1. Irkçılık ve Kölelik	41
3.2. Irkçılığın Kökenleri	50
3.2.1. Erken Dönem Irkçı Düşünce	51
3.2.2. Nasyonal Sosyalizm Irkçılığı	63
3.2.3. Yeni Irkçılık	74
3.3. Yabancı Düşmanlığı.....	78
3.3.1. İslamofobi.....	82
3.3.1.1. Osmanlı-Türk Algısının Tarihsel Yansımaları.....	86
3.3.1.2. Arap Coğrafyası Kültürel Etkileri.....	95
3.3.1.3. Siyasal Tasavvurlar	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

4. IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI İLE MÜCADELEDE AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARI VE YASAL DÜZENLEMELER	104
4.1. Amsterdam Antlaşması Öncesi AB Politika ve Düzenlemeleri	107

4.1.1. 1986 Tarihli Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Deklarasyon.....	108
4.1.2. Ulusal Yasalara Uygun Olduğu Ölçüde Mücadele: 1990 Tarihli Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Konsey İlke Kararı	109
4.1.3. Kınama ve Kararlılık Vurgusu: 1994 Korfu Zirvesi	111
4.1.4. Ciddi Bir Adım Olarak Kahn Komisyonu Raporu	113
4.1.5. Avrupa Eğitim Sistemine Yapılan İlk Atıf ve 1995 Tarihli Konsey İlke Kararları.....	121
4.1.6. Etkili Bir Ceza Sistemi Vurgusu ve 1995 Tarihli Komisyon Bildirisi.....	126
4.1.7. Yargısal İşbirliğini Sağlama Konusunda İlk Adım: Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Ortak Eylem	127
4.1.8. Irkçılığa Karşı Avrupa Yılı İlke Kararı ile Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi'nin Kuruluşu	128
4.2. Amsterdam Antlaşması Sonrası AB Politika ve Düzenlemeleri.....	130
4.2.1. Üye Devletleri Bağlayıcı İlk Düzenleme Olarak Irk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesinin Uygulamaya Konmasına İlişkin Direktif.....	131
4.2.2. Ayrımcılığa Karşı Topluluk Eylem Programı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı.....	136
4.2.3. Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Çerçeve Kararı	137
4.2.4. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın İlanı.....	141
4.2.5. Göçmen Kökenli Gençlerin Toplumsal Katılım ve İştirakine İlişkin 27 Kasım 2012 Tarihli Üye Devlet Hükümet Temsilcilerinin Konsey Bünyesindeki Toplantı Sonuçları	142
4.2.6. 2014-2020 Dönemi İçin Bir Hak, Eşitlik ve Vatandaşlık Programı Oluşturan 1381 Sayılı ve 17 Aralık 2013 Tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü	145

BEŞİNCİ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ BATI AVRUPA ÜLKELERİNİN İRKÇILIK VE
YABANCI DÜŞMANLIĞI AÇISINDAN ANALİZİ

5. GENEL GÖRÜNÜM	146
5.1. Kurucu Ülkeler	152
5.1.1. Almanya	152
5.1.1.1. Yasal Mevzuat	152
5.1.1.2. Alman Irkçılığı ve Nasyonal Sosyalizm	162
5.1.2. Fransa	168
5.1.2.1. Fransa Yargı Alanında Bir Adım Önde	168
5.1.2.2. Jakobenizmden Birlik Fransa'sına	175
5.1.3. İtalya	183
5.1.3.1. İtalya'da Geç Atılan Adımlar ve Göç Kanunu	183
5.1.3.2. İtalya'da Yabancı Düşmanlığı	191
5.1.4. Benelüks Ülkeleri	196
5.1.4.1. Belçika	197
5.1.4.1.1. Federal Yapıya Yöneliş ve Ayrımcılıkla Mücadelede Yetki Alanı Belirsizliği	197
5.1.4.1.2. Belçika'da Irkçılık ve Irkçı Ayrımcılık	204
5.1.4.2 Hollanda	206
5.1.4.2.1. Hollanda'da Göçmenlere Batılı ve Batılı Olmayan Tasnifi	206
5.1.4.2.2. Hollanda'da Afrikalı Karşıtlığı	214
5.1.4.3. Lüksemburg	220
5.1.4.3.1. Eğitimde Üç Dilde Yeterlilik Belgesi Göçmen Aileleri Zorluyor 221	
5.1.4.3.2. Lüksemburg'da Gizli Irkçılık Eğilimi	225
5.2. Diğer Batı Avrupa Ülkeleri	229
5.2.1. İngiltere	229
5.2.1.1. Göçmenler Ülkesinde Ulusal Nitelikli Irksal Grup Ayrımı	229
5.2.1.2. İngiltere'de Afrofobi	237
5.2.2. İspanya	245
5.2.2.1. 1980 Tarihli Din Özgürlüğü Kanunu	245

5.2.2.2. Reconquista'dan Günümüze İspanya'da Irkçılık	256
5.2.3. Portekiz	261
5.2.3.1. Yasal Durum.....	261
5.2.3.2. Portekiz'de Azınlık Siyah Nüfus ve Afrofobi	272
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	278
KAYNAKÇA.....	285

KISALTMALAR LİSTESİ

- AAET : Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
- AB : Avrupa Birliği
- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu
- AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
- AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- AKÇT : Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
- ATAD : Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
- BM : Birleşmiş Milletler
- CERD : Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
- ECRI : Avrupa Konseyi Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Birimi
- ENAR : Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı
- EUMC: Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi
- FRA : Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı
- ICERD: Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
- IHRA : Uluslararası Holokost Anma İttifakı
- ILO : Uluslararası Çalışma Örgütü
- IOM : Uluslararası Göç Organizasyonu
- NSU : Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü
- OECD : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
- OHCHR: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği

PAD/BE: Afrika Kökenli İnsanlar/Siyah Avrupalılar

PEGIDA: Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür  rg t 

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bu başlık altında araştırmanın amacı, konusu ve önemi, araştırmanın kapsamı, hipotezleri, araştırmada kullanılan kavramsal tanımlar ve araştırmanın sunuş sırası hakkında genel bilgiler yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Ekonomik amaçlı olarak Batı Avrupa'da ortaya çıkan ve kuramlaştırılan ırkçılık ile Batı Avrupa'da tarihi oldukça eskilere dayanan bir olgu olarak yabancı düşmanlığı, günümüzde siyasal iktidarların çözmek zorunda oldukları önemli birer problem olarak varlıklarını sürdürmektedir. Bununla birlikte demokrasi, insan hakları, özgürlüklerin korunması ve hukukun üstünlüğü ilkelerine giderek daha fazla odaklanarak tüm bu hedefleri idealize eden, Avrupa Birliği adaylığı sürecinde önemli kriterler olarak adaylara sunan Avrupa Birliği için insan hakları ve özgürlükler günümüzde oldukça büyük bir öneme sahiptir.

Batı Avrupa ülkeleri İkinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında yaşanan sorunlara ekonomik bir birliktelik oluşturarak çözüm aramış, ilerleyen süreçte yaşanan gelişmeler ve toplumsal değişimler demokrasi ve insan haklarına daha fazla odaklanılması gerektiğini ortaya koymuştur. Gelinen noktada Batı Avrupa ülkelerinin liderliğinde şekillenen Avrupa Birliği, insan hak ve özgürlüklerine gerçekten büyük önem vermektedir.

Bu çalışmanın amacı, Batı Avrupa kaynaklı olarak ortaya çıkan ve bugün ekonomik, siyasi ve toplumsal olarak önemli şekilde varlığını sürdüren ırkçılık ve yabancı düşmanlığını incelemektir. Bu doğrultuda Batı Avrupa ülkelerinin öncülüğünde kurulan ve demokratik anlamda önemli gelişmeler kaydeden Avrupa Birliği'nin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesi analiz edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Birleşmiş Avrupa ülküsü Avrupa’da uzun süren mücadeleler ve savaşlar sonrası barışın kalıcı olarak sağlanmasına yönelik bir ideal olarak şekillenmiştir. 18. yüzyılda yaşanan savaşlar neticesinde bazı düşünürlerce kalıcı barışın sağlanması için Hıristiyan Birliği kurma fikri öne sürülmüştür. 1870-1945 yılları arasında Batı Avrupa’nın önemli iki ülkesi Fransa ve Almanya üç kez savaşmıştır. Bunun sonucunda ise bazı Avrupalı lider ve düşünürler, barışın sürdürülebilmesinin tek yolunun, ülkelerinin ekonomik ve siyasi yönlerden birleşmesi olduğu fikrine varmıştır. Bugün Batı Avrupa, yalnızca kendini oluşturan ulus devletlerin vatandaşlarından değil fakat oldukça fazla sayıda göçmenden ve yabancı nüfustan oluşmaktadır. Bu sebeple de çokkültürlü yapı çeşitli politikalarla muhafaza edilmeye çalışılmaktadır. Din kardeşliği ve yurttaş birliği gibi deneyimlerin ardından kalıcı barışın ve refahın ancak insani bir birlikle sağlanabileceği fikrinde uzlaşmış olan Batı Avrupa ülkelerinin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile sınılanması demokratik kazanımlarının da sınılanması ve bir anlamda tehlikeye düşmesi demektir.

Bugün gelinen noktada uluslararası istikrarın tüm dünya için ne derece önemli olduğu bilinmektedir. Dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşanan sorunların bile kısa sürede diğerlerini etkileyebildiği bir çağda uluslararası ilişkilerin en önemli aktörlerinden olan Avrupa Birliği açısından konu oldukça önemlidir. Bu çalışmada Avrupa Birliği’nde ırkçılık ve yabancı düşmanlığının boyutları, sebepleri ve unsurları araştırılarak, ırkçı şiddet ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede gerek Birlik gerekse üye ülkeler temelinde alınan tedbirler ve mücadele yöntemleri analiz edilmiştir. Ötekileştirmenin göçmenlere yöneldiği bir süreçte Avrupa’daki Türk nüfusun oranı da göz önüne alındığında konu Türkiye açısından daha önemli hale gelmektedir. Bununla birlikte Batı Avrupa’nın durumu Avrupa Birliği ile sınırdaş ve Arap Baharının yaşandığı coğrafya ile arasında paravan olan bir ülke olduğu için Türkiye açısından ayrıca önemlidir. Bu doğrultuda çalışmada, Birliğin ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadelesi analiz edilerek mevcut durum ile eksikler Avrupa Birliği, Türkiye ve ilgili tüm devletler açısından değerlendirilmiştir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmanın hipotezleri şunlardır:

- Irkçılık ve yabancı düşmanlığı kavramları ekonomik temalı olarak Batı Avrupa’da ortaya çıkmıştır.
- Ekonomik krizler ile ırkçılık ve yabancı düşmanlığı paralellik arz etmektedir.
- Avrupa Birliği ortak bir eğitim politikası benimseyemediği için Birliğin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile müdalele mekanizması etkili değildir.

1.4. Bilgi Toplama ve İşleme Araçları

Araştırmada, basılı ve elektronik ortamda yazılı kaynak taraması yapılarak ve görsel medya kaynakları kullanılarak bilgi toplanmıştır. Bu çerçevede; yapılmış olan bilimsel çalışmalar, tezler, kitaplar, ansiklopediler, süreli yayınlar, yasal ve kurumsal belgeler ve diğer yazılı kaynaklar taranmıştır. Elde edilen veriler “İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Klavuzu”nda belirtilen yöntemlerle tezde kullanılmıştır. Toplanan bilgilere dayanarak yazılan araştırmanın her aşaması, gerek tez danışmanı gerekse, Tez İzleme Komitesi üyelerinin görüş ve önerileriyle şekillendirilerek tamamlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Sunuş Sırası

Toplam dört bölümden oluşan çalışmanın, “Araştırma Hakkında” başlıklı birinci bölümünde; araştırmanın amacı, konusu ve önemi, hipotezleri, bilgi toplama ve işleme araçları yer almıştır. “Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı: Kavramsal ve Tarihsel Analiz” başlıklı ikinci bölümde çalışmanın anahtar kavramlarının analizleri yapılırken olguların tarihsel gelişim süreçleri ve günümüze yansımaları irdelenmiştir. “Avrupa Birliği Hukukunda Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı” başlıklı üçüncü bölümde Batı Avrupa liderliğinde kurulan Avrupa Birliği’nde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele amacıyla geliştirilen hukuki mevzuat analiz edilmiştir. “Avrupa Birliği Üyesi Batı Avrupa Ülkelerinin Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Açısından Analizi” başlıklı son bölümde ise Birlik temelinde belirlenen ortak mücadele politikasının etkinlik ve

başarısının değerlendirilmesi açısından Birlik üyesi Batı Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığının durumu ve boyutları analiz edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI: KAVRAMSAL ANALİZ

Dünya ekonomi tarihinde ve sosyal yapıların oluşumunda oldukça anlamlı bir öneme haiz olarak uzun bir sürece damga vuran ırkçılık olgusu, sahip olduğu önemli role binaen günümüzde de etkin bir konuma sahiptir. İlkçağ Medeniyetlerinde bile söz konusu olan kölelik olgusu insanlığın artı üretime geçmesi neticesinde gelişen ekonomik ve sosyal düzende yapısal bir dönüşüm geçirmiş ve bilimsel çalışmalara konu olmuştur. Gelişen üretim faaliyetleri, insanların doğal olarak hangi yeteneklere ve özelliklere sahip oldukları sorusunu gündeme getirmiştir. Bu sürecin sonunda bazı insanların doğuştan doğal olarak yönetmek, bazılarının ise çalışmak için uygun olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Ekonomik güdüyle gelişen bilimsel ırkçılık kuramları, günümüzde bilimsel anlamını kaybetmekle birlikte geçmişteki etkilerini çeşitli platformlarda muhafaza etmektedir.

2. KAVRAMSAL ANALİZ

İrkçilik ile ötekine karşı hissedilen ve bilinmeze olan korku/düşmanlık çeşitli dönemlerde, ekonomik ve toplumsal koşullarda kavramsallaşmıştır. Bu bölümde ırkçılık ve yabancı düşmanlığına temel oluşturan ve onları besleyen ilgili düşünce ve kavramlar analiz edilmiştir.

2.1. İrk ve İrkçiliğin Kavramsallaştırılması

İrk kavramı, Orta Çağın sonlarından itibaren çeşitli dillerde pek çok anlamda kullanılmakla birlikte göreceli olarak yenidir. İlk çağ toplumlarında farklı özellikleriyle yer almış olan kölelik düzeninin evrimi coğrafi keşiflerle gerçekleşmiştir. Bilimsel delillere dayandırılmadan önce de çeşitli tasniflerle insanlar arası bir kategorileştirme yapılmış, ekonomiye ve sosyal düzene yön verilmiştir. Dini metinlere dahi başvuru bu süreçte belli insan gruplarının köleleştirilmesi, çeşitli meşruiyet zeminlerinde desteklenmiştir. Bu kategorileştirme sürecinin en önemli sonucu Williams'a göre (2014: 24) kapitalizmin köleliğin sırtında yükselmiş olmasıdır.

Köle iş gücünün ilk örneği olan yerli halklar, aşırı çalışmaya dayalı kötü hayat şartlarına yenik düşünce bu koşullara daha dayanıklı ve yerli işgücü karşısında sınırsız rezerve sahip olan siyahların köleliğine talep artmış, bu durum ise ırkçılık sürecini başlatmıştır (Williams, 2014: 26). Siyahlar konusunda sınırsız rezerve sahip olan Afrika kıtası, renktaşlarını çeşitli zenginlikler karşısında satmaya hazır yöneticileri de bünyesinde barındırmaktaydı. Hemen her toplumun gerçeği olan toplumsal sınıflar bu coğrafyada da mevcuttu ve bu durum da nüfuz sahibi olan kişilerin çeşitli ticaret eşyaları karşılığında kendi insanlarını köle olarak satmalarının önünü açmıştı. Siyah köleliğinin önündeki en önemli engel de böylelikle aşılinca, Avrupa kıtasında duruma kabul edilebilirlik sağlama işlevini de ırkçı kuramlar yerine getirmiştir.

Bilimsel ırkçılık kuramları geliştirilmeden çok daha önce Avrupa'da ırkçılık dini bir çerçevede gerçekleşmiştir. Nitekim İspanya'da Endülüs Emevi Devleti yıkıldıktan sonraki süreçte insanlar, saf kan Katolik olup olmamalarına göre tasnif edilerek kan esasına dayalı muameleye tabi tutulmuştur. Dolayısıyla ırk ve ırkçılık kavramları ismi konulmadan önce de Dünya'da ilk defa Avrupa'da ve dinsel görünüm altında ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte tarihsel süreçte ilk kez antropolojik anlamda ırk tanımı yapma girişimi 1684 tarihlidir ve Fransız Bilgin François Bernier'e aittir. İsveçli Botanikçi Linnaeus ise 1735 tarihli *Systeme Naturae* adlı yapıtında insan ırklarını sınıflandırmıştır (Özbek, 2012: 22). Bilim insanına göre tasnif edilebilecek dört sınıf insan bulunmaktadır ve bunlardan yasalarla yönetilebilme niteliğine sahip olan beyaz *Europaeus albus* aynı zamanda yaratıcı ve sıcakkanlıdır. Beyaz insanların yönetim kademesinde yer alması gerektiğini vurgulayan bu tasnife göre Kahverengi *Americanus rubescus* öfkeli ve öfkleyle yönetilmeye uygundur. Yine yönetilmeye uygun olan sarımsı *Asiaticus luridus* melankolik ve mala düşkündür. En düşük nitelikteki siyah *Afer niger hilekar*, tembel ve kayıtsızdır dolayısıyla bir efendi yönetimine muhtaçtır.

Daha sonraları ırk tasnifi daha da geliştirilerek ırklara atfedilen özellikler daha da artırılmıştır. Şenel'in (1984: 4) de belirttiği gibi Antropoloji Biliminin kurucusu Friedrich Blumenbach 1775 yılında insanları derilerinin rengine göre Kafkasyalı ya da Beyaz, Moğol ya da Sarı, Etiyopyalı ya da Siyah, Amerikalı ya da Kızıl, Malayalı ya da

Kahverengi olarak beş ırka ayırmıştır. Blumenbach bu ırkların kafa, saç, burun biçimleri gibi özelliklerine göre de başka alt sınıflar oluşturmuştur.

İrk konusunda 18. yüzyılda yayınlanmış olan Kant'ın Çeşitli İnsan Irkları Üstüne adlı makalesi önemlidir. (Özbek, 2012: 26)'da vurgulandığı gibi Kant ırkları Beyaz, Siyah, Moğol (Kalmuk) ve Hint ırkı olmak üzere dörde ayırmıştır. Kant insanların aynı kökenden geldiklerini kabul etmekle birlikte farklılaşmış olan türlerin farklı yerlerde yerleşse dahi kendi içlerinde soylarını devam ettirebilme özelliğine sahip olmaları durumunda ırk olduklarını iddia etmiştir. Ayrıca aynı soyun farklı türleriyle soyun devam ettirilmesinde melez yavrular meydana geliyorsa da bir ırktan söz edilebilecektir. Yani siyah ve beyaz insan cinsi değil birer ırktır. İrkin oluşumu sürecinden bahseden Kant'a göre iklim ve beslenme alışkanlıkları da bu oluşumda etkilidir ki tüm bunların sonucu olarak farklı özelliklere sahip ırklar meydana gelmektedir. Dolayısıyla daha üstün özelliklere sahip ırklar olduğu gibi aşağı nitelikte özelliklere sahip ırklar da mevcuttur, bu nedenle farklı ırkların özgürce kaynaşması doğru değildir. Nitekim bu durum beyaz ırkın özelliklerini kaybetmesine, onun alçalmasına sebep olacaktır ve yanlıştır. Bununla birlikte zaten her ırkın Avrupa gelenek ve ahlaki değerlerine uyum sağlaması olası değildir.

İrk kavramsallaştırması ve ırkla ilgili bilimsel kuramlar, İngiltere ile diğer Avrupa uluslarının imparatorluk güçleri haline gelmeleriyle ortaya çıkan yeni toplumsal düzene meşruiyet sağlama amacıyla kullanılmıştır. (Giddens, 2008: 533)'de belirtildiği gibi 19. yüzyılda Kont Joseph Arthur de Gobineau tarafından yapılan üçlü tasnife göre beyaz ırk zeka, ahlak ve irade bakımından diğer ırklardan üstündür ve bu kalıtsal özellikler Batı etkisinin tüm dünyaya yayılmasında rol oynayan faktörler olmuştur. Siyahlar ise hayvani özellikleri olan, ahlaki ve duygusal bakımdan düşük nitelikli ve kapasitesiz bir ırktır. Tasnifinde sarı ırktan da bahsetse de Gobineau özellikle yönetebilen beyaz ırk ve köleleştirilecek olan siyah ırka uygun özellikleri sıralamıştır.

Ortaya çıkışı ve çeşitli şekillerde kullanımı Avrupa merkezli ve ekonomik boyutlu olan ırk, çeşitli dönemsel koşullarda farklı görünümde yer bulmuşsa da sorunun ekonomik unsuru hiç değişmemiştir. Kavram, ortaya çıkmasından itibaren her dönemde önemli bir problem olarak mevcut olmuş ve çoğu zaman bir sorunsal olarak değerlendirilerek çözüm aranmıştır. Kavram bilimsel iddialara dayandırılmadan önce

dinsel görünümle fakat yine biyolojik temalı olarak ortaya çıkmış, ekonomik unsurları her dönemde bünyesinde barındırmıştır. Irkçılık, yeni-ırkçılık söylemleriyle farklı bir boyut kazanarak varlığını hala sürdürmektedir.

Taylor (2006: 48) ırk kavramının insan varlığının kökleşmiş bir parçası olmakla birlikte genel anlamda toplumsal olarak icat edildiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda tarihsel olarak sosyal ilişkilerin sonucunda ortaya çıkan ırk kavramı, günümüzde de de aynı şekilde tezahür etmektedir. İnsanların toplumsal etkileşimleri ile toplumsal kurumlar, insanların hangi ırksal özelliklere sahip olduğunu belirlemektedir. Tıpkı tarihteki bilimsel kuramlar gibi günümüzde de ırksal özellikleri, kişinin toplumda sahip olduğu konum belirlemektedir. Afrikalı insanın aksini iddia edecek bir statüde olmayışı sebebiyle siyahların çeşitli alt özelliklere sahip olduğu iddiaları çürütülememiştir.

Taylor (2006: 47-53) ırk kavramının toplumsal olarak üretimini çeşitli maddeler halinde sıralarken süreçte toplumun güçlü kurumlarının etkisinden söz etmektedir. Amerikan yönetiminin bir zamanlar Amerikan yerlilerini belirleyen tasnifi yaparken, bu kriterleri bizzat kendisinin belirlediği örneğini vermektedir. Nitekim bu kriterlerin belirlenmesine konu olan yerlilerin bu süreçte söz hakkı olmamıştır. Afrikalılara kölelik statüsünün verilmesi sürecinde söz hakları olmadığı gibi söz konusu kriterler de güçlü-zayıf ilişkileri çerçevesinde tezahür etmiştir. Aynı şekilde Adolf Hitler ile birlikte bir kırılma yaşayan Yahudilik, artık din yerine ırk kavramıyla ifade edilmeye başlarken Alman halkında da Yahudi ırkına yönelik önyargılar oluş(turul)muştur.

Bununla birlikte bir insanın sahip olduğu fiziksel özelliklerin algılanışı ve bir ırksal kategoriye dahil edilişi, kişinin toplumdaki sosyal sınıf veya prestij derecesi tarafından da belirlenebilmektedir. Taylor (2006: 51) bu duruma örnek olarak Brezilya'nın çoğu bölgesinde bir insanın sosyal statüsü ile zenginliğinin onun beyaz olarak nitelenmesini sağlayabilmesini göstermektedir. Brezilya'da yüksek bir sosyal statü ve refah beyaz ırkla özdeşleşmiştir. Bununla birlikte siyah olmasına rağmen bu özelliklere sahip olmak kişinin beyaz olarak nitelenmesine sebep olabilmektedir. Bu durum "para beyazlatır" tabiriyle ifade edilmektedir.

Günümüzde farklı halk kitlelerinin oluşturduğu toplumlarda diğerlerine göre sosyo-ekonomik anlamda daha iyi olan, çoğunlukla ev sahibi ülke insanının ülkeye dışarıdan gelen göçmenler gibi unsurları ırksal klişelerle etiketleme eğilimi söz konusudur. Bu

süreçte tarihsel gerçeklerin etkisi olduğu gibi yabancıya olan bilinmezliğin yarattığı şüphe de etkilidir. Yüzyıllardır ekonomiye ve toplumsal yapıya şekil veren çok önemli bir unsur olarak ırkçılık, oluşturulduğu medeniyetin insanına günümüze kadar uzanan seçkin bir konum kazandırmıştır. Irksal nitelikli kölelik kurumunun inşa süreci aynı zamanda Avrupalı beyaz ırkın inşa sürecidir. Açık bir şekilde irksal kavramlarla ifade edilen kölelik kurumu tarihe karışmış olsa da siyah ve diğer unsurlara yönelik klişeler ve önyargılar özellikle tarihsel sebeplerden dolayı devam etmektedir.

2.1.1. Karıştırılan Kavramlar: Etnosentrizm ve Irkçılık

Etnisite genel anlamda bir sosyal grubun ırk, dil veya ulusal kimliğini ifade etmektedir. İnsanların bir etnik gruba mensup olmalarından kaynaklanan toplumsal ve kültürel özellikleridir. Kolektif kimliğin dinsel, kültürel, tarihi ve milli olmak üzere çeşitli formlarını bünyesinde toplayabilmektedir. Terimin orijinal Yunanca anlamı ethnos, kabile veya ırktır. Sosyal bilimlerde bu kavram biyolojik ve genetik belirleyicilik dışına çıkarak bir kavmin veya toplumsal bir kurumun özellikleri anlamında kullanılmaktadır. Etnik farklılıklar sosyal olarak üretilmektedir ve etnik gruplar her türlü kültür farklılıkları ile diğerlerinden ayrılan sosyal gruplar olarak tanımlanmaktadır. Milli ve etnik kimlikler kısmen ırk faktörünün belirleyiciliğine dayanmaktadır.

Etnik terimi ırk kavramıyla çoğu zaman karıştırılan ya da bilinçli olarak kaynaştırılan kavramlardır. Bu karıştırma aslen sosyolojik olarak belli bir birikime sahip olmayan ya da bunu önemsemeyen insanlar tarafından yapılırken, kaynaştırma ya da ırk kavramının yerine kullanma çoğu zaman bilinçli yapılmaktadır. Bu durum çoğunlukla ırkçılık sürecinin şiddetini toplumsal hafızasında koruyan toplumlarda söz konusudur. Her ne kadar ırk unsurunu bünyesinde barındıran etnisite ırktan daha kapsamlı bir kavram olsa da etnisite söyleminin masumiyetine ihtiyaç duyulan zamanlarda onun yerine kullanılabilir.

Fenton (2001: 1) 1996 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde beyaz karısını öldürmekle suçlanan siyah bir Amerikalının duruşmasının irksal gerilimler çerçevesinde tanımlandığını belirtmektedir. Kölelik tarihiyle birlikte siyahların Amerikan toplumundaki hassas konuları, çoğunlukla siyahların toplumsal olarak ne şekilde etiketlendiğini belirler. Farklı kültür ve özelliklere sahip siyah toplulukların varlığı göz önünde bulundurulursa, siyah tenin siyahların etniklerinin sadece bir unsuru olduğu

ortadadır. Ancak Amerikan tarihi gerçekleri, olayların beyaz ve siyah insan unsuruna dayalı olarak algılanmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte ırk kavramının kullanımının yine tarihsel gerçeklere bağlı olarak etnisiteden daha yaygın olduğu da bir gerçektir.

Fenton (2001: 1) tarihsel gerçeklerin toplumun güncel hayatında o çerçevede oluşan terminolojide belirleyici olduğunu vurgularken, Kuzey İrlanda'nın tarihindeki mezhep çatışmaları hassas noktasının günümüz bir çatışmasını adlandırmada öncelikli olduğunun altını çizmektedir. Katolik – Protestan mezhep çatışmalarının tarihinde büyük öneme sahip olduğu bölgede algılar da bu yönde şekillenmekte ve olayların nitelikleri bu açıdan değerlendirilmektedir.

Afrikalı insanın ilk bakışta dikkati çeken ve diğer ırklarda olmayan özelliği olarak ten rengi onun adlandırılmasında öncelikli rolü oynamaktadır. Tarihsel olarak Afrika insanının ırk kavramıyla nitelendirilmiş olduğu gerçeğiyle birlikte bu durum, Afrikalıların her zaman bir ırksal grup olarak değerlendirilmelerinin önünü açmaktadır. Çeşitli etnik grupların mensubu olmakla birlikte Afrikalıların salt deri rengine dayalı olarak algılanmaları eğilimi söz konusudur. Özellikle siyah – beyaz unsurlar arasında söz konusu olan çatışma ya da anlaşmazlık durumlarında olay, özellikle ırksal kavramlarla nitelendirilme eğilimindedir.

Fenton (2001: 5) etnik grup ve ırk terimlerinin yıllar boyunca çoğunlukla, yerleri değiştirilerek ve birbirlerinin yerlerine kullanılmakta olduğuna dikkat çekmektedir. Irk terimi geçmişteki biyolojik kategorileştirme ve davranışsal sınıflandırma unsurlarını tarihte bırakmakla birlikte fiziksel farklılıklara ve özellikle ten rengine dayalı tasniflere odaklı tanımlamalara halen maruz kalmaktadır. Tıpkı ırk kavramı gibi etnisite de çoğu zaman sosyo – ekonomik unsurlardan etkilenerek tanımlanmaktadır. Bununla birlikte üyelerini kaynaştıran kültürlerin özellikleri dil, din, müzik zevkleri ve türleri, toplumsallaşma süreci gibi faktörlerle belirlenirken çoğu zaman bu faktörlerin diğer kültürlerden daha üstün olduğu da dile getirilebilmektedir. Bu süreçte neden – sonuç ilişkisinde hangisinin neden hangisinin sonuç olduğunu anlamak oldukça zordur. Bugün sömürgecilik düzenine dayalı olarak oldukça büyük zenginliğe sahip olan Batı Medeniyetinin kültürünü oluşturan tüm bu faktörler açısından da üstün olduğunun ön kabulünün, sahip olduğu zenginliğe bağlı olarak söz hakkının daha fazla olmasından mı kaynaklandığı yoksa diğer toplumların öğrenilmiş çaresizliklerinin sonucu olan bir olgu

mu olduğu tartışılabilir. Bu soruya verilen cevap da mutlaka muhatabın algılarına göre değişecektir.

Basın ve medya tarafından yapılan algı yönetimi dışında konunun siyasette ele alınması ve hatta bireylerin kendilik algıları da ırk ve etnisite terimlerinin kullanımında etkilidir. Etnik grubun siyasi bilinci ve grubun ortak kültürel değerlerine bağlılığı mevcut olmakla birlikte bireylerin kendilerini bir etnik grup yesi olarak mı yoksa ırk olarak mı tanımladıkları hususu, bağlılık düzeyini etkilemesi yanında siyasi dengeler açısından da önemlidir. Ayrıca toplumsal ilişkileri kırılğan bir yapıya sahip olan bir toplumda basın, etnik ilişkileri ırkçı bir boyuta taşıyarak provoke edebilmektedir. Bu durum yönetim kademeleri için de söz konusudur. Daha masum bir terim olarak etnisite yerine ırk teriminin kullanımı bir ayrımcılık çağrıştırdığı için tehlikeli olabilmekte ve toplumda bölücülük yaratabilmektedir.

Genetik, sosyoloji, antropoloji ve benzeri bilim dallarının ilgi alanına giren ırk kavramı kalıtsal biyolojik ve fiziksel ortak özelliklerle ilişkilidir. ırk tanımlaması daha çok kültür odaklı etnisite tanımından bağımsızdır. Etnik grup, üyelerinin kültürel benzerlikleriyle ve diğerlerinden kültürel farklılıklarıyla ayrılmış gruplardır. Etnik grup ortak kültür, ortak kurallar, ortak din, dil, gelenek ve uygulamalar ile tarih gibi ortak kültürü paylaşan insanların sosyal kategorisidir ve etnik gruplar bu kültürel birleştirici kuvvetin farkındadırlar. Etnik grup, grubun etnik kimliğinin temeli haline gelen sosyal ve tarihsel deneyimler ile gelişmektedir ve dolayısıyla sadece ortak ulusal ve kültürel kökenler nedeniyle oluşmamaktadır.

ırk; biyolojik olarak temellendirilmeye çalışılan, aslen eşitsiz adaletsiz muamele düzeninin meşruiyetini sağlayan ve sosyal olarak inşa edilmiş bir kavramdır. Etnisite ise ırk kavramından daha kapsayıcıdır ve bu doğrultuda sosyal koşullara göre ırkçılığın muhatabı da olabilmektedir. Bununla birlikte milliyetçilikle daha yakından ilgili bir kavramdır. ırk bireye sosyal olarak dayatılan statü verirken söz konusu ırkla ilişkilendirilen özelliklerden bireyin kendini soyutlaması mümkün değildir. Aynı zamanda hiyerarşik bir anlama sahip olan ırk, çoğu toplumda bireyin algılanışını da belirler. ırk bireyi, üzerinde kimsenin kontrole sahip olmadığı ama ona göre muamele gördüğü bir statüye yerleştirir. ırksal kimlikler saklanamaz ancak etnisite bireysel tercihlere bağlı olarak sergilenebilir ya da gizlenebilir www.thoughtco.com (03.10.2017).

Hintli bir kadın kültürel kıyafetleriyle Amerika sokaklarında gezmesi mümkünken, farklı kıyafetlerle kendini saklamayı tercih edebilir. Etnisite, insana kendini saklama imkanı verebilirken ırk böyle bir özelliğe sahip değildir.

Etnosentrizm Yunanca “ethnos” yani halk ve “centre” yani merkez kavramlarından meydana gelmektedir ve diğer tabiriyle etnik merkezcilik olarak; bir aşirete, kabileye, boya ve benzeri etnik gruba bağlılık ile tarif edilen, bir kimsenin kendi kültürünü temel olarak alması ve diğer kültürleri kendi kültürü açısından değerlendirmesi duygusudur. Etnosentrizm temelinde bireyler, diğer sosyal toplulukları kendi dahil oldukları belirli etnik grup veya kültüre göre değerlendirme eğilimindedirler. Bu algılarla oluşan etnik ayrımlar ve alt ayrıştırmalar, her bir etnikliğin kendi kültürel kimliğinin tanımlanmasına hizmet eder. Bu doğrultuda günümüzde Avrupa merkezcilik anlamındaki “eurosentrizm” de bir etnosentrik görüş olarak ortaya çıkmaktadır. Eurosentrizm Avrupa dışındaki yani Avrupalı olmayan kültürleri ve Avrupa dışındaki toplulukları ve tarihi süreci Avrupa ülkelerinin standartları açısından değerlendirme eğilimidir.

Lester’e göre (2000: 105) etnosentrizm çoğu zaman ırkçılığı maskeleyen amaçıyla kullanılmaktadır ve etnosentrizm, diğer sosyal toplulukları kültürel temelde alt özelliğe sahip olarak nitelendirme eğilimidir. Irkçılık diğer toplulukların biyolojik özelliklerine vurgu yapar ancak gerçekte farklılıklar net değildir. Etnosentrizmin en önemli özelliği evrensel olmasıdır. Şöyle ki hemen her kültürün üyeleri kendi yaşam tarzlarını diğer kültürlerle göre daha seçkin görme eğilimindedir. Bununla birlikte genetik donanımdan dolayı bir grubun diğerlerinden üstün olduğu fikri pek yaygın değildir. Yani tüm ırkçı toplumlar neredeyse tamamen etnosentrikken bunun tersi olarak tüm etnosentrik toplumlar ırkçıdır demek doğru bir değerlendirme olmayacaktır.

Etnosentrizm milliyetçilik kavramıyla daha yakından ilişkilidir ancak onun gibi çoğu zaman ırkçılıkla karıştırılmaktadır. Bununla birlikte ırkçı düşünce siyasete yansıtılırken oy kaygısıyla çoğunlukla ırkçılık dışında bir propagandayla gündeme gelerek söylemini genele yayma eğilimindedir. Bu çerçevede ırkçılık, etnosentrizm görünümüne bürünebilmektedir. Bu doğrultuda günümüzde etnosentrizm açısından söylenebilecek en önemli husus, genel olarak tarihi detayların eurosentrizm (Avrupa merkezli) bakış açısıyla değerlendirilmesi eğiliminin yaygınlığıdır. Bu eğilim geçmişte

belli bir dönemde diğer kıtaların aleyhine olarak Avrupa'nın sahip olduğu çeşitli avantajlar sonucu gelişen süreç nedeniyle genel kabul görebilmektedir.

Bununla birlikte etnosentrizmin, Avrupa Medeniyetine karşı diğer kültürlerde geçerli olmadığı söylenebilir. Avrupalı olmayan medeniyetleri, kültürleri ve Avrupa dışındaki toplumları Avrupa standartları açısından değerlendirmek bir Avrupa ülkesi için etnosentrik bakış açısıyla normal karşılanabilirken, bu bakış açısının diğer çoğu coğrafyada da kabul görmesi ancak tarihsel verilerin ışığında açıklanabilecek bir durumdur.

2.1.2. Irksal Kazanımları Sürdürme Çabası Olarak Irkçı Ayrımcılık

Kalıtımsal fiziki özellikler ile kişilik, zeka ya da kültür arasında nedensel bir bağ olduğu ve özünde bir ırkın diğerlerinden üstün olduğu iddiası olarak ırkçılık çeşitli görünümle günümüze kadar varlığını korumuş bir kavramdır. Lester (2000: 106) ırkçılığın, bir ırkın kendini sadece toplum temelinde değil evrensel olarak idealleştirmesine dayandığını ve irksal ya da ulusal çoğunluk için düzen tesis etmek amacıyla olduğunu vurgular. Ayrıca O'na göre ırkçılık, çoğunluk için bağlılık oluşturan ve çoğunluğun yüceltilmesine dayalı kimlik tesis ederek çoğunluk için iyi, doğru ve güzel imajı vermektedir. Bu şekilde bir idealizasyonun sonucu olarak da otomatikmen bir "öteki" oluşmaktadır.

Psikolojik, sosyal, kültürel ve hatta dinsel motifleri bünyesinde bulundurmakla birlikte ırkçılık, tarih boyunca ekonomik nedenlerle ön plana çıkmıştır ve çeşitli görünümle hep var olmuştur. Bu doğrultuda ırkçı teoriler genetik farklılıkların insanların mensup oldukları ırka göre davranmalarını meşrulaştıracağı varsayımından hareket etmişlerdir.

Kişisel, sosyal ve siyasal hakların tanınmasında ırk farklılığı temelinde ayırım gözetme politikası olan ırk ayırımı farklı ırkların kaynaşmayı başarabildiği, bunu bir zenginlik olarak değerlendirebildiği istisnai durumlar dışında tarih boyunca var olmuştur. Nitekim ırk kavramı icat edilmeden önce de kendini seçkin olarak nitelendiren güçlü kesimin zayıf olanı yönetmesi olgusu hep var olmuştur. Çoğunlukla yönetici kesimin askeri, siyasi ve ekonomik anlamda üstün ve yöneten durumunu muhafazası için ötekinin zayıf konumunun da muhafazası gerekli görülmüştür. Toplumsal ve yönetsel koşullara

göre çeşitlenmekle birlikte ırk ayrımcılığı ya uygulamada ya da yasalar ile koruma altına alınmıştır.

Kölelik süreci ile kullanıldıktan sonra dönemin siyasi ve toplumsal koşullarıyla değişen dinamikler de ırk kavramını ırkçı ayrımcılığa bürümüştür. Köleliğin bitişi ve yeni toplumsal dinamikler ırkçılığın yasalara yansımalarıyla sonuçlanmıştır. Ekonomik ve dolayısıyla siyasi olarak egemen grubun, mevcut konumunu koruma güdüsüyle ırkçı ayrımcılığa dayalı yasalara başvurusu farklı grupların mevcut olduğu toplumlarda genel olarak söz konusu olmuştur. Bireylere kişisel, siyasi ve sosyal hakların tanınmasında ırk farklılıklarına göre ayırım gözetme politikası olan ırkçı ayrımcılık, siyasi açıdan baskın grubun üstün toplumsal konumunu ve ekonomik ayrıcalıklarını koruma aracı olarak kullanılmaktadır. Buna göre bir toplumun ırk ayrımına dayalı olarak bazı üyeleri, diğerlerine sağlanan belli hak ve ayrıcalıklardan yoksun bırakılmaktadır. Irka dayalı olarak toplumun belli bir kesimi ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan daha fazla hak ve ayrıcalığa sahip olmaktadır.

Irk ayrımının en önemli örneği hiç şüphesiz yüzyıldan uzun süre Amerika'da siyahlara yapılan ayrımcılıktır. Köleliği kan esasına dayalı olarak aksi ispat edilemez şekilde yasal hükümlerle güvence altına alan dönemin Amerikan hukuku, köleliği kaldırma kararı sonrası ırkçı kazanımları korumak için ırkçı ayrımcılık yasaları oluşturmuştur. Nitekim Amerikan İç Savaşı (1861-1865) öncesinde kölelik yasaları kişinin soyağacına göre şekillenmişti ki ister özgür ister köle olsun siyah kanı taşıyan herkes siyah sayılıyordu. Kölelerin, sahiplerinin işine yarayabilecek durumlarını yani yaşamlarını devam ettirebilme dışında neredeyse hiçbir hakları yoktu.

Amerikan İç Savaşı sonrasında, Özgürlük Bildirgesi ve Anayasa'nın 13.ek maddesiyle köleci düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması sonrasında beyaz üstünlüğünün sürmesi amacıyla çok sayıda ayrımcı yasa yürürlüğe konmuştur. Irkçılıkla tesis edilen beyaz üstünlüğüne dayalı kölelik sistemi ırkçı ayrımcılığa dayalı yasalar tesis edilerek farklı bir düzenle devam ettirilmiştir. Siyah Yasaları (Black Code) olarak bilinen bu düzenlemelerin amacı ucuz işgücünün devamını sağlamaktı ve bu yasalara göre köleler mülk sayılmaktaydı (AnaBritannica, 1989: 383). Böylelikle ırkçılık üzerine inşa edilen siyasi ve sosyal sistemin ekonomik ayrıcalıkları, ırkçı ayrımcılık üzerine inşa edilen yeni sistemle muhafaza edilmişti.

Eyaletten eyalete değişen bu yasalara göre işsiz olan ve ikameti belli olmayan siyahların tutuklanması, çeşitli para cezaları ile cezayı ödeyemeyenlerin belli süre çalıştırılması gibi yasalar söz konusuydu. Siyahların edinebilecekleri mülk türlerine getirilen kısıtlamadan belli işkollarından siyahları dışlamaya, silah taşımının yasaklanmasına kadar çeşitlenen kısıtlamalar vardı. Ayrıca ırklar arası evlilikler yasaklanmıştı. Böylelikle ırkçı ayrımcılığa dayalı yasalar kölelik sisteminin farklı bir şekilde devamına hizmet etmişti.

19. yüzyılın son çeyreğinde ise özellikle kölelik kurumuna her zaman daha yakın duran güney eyaletleri, günlük yaşamın hemen her alanında ırkların birbirlerinden ayrı tutulmasına dayalı ayırım yasalarını kabul etmişlerdir. Bu yasalar ile ırkların ayrı tutulduğu devlet okulları, tren vagonları, halk kütüphaneleri, çeşmeler, lokantalar ve oteller tesis edilmiştir. İç Savaş sonrasında benimsenen ayrımcı yasalarla siyahları oy hakkından mahrum eden hükümler benimsenmiş, farklı ırklar için farklı okullar kurulmuştur. Bunların Anayasanın özüne aykırılık teşkil ettikleri gerekçesiyle yürürlükten kaldırılması ise ancak 1964 senesinde Medeni Haklar Yasası ve bunu izleyen kararnamelerin getirdiği destekleme uygulaması ilkesiyle gerçekleşebilmiştir (AnaBritannica, 1989: 383).

Karaşahan (2010: 21) paylaşmayı bilmeyenlerin ideolojisi olarak tanımladığı ırkçılığın modern veya post-modern zamanlarda kapitalizmin ihtiyaçları doğrultusunda ve onun geçirdiği değişim ve dönüşüme paralel bir evrim geçirerek farklı söylemlerle varlığını devam ettirdiğinin altını çizmekte ve ırkçılığın, ürettiği ayrımcılığı zamanın şartlarına uygun biçimlere büründürebilme özelliğine sahip olduğunu vurgulamaktadır. Dönüşüm süreçleriyle ırk kavramının büründüğü şekillerden biri olan ırk ayırımının yakın tarihteki en önemli örneği ise Güney Afrika Cumhuriyeti'nin resmi devlet politikası olarak beyaz azınlık lehine oluşturduğu apartheiddir. Apartheid Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1948-1994 yılları arasında Ulusal Parti Hükümeti tarafından uygulanmıştır.

Yazılı tarihi Portekiz tarafından fethi sonrası başlayan Güney Afrika 17. yüzyıldan itibaren diğer bir Avrupa devleti olan Hollanda kontrolüne girmiştir. Uzun yıllar ise buranın yönetimi için İngilizlerle mücadele vermiş olan Hollandalı koloniciler 1795 yılında kontrolün İngiltere'ye geçmesine engel olamamışlardır. Güney Afrika, elmas ve

altın madenlerinin bulunması sonrasında ise yine Avrupa'dan yoğun göçler almıştır (Örmeci,2012). Uzun yıllar süren İngiltere ve Hollanda egemenlik mücadelesi ertesinde, İkinci Dünya Savaşı sonrası Hollandalı koloniciler iktidarı ele geçirerek apartheid yönetimini kurmuşlardır.

Uzun yıllar boyunca beyazların yönetiminde bulunan Güney Afrika'da siyahlara yönelik olarak uygulanan ayrımcılık, 1948 yılı genel seçimlerinden sonra resmi hale getirilerek sürdürülmüştür. 1958 yılından itibaren yasalarla da desteklenen apartheid sistemi, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki beyaz azınlığın beyaz olmayan çoğunlukla ayrı bölgelerde yaşamasını zorunlu kılarak birbirlerinin bölgelerine geçmelerini ve birbirleriyle evlenmelerini yasaklayan kurallar getirmiştir. Yine bu sistemde beyazlarla beyaz olmayanlar yani Avrupalılarla Avrupalı olmayanlar aynı banklara oturamazlar, aynı otobüse binemezler, aynı tuvaletleri kullanamazlardı. Eğitim sistemi de ırk esasına dayalı olarak şekillenmiş ve okullar ayrılmıştı. Bununla birlikte siyahların seçme ve seçilme hakları da bulunmamaktaydı www.afrika.com.tr (04.10.2017). Siyah lider Nelson Mandela'nın devlet başkanlığına seçilmesi ile birlikte bu politika resmen son bulmuştur.

BM Genel Kurulu tarafından 30 Kasım 1973 tarihinde kabul edilen ve 1976 yılında yürürlüğe giren Apartheid Suçunun Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılması Konusunda Uluslararası Sözleşme, apartheid suçunu cezalandırma ve ortadan kaldırma ile ilgili hükümler içermektedir. (Pazarcı, 1999: 183)'de belirtildiği gibi bu sözleşmeyle apartheid suçu; bir ırksal grubun üyelerine yaşama hakkı ve kişi özgürlüklerini tanımamak, bu bireyleri keyfi olarak tutuklamak ve yasalara aykırı olarak hapsedmek, bu grupların toplumsal ekonomik, siyasal ve kültürel yaşama katılmalarını engellemek ve gelişmelerini önleyici koşullar altında tutmak, onları ayrı yerlerde yaşamaya zorlamak, bu insanları zorunlu çalışmalara tabi tutmak ve bu politikalara karşı çıkanları cezalandırmak olarak tanımlanmıştır. Bu Sözleşmeye göre kişiler, örgütlerin ve kurumların üyeleri ve devlet temsilcileri, görevleri ve gerekçeleri ne olursa olsun bu suç fiillerini işler, buna katılır, doğrudan doğruya hazırlar, işlenişinde pay sahibi olurlarsa ya da apartheid suçunu doğrudan doğruya tahrik veya teşvik ederlerse uluslararası ceza sorumluluğuyla karşılaşacaklardır.

Apartheid, BM Örgütü'nün düzenlemiş olduğu diplomatik bir konferansın sonunda, Temmuz 1998'de Roma'da imzalanan Uluslararası Ceza Mahkemesi kurucu sözleşmesinde de insanlığa karşı suç olarak nitelendirilmiştir. Günümüzde 21 Aralık 1965 tarihli BM Irksal Ayrımcılığın Bütün Biçimlerinin Sona Erdirilmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme ırksal ayrımcılıkla mücadelenin normatif temelini oluşturmaya devam etmektedir. (Alpkaya, 2011: 6)'da belirtildiği gibi Sözleşmenin 1.maddesinde ırksal ayrımcılık “ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik köken temelinde, insan haklarının ve temel özgürlüklerin siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel alanda ya da kamusal yaşamın herhangi bir başka alanında (ve) eşitlik temelinde tanınmasını, bunlardan yararlanılmasını veya bunların kullanılmasını geçersiz kılma ya da zayıflatma amacına ya da etkisine sahip herhangi bir ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih” olarak tanımlanmıştır. Böylelikle ırk kavramının bulanıklığı ve kesin sınırlarının olmayışının, hükmü yoruma açık hale getirmesinin önüne geçilmiştir.

2.1.3. Milliyetçilik ve Irkçılık

Öteki kavramının ırksallaşması süreci, kavrama dönemselsel ve mekansal olarak farklı boyutlar ve manalar kazandırmıştır. Herkesin üzerinde uzlaştığı mutlak bir anlamı olmayan kavram, toplumsal ve siyasi olarak da çeşitli koşullar çerçevesinde farklı değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda ortaya çıktığı dönemin biyolojik iddialarının temelsiz oluşu ve geçersizliğinin ispatlanması sonrası ötekileştirme, son yüzyılda yeni ırkçılık teriminin din, mezhep, inanç gibi unsurları da kapsayarak anlam genişlemesine uğramasıyla birlikte, sosyal bir manaya bürünmüştür. Bununla birlikte ırk kavramının kirliliği nedeniyle son dönemlerde başka kavramlarla maskelenme eğilimi söz konusudur. Nitekim ırkçılık söylemleri, sosyal hayatta ya da siyasette çok taraftar bulamazken insan doğasına daha yakın kavramların arkasına saklandığında çok daha fazla sempati toplayabilmektedir. Çoğu zaman karıştırılmakla birlikte bu kavram karmaşasında en fazla yer alan olgu ise şüphesiz milliyetçiliktir.

16.yüzyılda feodalizmin zayıflaması sonucu merkezi otoritenin güç kazanmasıyla gelişen, maddi ve manevi anlamda milli çıkarlar ile ulusa bağlılığa öncelik tanıyan milliyetçilik, burjuvazinin dünya görüşünün parçası olarak ortaya çıkmıştır. Ulus-devletlerin kurulması ve güçlenmesi milliyetçiliğin temelini oluşturmuştur. Özellikle 1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi ile milliyetçiliğin etkisi tüm Avrupa'da

hissedilmiştir. Devrimin bir sonucu olarak milliyetçilik siyasi bir karakter kazanmış ve çok uluslu devletlerin parçalanmasında etkili olmuştur. Milliyetçilik Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşları ile Avrupa devletleri arasındaki ilişkileri belirleyen bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Napolyon Savaşları Avrupa’da milliyetçilik akımını, gerek Avrupa ile olan savaş esnasında milliyetçiliği özellikle çok uluslu imparatorluklara ulaştırarak gerekse Napolyon’un kıta Avrupa’sını kurma hedefi nedeniyle Fransız milliyetçiliğine tepki olarak çeşitli milliyetçilik akımlarının doğmasını sağlayarak, güçlendirmiştir (Arıboğan vd.,2017: 423).

20. yüzyılın başlarından itibaren milli karakterden sıyrılarak ırkçı görünüme bürünen milliyetçilik, Alman ırkının üstün olduğu ve dünyaya hakim olması gerektiği inancına dayalı Alman Nasyonal Sosyalizmini ortaya çıkarmıştır. Mosse’ye göre (1995:163) milliyetçiliğin ırkçılıkla ittifakı 19. yüzyılın sonundan itibaren milliyetçi hareketlerde görüldüğü gibi ırkçılığı işler hale getirmiştir. Irkçılık milliyetçiliğin zorunlu bir unsuru değildir ve bunun da ötesinde milliyetçilik ırkçı olmak zorunda da değildir ancak ırkçılık milliyetçiliğin seçebileceği çeşitli alternatiflerden birisidir. Nitekim milliyetçilik bu seçimlere bağlı olarak tarih içinde çeşitli görünümde ortaya çıkmıştır. Ayrıca milliyetçilik genel olarak vatana bağlılık bağlamında daha sempatik bir görünüm arz ettiği için ırkçı niyetler milliyetçi hitaplarla sunularak özellikle siyasette iktidarı ele geçirme yarışlarında kullanılabilir. Aşırı-sağ söylemler çoğu zaman şanlı tarihe yapılan atıflarla desteklenirken, geçmiş günlerin güzelliklerinin aslında kültür/medeniyet bağlamında ve dolayısıyla /zımnin ırksal olarak üstün olan ulusun günümüzde de hakkı olduğunu vurgulamaktadır.

Milliyetçilik, onu destekleyen ilgili kesimin siyasi idealleriyle şekillenerek dört görünümde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan liberal milliyetçilik diğer milliyetçilik türleri gibi insanlığın doğal olarak ayrı birer kimliğe sahip uluslara bölündüğü varsayımına dayanır ve varlığı Fransız İhtilaline kadar uzanır ki on dokuzuncu yüzyılda Avrupa’da liberal olmak ve milliyetçi olmak aynı anlamda kullanılmıştır. Uluslar, yönetici sınıfların yapay oluşumları değil gerçek topluluklardır ve bu sebeple bu tip milliyetçiliğin ana teması ulusal kendi kaderini tayin (self-determination) ilkesine bağlılıktır (Heywood, 2007: 160). Bu tip milliyetçiliğin ırkçılıkla ilişkisi, ulusların ayrı coğrafi bölgelerde yaşadıkları ve ulusal sınırların bu bölgelerle çakışacak şekilde çizilebileceği varsayımının

sonucu olarak, siyaseten birleşik ve kültürel olarak homojen bir ulus-devlet oluşturma çabalarının Nazi Almanyasında olduğu gibi soykırıma yol açabilme ihtimalidir.

Heywood (2007: 161) muhafazakar milliyetçilik tanımında ise kendi kaderini tayin hakkından ziyade yurtseverlik duygusunun ön planda yer aldığını vurgulamaktadır. Buna göre ulus insanların kendileriyle aynı görünüşe, aynı yaşam biçimine, aynı görüş ve alışkanlıklara sahip olan kişilere yakınlık hissetmeleriyle oluşmaktadır. Bu aynılıklar, birlikte yaşama isteğini ve yurtseverliği doğururken bu birlikteliğe karşı ve birlikteliği bozucu unsur olarak göç, ulusal kimliği tehdit eden unsurdur. Bununla birlikte muhafazakar milliyetçiliğin ulusal kimliği tehdit bağlamında gördüğü diğer unsur ulus-üstücülüktür. Ulus-üstücülük diğer uluslarla çeşitli konularda birliktelik sağlarken ulusu gevşetmekte, birlikteliğe diğer unsurları dahil etmektedir. Bu çerçeveden ele alındığında muhafazakar milliyetçilik, göçmenler ve yabancıları bir tehdit olarak algıladığı için ırkçılık ve yabancı düşmanlığını pekiştirmeye elverişlidir.

Muhafazakar milliyetçilik etnosentrik kavramlarla açıklanmaya daha uygun milliyetçilik türüdür. Bu milliyetçilik, tarihsel olarak gelişen yaşam tarzları ve ortak kültürel özellikler çerçevesinde bir algı geliştirme eğilimindedir. Nitekim mevcut sınırlara bağlı olduğu ön kabulüyle öteden beri birlikte yaşamakta olan insanlar yurtseverlik ortak paydasında birleşmektedir. Önemli olan mevcut sınırlar içinde oluşturulmuş olan ortak değerlerdir ve bu oluşumda emeği geçmemiş farklı sosyal ve kültürel özelliklere sahip insanlar, mevcut yapıya tehdit olarak algılanmaktadır. Üyelerinin sahip oldukları devlete karşı bir sorumluluk hissettikleri bir veya birden fazla etnik gruptan oluşan ulus devlette, yurda bağlılık bilinci etrafında oluşan tarihsel bir samimiyet söz konusudur. Bununla birlikte kapalı bir ulus devlet olarak kalma isteği, toplumsal elitlerin seçkin ekonomik ve sosyal konumlarını muhafaza için toplumun geneline yönelik bir söylem geliştirip bunun toplumun tamamı için zararlı olduğu yönünde propaganda yapmalarının önünü açabilir. Siyasette korku politikasıyla kullanıma açık olan bu milliyetçilik türü, aslında içe kapanarak ırkçılığın ve ekonomik sorunların daha da pekiştirileceğini gizlemektedir. Nitekim Avrupa Birliği kapalı ulus devletin yarattığı ekonomik sorunları çözme amacıyla ilk adımlarını atmıştır.

Anti-empyralist milliyetçilik, sömürgecilik faaliyetleri sonrası gelişen sömürgecilik karşıtı milliyetçiliktir. Sömürgeciliğe maruz kalan ülkelerdeki vatansever

duyguların dile getirilmesiyle sömürgeciliğe karşı oluşturulan ortak söylemdir. Sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmaları bu milliyetçiliğin ürünüdür. Anti-empyralist milliyetçilik ülkelerin kendi kaderlerini tayin hakkına olan inançla hareket etmiştir. Bu milliyetçilik türünün ırkçılıkla ilişkisi ise neden-sonuç perspektifinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim sömürgeciliği başlatan ırkçı düşünce anti-empyralist milliyetçiliğin doğmasına neden olmuştur.

Heywood (2007: 162) milliyetçiliğin ırkçılıkla kaynaştırılmış görünümü olarak yayılmacı milliyetçilikten söz etmektedir. Üstün ulus milliyetçiliği olarak bu tip milliyetçilik, kendi halkının bazı üstün özellikleri dolayısıyla çeşitli hakları kendinde bulmaktadır. Bu doğrultuda saldırganlaşarak diğerlerini yok etme amacına da yönelebilmektedir. Bu tip milliyetçilik tıpkı ırkçı düşüncenin kökenlerinde olduğu gibi bazı ulusların yönetmeye, bazılarının ise yönetilmeye müsait olduğu fikrini benimsemektedir. Yurtseverlik anlamında milliyetçilik fikrinden oldukça uzaklaşan bu milliyetçilik türü, tıpkı ırkçılık gibi insanlık tarihinde ilkel benliğin dışı vurum sürecidir. Nitekim söz konusu yayılmacılık süreci aynı zamanda tahakküm etme sürecidir.

2.1.4. Antisemitizm

Yahudilere karşı önyargılı olma ve onlara karşı düşmanlık besleme anlamını taşıyan ve tarihi oldukça eski olan antisemitizm, dinsel gerekçelerle başlayan ve tarih içerisinde çeşitli etkenlerle ırkçı dinamiklerle dillendirilen bir kavramdır. Yahudilerin dini inançları sebebiyle gelişen antisemitizm, tarihsel anlamda geleneksel ve ırkçı antisemitizm olarak iki dönem halinde gelişmiştir ancak Yahudilere karşı düşmanlık genel olarak ırkçı bir görünüm arz etmiştir. Günümüzdeki görünümüyle antisemitizm Yahudilere karşı dinsel ve ırkçı karşıtlık anlamını barındırmaktadır.

2.1.4.1. Geleneksel Antisemitizm

Antisemitizm bir birey ya da grup olarak Yahudilere yönelik ayrımcılık ve önyargıyı ifade etmektedir. Günümüzde genel anlamda birey olarak Yahudilere ve onların dini inanç ve uygulamalarına yönelik düşmanlık, İsrail'in Filistin politikaları temelinde şekillenmektedir ve İsrail ile özdeşleşmiştir.

Kelime anlamı olarak Sami karşıtlığına denk gelen antisemitizm, Sami ırkına olan düşmanlık manasında kullanılmaktadır. Samilerin kökeni Hz. Nuh'un üç oğlundan biri olan Sam'in soyundan Hz. İbrahim'e dayanmaktadır. Tevrat'a göre Hz. İbrahim'in oğlu

İshak'ın ikiz oğullarından Yakup daha sonra İsrail adını almıştır www.hermetics.org (12.10.2017). Yahudilere olan düşmanlık onların ırkı olan Samilerle anılmaktadır. Nitekim Sam'a atıfla Samilik olarak anılan ırk günümüzde antisemitizm ifadesinde yaşatılmaktadır.

Yahudilerin bir dinin mensubu olmaktan çok bir ırk olarak anılmasının belki de en önemli sebebi, Yahudilik inancının Yahudileri farklı bir ırk olarak nitelemesidir. Nitekim kutsal kitaplarında yer alan “Siz Tanrınız Rab için kutsal bir halksınız. Rab öz halkı olmanız için yeryüzündeki bütün halkların arasından sizi seçti”¹ ifadeleri, kendileri Yahudiliği tüm ayrıntılarıyla yaşamıyor olsalar dahi onları genel olarak kibir ve düşmanlık kavramlarıyla özdeşleştirmiştir.

Kutsal kitaplarında yer alan bu seçkinlik ifadeleri dışında yine “Tanrınız Rabbin elinize teslim edeceği halkların tümünü yok edeceksiniz. Onlara acımayacaksınız. İlahlarına tapmayacaksınız. Çünkü bu sizin için tuzak olacaktır” hükümleriyle birlikte diğer insanlarla ayrıştırıcı ifadeler Yahudilerin kutsal kitaplarında yer almaktadır. “Bu uluslar bizden daha güçlü onları nasıl kovabiliriz, diye düşünebilirsiniz”², “Onlardan korkmayacaksınız”³ hükümleri ise genel düşmanlık konseptini pekiştirmektedir. Yahudilerin bir bütün olarak Tevrat hükümlerinin ayrıştırıcı metinleriyle birlikte değerlendirilerek, Yahudilerin kendilerini üstün gören kibirli bir topluluk, sonrasında da ırk oldukları düşüncesi tarih içinde oluşmuş ve Yahudilik algısını ırksal olarak şekillendirmiştir. Bununla birlikte Yahudiliğin ilk ortaya çıktığı dönemde muhatap olduğu düşmanlık, öncelikle onların egemen dinsel yapıyı reddetmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Bu doğrultuda antisemitizmin tarihinin oldukça eskilere dayandığını söyleyebiliriz. Dinsel gerekçelerle Yahudilere yönelik karşıtlık, Yahudiliğin ortaya çıktığı coğrafyada yani Ortadoğu'da daha başlangıçtan itibaren söz konusu olmuştur. Yahudiler tek tanrılı bir inanç olmaları dolayısıyla ve putlara olan inancı reddetmeleri sebebiyle baskıya maruz kalmış ve dışlanmışlardır www.adl.org. (12.10.2017).

¹ Tevrat, Tesniye 14/2 (www.bibleonline.ru) (12.10.2017).

² Tevrat Tesniye 7/16

³ Tevrat Tesniye 7/17

Bununla birlikte eski çağ toplumlarında din bütünüyle topluma şekil vermekteydi. Dolayısıyla sosyal yaşamın yanında ekonomik yapı da egemen inanç tarafından yönetilmekteydi. Nitekim eski Mezopotamya uygarlıklarında ülke ekonomisinin merkezinde yer alan tapınaklarda ekonomik işlerin yanı sıra faizli borç para verme ve borcunu ödemeyenlere haciz uygulamaları söz konusuydu. Borcunu ödeyemeyen özgürlerin köleleştirilip satılması yoluyla borçlarının tahsili dahi uygulamalarda yer almıştır. Tartı ve ölçü aletlerinin standardizasyonu ile faiz oranlarının belirlenmesi görevi de tapınakların yetki alanında bulunmaktaydı (İldız, 2013: 32). İnanç merkezli toplumsal yapı ekonomik yapının düzenlenmesinde de merkeze inanç esaslarını koymuştu. Bu doğrultuda Yahudiliğin ortaya çıktığı coğrafyada ekonomik yapının inanç merkezli olduğu ve din kontrolü altında bulunduğu görülmektedir.

Bu dönemsel gerçeğin karşısında Yahudiliğin de dinsel pek çok ekonomik hüküm içermesinin açık bir meydan okuma ve tehdit olarak algılanmış olduğu bir gerçektir. Nitekim Bekçi vd. (2014: 46-47) belirtildiği gibi Yahudiliğin kutsal kitabı olan Tevrat'ta ticaret pek çok hükümde yer almıştır ve çok önemlidir. Yahudiler bununla birlikte faizin Yahudiler dışındakilere uygulanabilmesine olanak tanıyan Tevrat hükmünü⁴ de ticaretle birlikte ustalıkla kullanarak, tarih boyunca her ülkede tüccarlık ve faizle para verme ile finans konularında başrolde olmuşlardır.

Tevrat'ın, Yahudilerin birbirlerine verdikleri borçtan faiz almalarını yasaklamasının⁵ Yahudilerin kendi aralarındaki bağları kuvvetlendirdiği de söylenebilir. Nitekim tarihsel analiz bölümünde de irdeleneceği gibi Yahudiler, bu doğrultuda daha sonraları son derece güçlü bir ekonomik yapı oluşturacaklardır.

Bu çerçevede Yahudilerin, daha ilk dönemlerinden itibaren toplumun egemen ekonomik yapısına tehdit olarak algılandıklarını değerlendirmek mümkündür. Nitekim putperestlerin, toplumun egemen dini yapısına meydan okunmasının yanı sıra kendi ekonomik menfaatlerine yönelik bir tehdit algısıyla Yahudi toplumunu dışlamış olması da olasıdır. Toplumun tüm iktisadi yönetimini elinde bulunduran dinsel sınıfın, bu yönetimin içinde kişisel menfaatleri de bulunmaktadır. Böylece Yahudilere olan

⁴ Tevrat, Tesniye 20

⁵ Tevrat, Tesniye 19

karşıtlığın daha başından beri ekonomik sebeplerinin de bulunduğunu yani geleneksel antisemitizmin de aslen ekonomik sebeplere dayandığını söylemek mümkündür.

Hıristiyanlığın ortaya çıkışından sonra ise Yahudiler, Hıristiyanlığın peygamberi Hz. İsa'yı öldürmekle suçlanmışlardır. Nitekim İncil'e göre Hz. İsa Yahudilerin ihaneti sebebiyle öldürülmüştü ve Hıristiyan öğretisi bu durumdan Romalılardan ziyade Yahudileri sorumlu tutmuştur www.theholocaustexplained.org (13.10.2017). Hz. İsa'nın ölümünden sorumlu tutulan Yahudilere karşı daha da gelişen nefret, dönemlere göre yeni şekillere bürünerek ve çeşitli gerekçelerle devam et(tiril)miştir.

Yahudiler, dini inançları sebebiyle gerek dönemin hakim dinsel anlayışına boyun eğmeme ve gerekse dini literatürde yer alan bir ihanet gerekçesiyle dönemler boyu baskıya uğramış ve dışlanmışlardır. Bu düşmanlık konsepti ırkçılık ve yabancı düşmanlığında olduğu gibi Yahudiler hakkında dönemseller olarak çeşitli iddialar ortaya atılarak alevlenmiştir. Nitekim din kavramının şekillendirdiği Orta Çağ gerçeklerine uygun olarak Yahudilerin ayinlerinde Hıristiyan çocukların kanını kullandığı, kara veba salgınının sorumlusu oldukları gibi dinsel olarak kışkırtıcı iddialar ortaya atılarak düşmanlık kızıştırılmıştır. Netice olarak Yahudiler Orta Çağ boyunca çeşitli Avrupa ülkelerinden çeşitli dönemlerde sürülmüşlerdir.

Orta Çağ'da Avrupa'da Yahudi karşıtlığı yaygın durumdaydı ve Yahudiler pek çok alandan dışlanmış durumda bulunmaktaydı. Birçok mesleğin kapıları Yahudilere kapatılmış ve Yahudiler muhasebecilik, kira toplayıcılığı ve faizcilik gibi sosyal olarak aşağı görülen mesleklere itilmişti www.theholocaustexplained.org (13.10.2017). Bu doğrultuda gittikçe parayı yöneten sınıf haline gelen Yahudiler, bu çerçevede buldukları toplumda siyasi iktidarın her konuda maddi ihtiyaçlarını gideren bir finansman kaynağı olurken sosyal anlamda da bankerlik yaparak bireylerin maddi ihtiyaçlarında kapılarını çaldıkları güçlü bir konuma yükselmişlerdir. Bu durum da ilerleyen dönemlerde Yahudilere yönelik düşmanlık söylemlerinde dile getirilecek ve Hitler'in ırkçı antisemitizminin meşruiyet kaynağı olacaktır.

Orta Çağda Avrupa'daki Yahudilere yönelik karşıtlığın sonucu olarak gerçekleştirilen katliamlar söz konusu olmuştur ve bu katliamlar en üst düzeyine de Haçlı Seferleri sırasında ulaşmıştır. Birinci Haçlı Seferi sırasında Ren ve Tuna boylarındaki Yahudi cemaatleri inanmayanlarla savaşmak adına yok edilmiş, İkinci Haçlı Seferi

sirasında da Almanya'daki Yahudiler çok sayıda katliama maruz bırakılmıştır. Katliamlar sonraki yüzyıllarda çeşitli gerekçelerle devam etmiştir.

Yahudilere yönelik düşmanlık hususunda 2 Ocak 1492 tarihli Reconquista önemli bir dönüm noktasıdır. Müslümanların İber Yarımadasındaki varlıklarını sona erdirmeye hedeflerini tanımlayan Reconquista 1492 tarihinde son Endülüs Müslüman devletinin yıkılmasıyla başarıya ulaşmıştır. Yeniden fetih anlamındaki Reconquista, İslam yönetimi sonrası İspanya'da Kristof Kolomb'un Katolik kraliçenin desteğini alarak kolonyal keşifleri ve dolayısıyla/sonrasında ırkçılık uygulamalarını başlattığı süreç olmasının yanı sıra İspanya'da başta Yahudiler olmak üzere diğer din mensuplarına yönelik baskıların ve "ırkçı Katolikliğin" de başladığı tarihtir. Nitekim Avrupa'da İslam egemenliğinin sona ermesini müteakip İspanya'da öncelikle Yahudilere yönelik olarak din değiştirmeye zorlama, sürgün ve katliamlar söz konusu olmuştur. Bu dönemin diğer önemi "saf kan ehliyeti" uygulamasının başlatılmış olmasıdır. Bu uygulama ile sonradan Hıristiyanlığı benimseyen Yahudiler kan esasına dayalı olarak ayrılıyordu. Saf Kan Ehliyeti bulunan Katolik Hıristiyanlar ayrıcalıklı sınıfı oluştururken, sonradan ve zorlama sonucu Hıristiyanlığı benimseyen Yahudiler dönmeler olarak ikinci sınıf Hıristiyan statüsünde muamele görmekteydi. Bu doğrultuda ırksal anlamda bir antisemitizm adı konulmadan bu dönemde başlamış oluyordu. Bu ırkçı Katolik inancına dayalı yönetimin İspanya'da hüküm sürmeye başlamasıyla, kıtada dinsel ırkçılık insanların yakılarak cezalandırılmasına varan uygulamalarla sonuçlanmıştır.

Bununla birlikte Yahudilere yönelik düşmanlığın antisemitizm olarak ifade edilmesi 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Irk ve ırkçılık kavramları gibi antisemitizm de Avrupa kökenlidir nitekim 1879 yılında Alman gazeteci Wilhelm Marr, Yahudilere karşı duyulan nefreti ve on sekizinci, on dokuzuncu yıllarda genelde Yahudilerle ilişkilendirilen çeşitli liberal ve uluslararası siyasi eğilimi işaret ederek antisemitizm ifadesini kullanmıştır www.usmmm.org (13.10.2017).

Genel olarak dinsel ihtilaflar etrafında gelişen bir kavram olarak antisemitizm, sonraları ekonomik bir boyut kazanacaktır. Yahudilerin çeşitli sebeplerle toplumda dışlanmaları sonucu olarak paraya hükmeden sınıf haline gelmeleri, onların sonraları ekonomik olarak buldukları toplumu ele geçirme iddialarına muhatap olmalarına sebep olacaktır. Nitekim Çeçen, (2015:1-5) Roma İmparatorluğu'nun Ortadoğu'yu ele

geçirmesinden sonra tüm dünyaya yayılan Yahudilerin ticaret yollarını, deniz kenarlarını ve önemli pazar mekanlarını ele geçirdiğini belirtmektedir ve paraya hükmeden Yahudilerin aynı zamanda dünya ticaretinin yönetimini de ellerinde bulundurduğunun altını çizmektedir. Devletlerin ihtiyacı olan parayı karşılama ve finans desteklerinin yönlendirilmesinde etkili olduğunu vurguladığı Yahudilerin, her dönemde para ile uğraşarak bankerlik mesleğini geliştirdiklerinin altını çizerek para ile yürütülen ticari etkinlikler sonucu tefecilik ve sonrasında da bankacılık sistemine hükmettiklerini vurgulamaktadır. Hıristiyanlık ve İslam'da yasak olan tefeciliğin bu sebeple Yahudiler sayesinde gelişmesi, onlara dönemler boyu paraya hükmetmenin ve uluslararası finans düzenini kurmanın yolunu açmıştır. Sonuç olarak Yahudilerin bu konumu ekonomik boyutlu bir düşmanlığın gerekçesini oluşturacak ve Hitler bunu kullanarak yeni dönem Yahudi katliamlarını başlatacaktır.

2.1.4.2. Irkçı Antisemitizm

Yahudiler egemen dinsel yapıya yönelik bir tehdit algısıyla ötekileştirildikten sonra, bu dışlamanın ve dinsel inançlarının onları birbirlerine kenetlemesiyle gitgide ekonomide söz sahibi güçlü bir sosyal sınıf haline dönüşmüşlerdir. Başlangıçta aleyhlerinde olan toplumsal gerçeklikleri lehlerinde kullanmışlardır.

Roma İmparatorluğu döneminde Kudüs'ün işgali üzerine sürgün edilen ve köleleştirilerek satılan Yahudiler, dünyanın çeşitli bölgelerine dağılmışlardır. Bu dönemden sonra özellikle Hz. İsa'nın katili oldukları gerekçesiyle Hıristiyanların düşmanlığına muhatap olan Yahudiler, orta çağda tefecilikle özdeşleşmişlerdir. Fakat orta çağ antisemitizminde, dini sebepler Yahudi düşmanlığına gerekçe olarak görülmektedir.

Lazare, (2006) Yahudilere yönelik düşmanlığın ekonomik boyutla görünümünün 19. yüzyıl sonlarında zirveye ulaştığını belirtmektedir. Bunun sebebi olarak da Yahudilerin daha önce hiç olmadıkları kadar güçlü ve zengin olmalarını göstermektedir. Daha önce, zengin olan Yahudilerin zenginliklerini gizlemek için toplumda koleksiyoncu görünümünde yer aldıklarına dikkat çekmektedir. Yahudiler, toplumda azınlık olarak dikkatleri üzerlerine çekmemek zorundaydı ve çeşitli kısıtlamalardan kurtularak daha güçlü bir sosyal konuma ulaştıklarında artık kendilerini mal sahibi olarak teşhir etmeye başladılar. Bu süreç, bilimsel alanda Yahudilere yönelik ırkçı iddialar ile birlikte

ekonomik antisemitizmin siyasal alanda propaganda malzemesi olarak kullanımını da beraberinde getirmiştir.

Dini ihtilaflar üzerine gelişen ve uzun zaman katliamlara varan uygulamalarla devam eden antisemitizm, 19. yüzyılın ikinci yarısında ırksal bir nitelik kazanmıştır. Bu dönemde teknik ve bilimsel gelişmelere paralel olarak, bazı entelektüeller ve politikacılar Yahudilere karşı ırkçı algı gelişmesini sağlamışlardır. Herbert Spencer tarafından Charles Darwin'in evrim teorisinin genişletilerek sosyal alanda uygulanması, Yahudileri de etkilemiştir. Evrim teorisi ortaya atıldıktan sonra bireyler ve toplumlar arasındaki eşitsizlikleri açıklamak için kullanılmıştır ve sosyal darwinizm gelişmiştir. Beyaz ırkın üstünlüğü ile insan topluluklarının birbirleri ile kıyasıya rekabet ettiği ve bu rekabetin sonunda üstün ve güçlü olanların kalmasının ve diğerlerinin yok olmasının kaçınılmaz ve gerekli olduğu görüşü Yahudileri de vurmuştur.

Bu yeni antisemitizm Yahudiler hakkında eski klişeleri kullanırken, Yahudilerin doğuştan ırksal özellikleri devraldığını savunmuştur. Yahudilerin tehlikeli etkilerini politik, ekonomik olarak ve medya metotları aracılığıyla Merkezi Avrupa'daki ulusları zayıflatmak için kullandıkları iddia edilmiştir. Bununla birlikte Yahudilik bir dini grup modeli değil fakat bir ırk olduğu için, Yahudi bir bireyin Hıristiyanlığı benimsemesi onun ırksal Yahudiliğini değiştirmeyecektir www.ushmm.org (15.10.2017).

Yahudiliğin dinselikten ırksal algılamalara dönüşümünün, bilimsel kavramlarla ifade edilmeye çalışıldığı bu dönemde aslen tarihte yaşanmış ancak ırkçı manada değerlendirilmemiş süreç açıkça ırksal literatüre girmiştir. Nitekim İspanyol Reconquista sürecinde Katolik Kilisesi, Katolik birliğini sağlama sürecinde öncelikle Yahudileri hedef alarak adı konmamış bir ırkçı politika uygulamıştı. Bu dönemde sonradan Hıristiyanlığı benimseyen Yahudiler saf kan Katolik ehliyetine sahip olmadıkları için ikincil statüde yer almışlardı. Saf kan Katolikliğin ayrıcalıklı statüsüyle egemen olduğu bu dönemin ırkçı dinciliği, 19. yüzyılın ikinci yarısında bilimsel bir dille kaleme alınmıştır.

19. yüzyılın sonlarında Almanya ve Avusturya'da politikacılar, gerek geleneksel gerekse ırkçı antisemitizmi seçim malzemesi olarak kullanmışlardır. 1920 yılındaki politik yazılarında Adolf Hitler ona ilham veren iki Avusturyalı Politikacıdan söz etmiştir. Bunlardan Georg von Schönerer (1842-1921) ırkçı bir antisemitistti ve "hiç kimse ırkından istifa edemez. Yahudi, Yahudi'dir" deyişiyle ünlenmişti. Schönerer, Yahudi

düşmanlığı yaparak 1880-1890 yıllarında Avusturya’da milletvekilliği yapmıştı. Hitlerin bahsettiği diğer politikacı olan Karl Lüger (1844-1910) antisemitist konuşmalarıyla ve üstün hatiplik becerisiyle 1897 yılında Viyana Belediye Başkanı seçilmiştir www.usmmm.org (15.10.2017).

İrkçi antisemitizmin, aslen dinsel nefret üzerinde geliştiği görülmektedir. İrkçi propagandalarda Yahudi nefretinin prim yapmasının, aslen Yahudilere olan dinsel nefret çerçevesinde karşılık bulduğu söylenebilir. Nitekim din, insanların algı yönetimi için son derece etkili bir unsur olarak tarih boyunca kullanıma uygun zemin hazırlayan faktör olagelmıştır. İnsanlar dinsel temellere dayalı olarak gelişen algılarını kolayca bir kenara atamazlar. Daha sonraları şekillenen düşüncelerde din, her zaman bilinçaltı ana teması olarak yer alır. Toplumda insanların siyasal propagandaya karşılık vermesi ise geleneksel antisemitizm etkisiyle olmuştur. Sonuç olarak bu yeni tip ırkçı antisemitizm, daha geniş kitlelere geçmişteki düşmanlıkların etkisiyle cevap vermiştir. İrksal olarak Yahudilerin çeşitli özelliklerinin kendilerine vereceği zarara inanmalarına, geçmişte dinsel nedenlerle Yahudiye olan bu nefret olanak sağlamıştır.

Dini nefret, bu dönemde Yahudilerin gelişen ekonomik konumlarıyla daha da palazlanınca siyaset açısından kullanıma açık hale gelen antisemitizm, bu alanda daha fazla yer almaya başlamıştır. Nitekim 19. yüzyılın sonunda Avrupa’da artık Yahudi karşıtlığı üzerine siyaset yapan siyasi partiler bulunmaktaydı. Bununla birlikte siyasette antisemitizm, milliyetçilik unsuru kullanılarak yönetilmiştir. Milliyetçilik taraftarlarının Yahudileri vatan hainliğiyle suçladıkları bu dönem, www.usmmm.org (15.10.2017) vatanseverlik vurgusuyla birliği sağlamak için düşman yaratma olgusunun kullanımına bir örnek teşkil etmektedir. Şüphesiz bu suçlamada Yahudi sermayedarların kendi içlerindeki birliğin, ülkeyi içten bölmeye odaklı bir unsur olarak algılanmasının önemi büyüktür. Aynı topraklar üzerinde farklı bir sosyal yapı oluşturan Yahudilerin toplumun genelinde algılanan bu özelliği, durumun siyasette kullanımına zemin hazırlamıştır.

On dokuzuncu yüzyılda, Yahudi maneviyatının Almanlığa düşman olduğu görüşünü savunan Alman düşünürleri, bilginleri ve sanatçıları tarafından ortaya atılan, yabancı düşmanı “Völkisch Hareketi” (halk ya da halkların hareketi) Yahudi kavramını “Alman-olmayan” şeklinde nitelemiştir ve İrk antropolojisi teorisyenleri, bilimsel olmayan kanıtlarla bu görüşü desteklemiştir. 1919’da kurulan ve Adolf Hitler tarafından

yönetilen Nazi partisi, ırkçı teorilere siyasi bir ifade kazandırmıştır. Milyonlarca kişi Hitler'in Yahudilerin Almanya'dan çıkarılması çağrısında bulunan Mein Kampf (Kavgam) isimli kitabını almıştır www.usmmm.org (13.10.2017).

Antisemitizmin zirve noktasını yaşadığı on dokuzuncu yüzyıl sonları, Yahudilerin her zamankinden çok daha fazla güçlü ve nüfuzlu olduğu dönemdir. Bu doğrultuda Yahudilerin bu konumları karşısında karşı bir cephe oluşmuştur. Yaşanılan coğrafyada paralel bir güç odağının güçlenmesi ve(ya) bir azınlık tarafından farkında olmadan yönetiliyor olma hissi karşı bir cephe doğurmuştur. Yahudilerin seçkin bir ekonomik güç olarak tezahürü karşısında oluşan Alman cephesi; Yahudilere nazaran sahip oldukları köklü Alman tarihiyle gururlanmış, vatansızlık duygusuyla ırkçı teorisyenlerin peşinden gitmişlerdir. Nitekim tehdit algısı karşısında birleşme ihtiyacı ırkçı teorileri inanılır kılmıştır. Bu doğrultuda Hitlerin ırkçı antisemitizminin de önü açılmıştır.

1933'te Nazilerin iktidara gelmesiyle birlikte Nazi partisi Yahudi karşıtı ekonomik boykotlar yapılması ve herkesin gözü önünde kitap yakılması emrini vererek Yahudi karşıtı yasaları kabul etmiştir. 1935'te, Nuremberg Yasaları, ırkçı bir yaklaşımla Yahudileri taşıdıkları "kana" göre tanımlayarak "Ari ırk" ve "Ari olmayan ırk" ayrımı yapılması emrini vermiştir ve böylelikle ırkçı hiyerarşi de yasallaştırılmıştır. 9 Kasım 1938 gecesi günümüzde Kristal Gece Katliamı ya da Kırık Camlar Gecesi olarak bilinen olaylar yaşanmış, Almanya'nın her yerinde Naziler sinagogları ve Yahudi dükkanlarının camlarını yerle bir etmiştir ve bu olay altı milyon Yahudinin sistemli şekilde öldürüldüğü soykırımın (Holokost) başlangıcı olmuştur.

Özdemir'in (2009: 281) belirttiği gibi milliyetçilik esasına dayanan Nazi düşüncesi, sağ totaliter bir rejim olarak Alman ırkçılığının siyasallaşmış haliydi. Hitler'in Darwinci düşünceden esinlenerek şekillendirdiği ari ırkın üstünlüğü düşüncesi, Avrupa'nın göbeğinde bir döneme damgasını vuran tarihin en büyük soykırımının esin kaynağı olmuştur. Bununla birlikte Nasyonal sosyalizmin doktrin olarak ilk ortaya çıkışı Fransız Maurie Barres ile başlamaktadır. Barres 1898 yılının mayıs ayında nasyonal sosyalizmi ilan etmiştir. Sosyalist bir milliyetçilik fikrini Almanya'ya karşı seçmen kazanmak için yayan Barres, liberalizme karşı nasyonal sosyalizmi birleştirici milliyetçiliğin gerçekleşmesi için araç olarak görmüştür. Barres'a göre "işçiler kendi uluslarının işverenlerinden ziyade yabancı yani Yahudi sermayesine karşı mücadele etmeliydi."

Nasyonal Sosyalizm aslında Almanya'ya karşı ilan edilmişti ancak 20. yüzyılın ilk yarısında Adolf Hitler tarafından Almanya'da yayılmış ve burada Nasyonal Sosyalist bir devlet kurulmasına temel teşkil etmiştir. Adolf Hitler'in ekonomi ve Yahudiler hakkındaki görüşleri Barres ile paralellik göstermekteydi. Hitler'in Yahudileri kastederek söylediği "Beynelmilel sermayenin tahakkümünü tesis etmek için milli ekonomiyi tahrip etmektedirler" sözleri bunu kanıtlamaktadır (Özdemir, 2009: 281).

Hitler, (2005: 323-349) ırkçı antisemitik görüşlerini 1924 yılında cezaevinde kaleme aldığı Kavgam kitabında açıkça yansıtmıştır. Söz konusu kitabında uygarlığı meydana getirenler olarak belirttiği Ari ırkının yabancı halkları boyunduruğu altına alarak, bulunduğu toprakları aşağı ırka mensup yabancıların kol gücüyle birleştirerek meydana getirdiği uygarlıkta söz konusu yabancıların yeteneklerinin de gelişmesine katkı sağladığını ileri sürmüştür. Hitler ulusal bir gururla bahsettiği ari ırkın, ırksal bir yönetim yeteneğiyle donatıldığını ve diğer ırklardan üstün olduğunu vurgularken diğer ırklara yapılan katkıyı da bir üstünlük karinesi olarak sunmuştur.

Hitler'e göre uygarlığı meydana getiren üstün Ari ırkına en belirgin karşıtlık Yahudi ırkında mevcuttur. Yahudi ırkının ilkel var olma güdüsüyle yüzyıllardır varlığını sürdürmesinden hareketle, onun varlığını sürdürmesinin kendi aralarındaki birlik ve kardeşlik duygusundan ziyade ilkel bir yaşama içgüdüleri olduğunu öne sürmüştür. Kitabında ifade ettiği cümlelerle Hitler'e göre Yahudiler yalnız ortak bir tehlike karşısında birleşebilen, saf bencillikten başka bir şeye inanmayan bir ırktır. Bir devletin yükselmesinde temel vazifeyi görecek olan özveriden yoksun oldukları ve idealist bir ruha sahip olmayan bir ırk oldukları için tarih boyunca sınırları belli bir devletten de mahrum kalmışlardır. Yahudiliğin aslen Yahudi bir anneden doğma şartına bağlı olması sebebiyle Yahudiler, buldukları her toplumda azınlık konumunda olmuşlardır. Onların bu azınlık konumu ve haklarında Tevrat hükümlerinde yer alan "seçkin" ifadeleri aslen onların buldukları toplumda tutunamama sebepleridir. Ekonomik sebeplerle de birleşince her dönemde düşmanlığa maruz kalmışlar ve birlik kurarak bir devlet oluşturamamışlardır. Hitler Yahudilerin birlikte hareket edemeyişlerini ırksal karakteristiklerle özdeşleştirmiş, devlet kuramayışlarını saf bencilliklerine yüklemiştir.

Bununla birlikte Hitler, Yahudiliğin ırksal niteliğinden farklı bir konuda bahsetmiştir. O'na göre "Yahudilik" kendini din maskesi altında saklayan bir ırktır.

Hitler'e göre Yahudi nerede yerleşirse, kendisini kabul etmiş olan ulus da zaman içinde sönüp gidecektir. O'na göre Yahudi her zaman başka ulusların ve devletlerin içinde bu şekilde var olmuştur ve şartlar onu zorlamadığı sürece kendisini dini topluluk görünümüyle gizlemiştir. Kendini güçlü hissettiği zaman ise bu maskeyi indirmektedir. Yahudi ruhu Hıristiyanlığa yabancıdır ve yabancılarla ilişkilerinde sadece ekonomik çıkar önceliğine sahiptir.

Hitler Yahudilerin buldukları toplumda asli niyetlerini saklayarak var olduklarını, Hıristiyanlar pahasına servetlerini kazanırken büyüdüklerini ve buldukları toplumun zenginlikleriyle onun aleyhine olarak geliştiklerini iddia ederek soykırıma giden yoldaki engelleri kaldırmıştır. Yahudiler Almanya'ya ilk olarak Romalıların işgaliyle gelmiştir ve gelişimleri ise Ari halklarla karşılaştıkları zaman gerçekleşmiştir. Irksal olarak ilkel olan bu topluluğun gelişimlerinde kendi payları olduğunu iddia eden Hitler, zamanında Yahudilerin özelliklerinin iyi değerlendirilip tedbir alınmamasından dolayı gelişmelerinden de yakınmıştır. Hitler bu konuyla ilgili olarak kitabında, Yahudilerin ilk kalıcı kurumların doğuşuyla birlikte tüccar sıfatıyla milliyetlerini gizlemeden yavaşça ekonomi hayatına sokulduğunu ve bir süre sonra ticareti tekelleri altına aldıklarını vurgulamıştır. Esas amacı saf kan Yahudiliği korumak olan Yahudiliğe karşı ancak saf kan bir halk başarılı mücadele verebilecektir. Bu doğrultuda milliyetçi değerler çerçevesinde Alman topraklarının korunması, ari ırkın mücadelesine bağlıdır. Bunun için öncelikle milli ekonominin temellerini baltalamaya çalışarak bozgunculukla gücü ele geçirmeye çalışan Yahudilere engel olunmalıdır.

Hitler dönemin ekonomik sorunlarını genel olarak toplumun farkında olduğu ve bu durumdan rahatsız olduğu, Yahudilerin ekonomik konumlarını kullanarak siyasetine yön vermiştir. Almanya'nın özellikle I. Dünya Savaşı sonrası yaşadığı ekonomik sorunları Yahudiler üzerinden yöneten Hitler, öncelikle kitabında yaptığı propagandalarla genel düşman imajını çizerek gerekli ortamı hazırlamıştır. Kankal (2009)'da belirtildiği gibi 19. yüzyılın sonuna doğru Yahudi sermayesi dünya sermayesinin içinde önemli bir yere sahipti. Kökeni dinsel ihtilaflara dayanan antisemitizmin, 19. yüzyılın ikinci yarısında irksal bir nitelik kazanması da ekonomik sebeplere dayanmaktadır.

2.2. Yabancı Düşmanlığı

Sıkça kullanıldığı anlamıyla yabancı düşmanlığı, yabancı olan kişi ve şeylere duyulan mantık dışı korkuyu ifade etmektedir. Korku, düşmanlığa sebep olabilen bir faktördür ancak her korkunun düşmanlığa sebep olması söz konusu değildir. Yabancı düşmanlığında (Xenophobia) genel olarak yabancıya yönelik bilinmezliğin verdiği korku ve kaygı söz konusudur. İnsanın bilmediğinden korkması, korkunun ise yanlış şeylere olan inancı artırması şeklinde ifade edilebilir. Günümüzde genel anlamda bir ülkenin yerli halkının ekonomik göçmenlere yönelik algısı için söz konusu olmaktadır.

2.2.1. Göç ve Göçmenlik

Göç, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek olarak tanımlanabilir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Bu yer değiştirme sürecine mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dahildir www.goc.gov.tr (19.10.2017). Göç kavramının tarihinde ekonomik, siyasi ve sosyal olarak çeşitli unsurları bünyesinde barındırdığı görülmektedir. İnsanoğlunun tarihsel olarak göçlerindeki esas sebep ekonomik olarak tezahür etmiştir. İnsan topluluklarının geçim kaynaklarını belirleyen ana unsurun değişimiyle göç etmeleri paralel ilerlemiştir. Göç kavramında sosyal ve siyasal unsurlar ise daha sonraki süreçte ortaya çıkmıştır. Medeniyetin gelişimiyle birlikte sosyal ve siyasal unsurlar da ekonomik unsurlar kadar etkili hale gelmiştir.

Akan, Y. ve İ. Arslan (2008: 5) göç olgusunda toplumların sosyo-kültürel, ekonomik ve politik yapılarının doğrudan ilgili olduğuna dikkat çekmektedirler. Gerçekten de göçlere sebep olan açlık, savaş, kıtlık, iklim şartları ya da sanayileşme gibi ekonomik sebepler hem toplumların yapısını belirleyen ana etmenlerdir hem de bunun sonucu olarak gelişen göçler toplumların bu yapılarını tekrar şekillendirmektedir. Belirli bir bölgedeki örneğin iklim şartlarının zorluğu gibi itici etmenler neticesinde göç eden topluluğun gittiği coğrafyayı da derinden etkilemesi tarihsel bir gerçekliktir.

Tarihsel olarak göçe sebep olan tüm unsurların bütün coğrafyaları, tüm halkları ve kültürleri derinden etkilediği bir hakikattir. Nitekim bu süreç tarihin eski evrelerinde çok daha belirleyici ve etkinken günümüzde de hala önemini korumaktadır. Kavimler Göçü neticesinde Avrupa'nın uzun süre yaşadığı siyasi karışıklıklar, toplumsal yapıların

değişimi ile kıtanın etnik ve dinsel profilinin de köklü değişimleri göçün dönüştürücü etkisine en eski ve etkili örnektir.

Yabancı korkusu açısından kilit kavram olan göç; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) tanımına göre www.unesco.org (19.10.2017) belirli bir asgari süre için politik ya da yönetsel bir birimin sınırlarını aşmaktır. Bu tanım savaş, doğal afet, işkence vb. sebeplerle ana vatanını terk etmek zorunda kalan insanları (displaced persons), mültecileri (refugees) ve ekonomik göçmenleri içermektedir.

Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesine göre www.unhcr.org.tr (19.10.2017) mülteci ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir. Mülteci ile ekonomik göçmenin ayırım kriteri göçmenin kendi ülkesinde koruma altında olması ve ülkesini terk etme sebebinin daha iyi bir hayat arayışı olmasıdır. Ekonomik göçmen ülkesini isteyerek terk ederken bir mülteci için bu zorunlu bir terk edıştır ve sığınılan ülkenin ekonomik şartları güvenliğinden çok daha az önemlidir. Gelişen uluslararası insan hakları konsepti bağlamında her iki grup için de günümüzde daha iyi koşullar söz konusudur.

Göç konusunda coğrafi anlamda yapılan iç göç ve dış göç ayrımı açısından bir ülke içinde il veya ilçe gibi bir alandan diğerine yapılan iç göçte dahi farklı bölgesel kültürlere karşı önyargılı olmadan kaynaklanan sorunlar yaşanabilmektedir. Örneğin Türkiye'de doğu ve batı kültürleri arasındaki fark neticesinde doğudan batıya göç eden bir insanın yaşam şekli önyargıyla karşılanabilmektedir. Bu önyargı farklı ülkelerin sınırları aşılarak yapılan dış göçte ise çok daha fazla olmaktadır. Dış göçte birey açısından da büyük ölçekte sosyal ve kültürel değişiklik yaşamının yarattığı kültürel şok daha fazladır. Bununla birlikte yaşanmaya başlanan yeni kültürde sergilenen önyargı ve düşmanlıklar var olan karmaşayı daha da büyütülmektedir. Dış göçte kaynaşma süreci çok daha zor ve uzun bir dönemi oluşturmaktadır. Bu da yabancı düşmanlığı kavramını çok daha komplike bir hale getirmektedir.

UNESCO, uluslararası göçü insanların ulus-devletler arasındaki ülkesel hareketleri olarak tanımlamıştır. Bu da iki türdür. Birincisinde sosyal aidiyet bağlarında bir değişme söz konusu değildir ki buna turizm amaçlı hareketler örnek gösterilebilir. İkincisi

ise mültecilerin daha güvenli bir sığınağa organize transferinde olduğu gibi ilgili birey ya da grupların sadece edilgen nesne oldukları göçtür. Göçün baskın şekilleri, gerçekleşmesine neden olan güdülere göre de sınıflandırılabilir. Buna göre ekonomik göç, aile birliğini sağlama amaçlı göç ya da mültecilerde olduğu gibi hayati ve zorunlu etkenlerin söz konusu olduğu göçten söz edilebilir. Hukuki duruma göre ise göç yasadışı, kontrollü ve serbest göç olarak tanımlanabilir.

UNESCO'nun tanımına göre geçici işçi göçmenler (konuk işçiler ya da yurtdışı taşeron işçiler) evlerine para gönderebilmek için istihdam edilme amaçlı sınırlı bir süre için göç eden insanları kapsar. Bu grup göçmenler genel olarak işsizlikten sorumlu tutularak toplumda asıl istenmeyen sınıfı oluşturabilmektedirler. Genel olarak belli bir niteliğe haiz olmayı gerektirmeyen bu tip işleri yapmak üzere ülkeye dışarıdan gelen işçiler toplumda memnuniyetsizlik yaratmaya daha müsaittir.

Kalifiye göçmenler uluslararası organizasyonların ve ulus-ötesi şirketlerin iç iş gücü piyasalarında hareket eden ya da uluslararası iş pazarında iş arayan yöneticiler, yetkililer, profesyoneller, uzman ya da benzeri vasıflı çalışanları içerir. Çoğu ülke bu kategorideki göçmenleri sıcak karşılamakta ve hatta gelmelerini teşvik edici programlar düzenlemektedir. Nitekim bu tip nitelikli çalışanların ülke ekonomisine zararı değil faydası olmaktadır. Bu göçmenler yabancı düşmanlığı karşısında en güvenli kategoriye oluşturmaktadır.

Bir ülkeye genellikle iş arama amaçlı olarak gerekli belge ve izinler olmaksızın giriş yapan yasa dışı göçmenler ile aile üyelerinin birleşimi amaçlı göç eden göçmenler de genel olarak yabancı düşmanlığı muhatabı olabilmektedirler. Bununla birlikte yabancı düşmanlığına karşı belki de en savunmasız grup zorunlu sebeplerle göç etmek zorunda kalanlardır. Bunlar en geniş anlamda mülteciler, sığınma arayanlar ve doğal afet gibi itici sebeplerle kendilerine güvenilir bir yaşam alanı arayışıyla göç etmiş insanlardır. Genel olarak kabul edildikleri ülkede çok daha fazla ekonomik soruna sebep olmaları beklendiği için özellikle yabancı düşmanlığının siyasette kullanımının öznesi olmaya müsait bir konumdadırlar.

2.2.2. Yabancı Düşmanlığı Kökeninde Barınan Olgular: Korku

Bir tehlike ya da tehlike ihtimali karşısında duyulan endişe ve kaygı anlamına gelen korku, hayatın korunması ve sürdürülebilmesi açısından korunma davranışını tetiklemektedir. Gençöz (1998: 9) korkunun, içinde bulunulan duruma değil fakat bu durum için geliştirilen düşüncelere verilen reaksiyon olduğunu belirtmektedir. Bireysel düzeyde gelişen korkular kişinin içinde bulunduğu fiziksel, sosyal ve psikolojik koşullarla yakından ilgiliyken, toplumun bütününe yönelik bir tehdit algısı çok daha farklı boyutlarda reaksiyon oluşturabilmektedir.

Gençöz'ün (1998: 11) de belirttiği gibi korkular duyulan ve görülenler üzerinde gelişmektedir. Toplumsal hayatta da insanlar genel olarak yaşadıkları sorunlardan, sonradan aralarına dahil olanı yani aslen kendilerinden olmayana sorumlu tutma eğilimindedirler. Bu doğrultuda küçük bir mahallede dahi, kulaktan kulağa yayılan söylentilerin etkisi oldukça fazla olabilmekteyken televizyon ve gazete gibi basın yayın organlarının böyle bir süreçte etkisi çok daha geniş kapsamlı olmaktadır. Özellikle günümüzde gelişen kitle iletişim araçlarıyla birlikte algı yönetimi daha kolay yapılabilmektedir.

2.2.2.1. Korkunun Psikolojisi

Abraham Maslow tarafından 1943 yılında geliştirilen Maslow Teorisi, bir ihtiyaçlar hiyerarşisi geliştirmiştir www.guncelpsikoloji.net (21.10.2017). Buna göre insanlar belirli kategorilerdeki ihtiyaçlarını karşılayarak, kendi içlerinde bir hiyerarşi oluşturan daha üst ihtiyaçları tatmin etme arayışına girmekte ve bireyin kişilik gelişimi o an için baskın olan ihtiyaç kategorisinin niteliği tarafından belirlenmektedir. İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisine göre fizyolojik gereksinimlerden sonra en önemli ihtiyaç olan güvenlik ihtiyacı, temel bir gereksinimdir. Her canlı doğal olarak varlığını sürdürme ihtiyacıyla birlikte güven içinde var olma ihtiyacı hissetmektedir. Bu ihtiyaç karşılanmadan birey üst seviyedeki aidiyet, sevgi, saygı ve ötesinde kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarına yönelememektedir.

Tüm canlıların temel ihtiyacı olan varlığını sürdürme güdüsü diğerlerine rağmen vardır. Tüm canlılar gerekirse kendilerinin varlığı için diğerlerinin yok olmasını göze alabilecek durumdadır. Tarih, temel ihtiyaçlarını karşılamak için yaşam tarzlarını sürekli olarak değiştirmek zorunda olan toplulukların göçlerine defalarca sahne olmuştur. Bu

göçlerde temel ihtiyaçlardan sonra en önemli güdü ise güvenlik ihtiyacı olarak tezahür etmiştir. Güvenlik ihtiyacı, insanların benliğini ispatlama duygusundan önce birini lider olarak seçip ona itaat etmeleri sürecini de beraberinde getirmiştir.

Korku psikolojisi bireysel olarak fobi görünümünde ortaya çıkmaktadır. Fobi sözlük anlamı olarak belli bir nesne, durum ya da etkinliğin meydana getirdiği ve kişinin kendisi tarafından da yersiz ve aşırı kabul edilen akıldışı, yoğun ve inatçı bir korku olarak tanımlanabilir (Budak, 2009: 291). Günlük faaliyetleri yürütürken tehlikelerden korunarak faaliyetlerini devam ettirme anlamında önemli bir duygu olan korkunun ötesinde, fobide normalin üstünde bir korku ve kaçınma söz konusudur.

Psikolojik açıdan insan duygu ve davranışlarını açıklamaya yönelik yaklaşımlar, fobiyi farklı açılardan değerlendirmektedir. Bu doğrultuda biyolojik yaklaşım, korkuyu içgüdüsel bir duygu olarak nitelendirmektedir ve organizmanın tehlikelerden korunarak varlığını sürdürmesine hizmet ettiğine dikkat çekmektedir. Davranışçı yaklaşım ise korkuyu öğrenilmiş bir süreç olarak ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre fobiler şartlı refleks yoluyla öğrenilmiş davranışlardır. Psikanalitik yaklaşım da fobileri bastırılmış güdülerin şekil değiştirmesiyle gün yüzüne çıkması şeklinde değerlendirmektedir (Karlı, 2013: 78). Gerek biyolojik gerekse öğrenilmiş bir süreç olarak korku, yabancı düşmanlığının oluşumunda çeşitli süreçlerde ve çeşitli şekillerde etkilidir.

Bireyin tehlikelerden korunarak varlığını sürdürmesine imkan tanıyan korku duygusu sosyal yaşantıda çeşitli etmenlerle şekillenirken, çoğu örseleyici durumlarla aşırı boyutlara ulaşabilmektedir. Bu travmalar insan hayatını oldukça derin şekilde etkileyebilmekte ve hatta sona erdirebilmektedir. İnsan hayatında bu derece önemli olan korkuların yönetimi bireysel olarak iyi yapılmazsa sosyal olarak yönetime açık hale gelmektedir.

Bu doğrultuda yabancı korkusu, bireyin potansiyel tehdit olarak gördüğü bilinmeyen kendini koruma içgüdüdür. Bilinmeyen; özellikleri tarif edilemeyen, bu doğrultuda da bireye yönelik etkilerinde olumsuzluk faktörünün baskın olduğu olgudur. Farklı olana yönelik algılar karamsardır ve olumsuz şekillendirmeye oldukça açıktır. Yabancı korkusunda gerek fiziksel gerek kültürel pek çok açıdan farklı olan öteki, psikolojik temelde farklı algılanmaya oldukça müsait olduğu için gerek medya ve gerekse siyaset gibi mecralarda istenen yönde tasvir edilebilmektedir.

Yabancı korkusu, herhangi bir destekleyici gerekçe olmaksızın bir etnik grubun mensuplarına ya da göçmenlere yönelik mantıksız korkular ve bunun sonucu olarak abartılı korunma davranışlarını ifade etmektedir www.aktuelpsikoloji.com (21.10.2017). Psikolojik nedenlerin ötesinde özellikle ekonomik ve sosyal sebeplerle yabancı korkusu anlamından ziyade günümüzde yabancı insanlara karşı duyulan nefreti ifade etmektedir. Kavram, özünde yabancıların varlığından rahatsızlık duymak ifadesinde anlam bulmaktadır. Bu rahatsızlık hem korku hem de nefreti içermektedir. Bu nefret kimi zaman göçmenlere veya azınlıklara ve kimi zaman da çeşitli kültürel özelliklere yönelik olarak gelişmektedir.

2.2.2.2. Çok Boyutlu Olgunun Sosyal Niteliği

Uluslararası düzeyde yabancı düşmanlığı ile ilgili olarak genel kabul gören bir tanım bulunmamaktadır. Yabancı düşmanlığı, kişilerin topluma veya ulusal kimliğe yabancı olduklarının düşünülmesinden kaynaklanan önyargılar veya dışarıdan geldikleri düşünüldüğü için kişileri reddeden, dışlayan ve sıkça kötüleyen tavırlar ile davranışlar şeklinde tanımlanabilir www.goc.gov.tr (19.10.2017). Birbirinden ayırt edilmesi zor olan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı arasında yakın bir bağ bulunmaktadır. Çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılabilen bu kavramlar aslında birbirlerini tamamlayan, birbirlerinin birer unsuru olan kavramlardır.

Xenophobia kelimesi köken olarak Yunanca yabancı anlamındaki “xenos” ile korku anlamındaki “phobos” dan gelmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM), BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) gibi göçmenlerle ilgili önemli uluslararası aktörlerin mutabık oldukları tanıma göre “xenophobia” günümüzde yabancılara duyulan nefret anlamını kazansa da yabancı korkusu anlamına gelmektedir. Özer (Marmara Üniversitesi, 2007: 70).

Bir bireyde bir yönde bir korkunun gelişebilmesi için söz konusu olgu ile istenmeyen bir tecrübe yaşanmasının yanı sıra bireyin tanıdığı ve güvendiği kişilerin bir nesne veya olguya yönelik ifadeleri de son derece etkilidir (Karslı, 2013: 80). Korkunun sosyal yönlü şekillenmesinin en önemli tezahürlerinden biri olan toplumun kanaat önderleri ile dinsel liderlerin buyrukları, tarihin akışına yön verecek boyutta önemli unsurlar olagelmıştır. İnsanlarda genel olarak var olan farklılığa karşı duyarlılığın

olumsuz davranışlar ve ötesinde saldırganlığa dönüşmesi için iki koşul söz konusudur. Bunlardan birincisi olağandışı algılamaların gelişmesini sağlayacak köklü toplumsal değişikliklerdir. İkincisi ise olumsuz tutum ve davranışlar ile bunların en uç uygulaması olan saldırganlığın bir tavır olarak özendirilmesi, sosyal çevre tarafından bireye öğretilmesidir (Ergil, 1982: 153). Karşı taraf hakkında bilinmeyen boşlukları korku imgelerinin doldurması, sosyal çevrenin buna zemin hazırlamasıyla daha da kolaylaşmaktadır. İnsan psikolojisi, çoğunlukla geçmişte bağları olmayan birine karşı önyargılı olmaya meyillidir. Bu önyargıların, kendine daha fazla güvenen ve güvenilen başkaları tarafından yönetimi de oldukça kolaydır.

Öteki, kendi özelliklerine göre tanımlanmış olan ve bu özelliklerin dışında kendine ilişkin olmayandır. Bu tanımlamalar kendi özelliklerinin dışında olanı, ötekine yükleyerek yapılır. Anlaşılabilirlik, anlamlandırılabilirlik için yapılan ben tanımlaması olumlu özellikleri içerirken, bu özelliklere sahip olmayan öteki bu özelliklerin karşıtı nitelere sahiptir. Ötekinin farklılığı bilinmeyene yönelik korkularla birleşince daha da olumsuz nitelere sahip olmaktadır.

Yabancı korkusu kavramı çoğu zaman kültürel farklılık ve ötekine duyulan öfke ifadeleriyle birlikte değerlendirilmektedir. Çeşitli kültürel özelliklere yöneltilen kavram, kişilerin dili kullanma biçimleri, aksanları, kültürlerinin özelliklerine vb. yönelik küçümseme şeklinde de kendini göstermektedir www.aktuelpsikoloji.com (21.10.2017). Yabancı korkusuna sahip bir grup, kendi bireyleri için normal olarak değerlendirdikleri bazı anormal durumları, yabancılar açısından düşmanlığı meşrulaştırıcı sebepler olarak değerlendirme eğilimindedirler. Örneğin sokağa çöp atma davranışının kendi kültürüne, grubuna ait birey tarafından sergilenmesi bir tepkiyle karşılaşmazken ötekinin bu davranışı sergilemesi büyük bir nefret aracına dönüşebildiği gibi ilgili bireyin ait olduğu grup açısından “işte bu insanlar hep böyledir” şeklinde genelleştirilme eğilimine sahiptir.

Yabancı korkusunun oluşumunda önemli bir yere sahip olan yabancı ya da göçmenlerle ilişkide geçmişe dayalı kötü deneyimler, aynı zamanda yabancı korkusunun toplumda gelişip yerleşmesi ve devamlı hale gelmesinde de etkilidir. Bu deneyimler, yabancıyı kabul eden toplumun kültürel farklılıkları yorumlamada daha karamsar ve genelleşici bir tutum sergilemesinde de etkili olmaktadır.

Bununla birlikte çeşitli sebeplerle toplumda gelişen yabancı korkusu toplumda gelişen sosyal davranışlarla daha da pekişmektedir. Lakap takmak, ilgili grubun fiziksel ya da kültürel özellikleriyle ilgili aşağılayıcı fıkralar ve hikayeler oluşturmak ve yine ilgili grupla ilgili gerçeği yansıtmayan söylentiler yaymak vb. davranışlar bu korkuyu pekiştiren sosyal olgulardır.

Korkuların toplumsal niteliği açısından içinde bulunulan toplumun tarihsel unsurları da son derece etkilidir. Geçmişte toprakların kazanılması ve korunması için verilen mücadeleler, tarihsel düşmanlıklar ve geleneksel düşman algıları, stratejik öneme haiz olma sonucu geliş(tiril)en korkular, toplumun sosyo-ekonomik yapısı gibi unsurlar korkuların toplumda yerleşebilmesine olanak tanıyan önemli unsurlardır. Bu unsurlar ülkenin tarihinde efsanelerle birlikte çeşitli tevatürlerin, düşman imgelerinin yerleşmesine olanak tanımaktadır.

Tüm bu sosyal etmenlerle birlikte değerlendirilmesi gereken diğer toplumsal unsur insanlarda genel olarak var olan “biz ve ötekiler” olarak kategorileştirme yapma eğilimleridir. Bu doğrultuda gruplar arası ayrımcılığın psikolojik kökenlerini araştıran Henri Tajfel ve John Turner tarafından şekillendirilen Toplumsal Kimlik Teorisine göre insanlar genellikle kendilerini ve diğerlerini kategorilere ayırmaktadırlar. Bu teoriye göre insanlar kendilerini ve diğerlerini Müslüman, Türk ya da Yahudi vb. şekillerde etiketleyerek kategorilere ayırırlar. Bununla birlikte insanlar belirli gruplarla kendilerini özdeşleştirirken kendilerine olan güvenleri de artmaktadır. Kendilerinin mensubu oldukları gruplar lehine yargılara sahip olan insanlar genel olarak kimliklerinin diğerlerinden farklı ve olumlu olmasını arzulamaktadırlar Özer (Marmara Üniversitesi, 2007: 72). İnsanın genel olarak bireysel anlamda yaşadığı hislerin sosyal alandaki bu tezahürü, güvenlik ihtiyacı ile birleşince biz ve bizlerin üstünlüğü duygusunu ortaya çıkarmaktadır.

2.2.2.3. Siyaset ve Ekonomi Sahası

Göçmen kabul eden ülkelerde güvenlik açısından çoğu sorunun kaynağı yabancı işçi kabulü olarak görülebilmekte ve bu durum çoğu aşırı sağ mensubu politikacı tarafından seçim malzemesi olarak kullanılabilir. Siyasi sorunların ötesinde özellikle ekonomik kriz durumlarında ve işsizlik söz konusu olduğunda göçmenler, hedef olabilmekte ve seçimlerde oy malzemesi olarak kullanılabilir. Medya ve siyaset

çarkında bir kısır döngü sürecinde yabancı düşmanlığı oluşturulurken kamuoyunda taraftar bulabilmektedir.

Aşırı sağ özellikle 11 Eylül sonrası dönemde Batı dünyasında İslamofobiyle birlikte yükselen kimlik tartışmaları sebebiyle, Avrupa kıtasının bütününde yükselişe geçmiştir. Avrupa'da daha önceleri özellikle Yahudilere yönelik olan düşmanlık, 21. yüzyılın başlarından itibaren Müslüman, Roman, Afrikalı, eşcinsel ve göçmenlere yönelmiştir. Ekonomik krizler; mevcut sosyal ve kültürel sorunları derinleştirmekte, yaygınlaştırmakta ve bu süreçte yabancı düşmanlığı siyaset malzemesi olarak kullanılmaktadır. Orta ve alt gelir düzeyine sahip grupların gelir düzeyindeki azalma ile aşırı sağ partilerin oy oranları doğru orantılı seyretmektedir (Ayaz, 2012: 1).

Bununla birlikte siyasette yabancı düşmanlığının kullanım alanı bulması aynı zamanda toplumdaki genel kabuller ve toplumsal hafıza ile yakından ilgilidir. Farklılıklara tahammül edemeyen ve farklı kültürlerin kaynaşmasını asimilasyon süreci olarak algılayan toplumsal inanç, çeşitli tarihsel ve sosyo-kültürel etmenlerle toplumda yerleşik hale gelmişse toplumsal sorunların sebebinin öteki olduğu propagandasının karşılık bulması da bir o kadar kolay olmaktadır. Bununla birlikte günümüz insan hakları ve demokratikleşme ideallerine karşılık bir ülkenin tarihinde faşist ve baskıcı rejim deneyimleri ile tek tip insan oluşturma ve toplum mühendisliği tecrübeleri de siyasetin yabancı düşmanlığı söylemine cevap bulabilmesine neden olabilmektedir. Sıklıkla yaşanan politik ve ekonomik istikrarsızlıkla birlikte sürekli bir düşman algısı, kapalı bir ekonomik yapıya dayalı devlet modeli geçmişi gibi faktörler de yine toplumda aşırı sağın yabancı düşmanlığını sömürebilmesine zemin hazırlamaktadır. Bununla birlikte okur-yazarlık oranının düşüklüğü ile olaylara karşı kapalı bakış açısı olan kitleleri kolaylıkla etkisi altına alabilen aşırı sağ bu çerçevede lidere sorgusuz itaat kültürünü kolaylıkla sömürebilmektedir. Aşırı sağın bu kemikleşmiş kitlesinin yanı sıra yabancı düşmanlığı söylemi aşırı sağın tabana yayılması için de uygun zemin oluşturabilmektedir. Nitekim ekonomik sorunların normalden çok daha fazla olduğu dönemler, merkez sağ seçmenlerin de aşırı sağ söylemlere inancını beraberinde getirmektedir.

Bununla birlikte siyasetin hitap ettiği toplumun homojen yapıda olması, kültürel olarak türdeş nitelik arz etmesi ile birlikte hırsızlık ve gasp gibi toplumsal sorunların fazlalığı, yabancı düşmanlığının siyasette kullanımını ve toplumdan karşılık bulmasını

kolaylaştıran etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumda sözü geçen kanaat önderleri, dini liderler ve sanatçılardan sağlanan destek ve medyanın aşırı sağa paralel söylemleri ile toplumdaki elit sınıfların servet edinme süreçlerindeki kitlesel kontrol mücadelesi; aşırı sağ ve hatta merkez sağ siyasette yabancı düşmanlığını baş aktör durumuna getirebilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI: TARİHSEL ANALİZ

3. TARİHSEL ANALİZ

Genel olarak fiziksel özelliklerin ötesine geçmeyen ırksal farklılıklar, özellikle Afrika kıtasındaki farklı etnik grupları siyah ten rengi çatısı altında birleştirmiş ve tarihe damgasını vurmuştur. Biyolojik olarak özellikle siyah ten rengine sahip insanların farklı belli özelliklere de ortak olarak sahip oldukları savı, ekonomik amaçlarla oluşturulmuş sosyal bir süreçtir.

Smedley'in belirttiği gibi (2007:2) ırksal niteliklerin insanların karakteristiklerini belirlediği iddiası gerçek olmasa da, ırkçılık süreci bir kıtanın tamamında yaşayan insanların toplumsal konumlarını belirleyerek hayatlarına ve geleceklerine yön vermiştir. Irklar değil fakat ırkçılık bireyleri ve toplumları belirleyici ve şekillendirici etmen olmuştur.

3.1. Irkçılık ve Kölelik

İrkçılık, tarihsel olarak üretim süreci ve üretim ilişkileri açısından değerlendirilmesi gereken bir olgudur. İnsanın metalaştırılması bu sürecin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Toplumsal yapıyı genel olarak toplumsal üretim ilişkileri belirlerken, ırkçılık ekonomik paylaşım mücadelesinin doğurduğu bir kavram olarak tarihte yerini almıştır. Bu doğrultuda ırkçılık ilk olarak kölelik düzeninin tesis edilmesi amacıyla üretilmiş bir olgudur.

Kölelik eskiçağlardan 19. yüzyıla kadar uzun bir süreçte var olmuştur. Köle genel olarak sahibine ait olan, alınıp satılabilen bir mal gibi görülmüş ve çeşitli haklardan mahrum bırakılmıştır. Köleleştirme süreci dönemden döneme ve sosyal yapıya bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. Değişmeyen ise kölelerin çeşitli hak ve özgürlüklerden mahrum bırakıldıkları statüleri olmuştur. Bununla birlikte ırkçılığın ve sömürgeciliğin kölelik tarihi açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır.

İrkçılığın tarihi kısmen günümüzde yabancı korkusu olarak nitelenen unsurla çok eski zamanlara kadar gitmektedir. Farklı görünüme karşı önyargılı tutumlar kayıtlı tarihin başlangıcına kadar uzanmaktadır. Ancak kölelik sistemine meşruiyet kazandıran nitelikteki siyahlara yönelik ırkçılık daha sonraları tesis edilmiştir. Nitekim Eski Yunan ve ilk dönem Hıristiyanlarınca siyah rengin toplumun suçlular tabakası, kanunsuzlar dünyası ve şeytanla ilişkilendirilmesine rağmen İlkçağda Afrikalı insanlara daha olumlu bir bakış söz konusudur www.rightsmatter.org (06.11.2017). Hıristiyanlık öğretisinin etkisiyle bu dönemde genel olarak insanlara daha merhametli bir bakış açısının da olduğu bir gerçektir. Bununla birlikte ilerleyen dönemlerde köleliğin ilkçağ döneminin özelliklerinden sıyrılarak farklı bir statü kazanmasıyla birlikte Hıristiyanlık, köleliğin dönüşümüne onay vererek kendi prensiplerinden uzaklaşmak durumunda kalacaktır.

Kölelik müessesesi, ilk çağda çeşitli meşruiyet araçlarına ihtiyaç duyacak bir konumda olmamıştır. Sömürgecilik döneminden önce Avrupa büyük ölçüde köle işgücüne dayanmaktadır. Bu dönemde çeşitli yollarla elde edilen kölelerin konumları ırkçı terimlerle tanımlanan dönemdeki kölelik kurumunun yapısından farklı bir görünüm arz etmekteydi. Antik Yunanda neredeyse her bir özgür hane halkına üç ya da dört köle düşmekteydi www.rightsmatter.org (06.11.2017) ki bu köleliğin İlkçağın da köklü bir gerçeği olduğunu ispatlamaktadır. Bununla birlikte yine İlkçağ'da İtalyanların gerçeği de kölelik statüsüydü. Nitekim İlkçağ'ın başlarında İtalyan nüfusunun neredeyse yarısı köleydi ki bunlar Roma'nın savaşlarında esir alınmışlardı. Savaşların kazanılmasıyla elde edilen bir tür ganimet niteliğindeki köleler, İlkçağın tipik özelliği iken bu dönem köleliğinin diğer özelliği olarak kölelerin çoğunlukla beyaz olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Antik dönemde genel olarak Roma ve Yunan İmparatorlukları köle ticaretine dayanmaktaydı. Selfa (2002:2) bu medeniyetlerdeki kölelik kurumunun ırkçı terimlerle ifade edilmeyişinden hareketle, antik dönemde ırksal önyargılar ya da üstün ırk gibi kavramların olmadığını altını çizmektedir. Keşifler ya da savaşlar yoluyla elde edilen köleler ilkçağ medeniyetinde genel kabul görmüş bir olgudur. Bununla birlikte daha sonraki tarihsel süreç ve toplumsal gelişmeler kölelik olgusunun niteliğini değiştirecek ve “kölelerin varlığının ve bunun da ötesinde ticaretinin” gerek kamuoyu vicdanında gerek uluslararası alanda açıklanması gereken bir unsur haline dönüşmesi, bilimsel gelişmeleri de arkasına alarak ırkçı teorileri üretecektir.

Toprağı ekilebilir hale getiren sabanın icadı ile sosyal yapının yerleşik hayata evrilmesi üretim ilişkileri açısından ilk dönüm noktasıydı. Bu süreç, medeniyetlerin kurulmasının önünü açarken insanlar arası ve ötesinde toplumlar arası ilişkileri de belirleyen önemli gelişmelere sebep olmuştur. Toplumlar, üretim ilişkileri çerçevesinde şekillenirken bireylerin konumlarını da bu ilişkiler belirlemiştir. Yerleşik hayatta toplumsal olarak üst sınıfı oluşturan, ekonomik ve yönetsel olarak söz sahibi kesimler oluşurken bunların yanında hizmetlerini gören alt bir tabaka da var olagelmiştir. İşte bu alt tabakada yer alan köleler, örneğin köklü ve yerleşik bir medeniyet olan Antik Mısır Medeniyetinde çoğunlukla üst sınıfı oluşturan ailelerin evlerinde hizmet etmekteydiler.

Antik dönemin diğer bir kölelik niteliği ise borç sebebiyle meydana gelen kölelikti. Yazılı kaynaklardan borç yüzünden oluşan köleliğin tüm eski çağ dünyasında olduğu anlaşılmaktadır. Borçlunun şahsi özgürlüğünü teminat göstermesi uygulaması, Atinalı devlet adamı Solon tarafından yasadışı ilan edildiği zaman hiçbir Atina yurttaşının köle olarak çalıştırılmayacağı hüküm altına alınmıştır (Ildız, 2013: 89).

Kölelerin mutlaka başka ülkeden getirilmiş olması şartını koyan yasalar aslında seçkin bir demokrasi anlayışı çerçevesinde bir tür ırkçı uygulama olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte Atina'da çeşitli devlet kademelerinde çalıştırılan ve çok önemli görevlerde bulunan köleler söz konusuydu. Öyle ki maliye ve darphane gibi önemli kurumlarda görev yapmaktaydılar.

İrkçi dönem uygulamalarından çok farklı olarak bu dönemde Atina gibi antik kentlerde bulunan yoğun köle nüfusu tarım, maden ve ev işlerinin dışında özel veya kamusal mali işlerde de çalışabilmekteydiler. Bankacılıkta görevli olarak çalışan ya da azat edildikten sonra kendi bankasını ve işini kurmuş çok sayıda köle bu dönem toplumunun gerçekleri arasındadır. Önemli devlet işlerinin yanı sıra bankalardan hesapları ve kasayı yönetme işleri çoğunlukla kölelere aitti. Bununla birlikte kölelerin davalarda taraf olma hakları dahi bulunmaktaydı (Ildız, 2013: 91).

Ildız'ın (2013: 222) belirttiği gibi borç nedeniyle köleliğin çok sert kurallar dahilinde uygulandığı Roma İmparatorluğunda, alacaklının borçluyu öldürme ya da satmak üzere yurtdışına götürme hakkı bulunmaktaydı. Bununla birlikte çok sayıda alacaklının söz konusu olduğu borç ilişkilerinde borçlunun parçalara ayrılabilmesine dahi olanak tanınmıştı. Ancak bu sert uygulamaların yanı sıra Roma ekonomisinde de çoğu

azat edilmiş köleler eski Yunan'da olduğu gibi hesap gerektiren mali işlerde ve bankerlikte önemli role sahip olmuşlardır. Roma İmparatorluğunda borç nedeniyle kölelik, çeşitli yasalarla yasaklanmasına rağmen uygulamada varlığını antik çağ sonuna kadar sürdürmüştür. Keskin bir adalet duygusuyla katı kurallar uygulayan Roma İmparatorluğu, köleliği de adaletin tesisi çerçevesinde uygularken kölelere aynı zamanda önemli konumlarda da görevler vermiştir. Sonuç olarak borç karşılığında oluşan köleliğin dışında ve Hıristiyanlığın kabulüyle birlikte yasaklanan gladyatör savaşları haricinde kölelerin, Roma'da da ırkçı kölelik döneminden daha insancıl koşullarda yaşadıkları söylenebilir.

Genel olarak kölelik asli özelliklerini sergilemekle birlikte ilkçağda kölelerin konumu ve köleliğin nitelikleri şüphesiz daha sonraki ırkçı uygulamalar sürecinden farklı ve daha insanidir. Azat edilip serbest kalma ve ticaretle uğraşıp zenginleşme imkanlarına dahi sahip olabilen kölelerin konumu bu dönemde, ırkçı dönem köleliğinden daha ziyade işçi statüsüne daha yakın bir görünüm arz etmektedir.

Orta Çağ Avrupasını şekillendiren unsur olarak din; kilisenin en büyük ekonomik, siyasi ve dini güç olarak temayüz etmesine sebep olmuştur. Feodalizmin damgasını vurduğu dönemde bilimsel düşüncenin baskı altına alınmasıyla birlikte bilimsel hayat sönük geçmiştir. Dolayısıyla ırkçılık için bilimsel temel oluşturma çabaları çok daha sonraki dönemlerde başlayacaktır. Zaten bu dönemin en önemli özelliği Kilisenin başat hale gelmesiyle dinin ötekileştirmede belirleyici unsur olmasıdır. Nitekim İslam egemenliği'nin yükselişe geçişiyle birlikte İslam Dünyası, Avrupalılar tarafından kötülük imgeleriyle özdeşleştirilmiştir.

Orta Çağ'da 8.ve 10. yüzyıl arası dönemde tarım işçilerine duyulan ihtiyacın artması, Roma İmparatorluğu'nun yıkılışı sonrası gerilemiş olan köleliği tekrar canlandırmıştır. Bu amaçla pek çok savaş esiri slav köleleştirilmiştir. Bu dönemde kölelik için kaynak olarak savaş esirleri kullanılsa da 13. yüzyıldan sonra Avrupa'nın çoğu bölgesinde kölelerin yerini serfler almıştır. İlk çağ kölelerinden farklı olarak kendileri için de çalışma hakkına sahip olan toprak köleleri olarak serfler, haklarından köleler kadar mahrum değildir ancak bağlı buldukları efendilerini ve buldukları yeri terk etme hakkına da sahip değillerdir. Bununla birlikte serfler buldukları topraklarla birlikte alınıp satılmışlardır.

Orta Çağ'ın erken dönemlerinde çoğunlukla slavların Merkezi Avrupa topraklarından edinilen köleler, savaş esirleri olma özelliğini göstermekteydiler. Hıristiyanların köleleştirilmesine Kilise daha fazla izin vermeyince, savaşlarda Hıristiyanlığı yayma amacı önem kazanmaya başladı. Bununla birlikte 16. yüzyıla kadar da Batı Avrupa'da kölelik için ana kaynak Doğu Avrupa idi ki gerçekte "slave" yani köle kelimesi "slav" kelimesinden gelmektedir. Yine 11. yüzyılda Britanya'da her on kişiden biri köleydi. Bu dönemdeki kölelik Avrupa yayılcılığı dönemindekinden çeşitli açılardan farklıydı. Kafir ya da barbarlar olarak nitelendirilse bile bu dönemde köleler aşığı varlıklar sınıfı olarak görülmemişlerdir. Köleleştirilmiş savaş esirleri belli bir dönem ev hizmetlerinde çalıştırılırlardı ve genel olarak yaşadıkları ailenin üyesi olarak görülen bu tip esirler eninde sonunda özgür insanların haklarını elde ederlerdi. Hatta aile servetine mirasçı dahi olabilirlerdi www.rightsmatter.org (06.11.2017).

Kölelik tarihinin ötesinde ırkçılığın ortaya çıkışı açısından Avrupa'da Müslüman hakimiyetinin son bulması son derece önemlidir. 711 tarihinde İspanya'da hüküm sürmeye başlayan İslam yönetimi, Papanın İspanya'yı Haçlılara muhtaç topraklar ilan etmesi sonrasında ve iki buçuk asır sonra Katolik yönetimin eline geçmiştir. İslam yönetimi altında oldukça gelişmiş ve bugünkü anlamda demokratik bir medeniyet oluşturulan topraklardan kalan mirasın üzerinde daha sonra İspanya ve Portekiz yüksелеcektir. Bu topraklarda daha sonra Hıristiyanlık adına gerçekleştirilen kısımlar ile saf kan Katolik ehliyeti uygulaması adı konmasa da fiilen ırkçı uygulamalar olarak tarihe geçecektir.

Ayrıca bu topraklarda İslam medeniyeti döneminde gelişen bilim, İspanya'nın Yeni Dünyayı keşfinin de önünü açmıştır. Nitekim Tekeli (2005: 2) İspanyolların Colomb'un ilk yolculuğu ve Yeni Dünyayı keşfetmesinin ardından Endülüs Emevi dönemi kültür merkezlerinden Sevilla arşivlerindeki tüm haritaları muhafaza etmeye başladığını belirtmektedir. Dolayısıyla İspanyol keşifleri İslam medeniyeti'nin haritaları üzerinden yürütülmüştür. Bu süreç Afrika ile kurulan ilişkileri ve sonrasında ırkçılık doktrininin geliştirilmesini de beraberinde getirecektir.

15. yüzyılın diğer iki önemli özelliğinden birisi bu döneme damgasını vuran Merkantizim iktisadi doktrini çerçevesinde altın ve gümüş gibi madenlerin hiç olmadığı kadar önemli hale gelmiş olmasıdır. Uslu'nun (2012: 47) da belirttiği gibi bu yüzyıl aynı

zamanda madenler için yapılan savaşların hız kazandığı dönemdir. Önemi ilkçağlarda anlaşılan ve üzerine paylaşım mücadelelerinin devam ettiği madenler zaman içinde çeşitlilik arz etmiş ve çok farklı bir boyutla 15. yüzyıldan itibaren yaklaşık üç yüzyıllık bir döneme damgasını vurmuştur.

Altın ve gümüşü döneminin olmazsa olmazı haline dönüştüren Merkantilizm, ekonomik refahın kaynağını altın ve gümüş varlığına endeksleyen bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. Uslu (2012: 47) merkantilizmin sömürgeleştirmeyi ve maden kaynaklarına sahip olmak için savaşmayı meşrulaştırdığını ve kolaylaştırdığını vurgularken Amerika'nın keşfiyle birlikte başta İspanyollar olmak üzere Avrupalı ülkelerin bu kıtadaki altın, gümüş ve diğer metalleri ülkelere getirerek depoladıklarının altını çizmektedir. Bu ülkeler bu değerli madenleri diğer ülkelerle gerçekleştirdikleri savaşlarda finansman kaynağı olarak kullanmışlardır.

Geçimi sağlamak üzere yapılan tarım faaliyetinin yıkılarak piyasaya yönelik üretim yapma sürecinin başlaması ile birlikte ticaret, dönemin ekonomik olarak belirleyici faktörü haline gelmiştir. Daha fazla ticaret yaparak altın ve gümüş biriktirme ile zenginleşme hevesi Hıristiyanlığın erdemlerinden vazgeçme ve temel prensiplerinden taviz verme sürecini de başlatmıştır. İnsanlar arasında yaradılıştan gelme bir üstünlük farkı olduğu savıyla diğerlerine yapılacak her türlü muameleye dönem içinde Hıristiyan fetvalarıyla olanak sağlanmıştır. Bu dönemde Hıristiyanlık inancından verilen tavizlerden en önemlisi ise ticaretin önünü açmak üzere faiz yasağının kaldırılması olacaktır.

15. yüzyılın diğer önemli özelliği ise 1455 tarihli Papalık fetvasını öne süren Portekiz'in Yeni Dünya'da hak talep etmesidir (Williams, 2014: 21). Denizaşırı genişleme faaliyetlerine daha önceleri başlamış olan Portekiz, kendisine tüm kafir halkları esirleştirme yetkisi tanıyan bu fetvaya dayanarak İspanya ile birlikte Papa'nın hakemliğine başvurmuş ve Papa'nın 1493 senesinde iki devletin sömürge bölgeleri arasındaki sınır çizgisini belirleyen bir dizi Papalık fetvası yayınlamasına vesile olmuştur. Bununla birlikte sonraki süreçlerde diğer Avrupa ülkeleri bu fetvaları kabul etmeyerek kendi paylarını almaya koyulmuşlardır. Bu durum ekonomik paylaşım sürecinde dinsel belirleyiciliğin artık eskisi kadar önemli olmadığını habercisiydi.

Yeni Dünya'da gelişen köle ticareti ve köle işgücü öncelikle yerli unsurları kapsamıştır. Yerliler aşırı çalışma yüküne, Avrupa'dan gelen hastalıklara ve zor yaşam

koşullarına dayanıklı değillerdi. Bu süreçte yerlilerin yerini çeşitli sebeplerle Avrupa'dan getirilen beyaz hizmetkarlar olsa da, Afrikalı siyahların zor çalışma koşullarına olan dayanıklılıkları ile sınırsız Afrika rezervlerinin keşfi ırkçılığın doğuşu anlamına geliyordu. Nitekim tüm bu koşullar çerçevesinde oluşan siyah köleliğinin sebebi Williams'a göre (2014: 26) ırksal değil fakat tamamen ekonomikti. Siyah işgücünün çok daha ekonomik olan ulaşılabilirliği idi. Bu doğrultuda ırkçılık kölelikten doğmuştu.

Bu çerçevede Afrikalı kölelerin işgücü alanında daha fazla yer alması büyük çiftlik sahiplerini beyaz üstünlüğünü destekleyen kurum ve fikirler tesis etmeye sevk etmiştir ve bu süreç ırkçı ideolojilere zemin hazırlamıştır. Döneme damgasını vuran iktisadi faaliyet türü olarak ticaret hacmindeki artış, geçimi sağlamak amacıyla yapılan tarımı yıkarak piyasaya yönelik üretim yapma sürecini başlatmıştı. Aynı zamanda keşifler çağı olan 15. yüzyılda keşfedilen yeni coğrafyalardan Avrupa'ya getirilen değerli madenler ile tüm dünyada ticari faaliyetlerle yayılma gösteren Avrupa sömürgeciliği ile oluşan sermaye birikimi, dünya ölçeğinde tüccarların çıkarlarını çatışır hale getirmiştir. Huberman (2014) bu süreçte güçlü devletlerin tüccarlarının diğerlerine karşı korunduğuna ve dış ticarete tekeli zihniyetin oluştuğuna dikkat çekerek güçlü devletlerin bu sermaye birikimi üzerinde yükseldiğini vurgulamaktadır.

Bu süreci değerlendirirken Williams; (2014: 17) siyah köleliği ve köle ticaretinin İngiltere'deki Sanayi Devrimini finanse etmekte büyük rol oynadığını vurgulayarak, siyah insanın emeğiyle kapitalizmin ayağa kalkmasında esas rol sahibi olduğuna dikkat çekmektedir. Transatlantik köle ticareti neticesinde biriken sermaye, Sanayi Devrimini tetiklemiş ve bu süreç modern dünyanın şekillenmesinde en önemli unsurları barındırmıştır. Ekonomik alandaki bu gelişmeler ve değişmelerle birlikte dini görüşler de sürece destek verir hale getirilmiştir. Daha önceleri yerilen zenginlik önemli hale gelirken yasaklanan faiz ise yavaş yavaş meşrulaştırılmış, değerli madenleri ülkede tutmak ve bu madenlerin dışarıya çıkmasını engellemek de en önemli amaç haline gelmiştir. Diğer taraftan Hıristiyanlar Avrupa'yı Müslümanlardan alıp İslami kontrolü bitirince Portekiz liderliğindeki Hıristiyan Avrupa, Afrika ile doğrudan ticari ve diplomatik ilişkiler kurmaya başlamıştır. 15. yüzyılın ortasından itibaren Afrikalılar önce yöneticiye hediye olarak sonralarında ise köle olarak Portekiz'e gönderilmiştir. Bu dönemde transatlantik köle ticareti gelişmiştir ki bu gelişmeye ırkçı düşünce zemin oluşturmuştur.

Transatlantik köle ticareti, Koloniler ve sonrasında Amerika Eyaletlerinde işgücü eksikliği nedeniyle ortaya çıkmıştır. Avrupa kolonileri içinde işgücünden yararlanan ilk köleler Amerikalı yerliler olan Kızılderililerdi. Bu süreçte Afrikalılar kadar Kızılderililer de ırkçılıktan büyük zarar görmüşlerdir. 16. yüzyılda kızılderililerin insan soyundan olmadıkları, 17. yüzyılda ve 18. yüzyılın başlarında ise şeytan soyundan geldikleri, 18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyılda kızılderililerin biyolojik yapılarının ve özellikle zekalarının doğuştan gelen bir özellik olarak beyazlarınkinden geri olduğu öne sürülmüştür (Şenel, 1984).

Kızılderililerin işgücü olarak kullanılması Afrika'dan Amerika'ya uygun fiyata getirilen kölelerle birlikte son bulmuştur. Köle ticaretinde üç ayaklı bir düzen söz konusuydu. Bu düzenin birinci ayağında Avrupa'dan ticari malların Afrika'ya ihracatı söz konusuydu ve her köle karşılığında Avrupa'dan yüklü miktarda ticari mal temin eden Afrikalı hükümdar ve tüccarlar da köle ticaretinin içinde aktif rol oynamıştır ki bu da düzenin ikinci ayağıdır. Yeni Dünyada kölelerin işgücü ile üretilen ticari malların Amerika'dan Avrupa'ya nakil edilmesi ise tesis edilen bu düzenin üçüncü ayağıydı. Berdibek Amerika'nın Afrikalı Müslümanları başlıklı yazısında (Yeni Şafak 08.02.2016) 1492 yılında başlayarak 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam eden süreçte başta Portekiz olmak üzere İspanya, Hollanda, Fransa ve İngiltere tarafından uygulanan Afrikalı köle ticaretinin sonunda 12 milyon ile 60 milyon civarında insanın köleleştirildiğine dikkat çekmektedir. Bu köleleştirme uygulamalarına ancak 19. yüzyılın ortalarından itibaren son verilebilirken kölelik yerini sözleşmeli işçilik uygulamasına bırakacaktır.

Köle ticaretinin gelişim sürecinde bu ticari sürecin meşruiyetini sağlamak üzere geliştirilen nitelermeler ve kanıtlar, Afrikalılar'ın Avrupalılar'dan biri olmadığı ve ticari mal olarak satılmalarında bir sakınca olmadığını ispatlamak güdüsüyle ortaya çıkmıştır www.discoveringbristol.org.uk (07.11.2017). Bu doğrultuda ırkçılığın gelişimi, köle ticaretinin gelişim süreciyle paralel olarak ilerlemiştir. İngilizler, Afrikalı toplumun özelliği olan siyah teni yani "siyahlığı" şer, kötülük, bela, ölüm gibi kavramlarla özdeşleştirerek klişe bir siyah nitelendirmesi meydana getirmişlerdir. Barbar, tembel, karakersiz, aşırı cinsel isteklere sahip ve hatta yamyam olarak nitelendirilen siyahlar hayvan benzeri özelliklerle tanımlanmış ve ticari amaçlara zemin hazırlanmıştır. Afrikalılar'ın alım satıma konu olmasını akılcı bir hale getirmek, bunu anlaşılabilir ve

kabul edilebilir bir durumda izah etmek üzere bu insanların aslında insani özellikleri taşımadığı öncelikle ispatlanmaya çalışılmıştır. Bu insanlar aslen aşağı olan nitelikleriyle kötü muameleyi ve ikincil statüyü hak etmekteydiler. Bununla birlikte kötü muamelenin kabul edilebilir olması için hayvan benzeri özellikler ithaf edilerek Afrikalı insanın metalaştırılması daha anlaşılabilir bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Kötülük ve şer ile özdeşleştirilen siyah renk sayesinde temelde bu insanlara yaradılıştan verilmiş kötü özellikler olduğu iddiasıyla dini duygular da kullanılmış oluyordu. Nitekim bu dönemde, dinin dogmatik niteliği sebebiyle bu doğrultuda bir sorgulama ve itirazı daha baştan geçersiz kılmaktaydı. 1600'lerden itibaren Avrupa'da bilimin gelişmesiyle ırkçılık için bilimsel temel oluşturma çabaları hızlanmıştır. Bilim adamları ve David Hume gibi filozofların Afrikalılar'ın doğal olarak beyazlardan aşağı olduğu iddiasına bilimsel temeller arama çabası başlamış ve Avrupalı ve Afrikalılar'ın ayrı birer gelişim sergiledikleri inancı yaygınlaşmıştır. Thomas Herbert 1634 yılındaki yazılarıyla, Afrikalılar'ın maymunlardan geldiklerini ve ayrı ve aşağı bir ırkın parçası olduklarını öne sürmüştür.

Batı uygarlığının Afrika ile gerçek manada ilk teması 12. yüzyıldan itibaren Akdeniz yolunun kontrolünü elinde tutarak ticari ilişkilerde tekel kurmuş olan Venedik ile Portekiz'in rekabeti sonrasında gerçekleşmiştir. Nitekim Afrika kıtasıyla ilk irtibatı gerçekleştiren ülke bu rekabet sonucunda Portekiz olacaktır. Afrika'nın deniz yoluyla batıya açılan kapısı olan Senegal'de 15. yüzyılda yerleşim yerleri kuran Portekiz burada köle toplama evleri kurmuştur. Bu sürecin en önemli hususu ise Portekiz'in buraya ayak bastığı dönemde Sahra Çölünden Güney Afrika'ya kadar binlerce yıldır hüküm süren bir medeniyetin buradaki varlığıdır. Oldukça gelişmiş olan bu medeniyet Arap, Hintli, Çinli ve Endonezyalı tüccarlarla canlı ve verimli bir ticaret ilişkisi içindedir. Altın, demir ve bakır madenlerinin işlendiği, yüksek işçilikle üretim yapılan ve kamu düzeni ile adaletin hakim olduğu bir medeniyet Avrupa ile temasından önce Afrika topraklarında mevcuttur (Zenos Film, Afrika'nın Dramı 1. Bölüm) TRT Diyanet, 12.05.2016.

Woodruff (2002: 74) ırkçı teorilerle meşruiyet sağlanan köleliğin sonuç olarak 18. yüzyıl dünya ekonomisini şekillendiren çok önemli bir etmen haline geldiğini vurgularken köle alışverişinin yedi milyona yaklaştığı ve yaklaşık iki milyon kölenin yollarda hayatını kaybettiği 18. yüzyılın, köleleştirme sürecinde zirve noktası olduğuna dikkat çekmektedir. O'na göre bu süreçte Avrupalılar "Hıristiyan aşkı ve günahlardan

kurtulma ile ilgili etkili konuşmalar yapmalarına rağmen, Yeni Dünya'ya nakledilen kölelere hayvan muamelesi yapmışlardır”.

19. yüzyıl Avrupa'nın maden ve diğer hammaddeler için yaptığı sömürgeciliğin Amerika'dan Afrika'ya yayıldığı süreci oluşturmaktadır. Uslu'nun da belirttiği gibi (2012: 50) bu dönemdeki sömürgeciliğin nihai hedefinin, Avrupa'nın 19. yüzyıl ortalarında Sanayi Devrimini gerçekleştirdikten sonra ortaya çıkan hammadde ihtiyacına yönelik olduğu konusunda çoğu ekonomist ve sosyal bilimci ortak görüştedir. Bu yüzyıl aynı zamanda sömürgecilik faaliyetlerinde yerli halkın çalıştırılmasına paralel olarak, ırk üstünlüğü iddialarının ispatı doğrultusunda kafatası biliminin gelişimine sahne olmuştur. Barth (2010: 5) Afrikalılar ile ilgili iddialara İncil'den yapılan alıntılarla geçerlilik sağlama çabalarının yanı sıra köleliğin siyah insanlara aslında faydalı dahi olduğunun iddia edildiğini belirtmektedir. Buna örnek olarak Fransız Sömürgesi iken 1804 yılında bağımsızlığını ilan eden Haiti gösterilmiştir. Nitekim Fransız İhtilali etkisiyle siyahların kendilerinin de Fransız vatandaşı oldukları iddiasıyla birlikte devrimi başlatmalarıyla kurulan Haiti'nin, çok geçmeden diktatörlük haline gelmesi ve bağımsızlığın bedeli olarak adanın neredeyse tamamen yok olması kölelik taraftarlarının iddialarına destek olarak kullanılmıştır.

İrkçilik, İngilizlerin dünyayı yönetmek için en iyi ırk olduğu savıyla Sanayi Devrimi ve İmparatorluğun gelişme sürecini beslemiştir. Sürecin fazlaca etkilediği diğer coğrafya ise Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. 19. yüzyılın ortalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde köleliği devam ettirmek isteyen güney eyaletleriyle Washington yönetimi arasında köleliğe son veren Amerikan İç Savaşı neticesinde, güneydeki siyahlara oy hakkı dahil pek çok haklar tanınmıştı. Bununla birlikte 20. yüzyılda güney Amerika'da ırksal ayrımcı kanunlar ve siyahların oy haklarına getirilen sınırlamalar, Amerika'daki Afrikalıları ikinci sınıf insan statüsüne yerleştirmiştir. Fredrickson'a göre (2003) siyah erkeklerin beyaz kadınların peşinde koşan kudurmuş hayvanlar olarak gösterilmesi gibi ırkçı propagandalar uzun süreler boyu devam etmiştir.

3.2. İrkçılığın Kökenleri

İrkçılığın ortaya çıkışında coğrafi keşifler önemli rol oynamıştır ancak Avrupa ırkçılık tarihi açısından sürecin kırılma noktası, Avrupa Birliği açısından da önemli bir yere sahip olan Nasyonal Sosyalizmdir.

3.2.1. Erken Dönem Irkçı Düşünce

İrkçilik Avrupa'da sömürge düzeni ile paralel bir gelişim sergilemiştir. Bununla birlikte çoğu ırkçılık açıklaması deri rengine dayalıdır ancak Avrupa'da ırkçılık konusunda antisemitizmin tarihi öne çıkmaktadır. Barth (2010: 2) Avrupa'da Antik Yunanlılar ve Romalıların yabancıyı barbar olarak görme eğiliminde olduklarına dikkat çekerken deri renginin bu döneme ait bir yabancı algılaması kriteri olmadığını vurgulamaktadır. Bu dönemde yabancıların algılanmasının etnosentrik niteliğine vurgu yapan Barth, bu doğrultuda yabancılık algılamasında kültür ve politikanın belirleyici olduğuna dikkat çekmektedir. Bununla birlikte son dönemlerinde Roma İmparatorluğunda az olsa da siyah Afrikalıların vatandaş olarak kabul edilmiş olması, deri rengine dayalı ayrımın olmadığını kanıtlamaktadır.

Roma İmparatorluğu'nda tarım, toprak sahibi özgür Roma vatandaşlarının geniş çiftliklerinde ağırlıklı olarak köle emeğine dayalı olarak ve İmparatorluğun ticaret hatlarındaki egemenliği sayesinde çeşitli pazarlara yönelik olarak gerçekleştirilmekteydi. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından güçlü ulusal monarşilerin ortaya çıkmasına kadar geçen sürede Avrupa'da hakim düzen feodalizm olacaktır. Feodalizmi Avrupa'nın ırksal düzenine dahil eden görüşler mevcuttur. Bu süreçte insanlar sahip oldukları biyolojik niteliklere göre değil fakat doğumlarıyla birlikte kazandıkları sosyal statüye göre konumlandırılmaktaydılar.

Bu doğrultuda Gabriel ve Todorova (2002: 6-13) Batı Avrupa feodalizmini de ırkçılık süreci içinde değerlendirmektedir. Buna göre bu düzenin temelini oluşturan "soylu doğum" aristokratik ırkçılıkta aşkın bir yapı olarak oluşturulmuştu. Bu süreç soyluluğu halkın dışında ayrı bir ırk olarak belirleyerek gerçekleştirilmişti. Soylular Tanrıya halktan daha yakın olarak toplumsal belirleyiciliğe haiz bir kesim olarak korundu. Tüm zamanlarda geçerli olarak da sosyal formasyonda ırkçılığın varlığının tüm diğer sosyal ve doğal süreçlerin ırksallaştırılmasıyla sonuçlandığı gerçeği bu dönemde başladı ve dönemin toplumsal yapısı "soylu doğum" olgusu etrafında şekillendi. Bu dönemdeki sınıfsal farklılıklar ve serflerin sosyal statüleri değerlendirilecek olursa bu dönem serfleri daha iyi durumda olsalar da aslen ırkçı kölelikteki gibi çok da söz hakkına sahip olmamışlardır. Bu doğrultuda serflerin dinsel karakterli feodal ırkçılık muhatabı olduğu görülmektedir.

Avrupa’da Orta Çağın dinsel eksenli yapısı doğrultusunda Hıristiyan Kilisesi’nin evrensellik iddiası, ırksal kriterlerin oluşmasını engellemiştir. Barth (2010: 2) Avrupa Hıristiyan mitolojisinde yer alan siyah derili şehit ve azizlere dikkat çekerek, bu durumun ten rengine dayalı bir ayrımın bu dönemde kesinlikle söz konusu olmadığını kanıtladığını belirtmektedir. Bununla birlikte din eksenli ötekileştirmeye tabi tutulan Yahudiler, vaftiz edilme şartıyla bu konumlarından kurtulabiliyorlardı. Ayrıca Barth’ın belirttiği gibi (2010: 2) vaftiz edilmemiş Yahudi topluluklar özellikle kriz zamanlarında sivrilen şekilde belirsiz bir konuma sahiplerdi. Aslen ekonomik unsurları da bünyesinde barındıran Yahudi düşmanlığı sonrasında ekonomik gerekçeleri açıkça ilan ederek ırkçılığa bürünecektir.

Zenginlik ölçüsünü sahip olunan toprak miktarının belirlediği Orta Çağ’da aynı zamanda din olgusunun belirleyiciliği sonucunda en büyük toprak sahibi de Kiliseydi. Bununla birlikte Orta Çağ Avrupası’nda daha sonraki dönemde ticaret zenginliğin ölçüsü olmaya başlayınca para serveti önem kazanmaya başlayacaktır. Zenginlik ölçüsünün niteliği ve niceliği değişerek sahip olunan toprak miktarından para miktarına dönüşmüştür. Zenginlik kaynağı olarak para yönetimde söz sahibi olma imkanını tüccarlara verirken sosyal hayatta da belirleyici yine para olmuştur. Paranın önemi Hıristiyan fetvalarıyla faiz yasağını kademeli olarak ortadan kaldırırken tüccarların yolunu daha da açacaktır. Böylelikle ticaretin faizle büyürken faizin de ticaretle gelişmeye başlaması daha sonraki tüm dönemlerin zenginlik ölçütünü geliştirecektir. Bu dönemden sonra faiz ve ticaret olguları birbirlerini besleyerek gelişimlerine devam edecektir. Bu süreç öncelikle şehirleri geliştirirken faizin günlük hayata girme sürecini de başlatmıştır. Huberman (2014) taraflardan birisinin ötekinden karlı çıkmamasına dayalı olan helal fiyat anlayışının yerini piyasa fiyatına bıraktığını ve tüm bu süreçte ticaretin gelişiminin ırkçılığın gelişme süreciyle doğrudan bağlantılı olduğunu belirtmektedir.

Tefeciliğin günah olması, para yatırılacak yerlerin az olması sebebiyle sadece yaşamak için borç almanın gerektiği feodal dönemin aksine ticaretin geliştiği Avrupa’da iş yapmak isteyen tüccar grubunu rahatsız etmeye başlamıştır. Yeni süreçte artık paraya kazanç artırmak için duyulan ihtiyaç ile dindeki faiz yasağı “tefecilik günahdır-ama bu koşullarda...”, daha sonrasında “faiz almak günahdır ancak özel durumlarda...” şeklinde yavaş yavaş değişen koşullara uydurularak zamanla bozulmuştur (Huberman, 2014: 52). Dolayısıyla Hıristiyanlık değerlerinden uzaklaşılana süreçte atılan en önemli adım faiz

yasağının kırılması olmuştur. Bu helal fiyat anlayışından uzaklaşılması ticareti öylesine hızlandıracaktır ki artık değerlerine tam olarak bağlı bir Hıristiyan tüccarın önüne daha fazla, daha hızlı ve daha rahatsız edici şekilde inancı çıkmaktadır. Para ile faizin birbirini beslediği ticaret döngüsünün daha da hızlı ve tatmin edici olabilmesi için diğer Hıristiyanlık değerlerinden verilen tavizler birbirini izleyecektir.

15. yüzyılda Batı Avrupa’da gelişmeye başlayan merkantilizm ile altın ve gümüş ticari gelişme için son derece önemli hale gelince ticari büyüme bu madenlerin yataklarının keşfine yol açmıştı. Bu keşifler ise ticaretin daha da büyümesini sağlamıştı. Krallar sadece mevcut altın ve gümüşü ülke içinde tutmaya çalışmakla kalmıyor madencilere özel ayrıcalıklar vererek mevcut olan miktarı arttırmaya çaba gösteriyorlardı. Yaklaşık üç yüz yıl Batı Avrupa ekonomisine damgasını vuran ticaret sistemi anlamındaki merkantilizm mantığı, işleyişine köle ticaretini de ekleyerek büyümesini devam ettirmiştir. Ülkeyi zenginleştirmek ve dolayısıyla güçlendirmek için altın ve gümüş endeksli bir işleyiş mantığına sahip olan sistemin, çarklarının işleyişinde en önemli faktörlerden birisi köle emeği olacaktır.

Bu süreci hızlandıran diğer üç önemli olay matbaanın icadı, Protestan Reformu ve Afrika ile Amerika’nın keşfidir. 15. yüzyılın bu üç önemli olayı yeni dünyanın şekillenmesinde önemli rol oynayacaktı. Matbaanın icadı Kilisenin kitleler üzerindeki kontrolünü kırarak demokratikleşmenin önünü açmıştı. İlk olarak Doğu Asya’da, Çin’de gelişen matbaa kullanımı daha sonra Batıya doğru yayılmıştır. Modern matbaacılık ise 15. yüzyılda Avrupa’da, özellikle Hollanda’da gelişmiştir. Kilisenin kitlesel kontrolünün kırılması ırkçılık önündeki önemli engelleri de kaldırmış oluyordu. Bu sürece Protestan Reformunun din otoritesi yerine birey otoritesini tesis etmesi de eklenince artık dinin belirleyici rolü ortadan kalkmaya başlayacaktır. Diğer önemli gelişme Avrupa’nın Afrika ve Amerika’yı keşfidir ki böylelikle Afrika kölelerinin Avrupa’ya ticaret güzergahının keşfi de gerçekleşmiş oluyordu. Daha sonrasında ise 1511 yılında bir Alman çilingir tarafından taşınabilir saatin geliştirilmesi ve benzeri gelişmelerle birlikte kapitalizmin doğuşu sürecinde önemli adımlar atılmıştır. 1517 yılında 4. Lateran Konseyin Hıristiyanlıkta faizcilik yasağını bozması da bu açıdan en önemli gelişme olacaktır (Lester, 2000: 111).

Bu dönemde gerçekleşen coğrafi keşifler Batı Avrupa'nın ekonomik hayatında yayılma dönemine yol açmıştır. Pazarın gelişmesine bağlı olarak paranın önemi çok daha fazla artmıştır. Lester'e göre (2000: 111) tüm bu gelişmelerin sonucu olarak özgürlük, zenginlik ve eğitim "iyi olanı yapabilme" açısından belirleyici ve bunun ötesinde yeterli kriterler haline gelmiştir ve böylelikle "katı din otoritesinin yerini yaptıklarından sorumlu olmadığı düşünülen zengin Avrupalı bireyin özgürlük anlayışı" almıştır. Rönesans ve Reform hareketleri Avrupalıların siyahlarla artan bir ilişki içine girdikleri bir süreci oluştururken Fredrickson'ın (2003) belirttiği üzere köle tüccarlarının köleliği İncil'den bazı pasajları yorumlayarak gerekçelendirdikleri de olmuştur. Nitekim Hıristiyanlar gerek ticaretin cazibesi gerek Protestan Reformu ile gitgide dini buyruklardan uzaklaşırken bu durum, Kilisenin prestijini koruma çabasıdır.

Bu süreçte 15. yüzyıl başlarında Afrikalılar köle olarak Portekiz'e getirilmiş, sonrasında ise Kilise Afrikalı köleliği için izin vermiştir. Afrikalılarla ilgili olarak "hayvansal davranış sergileyen, hızlıca çoğalabilen" şeklinde tanımlamalar yapılarak sürece meşruiyet kazandırma adımları da sonraları atılacaktır (Lester, 2000: 114). Yoluna ırkçılık olmadan başlayan Afrika köleliği ticaretinin ilk adımları atılırken transatlantik köle ticaretinin doğuşu ırksal klişelerin gelişmesinde en büyük role sahip olacaktır.

Bununla birlikte Barth (2010: 20) ırksal klişelerin gelişiminde kolonilerdeki sosyal yapıların tesisi ile birlikte İspanya'da Katolik yönetimin iktidarı sonrasında benimsenen *limpieza de sangre* (kanın saflığı) ilkesinin, yani saf kan Katolik ehliyetinin ve Müslüman ya da Yahudi kanı taşıyıp da *mancha* (lekeli) olanlar tasnifinin etkili olduğunu vurgulamaktadır. Gerçekten de bu süreç İspanya'da Müslüman egemenliğinin son bulması neticesinde diğer dinlere yönelik kan esasına dayalı bir ırkçılığı başlatırken sonradan zorlama neticesinde Hıristiyanlığı benimseyenlere de lekeli damgasını vurmaktaydı. Bu yönetimin Amerika ve Afrika'da coğrafi keşifler sonrasında bu tasniften yola çıkarak ırkçılığı başlatması, sürecin en önemli unsurudur.

16. yüzyıl, feodalizmin zayıflaması sonucu merkezi otoritenin güç kazanması ile birlikte ulusal devletin kuruluşuna hız kazandırdı. Ticari gelişmelerle birlikte ulusal devletin varlığı ulusal ekonominin oluşumunu da hızlandırdı. Bununla birlikte bu yüzyılın ortalarında transatlantik köle ticareti dönem ekonomisinin önemli bir unsuru olarak etkisini üç kıtada doğrudan hissettirmiştir. Barth (2010: 2) bu köle ticaretinin erken

dönem kapitalist piyasa kurallarına göre disiplinli bir şekilde işlediğine dikkat çekmektedir. Avrupalılar tarafından kurulan kolonilerde özgür siyahların istisna olduğu düzen iyice geliştirilerek bu düzenin muhafazası için “tek damla kuralı” (one-drop rule) gündeme gelmiştir. Buna göre sadece bir damla Afrika kanı bir kişiyi “aşağı siyah bir birey” olarak damgalamaktaydı (Barth, 2010: 2). İspanya’nın İber Yarımadasında başlattığı saf kan Katolik ehliyeti uygulamasının bir uzantısı olduğu açıkça belli olan bu uygulama olabildiğince çok Afrika kökenliyi köleleştirmeyi amaçlamıştır.

Manevi değerlerden kademeli bir şekilde uzaklaşılın süreçte ortaya çıkan ticaret döngüsü sonrasında bu uzaklaşma giderek hızlanmıştır. Hıristiyan öğretilerinden bu kapsamda uzaklaşılması gittikçe maddeci bir düşüncenin egemen olmasına yol açarken, Hıristiyanlığın Avrupa’da baskın din olarak güçlenmesi neticesinde kınanmış olan materyalizm de gitgide Avrupa zihin dünyasını tekrar şekillendirmeye ve Avrupa Medeniyeti’nin rotasını çizmeye başlamıştır.

İspanya’da uygulamaya konan kan saflığı ilkesinin önemli bir boyutu Ruhban sınıfında, şövalye ya da üniversite tertibinde özel bir pozisyon isteyen her İspanyol’un oldukça meşakkatli bir süreçle kanlarının saflığını ispatlamak zorunda kalmış olmasıdır. Aynı dönemde İspanya, Amerika’daki sömürgelerinden gelen altın ve gümüşü merkantilist politikalar çerçevesinde toplamaya odaklanmış, bu madenlerin ihracı yasaklanırken ithali özendirilmiştir. Merkantilizmin ilkel bir versiyonuyla güçlü bir yapı oluşturan İspanya, ticaret politikası iflas edince gerilemeye başlamıştır. Müslüman dünyadan elde edilen bilgiler coğrafi keşiflerin önünü açarken aynı zamanda teknik ilerlemeler daha gelişmiş yöntemlerle daha büyük gelişmelere yol açmıştır.

Diğer taraftan gelişen ticaret boyut değiştirerek büyük para yatırımları gerektiren boyut kazanmaktaydı. Gittikçe artan talep pahalı tesis gerektiren ağır endüstrilerin kapitalist bir temelde yeniden oluşturulmasını gerekli kılıyordu. 16. yüzyıl İngiltere’indeki kömür madenciliği gibi artık tesisler daha büyük para yatırımlarına ihtiyaç duymaktaydı. Öteki madencilik dallarında da hem sanayi hem ordular için gerekli demir, pirinç, bakır gibi madenlere karşı talebi karşılamak üzere büyük para yatırımları yapıldı. Maden endüstrileri için gerekli sermaye yatırımı o kadar fazlaydı ki sermayedarlar birleşerek şirketler kurmaya başlamışlardı. Aynı yüzyıl aynı zamanda Avrupa ülkelerinin sömürgelerinden gelen altın ve gümüşle endüstri ve ticaret çarklarını

daha hızlı döndürmeye başladıkları dönemdir ki bu süreç ırkçılığa dayalı olarak işlemekteydi (Huberman, 2014: 131).

Ticari kapitalizmin ilk aşamasında egemenliklerini pekiştiren İspanyollar ve Portekizliler 17. yüzyıldan itibaren üstünlüklerini önce Hollanda sonra ise İngilizler lehine kaybettiler. Daha sonra ise diğer Avrupa devletleri bu platformda yerlerini aldılar. Williams (2014: 183) merkantilizmin yükselişi ve çöküşünün aynı zamanda köleliğin de yükselişi ve çöküşü olduğunu belirtmektedir. Amerikan bağımsızlığının başlattığı yeni dönemde sömürge sisteminin tetikleyip olgunlaştırdığı İngiliz üretim güçleri söz konusuydu ve sömürge sistemi bu yeni dönemde ortadan kaldırılması gereken bir fren olarak işledi.

İngiltere açısından ticaret üçgeni üretilen şeker, kahve gibi ürünlere bağlı sektörlerin yanı sıra başta gemicilik olmak üzere marangozluk gibi gemiciliğe bağlı meslekleri de geliştirirken aynı zamanda köleliğin ilgasının önüne set koymuştur. Deniz taşımacılığı büyük liman şehirlerinin ortaya çıkmasını sağlarken Avrupa'nın önemli liman kentlerinden Liverpool ve Bristol köle ticaretine bağlı büyük bir gelişme sağlamıştır. 18. yüzyılın son çeyreğinde Avrupa'dan Afrika'ya gönderilen ürünler hiç olmadığı kadar çeşitlenirken bu çeşitliliğin içinde değişmeyen unsur yine Afrikalılar için kelepçe ve prangalar olmuştur. Tüm bunların üretimi kapitalizmi teşvik ederek Britanya işgücüne istihdam sağlamış ve İngiltere'ye büyük karlar getirmiştir. Bununla beraber kölelerin nakli için gemi imalatı 18. yüzyıl Liverpool'unda nasıl bir rol oynadıysa kölelerin satın alımı için pamuklu üretimi de aynı dönemde Manchester'da benzer bir rol oynamıştır. Sömürge hammaddelerinin işlenmesi İngiltere'de yeni endüstrilere hayat verirken nakliyeciliği büyütmüş, dünya pazarının ve uluslararası ticaretin daha da genişlemesine katkı sağlamıştır (Williams: 2014). Belli hammaddelerin çeşitli dönemlerde işlenmesi ve satılması ile yeni istihdam alanları oluşturulmuş ve bu döngü sürekli olarak devam etmiştir. Avrupa'da bu ticaret ve buna bağlı gelişim döngüsü sürekli olarak başka unsurları bünyesine katarak ilerlemiştir.

Avrupa'da ırkçılığın tarihi açısından Aydınlanma önemli bir süreçtir hatta dönüm noktası olarak dahi kabul edilebilir. Aydınlanma Çağı olarak adlandırılan tarihsel dönem, Aydınlanma Felsefesinin 18. yüzyılda doğup benimsenmeye başladığı dönemdir. Barth (2010: 2) Batı toplumunda 17. ve 18. yüzyıllarda gelişen akılcı düşüncüyü geleneksel ve

değişmez kabul edilen varsayımlardan özgürleştirmeyi hedefleyen dönem olarak Aydınlanmaya yol açan başlıca düşünsel gelişmelerin Rönesans ve Reform hareketleri olduğunun altını çizmektedir. Bu doğrultuda Aydınlanma döneminin çeşitli özellikleri aynı zamanda ırk teorilerine zemin oluşturmuştur. Örneğin İsveçli botanikçi Carl von Linne'in hayvan ve bitkilerin cins, sınıf, türler ve ırklara ayrıldığı bir şema oluşturması bu dönemde gerçekleşmiştir. Bu dönemde daha sonraları ırkçı amaçlar için kötüye kullanılacak olan teorik temeller bilim adamları tarafından oluşturulmuştur. Bu bilim adamları aslında ırkçı köleliğe ve ırk ayrımcılığına karşı çıkmışlardı. Bunlardan örneğin Pieter Camper kapsamlı kafatası ölçümleri yapmıştır, bununla birlikte deri rengi temeline dayalı ayrımcılığa karşı oldukça kararlı bilimsel incelemelere imza atmıştır.

18. yüzyıl Avrupa'da önemli gelişmelere sahne olmuştur. Çok önemli sonuçları beraberinde getiren Sanayi Devrimi ile Fransız İhtilali bu yüzyılda gerçekleşmiştir. Burjuvazi 18. yüzyılın sonunda artık eski feodal düzeni yıkacak kadar güçlenmiştir. Bu dönemde feodalizm yerine malların serbest mübadelesine dayanan öncelikle kar etme amacına sahip olan kapitalizm, burjuvazi tarafından kurulmuştur. Kapitalist üretimi başlatmak için gerekli olan sermaye ise daha öncesinde fetih, korsanlık, talan ve sömürüyü kapsayan yöntemlerle birikmiştir. Karl Marx'ın vurguladığı gibi Amerika'da altın ve gümüşün bulunması, yerli nüfusun madenlerde çalıştırılması, köleleştirilmesi, Doğu Hint Adalarının fethi ve yağması, Afrikalı köle ticareti ilk sermaye birikimini sağlayan unsurlardır (Huberman, 2014).

Fransız İhtilali sonrası ulus devlet tarih sahnesine çıkmıştır. Sanayi Devrimi ise Avrupa'da sanayi toplumuna geçiş sürecini başlatmıştır. Bu süreçte şehirlerin önemi artmış, üretimde fabrikalar yer almaya başlamış, sömürge ülkeleri daha bağımlı hale gelmiş ve ülkeler arası gelişmişlik farkı daha da belirginleşmiştir. Pazar ve hammadde kaynaklarına sahip olma yarışı da hızlanmıştır.

18. yüzyılda önce İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi demir ve kömürün asıl enerji kaynağını oluşturduğu makineleşme çağıdır. Kömür, buhar ve makine bu döneme damgasını vurmuştur. Buhar gücünün tren ve gemilerde kullanılmaya başlanmasıyla üretim merkezleri pazar ve hammadde kaynaklarına bağlanmıştır.

Bu dönem tüm insanların Adem ve Havva'nın soyundan geldilerse neden farklı kıtalarda ve farklı görünümde olduklarına dair soruların gündeme geldiği de bir süreç

olmuştur. Afrikalıların siyah derilerini açıklama açısından ekvatorial güneşi öne süren iklim teorisi bir başlangıç olmuş ancak bu teori benzer iklimlerde örneğin Güney Amerika'da yaşayan insanların neden farklı olduğunu açıklayamamıştır. Polygenesis yani insanların birçok bağımsız kaynaktan meydana geldiği teorisi insanoğlunun dünyanın birden fazla bölümünde bağlantısızca ortaya çıktığı varsayımıyla başlamıştır. Bu açıklama daha sonraları ırkçı teorisyenlerce kendi amaçları dahilinde kullanılmıştır. Yani insanoğlunun ortak bir atası yok idiyse bu pekala farklı karakterlerde farklı ırklar olarak yorumlanabilirdi (Barth, 2010: 3).

Sekülerleşme ile birlikte bilimin dinden izole nitelikte ele alınması ilk insan olarak Adem ve Havva'nın sorgulanmasını da birlikte getirmekteydi. Artık bilim insanları insanlığın kaynağını dinden bağımsız olarak araştırmaktaydı. İnsanların farklı niteliklerini ancak dünyanın farklı yerlerinde bağlantısız bir şekilde var olmalarıyla açıklayabilen görüşler ise tam da ırkçılık düşüncesine hizmet edecek nitelikteydi. Dinin sağladığı kardeşlik duygusunun yerini artık birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkmış olan ve birbirlerine nazaran üstün olan niteliklerinin de olası olduğu insan türleri varsayımı almıştı. Bu doğrultuda bilimsel ve teknik açıdan ileri düzeyde olanların bu açıdan aşağıda olanı tahakküm altına alabilmelerinin önündeki dinsel engeller ortadan kaldırıldıktan sonra, şimdi bir de ırksal olarak düşük nitelikte olanların bu açıdan daha üstün olana boyun eğdirilmesi de meşrulaştırılmaya başlanmıştı.

19. yüzyılın başlangıcından itibaren özellikle Afrika'ya yönelik sömürgeci yayılmacılığın sonucu olarak Avrupa'da diğer insanlar ve kültürler üzerinde bir üstünlük varsayımı ortaya çıkmıştır. Fredrickson'a göre (2003) milliyetçiliğin özellikle de romantik kültürel milliyetçiliğin gelişmesi özellikle Almanya'da ırkçı düşüncenin kültürel kodlu bir versiyonunun gelişimini teşvik etmiştir. Bu doğrultuda artık biyolojik üstünlük kuramının yanında bu üstünlüğe bağlı olarak kültürel üstünlük varsayımı da konuşulmaya başlanmıştır. Nitekim bu bakış açısının sonucu olarak biyolojik olarak belli üstün niteliklere sahip olan insan topluluğunun, etkileşimi ve sosyal sürecinin de diğerlerinden farklı olması beklenen bir durumdur. Bu doğrultuda üstün olan ırkların da daha nitelikli kültürel özellikler sergilemesi beklenirdi.

İrkçi teoriler arasında İngiliz biyolog Charles Darwin'in biyolojik evrim kuramı ırkçılığın gelişiminde büyük bir role sahiptir. Bu doğrultuda gelişen sosyal Darwincilik,

insanoğlunun süreç içinde çeşitli evrim düzeylerine ulaştığını ve Avrupalı beyaz ırkın toplumsal evrimde en üst aşamayı temsil ettiğini öne sürmüştür. Fransız Joseph-Arthur de Gobineau “İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Deneme” eserinde beyaz ırkın üstünlüğünü ve bunun ötesinde beyaz ırk içinde Ari ırkın en yüksek uygarlık düzeyine ulaştığını savunmuştur. Hayatının büyük bölümünü Almanya’da geçiren ve Kayzerin antropoloğu olarak tanınan İngiliz asıllı Houston Stewart Chamberlain 1899 yılında yayımladığı “On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri” yapıtında uzun boylu, açık tenli ve uzun kafalı Tötonların üstün ırk olduğunu, Yahudilerin ise fiziksel olarak Tötonlardan ayırt edilemeseler bile manevi olarak onlardan ayrıldıklarını savunmuştur.

Biyolojik üstünlük teorileri biyolojik olarak üstün olduğu düşünülen ırkın, aynı zamanda daha üstün bir kültür düzeyi ile medeniyet oluşturma yeteneğine sahip olduğu fikrini de konuşulur hale getirmiştir. Belli bir takım fiziksel özellikler haricinde bir anlam ifade etmeyen ırk kavramı bu dönemde hiç olmadığı kadar yükseltilecek, aslen fiziksel farklar sergilememekle birlikte sermayeye sahip olma noktasında rakip olarak görülen Yahudilere de ırksal olarak farklı özellikler ithaf edilmesine neden olmuştur. Bu süreç aynı zamanda ulusal sermaye savaşlarını başlatmış ve Yahudilerin ırkçı nitelendirmelerle elimine edilmesi süreci de bu doğrultuda gelişmiştir. Sermayenin ve gücün sahibi olmak diğerlerini tanımlamada belirleyici hale gelmiştir.

Tüm bunların ötesinde dönemin ahlak anlayışını da sermaye sahiplerinin şekillendirir hale gelmesi dikkat çekicidir. Nitekim 18. yüzyıl Liverpool’unda; köle ticaretinin ilgası tartışmalarında, ticaretin temelleri ile ulusal endüstri ve sermayenin ana kaynağını yok edecek olmasından dolayı köle ticaretinin kanunsuzluğu iddiası “ahlaksız” olarak tanımlanmaktaydı (Williams, 2014: 94).

Charles Darwin’in the Origin of Species adlı çalışmasıyla biyolojik evrim teorisi, daha önce Thomas Robert Malthus tarafından ortaya konulan Nüfus Teorisi ve Herbert Spencer’in en güçlü olanın ayakta kalması düşüncesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda gelişen Sosyal Darwinizm’e göre bireyler arası rekabette çevreye en uygun olanın varlığını devam ettirmesi gibi bireyler, toplumlar ve uluslar arası rekabette de var oluş mücadelesini kazanan hayatta kalmaktadır. Sosyal Darwinizm ekonomik alanda laissez-faire anlayışı için; toplumsal ve siyasi alanda ise ırkçı ve emperyalist düşüncelere dayanak oluşturmak için kullanılmıştır (Dursunoğlu, 2016: 1).

Bir tarafta üretim araçlarının sahipliğiyle günden güne daha da büyüyen bir ekonomik sınıfla, diğer tarafta kendi varlığını idame ettirebilmenin ötesinde bir varlık sergileyemeyen kesimleri aynı platformda buluşturup güçlü olanın ayakta kalması prensibini öne sürerek kapitalizmi vahşete süren laissez-faire⁶ anlayışının önünün açılması, sosyal adaletsizliği çok daha ileri boyutlara taşıyacaktır. Bu doğrultuda ancak ekonomik olarak dezavantajlı olan kesime pozitif ayrımcılık tanınarak belli meşruiyet sağlanabilecek ve anlamlandırılabilir bir süreç, dezavantajlıları daha da kötü duruma getirmek üzere yürürlüğe konulmak istenmektedir. Nitekim bu dönem hangi renkten olursa olsun sadece güçlü olanın daha da güçlü hale gelmesinin yolunu açmaya çabalanan dönemlerdir.

19. yüzyıl aynı zamanda serbest rekabete dayalı kapitalizmin yerini tekelci kapitalizme bıraktığı dönemdir. Aynı iş alanında çalışan teşebbüs sahiplerinin hukuki bağımsızlıklarını muhafaza ederek pazarda tekelci bir etki ve nüfuz sağlamak amacıyla birleşmelerine dayalı kontratlı bir model olan kartel sistemi, en çok Almanya'da yaygınlaşmıştır. Bu dönemde kurulan Ruhr Kömür Karteli bu sistemin tipik bir örneğini oluşturmaktaydı. Buna göre merkezi bir satış birliğinin hisseleri ayrı şirketlerce satın alınmıştı. Bu birlik kömür satışının tek acentesiydi (Huberman, 2014: 269). Buhar makinesinin buluşu sonrası sanayileşme sürecinde, kömür asıl enerji kaynağını teşkil etmekteydi. Demir üreticilerinin artan kömür ihtiyacı nedeniyle kömür madenciliği de büyük bir iş alanıydı.

Köleliğin kaldırılması tartışmalarının başlaması ise insani değerlerden çok ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Merkantilizm tarafından İngiltere'de iç pazarın büyümesi ve endüstriden gelen kazancın daha fazla sermaye üretmesi transatlantik köle ticaretiyle birlikte ekonomik gelişmeyi sağlamıştı. Bununla birlikte İngilizler için 1815-1845 ekonomisi 18. yüzyıl ekonomisinden farklı olarak artık insan ve şeker değil, pamuklu mal ticaretine dayanmaktaydı (Hobsbawm, 2003: 99). Köleliğin kaldırılması İngiltere de dahil diğer Avrupa devletlerinde genel olarak ekonomik nedenlerle gündeme

⁶ Kapitalist ekonomide hükümetin piyasaya müdahale etmemesi gerektiğini savunan prensip “bırakınız yapsınlar” anlamına gelmektedir.

gelirken İngiltere’de 1834 yılında kaldırıldı. Fransızlar ise 1848 köleliği ilga etse de köle ticareti yasa dışı olarak yapılmaya devam etmişti.

Bu doğrultuda 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyıl ortalarına kadar geçen süre içinde Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde maden ocaklarında ve işletmelerinde çalışan işçilerin önemli bir kısmı, bir dönem Afrika’dan köle olarak getirilmiş olan siyahlar olmuştur. Kölelik ilga edilmesine rağmen, sürecin nesnesi olarak bir döneme damgasını vuran siyahlar açısından ortaya çıkan etki, en fazla Avrupa ülkelerinde hala mevcut olan Afrofobiden anlaşılabilir. Nitekim bu dönemde büyük çaplı üretimin sonucu olarak mamul madde fazlası için dış pazar bulma sorununa kolonilerle çare bulunmuştur. Huberman’a göre (2014: 274) tekelci kapitalizm çağında fazla mamuller endüstri patronları için sorun olmaya başlayınca Afrika haritası da değişmiştir. 1870 yılından sonra İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Almanya ve daha sonraları Amerika fazla mallara pazar olarak koloni bulma yarışına katılmışlardır. Koloniler fazla üretime pazar olmanın yanı sıra ihtiyaç duyulan geniş hammadde stokunu da sağlamıştır. Özellikle petrol olmak üzere madenler ile şeker, pamuk, tropikal yiyecek maddeleri gibi hammaddeler kolonilerden sağlanmıştır. Bu hammaddeler konusunda başka ülkelere bağımlı olmak istemeyen endüstri patronları, bunların kaynaklarına sahip olmak istiyorlardı. Böylece Avrupalı ülkelerin bu coğrafyaya yönelik saldırıları başlamış oldu (Huberman, 2014: 275).

Bununla birlikte siyahlar, köleliğin ilgasından sonra Avrupa Sanayisinin gelişimine farklı bir boyutta katkıda bulunacaktır. Nitekim bu dönemde büyük çaplı üretimin sonucu olarak mamul madde fazlası için dış pazar bulma sorununa kolonilerle çare bulunmuştur. Huberman’a göre (2014: 274) tekelci kapitalizm çağında fazla mamuller endüstri patronları için sorun olmaya başlayınca Afrika haritası da değişmiştir. 1870 yılından sonra İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Almanya ve daha sonraları Amerika fazla mallara pazar olarak koloni bulma yarışına katılmışlardır. Koloniler fazla üretime pazar olmanın yanı sıra ihtiyaç duyulan geniş hammadde stokunu da sağlamıştır. Özellikle petrol olmak üzere madenler ile şeker, pamuk, tropikal yiyecek maddeleri gibi hammaddeler kolonilerden sağlanmıştır. Bu hammaddeler konusunda başka ülkelere bağımlı olmak istemeyen endüstri patronları, bunların kaynaklarına sahip olmak istiyorlardı. Böylece Avrupalı ülkelerin bu coğrafyaya yönelik saldırıları başlamış oldu (Huberman, 2014: 275).

Koloniler aynı zamanda sermaye fazlası için de umut olmuştur. Nitekim tekelci endüstrinin patronlarına sağladığı muazzam karlar birikmişti ve bu sermaye geri kalmış ülkelere ihraç edilerek karların daha da yükseltilmesi sağlanmıştı. Geri kalmış ülkelerde sermaye kıtlı. Bununla birlikte toprak fiyatı nispeten daha düşüktü. Ayrıca ücretler düşük ve hammaddeler de ucuzdu ve tüm bu özellikleriyle bu coğrafyalar yatırım için muazzam bir potansiyele sahipti. Bu noktadan hareketle demiryoluna, elektrik ve gaz sistemlerine, yollara ihtiyacı olan yerler ile maden ve fabrika işletmesi için tavizler koparılabilen doğal kaynakları zengin olan yerler, fazla sermayenin yatırım alanları oldu. Bu sürecin meşruluğuna destek olmak üzere Britanya kurucularından Cecil Rhodes’un İngilizlerin dünyanın birinci ırkı olduğunu söyleyerek dünyada yerleştikleri fazladan her bir yerin

insanlık için o kadar iyi olacağı iddiası önemlidir. Bu ırkçı söylem, İngiliz ırkının diğer ırklardan üstün ve onlara faydalı olduğu ifadeleriyle medeniyetler arası üstünlük iddialarını da beraberinde getirmiştir (Huberman, 2014: 277). Avrupa medeniyeti, ekonomik sebeplerle köleliği ilga ederken yine ekonomik sebeplerle Afrika topraklarına yönelmiştir. Köleliğin ilgasının sebebi ekonomik öncelikler olduğu gibi Afrika kıtasına yapılan yatırımların sebebi de Avrupa kıtasının ekonomik öncelikleriydi. Bu süreç aynı zamanda 19. yüzyıl sonlarından 20. yüzyıl ortasına kadar Avrupa’da yer almış olan insan hayvanat bahçeleriyle ön plana çıkmıştır.

Avrupa’da bütün bu gelişmeler doğrultusunda 1870’li yıllardan 1960’lara kadar Afrika’dan getirilen insanlar etrafı dikenli tellerle çevrili “insan hayvanat bahçelerinde” sergilenmiştir. Çeşitli alanlarda teşhir edilmek üzere Afrika’dan getirilen erkek, kadın ve çocuk binlerce Afrikalı “insana en yakın vahşi örneği” olarak lanse edilmiştir <http://dunyalilar.org> (18.11.2017). Bu bahçeler, İkinci Dünya Savaşı ertesinde ırkçılıktan tüm Avrupa’nın felakete sürüklenmesinin ardından da varlığını sürdürmüştür. 1951 yılında Avrupa Birliği’nin temel antlaşmalarından olan Avrupa Kömür ve Çelik Teşkilatı’nın kurulduğu düşünülecek olursa, bu döneme kadar bu uygulamanın sürmüş olması Batı Avrupa açısından ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinin ne derece geç başladığını göstermektedir.

Uslu (2012: 50) 20. yüzyıldaki en önemli süreçlerden olan Birinci Dünya Savaşı’nın madenlere ve enerji kaynaklarına sahip olma arzusundan kaynaklandığını vurgulamaktadır. Gerçekten de gelişen endüstrisi sonucu yeni maden kaynakları ile pazarlarına ihtiyaç duyan Almanya ile bazı Avrupa ülkelerinin çıkarlarının ters düşmesi bu savaşa zemin hazırlamıştır. Özellikle Sanayi Devrimi yıllarında sahip olduğu demir ve kömür yataklarıyla Avrupa’nın stratejik öneme sahip Alsas-Loren bölgesi üzerindeki anlaşmazlık, Birinci Dünya Savaşına uzanan sürecin önemli bir unsuru olmuştur. Fransa’ya bağlı bir özerk bölgeyken 1870-71 Alman-Fransız savaşı sonrası Almanya yönetimine giren Alsas-Loren bölgesini, Fransa’nın geri alma amacı savaşın önemli bir sebebi olmuştur. Bu bölgenin paylaşılabilmesi Avrupalı devletlerin sömürge arayışıyla birlikte Birinci Dünya Savaşı’na sebep olurken, 1929 yılında patlak verecek olan Dünya Ekonomik Krizi ırkçılığı farklı bir boyuta taşıyacaktı.

Kelley'in de belirttiği gibi (2005: 156) Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken; diğer tarafta bilim adamları Avrupalı ırkın saflığını sağlamak üzere Avrupa'yı beyazlaştırmak için ve Afrika'nın kültürel katkılarını Avrupa tarihinden silmek için çaba harcamışlardır. Sonuçta modern gelişme ve ilerlemeleri gerçekleştirdiğine inanılan ve ırksal olarak saf bir bütünlük halinde olan Avrupa ile diğer tarafta Afrikalı ayrımı gerçekleşmiştir. Avrupa'da bir sonraki dönemde ırkçılığın muhatabı ise Yahudiler olmuştur.

3.2.2. Nasyonal Sosyalizm Irkçılığı

Kapitalist ekonominin dönemsel olarak çeşitli şekillerde tezahürü, ırkçılığın da unsurlarını ve boyutlarını değiştirmiştir. Feodalizmin son bulmasından beri Avrupa'da egemen ekonomik sistem olan kapitalizm, dönemin ırkçı teorilerini de şekillendirmekteydi. Tekelci kapitalizmin egemen olduğu dönemde yaşanan ekonomik buhran; dönemin niteliklerinin sorgulanmasını da beraberinde getirirken, ekonomik sorunlardan sorumlu tutulan sınıf olarak Yahudiler ve Yahudi sermayesi bu dönem ırkçılığını şekillendirmede ana unsur olarak ön plana çıkmıştır. Yahudi sermayedarların giderek güçlenmesi ve hiç olmadığı kadar zirvede oluşları, onların giderek daha fazla göze batmalarına sebep olurken bu durumun fırsata çevrilmesi ise Hitler tarafından gerçekleştirilecektir. Hitler; Yahudilere olan öfkeyi çeşitli söylemlerle iyi bir şekilde yöneterek, Almanya'nın I. Dünya Savaşı yenilgisi ve ekonomik problemleri ile din unsurundan izole komünizme olan din çevrelerinin tutumlarını aynı çatı altında bir araya getirmeyi başaracaktır. Bu sürecin iki boyutlu bir ekonomik yapısı söz konusudur. Birincisi; Almanya'nın, üstün ırk olan Almanlar'a ait sermaye ile Alman yaşam alanında diğer unsurlardan arınmış bir şekilde gelişmesi gerekliliğidir. Hitler bu süreci yönetirken aynı zamanda sermayedarların menfaat savaşlarından da faydalanarak ve bunu dini etmenlerle birleştirerek Nasyonal sosyalist zihinleri inşa edecektir.

Bu doğrultuda; Avrupa ırkçılık tarihinin 20. yüzyıl kilit isminin, girift ekonomi politikalarıyla birlikte Çingenelerin yanı sıra milyonlarca Yahudi'yi soykırıma tabi tutan Adolf Hitler olduğunu söyleyebiliriz. Milyonlarca insanı toplama kamplarına hapsedip çalıştıran ve çeşitli işkencelere tabi tutan Nazi iktidarı, bu yüzyıla büyük bir ırkçı politikayla damgasını vurmuştur. Bu süreci şekillendiren Nazi politikaları, uygulamaya konmadan çok önceleri tasarlanmıştır. Nazi iktidarından çok önceleri Nazi partisinin ilk halka açık mitinginde açıklanan, partinin siyasi gündeminin ana hatlarını belirleyen 25

maddelik parti programı açık ve net bir şekilde ırkçı çizgide oluşturulmuştur. Almanya'nın ikinci sınıf ırkları yönetmesinin gerekliliği ve ırksal saflığa vurgunun ön planda olduğu bu program, özellikle Yahudileri ırksal düşmanlar olarak tanımlamaktaydı. Bununla birlikte Hitler iktidarı ele geçirmek için 1923 yılında darbe girişiminde bulunmuş ve sonrasında hapis yatarken ırkçı fikirlerini özetlediği Kavgam isimli kitabını yazmıştı. Kitap tarihi yaşam alanı için ırkların mücadelesi öngörüsünü içermekteydi. Doğuda Slav halklarının Almanlara köle edileceği bir fetih öngörülüyordu. Kitap özellikle Yahudilerle ilgili tanımlamalarda bulunuyor ve ırksal saflık için Yahudilerin Almanya'dan çıkarılması gerektiğini savunuyordu.

Slavlara Orta Çağ'da verilmiş olan kölelik rolünü tekrar biçen Hitler, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya'nın ekonomik bunalımından faydalanarak 20. yüzyılın ilk yarısında temayüz edecektir. Avrupa'nın büyük demir rezervleri ile kömür yataklarına sahip olan Alsas-Loren bölgesini, Versay Antlaşması ile Fransa'ya kaptıran Almanya aynı zamanda topraklarının büyük kısmını da kaybetmişti. Zorunlu askerlik uygulamasının kaldırılması ile Alman ordusuna getirilen sınırlamalar, Almanya'yı oldukça zor durumda bırakırken ırkçı düşüncenin sivrilmesine de olanak tanımıştır.

Bununla birlikte daha önce belirtildiği gibi antisemitizm gizli bir şekilde de olsa ekonomik nitelikleri bünyesinde barındırmaktaydı. Yahudilerin gerek dini inançları ve kutsal kitaplarındaki emirler doğrultusunda faiz ve ticaret eksenli olarak gelişmesi gerekse Hıristiyanlığın peygamberinin ölümünden sorumlu tutulmaları dönemsel koşulların da etkisiyle Yahudilerin dini anlamda düşman olarak nitelendirilmelerine sebep olmaktaydı. Yahudilerin parasal anlamda güçlü olmaları da sonuç olarak onların dini buyruklarının bir gereğiymi ve bu anlamda dini ithamlarla örtüşmekteydi. Bununla birlikte Yahudilerin dönemler boyunca yaşadıkları toplumda etkin birer güç haline dönüşmelerinde, genel olarak dışlanmış olmalarının yarattığı bir kenetlenme etken olmuştu. Nitekim ortak düşman karşısında azınlık olan Yahudilerin, birleşmekten ve güçlenmekten başka çareleri olmamıştı.

Lazare (2006) Hitler'in ekonomik unsurlara dayalı olarak ilan ettiği antisemitizminden önce 1894 tarihli makalesinde ekonomik nitelikli antisemitizmin bu dönemde tarihte hiç olmadığı kadar fazla olduğunu belirtmektedir. Daha önceki süreçte bir Sami olarak, bir yabancı olarak, Hıristiyanlık düşmanı olarak ve bir devrimci olarak

saldırıya uğradıktan sonra Yahudi, en son aşamada ekonomik anlamda saldırıya uğramıştır. Lazare; Romalılar ve Yunanlıların, Yahudilerin halkın geri kalanına oranla daha elverişli koşullar altında ticaret yapmalarına izin veren imtiyazlara sahip olmalarını kıskanmaları sebebiyle, Orta Çağ'da tefeci olarak Yahudi'den İsa'nın katili olan Yahudi kadar nefret edildiğine dikkat çekmektedir. Gerçekten daha önce de belirtildiği gibi Orta Çağ düşüncesinin baskın unsuru olarak din, her koşulda tüm sosyal süreçleri şekillendirirken zihinleri de inşa etmekteydi. Dolayısıyla aslen ekonomik bile olsa bir nefret unsuru öncelikle dinsel olarak temellendirilmekteydi. Bu doğrultuda dinsel etmenlerden izole bir nefretin açıkça dile getirilmesi de çok daha sonraları gerçekleşecekti.

Lazare (2006) 19. yüzyılın son çeyreğinde Yahudi'nin hiç olmadığı kadar zengin ve güçlü oluşunu, ekonomik antisemitizmin de hiç olmadığı kadar zirvede olmasının sebebi olarak açıklamaktadır. O'na göre Yahudiler önceden zenginliklerini gizlemek için koleksiyoncu olarak görünmüş ve mal sahibi olarak toplumda yer almamaya çalışmışlardır. Yüzyıllar boyunca kendini saklamak zorunda kalan Yahudi'nin, üzerindeki kısıtlamaların kalktığı zaman kendini açıkça ve azametle sergilemesi ona olan düşmanlığı artırmıştır. İnsanlar artık Yahudilerin zenginliklerine saldırmaktan ziyade atalarının yaptığı gibi Yahudilerin toplum düşmanı olduğu iddialarına sarılmıştır. Yahudi'nin servetini Hıristiyan pahasına kazandığı söylemleri yaygınlaşmış ve üstelik bu serveti aldatma, dolandırıcılık, zulüm gibi tiksindirici araçlarla edindikleri iddialarıyla halk provoke edilmiştir (Lazare, 2006, 1). Ulus devletin ortaya çıkışı sonrasında milliyetçiliğin birleştirici unsur olmasıyla birlikte artık düşmanlık unsurları toplumun bütünlüğüne yönelik tehditler üzerinden algılanmaktaydı. Bu doğrultuda halkı kışkırtacak söylemler de eski antisemitizm söylemine tekrar bürünmüş; eskiden Hıristiyan düşmanı olmaları doğrultusunda aynı zamanda toplum düşmanı olarak nitelendirilmeleri gibi Yahudiler, bu sefer de ulus devletin düşmanları olarak hedef tahtasına konulmuştur. Yahudilere yönelik ithamlardan en fazla düşmanlık yaratan ise şüphesiz onların ırksal bir nitelik olarak aldatıcı ve dolandırıcı oldukları iddiasıdır. Nitekim bu nitelendirmeler özellikle ekonomik kriz zamanlarında zor koşullardan sorumlu tutulan Yahudi imgesini geliştirecektir.

Fransa'da Napolyon Bonapart sonrası yeniden kurulan Meşrutî Monarşi yani Restorasyon (1815-1830) ve 1830 Temmuz Devrimi sonrasında oluşan Temmuz

Monarşisi (1830-1848) dönemlerinde Yahudiler özellikle mali ve endüstriyel girişimlerin başında bulunmuşlardır. Büyük kanal, demiryolu ve sigorta şirketlerinin kurucuları arasında yer alarak daha da gelişen Yahudiler bu süreçte fazlasıyla dikkat çekmeye başlamışlardır (Lazare, 2006:1).

Nitekim 1894 yılında Fransa askeri sırlarını Almanya'ya satmakla suçlanan Yahudi kökenli Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un; çok sağlam kanıtlara dayanmayan ve suçsuz olma ihtimali değerlendirilmeden alınan tutukluluk kararı, Lazare'nin bu görüşlerini destekler nitelikte gelişmelerdir. Bununla birlikte Fransa'da Dreyfus Davası, Yahudi karşıtlığının Avrupa'da yükselişe geçmesinde önemli bir yere sahiptir. Ortaylı (Milliyet 12.01.2014) bu dönemi değerlendirirken din ile laiklik, kozmopolitizm ile aşırı milliyetçilik ve Fransız İhtilali'nin ürünü olan kardeşlik ilkeleriyle Orta Çağ kökenli Yahudi düşmanlığının birbirine girdiği bir ortamdan söz etmektedir. Toplumsal ve siyasi alanda eskileriyle tam bir karşıt anlam taşıyarak yer almaya başlayan laiklik, milliyetçilik ve eşitlik ilkelerinin özümsemesi süreci önce bir fırtına meydana getirmiştir. Nitekim bu ilkelerin sosyal ve siyasi hayata tam olarak yansıtılabilmesi, ancak bu büyük fırtınanın sonrasında gerçekleşebilecekti. Büyük sosyal ve siyasi değişikliklerin halihazırda bireyler tarafından özümsemesi oldukça zorken, siyasi süreçte de bu durumun liderler tarafından kullanılması, sözünü geçirmek isteyen siyasiler için bulunmaz bir fırsat yaratmıştır.

Kitlelerin siyasal mobilizasyonu, dingin ve huzurlu olmayan bir ortamda küçük bir kıvılcımla sağlanabilme özelliğine sahiptir. Nitekim genel olarak I. Dünya Savaşı'nı yaşamış, bir ekonomik buhranın ortasında yer alan Avrupa için ırkçılığı ve özelde Yahudi karşıtlığını kışkırtan, daha çok toplum menfaatlerini ihlal ettiği ve ona ihanet ettiği iddiasıyla itham edilen Yahudi kavramı olmuştur. Dreyfus davası, geçmişi çok öncelere dayalı Yahudi düşmanlığının tüm Avrupa'da sivrilmemesinin önünü açarken bu öfkenin unsurunu toplum menfaatleri, birlik ve ekonomik refah şeklinde önelemiştir.

Alman ekonomisinde Fransa'dakine benzer bir rol oynayan Yahudiler, giderek daha fazla şekilde olumsuz nitelermelere maruz bırakılmışlardır. Tarihsel süreçte kimliklerinden dolayı ötekileştirilerek ortak bir paydada buluşan Yahudiler, dış etmenlere bağlı olarak birbirlerine daha da kenetlenmişlerdir. Lazare (2006: 2) üyeleri birbirlerine karşı sürekli bir mücadele yürütmekte olan ayrılmış bir orta sınıfın ortasında Yahudilerin bu kenetlenmiş durumlarının, onların başarılarının sırrı olduğunu belirtmektedir.

Yahudiler birlikte hareket edebildikleri için Yahudi sermayesi gün geçtikçe daha da güçlü hale gelmiştir. Lazare'nin 1894 yılında kaleme aldığı makalesindeki bu tespitinin Hitler'in ari ırkın sermayedarlarını birleştirme fikrinin esin kaynağı olması olasıdır. Nitekim genel bir düşmanlık konsepti çerçevesinde birbirlerine kenetlenmekten başka çaresi kalmayan Yahudilerden esinlenerek, ortak bir düşman algısı etrafında kenetlenen Alman ırkının Alman toprakları üzerinde oluşturulması ve Alman hükümlerinin Alman sermayesiyle perçinlenmesi fikri bu doğrultuda 20. yüzyıl antisemitizmine farklı bir boyut kazandırmıştır.

Lazare (2006: 3) Yahudilerin en eski dönemlerinden beri çeşitli unsurlara bağlı olarak homojenliklerini muhafaza etmiş olmalarının ve gerçek birer küçük cumhuriyet niteliği kazanmış olan sinagoglarının, onları güçlü kılan özelliklerden olduğuna dikkat çekmektedir. Dinsel ve kamusal hayatın merkezi olan sinagoglarda, dini hayatın yanı sıra genel konularda da görüş alışverişlerinde bulunulurdu ve tüm sinagoglar da geniş bir federasyon içinde yakın temas halindeydi. Bununla birlikte ulusların giderek Yahudilere olan düşmanlıklarının artması ve Yahudilere yönelik baskıcı yasaların ortaya çıkması ile orantılı olarak Yahudilerin dayanışmaları artmıştır. Gettoların dar çevresine hapsedilen Yahudilerin dayanışmaları artarken bu baskı süreci onların arasındaki birlik ruhunu beslemiştir. En büyük zulme Orta Çağ'da maruz kalan Yahudi cemaatinin; birlik ruhu yönünden eksik olduğunu ispatlayanlara karşı kullandığı aforoz silahının da Yahudiler arasındaki birlik duygusunu pekiştirdiğini belirten Lazare, bu silahın Yahudi karşıtı yasalar ve karşılıklı dayanışma ihtiyacı ile birlikte Yahudi birliğini daha da güçlendirdiğini belirtmektedir (Lazare, 2006: 4).

Yahudi kardeşliği konsepti doğrultusunda ticari ve endüstriyel kapitalizmin temsilcisi olarak Yahudi kapitalist ortaya çıkarken Lazare'ye göre (2006: 4) rakip olarak tarımsal alanda yer alan sermayedarlar, kapitalizm mücadelesinde antisemitizmi benimsemiştir. Bu nedenle de Almanya'da tarım korumacıları, serbest ticaretin en gözde temsilcisi olan Yahudilerin de en sert düşmanlarıdır. Çoğunlukla arkadaşlarından bağımsız hareket eden Hıristiyan kapitalist; Yahudi kapitalistin uyumlu muhalefetiyle karşılaşır ve diğer Hıristiyanlarla birlik sağlayamamışsa, günlük yaşam mücadelesinde rakiplerine yenilirken Yahudi tüccar ve üreticilerin yükselişlerinden doğrudan etkilenmektedir ve bu durum onu antisemitizme yöneltmektedir. Bu doğrultuda antisemitizmin bir boyutu da onun sermaye saflarında bir mücadelenin tezahürü olmasıdır

ve antisemitizm, bu dönemde ulusal ya da yabancı sermaye arasındaki rekabetin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Lazare, 2006: 6). Bir dinin mensubu olmanın yanı sıra kendilerini ayrı bir ırk olarak tanımlayan Yahudiler içinde Yahudi ırkı dinsel inancın yanı sıra birleştirici bir unsur olarak ortaya çıkmaktaydı. Bununla birlikte rakibi olan diğer din mensuplarının aynı zamanda ırktaş olma özellikleri bulunmamaktaydı. Yahudilerin birçok unsuru bulunan birliktelik duyguları ve birlik menfaatlerinin önceliği kavramları da bu doğrultuda diğer sermayedarlarda bulunmamaktaydı. Bu durum Yahudilerin sermaye savaşları doğrultusunda da ırkçı bir söyleme muhatap olması olgusunu beraberinde getirmekteydi.

Yahudilerin kendilerine yönelik karşıt tutumların oluşmasında etkili olan bu özelliklerinin yanı sıra Hitler, ekonomik olarak başka unsurları da din üzerinden yönetmiştir ve bu dönemin antisemitizminin farklı bir özelliği daha bulunmaktadır. Bu doğrultuda Özakıncı (2007: 243) ekonomik antisemitizmi din eksenli ele alarak farklı bir açıdan değerlendirmektedir. Özakıncı; Nazilerin kitlelerin manipülasyonu için dini kullandıklarını belirtirken, Nazilerin parti programlarını kilise çevrelerinde gerçekleştirerek aynı zamanda Tanrı inancından uzak bir yapıya sahip komünizme karşı birlik sağlama projesi yürüttüklerinin altını çizmektedir. Bu dönemde Sovyetler Birliği ve komünizme karşı din üzerinden bir siyaset yürüten Naziler, bu doğrultuda Katolik Kilisesi'nin desteğini de almıştır. Protestan Kiliselerinin önünde toplanarak kiliseye girenleri kendi partilerinin çatısı altında birleşmeye çağırırken, Nazi simgesi ve gamalı haç ile Protestan haçını yan yana kullanmışlardır. Bununla birlikte Hitler'in Yahudi düşmanlığı, aynı zamanda Katolik Kilisesi'nin Yahudi düşmanlığı ile de örtüşmekteydi. Tanrı inancından uzak Rusya ile Yahudileri ortak düşmanlar ilan ederek Hıristiyan inancını kullanan Hitler, bu doğrultuda Katolik ve Protestan din adamlarını Nazi zihniyeti altında birleştirmeyi başarmıştı (Özakıncı, 2007: 251).

Hitler'in son derece zor zamanlar yaşayan Almanya'da destek görmeden iktidara yürümesi hiç de kolay değildi. Özakıncı (2007: 256) bu doğrultuda Hitler'in komünizme düşman olan Amerikalı sermayedar ve çoğu Hıristiyan din adamı tarafından da desteklendiğini belirtmektedir. Amerikalı bankerlerin borç vererek ve silah satarak, Hıristiyanların ise bağlı oldukları mezhep mensuplarını Hitler'i destekleme konusunda ikna ederek Hitler'e destek verdiğini belirten Özakıncı (2007: 256) söz konusu

Amerikan sermayedarlarının başında bir Protestan olan Henry Ford'un geldiğini belirtmektedir.

Ekonomik amaçların dinin birleştirici gücü kullanılarak gerçekleştirilmesi sürecini iyi değerlendiren Nazi ırkçılığı, Birinci Dünya Savaşı ertesinde adeta yok olmuş bir haldeyken kısa bir süre içinde ayağa kalkmayı sermaye çevrelerinin desteği ile başarmıştır. Lazare'nin dikkat çekmiş olduğu ticari ve endüstriyel kapitalizmin temsilcisi olarak Yahudi gerçeği, rakip Amerikan endüstriyel kapitalizmi tarafından bertaraf edilmeye çalışılırken bu doğrultuda Hitler'i ve Nazi zihniyetini kullanmıştır. Hitler üstün Alman ırkını birleştirmek için ortak düşman olarak Yahudi ırkını bir taraftan kullanırken öbür taraftan da diğer düşmanları bertaraf etmek için din kutsalını kullanmıştır. Bununla birlikte sanayi kapitalistleri de kendi aralarındaki mücadele doğrultusunda Hitler'i ve Nasyonal sosyalizm ırkçılığını kullanmışlardır.

Amerikalı sermayedar Henry Ford'un Yahudi ve komünist düşmanı olmasının nedenleri öncelikle Amerikan işçileri arasında hızla örgütlenen Sovyet yanlısı Komünist Partinin, işçileri grevlere sürükleyerek sanayi üretimini baltalamasıdır. Bununla birlikte Sovyetler Birliği'nin kapılarını Batı ticaretine kapatması, Batı sanayi ürünlerinin Sovyetler'de satılmasını yasaklayarak pazarı daraltmaktaydı. Ayrıca tefeci bankerlerin çoğu Yahudi'ydi ve bunların sanayicilere uyguladığı yüksek faiz oranları üretim maliyetlerini yükselterek sanayicileri, kazançlarının büyük bölümünü Yahudi tefecilerle paylaşmak zorunda bırakıyordu (Özakıncı, 2007: 261). Sonuç olarak Yahudi ve komünist düşmanlığı ortak paydasında buluşan Amerikan sermayesi ile Hitler Nasyonal Sosyalizmi Avrupa'da yeni dönem ırkçılık sürecinin rotasını birlikte belirlemişlerdir. Birliktelik sağlayacak olan sosyal unsurları iyi analiz ederek kendi politikaları doğrultusunda akıllıca kullanan Hitler'in; bütün Avrupa'nın siyasi ve sosyal yaşantısına damga vuracak politikaları, Amerikan sanayi sermayesi tarafından desteklenirken Almanya platformlu ittifak, tüm dünya ekonomik sahasını ilgilendirmekteydi.

Bu doğrultuda Hitler'in iktidarına giden süreçte, Almanya'nın içinde bulunduğu ekonomik bunalım büyük rol oynamıştır. Birinci Dünya Savaş'ından yenik çıkmış olan Almanya'nın yaşadığı ekonomik sıkıntılar, çeşitli devrim ve ayaklanmaları beraberinde getirmiş ve bununla birlikte sağ ve sol arasında bölünme hızlanmıştı. Sol tehlikeden korkan büyük toprak sahipleri ve sanayiciler Berlin'de Alman Irk Partisi, Münih'te

Hitler'in Nasyonal Sosyalist Partisi gibi sağcı partilerin kuruluşunda rol oynamışlar ve bu örgütler bir seri siyasi cinayetler gerçekleştirmişlerdi. Merkez Partisi'nin Yahudi asıllı lideri Erzberger, Versay Antlaşmasını imzaladığı için öldürülmüş, Yahudi asıllı Dışişleri Bakanı Rathenau da Berlin'de ırkçılar tarafından katledilmişti www.serenti.org (19.11.2017). Yaşanan ekonomik sıkıntılardan sorumlu tutulacak Yahudi imgesi, Alman toplumunu tek bir amaç doğrultusunda birleştirecekti. Sağ ve sol arasında bölünme ekonomik sorunlara çözüm arayışından kaynaklanırken, bu rekabetin sağ lehinde yükseliş sağlamasında büyük toprak sahiplerinin desteği etken olmuştu. Nitekim böyle bir karmaşa döneminde sol kesimin güçlenmesi büyük olasılıkla toprak sahiplerinin mülkiyet haklarının son bulması anlamına da gelecekti. Hitler'in Yahudi nefretini kışkırtması için bir Yahudi asıllı liderin Versay Antlaşmasını imzalaması, gerekli imkanı sağlayarak vatan hainliği iddiasıyla büyük Alman Devletinin Yahudilerden arınmış şekilde kurulması idealinin de önünü açarak Almanları birleştirecektir.

Hitler'in ırkçılığı ve Yahudi düşmanlığı daha sonraları Kasım Suçluları olarak adlandırdığı ve I. Dünya Savaşı sonrası Almanya'ya ihanetle suçladığı Yahudi siyasetçiler üzerinde temellenmekteydi. Hitler; bu doğrultuda aşırı sağcı Alman İşçi Partisi ile 1919 temmuzunda bağlantı kurarken tanıştığı Anton Drexler'in Yahudilik, kapitalizm ve Marksizm karşıtı fikirlerinden, toplumun tüm kesimlerinin ortak dayanışmasına dayalı etkin bir merkezi hükümeti savunmasından etkilenmiştir. Hitler, 1921 yılında partinin başkanı olmuş ve partinin ismini Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi olarak (NSDAP) değiştirmiştir www.serenti.org (19.11.2017).

Kaynağını Gobineau ve Chamberlain'in görüşlerinden alan Nazi ırkçılığı, Almanları birleştirmede ve yenilmez olduklarına inandırmada kullanılmıştır. Hitler'in ırksal saflık ve ari üstün ırk olarak adlandırdığı Alman ırkının üstünlüğü; ırkının dünyayı ele geçirebilmesi için saf kalması gerektiğine olan inancıyla birlikte, Nazilerin Yahudi karşıtı söylemleri, 1933 başında Nazizm'in iktidara gelişi sonrası hızla somutlaşmaya başladı. Bununla birlikte üstün ırk ile ilgili inançların çeşitli şekillerde yayılması çabalarına girişildi. İkinci sınıf kabul edilen insanların çoğalmasını sınırlayarak, insan ırkının iyileştirilebileceği inancıyla ve Alman bilim adamları desteğiyle Naziler, öncelikle sayıları yaklaşık 30 bin civarında bir etnik azınlık olan Romanlar (Çingeneler), 500 bin civarı Afrikalı-Alman çocuklar ve akıl hastaları ile engellileri kısırlaştırma programına tabi tuttu. Okullarda ırk biliminin ilkeleri uygulamaya konuldu ve öğrencilerin gerçek ari

ırk mensubu olup olmadıklarının anlaşılması için kafatası, burun uzunlukları ölçümleri yapılarak saç ve göz renkleri kayıt altına alındı. 1 Nisan günü Yahudi dükkanları bir günlük boykota uğradılar ve 7 Nisan 1933 tarihinde tüm Yahudi memurlar mecburi emekliliğe tabi tutuldular www.ushmm.org (15.10.2017).

1929 Dünya Ekonomik Krizi; Almanya'nın I. Dünya Savaşı ertesinde yaşadığı ekonomik sorunlarla birleşip diktatör bir yönetimin önündeki engelleri kaldırırken, yaşanan tüm sorunlardan sorumlu tutulan bir ortak düşman algısının oluşturulması için de gerekli imkanları sağlamıştır. Nitekim ortak düşman algısı, tarihler boyu kitlesel itaatlerin önündeki engelleri kaldırmıştır. Orta Çağ'da din olgusunun oluşturduğu koşullar ve bu doğrultuda imgeleştirilen düşmanlar, artık yerini toplumsal bütünlüğü ve ekonomik çıkarları tehdit eden düşman imgesine bırakmıştır. Bu doğrultuda ekonomik sebepleri aslen bünyesinde bulundurmamakla birlikte dini sebeplerle dile getirilen antisemitizm, artık açık bir şekilde ekonomik olarak ilan edilmiş ve ırkçı antisemitizmin ilkeleri belirlenmiştir.

1935 yılının sonlarına doğru Alman vatandaşlarının açıkça Reich vatandaşları ve tebaa ayırımına tutulmasından sonra Yahudiler üzerindeki baskı daha da artırıldı. Bu doğrultuda Yahudiler önce Devlet kadrolarından ve sonrasında yayıncılık, sanat uygulamaları, bilim dünyası ve sosyal hayatın hemen her alanından kovuldular. Gitgide daha da artan baskılar neticesinde Ağustos 1938 tarihinde, Alman hükümeti ülkedeki yabancıların ikamet izinlerinin iptal edildiğini açıklayarak izinlerin yenilenmesinin gerektiğini bildirirken, ikamet izinleri yenilenmeyen ve sayıları 17.000'i bulan Polonya Yahudisi yük vagonlarına doldurularak Polonya'ya gönderildi.

Hitler 12 Mart 1938 tarihli Anschluss'u (birleşme) ilanı ile Almanya'yı genişletme çabalarının ilk adımını atmış ve Avusturya'yı ilhak etmiştir. Hitler artık üstün Alman ırkı için daha geniş bir yaşam alanı sağlama politikasına girişmiştir. Bu doğrultuda Mart 1939'da Çekoslovakya'yı işgal eden Hitler, Yahudiler üzerinde baskıyı da gittikçe artırmaya başlamıştır. 9 Kasım 1938 gecesi Kristal Gece Katliamı ya da Kırık Camlar Gecesi olarak bilinen olaylar yaşanmıştır. Bu saldırılar Avusturya'da ve Çekoslovakya'nın Sudetenland bölgelerinde gerçekleşmiştir. Reinhard Heydrich Güvenlik Polisi Başkanı sıfatıyla karargaha ve devlet polis merkezlerine isyanlarla ilgili talimatlar gönderirken bu doğrultuda Almanya ve ilhak ettiği topraklar çapında Hitler

Gençliği birimleri, Yahudilere ait evlerin ve işyerlerinin yıkımında rol oynamıştır. Kargaşanın halkın bir tepkisi olduğu imajını vermek için sivil kıyafetler giyerek olayları büyüten bu birimler Heydrich'in talimatıyla Yahudi dışı Alman yaşantısını ya da mülkünü tehlikeye atacak adımlardan kaçınmış, sinagogları yakıp yıkmadan önce sinagog arşivlerini ve Yahudi topluluklarının diğer mülklerini Güvenlik Servisine aktarmışlardır. Polis yetkilileri yerel hapishanelerin alabileceği kadar çok sayıda tercihen genç ve sağlıklı erkek Yahudi'yi tutuklamışlardır. Sürecin sonucunda Alman hükümeti resmi bir açıklamayla olaylardan Yahudilerin kendilerini sorumlu tutarak, Alman Yahudi toplumuna para cezası kesmiş, işletmeleri ve evleri yağmalanan Yahudilerin hak ettikleri tüm sigorta ödemelerine de el koymuştur. Devam eden süreçte Alman Hükümeti, Yahudileri mülklerinden ve geçim kaynaklarından mahrum eden kanun ve kararnameler yayınlarken Yahudi mülklerinin Ari ırk mülkiyetine geçmesi sürecini başlatmıştır www.ushmm.org (19.11.2017).

Üstün Ari ırkının hakimiyetine dayalı yaşam alanında tep tip ulus inşası politikası, azınlık olmanın verdiği güdüyle ekonomik hayatın pek çok alanında güçlenmiş hale gelen Yahudileri çeşitli yollarla Alman hayat sahası dışına itme sürecini işletmiştir. Yahudiler, tarihler boyu çeşitli sebeplerle göç etmek zorunda kalıp çeşitli alanlarda tutunmaya çalışmanın verdiği tecrübe neticesinde ve dini inançlarının da onlara verdiği tutkuyla toplumsal alanda kritik noktaları ellerinde tutarak toplumda tutunabileceklerini anlamışlardır. Bu doğrultuda Yahudiler, buldukları toplumlarda kendisine ihtiyaç duyulan ve bilhassa ekonomik süreçlerde söz sahibi olabilecekleri pozisyonlarda yer almaya çaba göstermişlerdir. Bu durum büyüyen bir Yahudi sermayesi kavramını ortaya çıkarırken dönemsel gerçeklikler bu sermaye temelinde şekillenen bir Yahudi karşıtlığını da meydana getirmiştir. Dinsel gerekçelere dayalı bir nefret aslen geçmişte kalmış olsa bile din kavramı insanların genel olarak sosyal hayatlarını ve hayata bakış açılarını bireysel düzeyde şekillendiren bir olgu olarak tarihin her döneminde var olduğu için, bu dönem Yahudi karşıtlığının bu şekilde yükselişe geçmesinde dinsel gerekçelerin kolaylık sağlamış olduğu bir gerçektir.

Hitler'in dünya ekonomik krizi ile I. Dünya Savaşı'nın Almanya aleyhindeki sonuçlarını ari ırkın lehine kullanabilmesinin önündeki engeller, insanların din dışında hassas oldukları en önemli nokta olan ekonomi kavramı kullanılarak ustaca kaldırılmıştır. Almanları birleştiren üstün ırk olgusu, aslen onun en büyük düşmanı olarak betimlenen

Yahudi kavramı karşısında ustaca kullanılırken hem Alman yaşam sahası hem de sermaye Almanlaştırılmıştır. Bu süreçte Almanlar gözetiminde gerçekleşen Kristal Gece önemli bir kilometre taşıdır. Nitekim bu gece ile birlikte Yahudilerin toplama kamplarında ve gettolarda toplandığı süreç başlamıştır. 1941'den sonra ise gaz odaları ve fırınların kullanıldığı kitlesel imha süreci yaşanmıştır. Kitlesel imha sürecinde Yahudilerle birlikte Çingener, Doğu Avrupa halklarının bir bölümü, her ülkeden direnişçi ve benzeri yaklaşık beş milyon Yahudi olmayan Avrupalı da imha edilmiştir.

Esas olarak Nasyonal Sosyalizmin Yahudi karşıtlığı Yahudilerin ekonomik hayattaki başat konumundan duyulan rahatsızlıktan kaynaklanmaktaydı. Ekonomik hayatta son derece etkin konuma sahip olan Yahudi sermayesinin gücü Hitler ve onun görüşündekileri korkutmuştur. Yahudilerin dini görünüm maskesiyle kendilerini saklayarak dünya ekonomisini ele geçirme hedefinde oldukları düşüncesinden hareketle ve milli ekonomiyi bağımsız olarak kurma amacıyla Nasyonal Sosyalist ilkeler belirlenmiştir.

Nasyonal sosyalizm, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişmeye başlamış ve 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'ndan beslenmiştir. 1933'ten İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Almanya'da iktidarda kalmıştır. Sosyalizmin toplumsal kuralları ile ırkçılığı birleştirme iddiasında olan nasyonal sosyalizm ya da Nazizm II. Dünya Savaşı sonrası demokratik ya da silahlı yollarla iktidarı ele geçirme çabasıyla Neo-Nazizm olarak varlığını sürdürmüştür.

Neo-Nazizm Hitler doktrinde olduğu gibi aynı zamanda komünizm karşıtıdır. Bununla birlikte ekonomik sosyalizme, antisemitizme ve ırkçılığa dayalıdır. Ancak 1945 öncesi nasyonal sosyalizmden farklı olarak Alman ırkının üstünlüğüne dayanmaz çünkü Nazizm artık bir Alman ideolojisi olmaktan çıkmıştır. 20. yüzyıla damgasını vuran Nasyonal Sosyalist ırkçılık, savaş sonrası neo-Nazizm şeklinde ilk kez Batı Almanya'da 1949 yılında Sosyalist Reich Partisi isimli partinin kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. 1952 ve 1953 yıllarında bu partinin kapatılması üzerine Alman Reich Partisine katılan neo-naziler ile birlikte bu parti de ırkçı bir hale dönüşmüştür. Almanya siyasal hayatında Özgürlükçü Alman İşçi Partisi, Almanya Ulusal Demokratik Partisi, Nasyonal Sosyalist Aksiyon Cephesi, Otonom Milliyetçiler, Alman Halk ve Anavatan Ligi, Almanya Sosyalist Halk Hareketi gibi neo-Nazi partiler yer almıştır.

3.2.3. Yeni Irkçılık

Biyolojik olarak farklı ırkların çeşitli alanlarda birbirlerinden üstün oldukları savı, gerek bilimsel gelişmelere paralel olarak gerekse II. Dünya Savaşı sonrası gelişmeye başlayan insan hakları ve demokrasi idealleriyle birlikte geçerliliğini ve taraftarlarını kaybetmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nda yaşanan gelişmeler ve bunun öncesinde gerçekleşen kölelik tarihi, ırkçı düşünceye ve ırkçı üstünlük teorilerine son verme çabalarını dünya insan hakları gündemine getirmiştir.

Bununla birlikte ırkçı düşünce çeşitli şekillerde var olmaya devam etmiştir. Irkçılık evrimleşerek zamanın gereklerine uygun yeni bir şekle bürünmüştür. Bu yeni ırkçılık kültürel, coğrafi ve benzeri bağları olan etnik grup, dini topluluk ve göçmenleri kapsar hale gelmiştir. Artık ırkçılık biyolojik üstünlük iddialarını terk etmek zorunda kalmış ve kültürel üstünlük iddialarına dayanmaya başlamıştır. Yeni ırkçılıkta üstünlük iddiası kültürel temellidir ve kültürel ayrımcılık ve dışlamaya dayanmaktadır. Genç'e göre "bu yeni ırkçılığın ideolojik arka planını merkezinde göç ve göçmenlik bulunan ırksız ırkçılık oluşturmaktadır" (Genç,2015: 4).

Yeni ırkçılık⁷ bireyler arası ahlaki davranışlar, kültürel miras farkları ve alışkanlıkların tıpkı genler gibi insanlara doğal olarak bağlı unsurlar olduğu iddiasına dayanmaktadır. Esas olan insan toplulukları ve kültürlerdir. Yeni ırkçılıkta çevre koşullarının etkisiyle oluşan kültürel farklılık fikri egemendir ve bu doğrultuda ayrımcıdır. Farklı olan kültürlerin entegrasyonu ve kaynaşması da zordur ve bu sebeple arada mesafe olması zorunludur.

Bu yeni tip ırkçılık kültürel alışverişe karşıdır. Her kültür kendi bölgesinde ve kendi içinde gelişimini sürdürmelidir. Tüm kültürler diğerleriyle kaynaşmadıkları sürece, kendi içinde ilerleyebildiği ve geliştiği sürece değerlidir. Yabancılar yerli kültüre ayak uyduramadıkları için geri gönderilmelidirler. Diğer kültürleri kendi açısından değerlendiren ve kendi kültürünü daha seçkin gören etnosentrizm, yeni ırkçılığı desteklemektedir. Bununla birlikte yabancı düşmanlığı etmeniyle birlikte yeni ırkçılık, propagandalara daha çabuk yanıt verebilmektedir (Taş, 1999: 52).

⁷ Martin Barker (1981) "Yeni Irkçılık" adlı kitabıyla bu kavramı ilk kullanan kişidir (Genç, 2015).

Yeni ırkçılık olgusu çerçevesinde ırkçılığın, ırkçılık deneyimlerinin insanlığa getirdiği zararlar neticesinde bir tür yumuşamaya uğrayarak, özünde aynı şekilde devam ettiği görülmektedir. Nitekim ırkçılık ekonomik niteliğini kaybetmemiştir. Bununla birlikte artık ırkçılık, kültürel üstünlüğe dayanmaktadır. Bu yeni tip ırkçılık özellikle istihdam piyasasında kullanılmaya çok müsait bir işveren silahıdır. Reich (1974: 5) ırkçılığın kapitalist ekonomi için sağladığı avantajları belirtirken, ırkçılığın yükselişinin aynı zamanda daha az sendikalaşma anlamına geldiğine dikkat çekmektedir. Irkçı psikoloji ile bireyselleşen işgücü bu doğrultuda ortak menfaatler doğrultusunda hareket edememektedir. Dolayısıyla ırkçılığın, modern piyasada da işverenlerin konumunu çalışanların aleyhinde güçlendirdiğini söylemek mümkündür.

Irkçı telkinler ve ırkçılık psikolojisi en çok işgücü arasında bölünme sağlayarak onları bireyselleştirip yalnızlaştırırken kapitalizme hizmet etmektedir. Irkçılığın kapitalist ekonomide işverenin ekonomik çıkarlarına hizmet ettiğini belirten Reich (1974: 6) bu sürecin yoksul beyazlar ve beyaz işçilerin de aleyhine işlediğini belirtmektedir. Bu doğrultuda yoksulluk ve işsizliğinden diğer işçileri sorumlu tutan çalışanın bu sebeple ırkçılığa sempati duymasının “ırkçılığın aslında ekonomik olmayan yollarla eşitsizliği, yabancılaşmayı, güçsüzlüğü ve yoksulluğu meşrulaştırması sayesinde olduğuna” dikkat çekmektedir. Nitekim bu durum kapitalist sistemin bir bütün olarak istikrarı için gereklidir.

Irkçılık çalışanı bireyselleştirirken, diğerleriyle ortak hareket etmesine engel olmakta ve kapitalizmin işleyişini ve kendini koruma altına almasını kolaylaştırmaktadır. Alım gücü düşük olan ya da iş bulamayan çalışan, ırkçılık sayesinde bu durumdan öteki çalışanı sorumlu tutmaktadır. Kapitalist piyasada işveren; ırkçılık silahını kullanarak çalışanın sorunlarından kapitalist sistemi sorumlu tutmasına, sistemin kendi aleyhine işleyişini fark etmesine engel olmaktadır. Irkçılık aynı zamanda bu durumu fark eden işgücünün de birlikte hareket etmek istese dahi yalnız kalmasına sebep olmaktadır.

Irkçılığın bireyci ve rekabetçi bir yapıyı besleyen bir toplumda kök salmasının mümkün olabileceğini belirten Reich (1974: 6) genel olarak siyahların kapitalizmin yapısından kaynaklanan problemler için uygun birer günah keçisi olduğuna dikkat çekerken, bunların aynı zamanda mevcut düzeni korumanın birer aracı olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte artık bu denklemde yoksul beyazlar ve siyah çalışanların

yanı sıra göçmenler de yer almaktadır. Nitekim söz konusu bu yeni sürecin gelişiminde II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan göçler de etkili olmuştur. Avrupa'da 1950-1960 yılları arasında Soğuk Savaş etkisiyle ve doğu batı bloğu çerçevesinde göçler gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda Avrupa'nın doğusundan batısına göçler söz konusu olmuş, bu göçmenlerin çoğu politik mülteci olarak kabul edilmiş ancak Yahudiler ırkçı partilerin hedefi olmaktan kurtulamamıştır. Savaş sonrası düzende ırkçılar seçimler vasıtasıyla parlamentolarda yer almayı başarmışlardır. 1953 yılında İtalyan Sosyal Hareketi genel seçimlerde oyların %5,9'unu almıştır. Alman aşırı sağı bile 1949 yılında 16 sandalye ile parlamentoda temsil edilebilmiştir. Fransa'da yeni vergi sistemi ve modernizmi savunan Poujedizm aşırı sağ hareketi 1959 yılında %11,6 oy alarak ırkçı lider J.M. Le Pen'in de aralarında olduğu 52 parlamenterle meclise girmiştir. Bununla birlikte aynı dönemde Doğu Avrupa'dan ve İngiltere'nin sömürgelerinden gelen göçmenlere yönelik önyargılı tutum ve dışlayıcılık şeklindeki gizli ırkçılık zaman zaman ırkçı saldırılar şeklinde kendini göstermiştir (Taş, 1999: 14).

II. Dünya Savaşı sonrası siyasal hayatta yer alan ırkçı partiler, Alman Nasyonal Sosyalizm ve İtalyan Faşizm kökenleri nedeniyle temsil edilebilmiştir. Bu durum ve Yahudilerin tüm yaşananlara rağmen hala ırkçılığın hedefindeki unsur olması, tarihte yaşananların olumsuzdan ziyade ulusal bir gurur olarak nitelendirilerek yüceltildiğini ve ırkçı söylemin bunun üzerinden beslendiğini göstermektedir. Bununla birlikte Avrupa'da entegrasyon politikalarının giderek insan haklarını da kapsar hale gelmesiyle ırkçılık ve ayrımcılığın genel olarak hoşgörü ile karşılanmadığı bir ortam yaratılmaya başlanmıştır.

Savaş sonrası İngiltere ve Hollanda eski ve yeni sömürgelerinden, Belçika ile İsviçre güney Avrupa'dan, Almanya Doğu Avrupa'dan ve sonrasında Akdeniz ülkeleri ile Türkiye'den misafir işçi temin etmiştir. Almanya ve Fransa'da misafir işçi şeklinde organize edilen işgücü temininde gelenler ailelerinden ayrı, sözleşmelerdeki sınırlamalara tabi tutulmuşlardır. Ancak sistem çok fazla işleyememiş ve bu göçmenler geçici değil kalıcı olmuşlardır. Bununla birlikte teknolojik gelişmelerin de etkisiyle 1970'lerin ikinci yarısı ile 1980'lerde sanayide kalifiye olmayan işgücüne olan talep azalınca ırkçılığın yükseleceği zemin güçlenmiştir (Taş, 1999: 15). Bu süreçte İngiltere ve Fransa açısından ırkçılığın farklı bir boyutta olduğu ortadadır nitekim bu iki köklü sömürgeci ülkenin sömürge geçmişi ırkçı politikalarla doludur. Bunun ötesinde yine bu iki Avrupa ülkesi Avrupa dışından göçmen işçi almışlardır. Kalifiye olmayan işgücüne olan talebin

azalmasıyla birlikte ırkçılığın özellikle bu iki ülke açısından büyük bir problem olduğu görülmektedir. Belçika ve İsviçre farklı etnik köken ve kültürlere sahip olsalar bile Avrupa kökenli göçmenleri kabul ederken, Almanya Nazi geçmişinde büyük bir yere sahip olan Slavlar ile Türkleri işgücü olarak kullanmıştır. Dinsel olarak ortak platformda yer alsalar bile ırksal ve mezhepsel olarak farklılıklara sahip olan Slavların da sorun yaşaması muhtemelken genel olarak pek bir ortak özelliğe sahip olunmayan Türkler bu açıdan biraz daha farklı bir görünüm arz etmektedir.

Bu göçmenlerden savaşın yarattığı çöküntü sebebiyle savaş sonrası toparlanma sürecinde istifade edilmiştir. Bununla birlikte genel olarak Avrupa ülkelerinde belli bir düzelme sağlandıktan sonra ülkeler bu politikalarına son vermişlerdir. Bu doğrultuda önce Kuzey Avrupa’da göçmen işçilik yasaklanırken Hollanda ve Belçika’da 1974 yılında işçi alımı durdurulmuş ve kaçak yollarla gelenler ise ülkelere geri gönderilmişlerdir. İsveç 1970’lerin ortalarında sıkı göçmen yasalarını kabul ederken İngiltere başlarda eğitim ve yerleşme hakkı tanıdığı sömürgelerinden gelen işçiler için 1962 ile 1972 yıllarında kabul ettiği yasalarla ülkeye kabulü kısıtlamış ve sonrasında tamamen durdurmuştur. Bu dönem aynı zamanda yabancıya duyulan korku ve potansiyel nefretin aşırı sağ partilerce sömürüldüğü bir süreç olmuştur (Taş, 1999: 16). Toplumsal, ekonomik ve siyasal anlamda tüm dünyada büyük etkiler yaratan İkinci Dünya Savaşı; Batı Avrupa’nın ırkçı ideallerle saf kan nesil oluşturma projelerine sahne olmasını müteakip, aynı coğrafyada yarattığı yıkımla çok kültürlü yapının ilk tohumlarının atılmasını sağlamıştır. Söz konusu bu yapı sonraki süreçte özellikle ekonomik kriz zamanlarında sivriyen şekilde yeni ırkçılık söylemlerinin toplumda kendine yer bulmasına zemin oluşturacaktır.

Bu yeni dönemde 70’lerin sonlarına doğru İngiltere’de Muhafazakarlar ve Fransa’da aşırı sağ yeni söylemler geliştirmiştir. İngiltere’de Theatcher ile Muhafazakar Parti’ye yakın baskı grubu ‘Monday Club’ İngiltere’nin tarihteki başarılarını ve buna bağlı olarak İngiliz ayrıcalığını vurgulayarak üstünlük iddialarında bulunmuşlardır. Fransa’da Fransız devriminin ilkelerinden Fransız ulusal karakterinin önemli olduğu fikri yayılmaya başlamıştır. Ulusal kimlik anlayışı ile göçmen politikasının düzeltilmesinin gerekliliğine yapılan vurgu, sağın ve Ulusal Cephe’nin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 80’li yıllarda Berlin Duvarı’nın yıkılışı ile İki Almanya’nın

birleşmesi kan bağına dayalı ulusal kimlik anlayışının yeniden kabul görmesinin ve ırkçıların bunu propaganda malzemesi yapmasının önünü açmıştır (Taş, 1999: 18).

1980'li yılların başlarında Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak bir birlik sağlama çabaları temelinde sadece ekonomik alanda birlikte hareket etmeye yönelik kararlar alabilen günümüz Avrupa Birliği, bu dönemde sadece ortak deklarasyon ve kararlar yayınlayarak temel haklara saygı ve ırk ayrımcılığına karşı ortak hareket etme kararlılığını ilan edebilecektir. Avrupa kökenli olarak ortaya çıkmış ve çoğu açıdan tarihin seyrini değiştirmiş olan ırkçılık olgusuna karşı Avrupa'nın Birlik temelinde kararlı bir politika benimseyebilmesi için 1999 tarihli Amsterdam Antlaşmasının imzalanmasını beklemek gerekecektir. Nitekim yaklaşık dört yüz yıllık bir sürece son verme konusunda ancak 21. yüzyılın başında kararlı adımlar atılabilmektedir.

Almanya'da özellikle Türk göçmenlere yönelik karşıt tutumlar ile Avusturya, İngiltere, Danimarka, Fransa gibi pek çok ülkede 1970'li yıllardan itibaren göçmen karşıtlığı ve bu çerçevedeki uygulamalar yeni ırkçılıkla birlikte yükselişe geçmiştir. Almanya'da 1980'lerde başlayıp günümüze kadar devam eden kundaklama olayları, Fransa'da yaşanan banliyö ayaklanmaları, 11 Eylül sonrası Müslümanlara yönelik güvenlik tedbirleri ile birlikte yükselen İslamofobi ile Müslümanlara yönelik dinsel-kültürel ayrımcılık bu yeni ırkçılığın çeşitli örnekleridir (Sumbas, 2009: 262). Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonrası işgücüne duyulan ihtiyaç sebebiyle kabul edilen göçmenlere karşı duyulan ihtiyacın sona ermesini müteakip yeni ırkçılığa dayalı söylem ve politikalar ile ırkçı saldırılar başlamış ve son yıllarda hız kazanmıştır. Dolayısıyla yeni ırkçılık da ekonomik sebeplere dayalı olarak gelişmiştir.

3.3. Yabancı Düşmanlığı

Yabancı korkusu, yabancı düşmanlığı (xenophobia) yabancının reddi anlamında değişmez bir gerçek olarak tarih boyunca hemen her kültürde kendine yer bulmuştur. Farklı olana duyulan önyargı ve mevcut olan kötü durumların kendi kültüründen olandan değil fakat yabancı olandan kaynaklandığı değerlendirilmesi, hemen her dönemde var olmuştur. Bu doğrultuda Antik Yunan ve Roma İmparatorlukları'nda yabancıyı barbar olarak değerlendirme eğilimi söz konusuydu.

Bununla birlikte tarih boyunca savaşlar ve fetihler doğrultusunda karşılaşılan yeni insanlar ve kültürler daha aşağı olarak nitelendirilme eğiliminde olmuşlardır. Nitekim

savaş kazanmanın verdiği üstünlük duygusuyla fethedilen bölge insanına yönelik daha alt nitelikte tanımlamalar yapılmıştır. Diğer taraftan toplumsal alanda meydana gelen büyük değişiklikler, insanların diğerlerini algılama biçimini de değiştirmiştir. Avrupa merkezli olarak gerçekleştirilen coğrafi keşiflerle doğunun zenginlikleri de keşfedilirken, etnosantrik üstün nitelermeler sorgulanmıştır ancak insanların gerek fiziksel gerekse kültürel olarak düşük nitelikte tanımlanmasının sağladığı çeşitli avantajlar, hemen her dönemde kendine yer bulmuştur.

16. yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinin yeni toprakları keşfederken kendilerinden farklı fiziksel özelliklere sahip insanlarla karşılaşmalarıyla birlikte ırkçı ideolojilerin gelişim süreci başlamıştır. Bununla birlikte yabancı düşmanlığı imgeleştirmesinin de yolu açılmıştır. Yaşam şekilleri ve inançları da farklı olan insanlar, Eurosantrik bakış açısı doğrultusunda ve denizcilik alanında yaşanan dönemsel üstünlük çerçevesinde daha düşük özelliklere sahip olarak değerlendirilmiştir. Bu üstünlük duygusu özellikle Afrika insanının siyah ten rengi üzerinde gelişirken, şer ve kötülüğü temsil eden siyahlığın karşısında doğuştan bir üstünlük olarak beyazlık imgesini geliştirmiştir.

Bununla birlikte Batı Avrupa'da ötekileştirme açısından gerçekleşen önemli bir süreç de cadı avlarıdır. Yüzyıllar süren bir döneme damga vuran cadı imgesi, bugünkü Avrupa Birliği'nin kurucu ülkeleri de dahil olmak üzere Avrupa'nın pek çok ülkesinde çok sayıda insanın öldürülmesine sebep olmuştur. Avrupa'da ve Avrupa sömürgelerinde on binlerce insanın işkence görmesi, sorgulanması, tutuklanması tam bir korku ve nefret atmosferi yaratmıştır. Pavlac (2011: 1) Avrupa'da cadı avlarının önemli bir özelliği olarak yönetici seçkinlerden oluşan sistematik bir örgütlenmeye sahip bir yapı tarafından gerçekleştirilmiş olmasının altını çizmektedir. Bununla birlikte süreci değerlendirerek cadı avlarının muhtemel sebeplerini irdeleyen çeşitli teoriler ortaya atılmıştır (Pavlac, 2011: 1). Hastalıklar, coğrafi köken, dinsel sebepler, zenginleşme ideali gibi pek çok sebebe dayalı olarak geliştirilmiş teorilerden en akla yatkın olanı şüphesiz cadı olarak itham edilenlerin mallarına el koyma amacı gibi ekonomik etmenlerdir.

Nitekim 15. ve 16. yüzyıllar arasında gerçekleşmiş olan Rönesans ve Reform ile birlikte coğrafi keşifler sonucunda Avrupa'nın pek çok alanda farklı bir sürece girdiği düşünülürse, Kilisenin Orta Çağ boyunca büyük bir zenginlikle birlikte yönetsel olarak da sahip olduğu gücünü kaybetmeye başlamasının bu dönemi etkilemiş olması olasıdır.

Nitekim ortak bir düşman algısı oluşturularak bununla mücadele etme hedefine kitleleri odaklamak oldukça etkili bir yönetim silahıdır. Ayrıca bu süreç bu mücadeleyi yürüten kitlelerin asıl düşmanlarını unutma ya da sorgulamama etkisi yaratabilmektedir.

Moreno (2015: 4) cadı avlarında önemli bir etken olarak ekonomiyi gösterirken, bu unsurun iktidar yapılarını değiştirmede ve şekillendirmede adeta bir sihir kadar etkili olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda paranın güç ve iktidar elde etme sürecinde kötülüğü cazip hale getirmesi, yaşanan olumsuzluklardan sorumlu cadı imajını ortaya çıkarmıştır (Moreno, 2015: 4). Genel olarak kötü ekonomik koşullar, açlık, işsizlik gibi sorunlar, politik ve ekonomik baskılar cadı korkusunu artırırken cadı avları; bu durumun asıl sorumlularının hayatlarına ekonomik bir refah içinde devam etmesini sağlamıştır.

Gerçekten genel anlamda gelir dağılımındaki eşitsizlik ve bireylerin alım güçlerinin azlığı toplumun belli bir kesimini diğer tüm alanlarda dezavantajlı kılmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve hatta arada büyük uçurumların varlığı olgusu tarih boyunca hemen her toplumda var olagelmıştır. Tarihsel süreçte savaşların ana sebebi olan ekonomik kazanımlar, onu elde edenlerin seçkinleri arasında paylaşılırken diğerlerine bu kazanımdan verilmeyen payların talep edilmemesi için yoksulluğa ve yaşanan kötü koşullara sebep olan bir düşman imgesi oluşturulmuştur. Genel olarak halkı ikna etmenin gerekmediği durumlarda imparatorlar, krallar, diktatörler böyle bir meşruiyet faktörüne fazla ihtiyaç duymamışlarsa da, kazanımlardan mahrum olan geniş kitlelerin birleşerek tepki vermesinin önüne geçmenin gerekliliği genel olarak mevcut olmuştur.

Nahya'ya göre (2011: 33) Avrupa'da Cadı Avının en yoğun yaşandığı dönem Avrupalılar'ın Amerika, Asya, Afrika ve Avustralya'daki yerlilerle karşılaştıkları ve bu topraklarda koloniler kurmaya başladıkları dönemdir aynı zamanda ve bu dönemde gelişen cadı imgeleri, keşfedilen yerlerdeki yerli halkların özellikleriyle örtüşmektedir. Bunun daha öncelerinde ise Yahudiler Avrupa'nın ötekisi olmuştur. Yahudiler yaşanan çoğu hastalık, kıtlık ve kuraklığın sebebi olarak gösterilmiş ve saldırılara uğramışlardır.

Yahudiler, veba salgını gibi çoğu felaketten sorumlu tutuldukları gibi genel olarak dinsel ve ırksal niteliklemlerle hemen her dönemde düşman ilan edilmişlerdir. Bir yabancı, farklı bir din mensubu, faizci, toplum düzenine karşı, kötü niteliklere haiz bir ırk olarak yaşananlardan sorumlu tutulan bir Yahudi imgesi hep var olmuşken artık kötü niteliklere sahip cadı imgesi söz konusudur. Avrupa'da Otuz Yıl Savaşları sonucunda Protestanların

diğer mezheplerle eşit haklara kavuşmasını sağlayan 1648 tarihli Westfalya Barış Antlaşması mezhep seçme özgürlüğünü de beraberinde getirirken, kağıt ortamında sağlanan bu haklar da cadı avı sürecinde etkili olmuştur. Nitekim artık kabul edilen bir mezhep olarak Protestanlık söz konusudur ama bunu sindirmek yüzyıllar boyu böyle bir ayrılığın söz konusu olmadığı Katolikler arasında kolay olmayacaktır. Bu süreçte cadı imgesi, diğer mezhep mensuplarının mezhepten dolayı değil fakat cadı oldukları gerekçesiyle ortadan kaldırılmalarını da sağlamıştır. Sonuç olarak Yahudi düşmanlığından cadı düşmanlığına dönüşen bu zaman dilimi bu şekilde açıklanabilmektedir, nitekim Protestanların bu şekilde tanınmış olması aynı zamanda Katolik Kilisesi'nin siyasi ve ekonomik iktidarını sarsan bir etmendir.

Bu doğrultuda cadı avları sürecinde, özellikle Orta Çağ'da refah içinde yaşayan din adamları sınıfının kaybetmeye başladığı ayrıcalıklı imkanları koruma isteği dışında, yeni ortaya çıkmış bir mezhep olarak Protestanlığın düşman olarak algılanması da etkili olmuştur. Nitekim bu durum yine Katolik din adamlarının etkin konumlarını sarsan bir etmen olarak ortaya çıkmıştır. Cadı imgesi diğer mezhebi kötölemek de dahil pek çok alanda kullanılmıştır.

Cadı olmakla itham edilenler aynı zamanda Yahudilerle özdeşleştirilmiş, kutsal günleri Yahudilerle aynı şekilde Şabat ve kutsal yerleri de sinagog olarak adlandırılmış ve Yahudilerle aynı şekilde kan iftirasına maruz kalmışlardır. Reform döneminde ise Protestanlar Papa'yı, Katolikler ise Luther'i kötülüğün temsilcisi olarak görmüş ve şeytan ilan etmişlerdir (Nahya, 2011: 34).

Moreno(2015: 4) cadılara karşı korku ve nefret oluşturma konusunda zenginlik ve ekonomik eşitsizliğin kritik faktörler olduğuna dikkat çekerken göçmen topluluklardan örnek vermektedir. Göçmen topluluklarda işsizlik oranlarına paralel olarak cadılar ve diğer doğa-üstü varlıklara yönelik toplumsal paranoyanın arttığını belirtmektedir. Dünya çapında ekonomik fırsatlar oluşturarak ekonomik istikrarı savunmanın, dünyanın her yerindeki cadı avcılarını zayıflatacağını belirten Moreno'ya göre ekonomik ve siyasi istikrar, eylemlerini haklı çıkarmak için gerekli olan korkuyu istikrarsızlaştırarak cemaatler ve topluluklar üzerindeki kontrollerini sona erdirecektir (Moreno, 2015: 4). Bununla birlikte cadı imgesinin gelişmesi sorununun çözülmesi ancak bu konuda gösterilecek samimi bir kararlılığı gerektirmektedir. Çünkü cadı avı politikası özellikle

ekonomik kriz zamanlarında sivrilen bir şekilde kullanılabilen bir politika olarak varlığını sürdürmektedir.

Kötülüğü temsil eden bir cadı imgesine bütün olumsuzlukların sorumlusu rolünü yüklemek tüm zamanlarda kullanılabilen bir silahtır. Bugün aşırı sağ söylem tarafından göçmenlerin Avrupa'nın ekonomik sorunları ve işsizliğinden çeşitli zamanlarda ve çeşitli yerlerde sorumlu tutulması gibi bu imgeleme günümüzde de kullanılmaktadır. Bununla birlikte günümüzde Avrupa'da yabancı düşmanlığının mevcut görünümü İslamofodir. Aynı zamanda ırkçılığın en önemli öğelerinden biri olan yabancı düşmanlığı, bilinmeyene duyulan korku dolayısıyla ırkçılığa ve bu doğrultuda aşırı sağ politikalara hizmet etmektedir. Dolayısıyla günümüzde ırkçılığın yani yeni ırkçılığın da hedefinde Müslümanlar bulunmaktadır. Konunun tarihsel analizi açısından Avrupa tarihinde Türk algısının önemli bir yeri vardır. Nitekim Türkler, yaklaşık 600 yüzyıl boyunca Avrupa tarihinde korku imgeleriyle varolmuştur. Bu süreç İslamofobi'nin kökenleri açısından özellikle önemlidir çünkü bu dönemde "Türk" ve "Müslüman" kavramları aynı anlamda kullanılmıştır.

3.3.1. İslamofobi

Tanrı düşüncesine dayalı olarak oluşan, aşkın güç olarak kutsal yaratıcıya ibadet ve inanç doğrultusunda sistemleşen toplumsal bir olgu olarak din; çeşitli dönemlerde farklı oranlarda toplumsal belirleyiciliğe haiz bir konumda tezahür etmiştir. Tümel olarak geniş kitlelere hitap etme özelliğiyle özellikle tek Tanrılı dinler, toplumsal yapının oluşumunda önemli birer faktör olarak yer almışlardır. İnsan hayatını şekillendirme misyonuyla öncelikle Yahudilik, tarihsel süreçte toplumsal bir etmen olarak rol oynamıştır. Çok Tanrılı dinler ve bölgesel nitelikli inanç gruplarının etkisi dar kapsamlı olurken, Tevrat ile başlayan tek Tanrılı dinlere inanma süreci başta sosyal olarak ekonomik ve siyasi anlamda geniş kitleleri şekillendirmiştir.

Sonraki tarihsel süreçte Hıristiyanlık ve İslam da aynı şekilde geniş kitlelere hitap etmiş ve toplumsal, ekonomik ve siyasi olarak çeşitli kitleleri şekillendirmiştir. Ortaya çıktıkları dönemsel koşulların şartlarına bağlı olarak etkiler yaratan dinler, aynı koşulların etkisiyle yayılma alanı bulmuştur. Geçmişte savaş, fetih ve üstün erkin buyruğuyla kitleler itaate tabiyken, günümüz kitle iletişim araçlarının varlığı ve gelişen bireysel

özgürlük konsepti bağlamında dinsel inançlar kişisel özgür seçimler doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Küreselleşen dünya düzeninde artık eskisi kadar katı olmayan hiyerarşik düzen, dinsel anlamda özgür bireysel seçimlerin önündeki engelleri kaldırırken; çeşitli inanç grubu mensuplarının sınırları aşarak inançlarını farklı coğrafyalarda yaşayabilmelerine de imkan tanımaktadır. Günümüz dünyasında gerek etnik ve ırksal anlamda cemaatçi yapıların etkisinin yerini çokkültürlü yapılara bırakması, gerekse Orta Çağ döneminde olduğu oranda dinin toplumda belirleyici bir öneme haiz olmaması, dinsel anlamda da çokkültürlü yapının önündeki engelleri kaldırmıştır.

Gerçekten de tarihte dinsel kurumların ve ekonomik yapının da desteğiyle oldukça büyük bir buyurganlık ve yaptırıma sahip olan din olgusunun etkisi, artık kitlesel değil fakat bireyseldir. Bireysel özgürlüklerin ve seçimlerin şekillendirdiği günümüz toplumsal yapısı, Batı Avrupa açısından da farklı demokratik seçimlerin tezahürlerini beraberinde getirmiştir. Gelişen iletişim araçları, demokratik seçim sistemleri ve özgürlükler ile kitle iletişim araçları; zora dayalı ırksal ve dinsel itaatlerin etkisini yok ederken, siyasal anlamda kitlelerin mobilizasyonu ancak demokratik yöntemlerle, kanıtlarla ve iknayla gerçekleşmektedir.

Batı Avrupa'da tarihsel süreç katı kurallara dayalı kapalı sistemlerin demokratik çokkültürlü yapılara dönüşümüyle sonuçlanırken, günümüzde bu yapı göçmenlerin sahip oldukları farklı din ve kültürlerin toplumda kabul görmesi problemiyle karşı karşıyadır. Toplumsal düzeni sağlamak ve birlik tesis etmek adına tek tip insan oluşturma ve bunun karşısında birliği kuvvetlendirecek ortak düşman algısı, yerini demokratik evrensel inanç değerlerine bırakmıştır. Bu doğrultuda farklı kültür ve dinlerin bireysel düzeyde algısı eskiye oranla daha barışçıl ve kabule dayalıdır.

Batı Avrupa ülkeleri, tarihsel deneyimlerle ekonomik mücadelelerin yerini paylaşımına bırakması gerektiğini yirminci yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde anlamışlardır. Daha sonraki süreç ise kendi aralarında vazgeçtikleri mücadelelerden, diğer tüm coğrafyalardaki kültürler açısından da vazgeçmeleri gerektiğini anlamalarına dayalı dönemi başlatmıştır. Yaşanan deneyimlere bağlı zorunlulukların sonucu olarak yaşanan bu kabullenme süreci, Avrupa coğrafyasında çok kültürlü yapının barış içinde tesis edilmesi çabalarıyla sonuçlanmıştır.

Uluslararası arenada Batı ve Doğu Bloku arasında yaşanan İkinci Dünya Savaşı tecrübesi de gücün ancak birlikte hareket edebilme güdüsüne bağlı olduğunu tüm Batı Avrupa coğrafyası açısından ispatlamıştır. Bununla birlikte bu dönemde Birlik açısından birleşme adımları, Doğu Avrupa'yı da kapsamına alarak ve daha da derinleşerek devam etmek şeklinde atılmıştır.

Günümüzde Batı Avrupa'da, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından yayınlanan uluslararası insan hakları raporlarına göre gerek yeni ırkçılık gerekse de yabancı düşmanlığı açısından gündemde Müslümanlar önemli bir yere sahiptir. Tarihsel süreçte dinsel imgelerle gerçekleşen öteki imajı, önce keşfedilen coğrafyalardaki yerlileri ve Afrikalı siyah insanları şekillendirirken sonrasında süreç, ulusal güvenlik ve ulus devlet menfaatleri açısından gelişmiştir. Ortak düşman algısına karşı birlik olma stratejisi dönemsel koşullar çerçevesinde şekillenmiştir.

Özellikle göç politikaları doğrultusunda toplumda psikolojik olarak oluşan yabancı korkusu; aşırı sağcı politikalarda medya desteğiyle de yayılarak kullanılabilir. Bu doğrultuda göçmenlerin yaşadıkları adaptasyon süreciyle birlikte farklılıklar daha da marjinalleşebilmektedir. Bu durumun farkındalığıyla Avrupa Birliği son dönemlerde göçmenlerin Avrupa toplumlarına her anlamda entegrasyonunu sağlamak üzere eğitim politikalarına ağırlık vermiştir. Bununla birlikte tarihsel ve sosyolojik anlamda enformasyon eksikliği, toplumun genelinde aşırı sağ söylemlere toplumu açık hale getirmektedir. İşsizlik gibi ekonomik sorunların yanı sıra pek çok sosyo-kültürel sorundan da sorumlu tutulan göçmenler, özellikle aşırı sağ partilerin propaganda malzemesi olmaktadır. Bununla birlikte merkez sağ partiler ile iktidar partileri de çoğu zaman iktidarda kalma kaygısıyla çözüm getiremedikleri sorunlar karşısında aynı yolu seçmektedirler.

Yayınlanan insan hakları raporlarının analizinde, bugün Batı Avrupa'da yabancı düşmanlığı açısından Müslümanların önemli bir oranda yer aldıkları görülmektedir. Özellikle neredeyse son on yıla damgasını vuran Orta Doğu'da gerçekleşen çatışmalar ve bu coğrafyadan başta Avrupa olmak üzere diğer ülkelere gerçekleşen zorunlu göçler, yabancı düşmanlığının Müslüman düşmanlığı olarak ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Müslümanlar ile demokratik bir ortamda karşılaşan Batı Avrupa ülkelerinde bu durum bireysel olarak onların kabul edilmesi şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Bununla birlikte

yoğun bir şekilde gerçekleşen göçler sonucu yaşanan kültürel şok; toplumda hali hazırda mevcut olan sorunların göçmen kaynaklı olarak algılanmasına yol açabilmektedir.

Ancak doğru enformasyon ve kültürel kaynaşma odaklı çözülebilecek bu sorun; ciddi anlamda yönetilmesi gereken bir kriz yönetimi politikasına muhtaçtır. Bununla birlikte genel olarak ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesi; temel eğitimde genel olarak verilecek doğru enformasyona dayalı sisteme muhtaçtır. Çünkü insan hakları raporlarına göre ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından işlenen suçların hemen hepsinin ortak noktası bilgi eksikliğine dayalı bireysel önyargılara dayalı olmalarıdır.

Bununla birlikte, İslamofobi kavram olarak yenidir ancak bu doğrultudaki tutumlar çok eskilere dayanmaktadır. Nitekim tarihsel olarak bakıldığında; İslam dininin ortaya çıkışından sonra çeşitli zamanlarda tıpkı Yahudilerin Hıristiyanlığın ortaya çıkışından sonra bu dini kabullenmemeleri ve düşman olmaları gibi İslam dini de tepkiler toplamış ve hakkında çeşitli rivayetler ortaya atılmıştır. Toplumsal değişim sürecinin yavaş ilerlemesi gerçeği, özellikle dogmatik nitelikli ve sorgulamadan itaate dayalı bir olgu olan din söz konusu olunca kendini daha katı bir şekilde sergilemektedir. Bu gerçek her dinin ortaya çıkışında aynı tepkiyle karşılaşmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte dinsel kuralların; çoğu yönetsel ve ekonomik olarak seçkin kesimde yer alanların menfaatlerine dokunması ve paylaşım emretmesi, onların kabulüne ve kabul edenlere saygı göstermeye karşı büyük bir direncin gelişmesine sebep olmaktadır.

İslam Dini'nin ortaya çıkışında da süreç aynen işlemiştir. Nitekim Leidenli profesörler İslam'ın doğuşunu Katolik Kilisesi'nden uzaklaştırılan bir papazın intikam alma çabasıyla açıklamışlardır. Onlara göre bu papaz intikam almak üzere yeni bir din icat etmiştir. İslam Hıristiyanlığı yıkmak üzere uydurulmuş bir dindir ve bu dinin perde arkasındaki lideri, Katolik Kilisesi'nin görevden uzaklaştırılmış papazıdır (Canatan, 2007: 21). Yeni bir dinin ortaya çıkışı mevcut duruma tehdit olarak algılanırken, menfaatlerinin zarar görmesinden korkan kesimlerin iktidar savaşları olarak işleyen bir sürece dönüşmektedir.

Tarihte İslamofobi açısından önemli bir dönüm noktası Haçlı Seferleri ve İspanya Engizisyonudur. Haçlı Seferleri'ne asker kazanmak için yapılan propagandalar düşmanın Hıristiyanlık için ne denli tehlikeli olduğu fikri üzerine kurulmuştur (Karslı, 2013: 81). Orta Çağ'ın belirleyici unsuru olan din olgusu etrafında şekillenen düşman imajı, kitleleri

din düşmanına karşı harekete geçirmek için kullanılmıştır. Aslen ekonomik ve siyasi sebeplere de sahip olan bu süreç, din olgusu etrafında şekillenmiş ve onunla meşrulaştırılmıştır.

Bugünkü anlamıyla Avrupa’da İslamofobi yeni bir kavramdır. Yetmişli yıllara kadar Batı’da İslamofobi, özellikle ırkçılar ve aşırı sağcılar tarafından politika malzemesi yapılmasının ötesine geçmemiştir. 1979 İran İslam Devrimi sonrası süreç ise İslam hakkında ırkçı tavırların artmaya başladığı bir dönem olmuştur. Bundan sonra ise hiç şüphesiz 11 Eylül 2001 tarihindeki saldırılarla dünya gündemine oturmuştur (Canatan, 2007: 19). İran İslam Devrimi’nin aynı zamanda Amerika’yı büyük şeytan ve İsrail’i küçük şeytan ilan etmesiyle birlikte gerçekleşen meydan okuma ve bu çerçevede gelişen uluslararası politikanın Batı dünyasına yansımaları, İslam korkusunun gelişmesine sebep olan etmenleri geliştirmiştir. Bununla birlikte günümüzde İslamofobiyi besleyen birçok faktör bulunmaktadır.

Bugün Avrupa’da aşırı sağın ve ırkçıların hedefinde olan İslam açısından ve bu grupların ırkçı politikalarına malzeme olan İslamofobi’ye temel oluşturan çeşitli unsurlar söz konusudur. Bu unsurların en önemlisi tarihi verilerdir. Bugün aşırı sağın politikalarına ve ırkçıların görüşlerine yön veren çeşitli tarihsel unsurlardan söz etmek mümkündür. Bu doğrultuda tarihsel perspektifte Osmanlı İmparatorluğu döneminin bıraktığı izler önemlidir. Bu bölümde yabancı düşmanlığı ve özelde İslamofobi’nin tarihsel seyri açısından öncelikle Avrupa’daki Türk (Osmanlı) korkusunun tarihsel analizi yapılarak İslamofobi’nin oluşumunu etkileyen diğer etmenler değerlendirilmiştir.

3.3.1.1. Osmanlı-Türk Algısının Tarihsel Yansımaları

Günümüz İslamofobi kavramının en önemli bileşenini şüphesiz tarihteki büyük Türk imgesi oluşturmaktadır. Tarihte çeşitli sosyal ve ekonomik sebepler doğrultusunda gelişen Türk imgesi, aynı zamanda dönemin yöneticileri tarafından şekillendirilmiş bir kavramdır. Bu dönemde Avrupa’nın içinde bulunduğu kötü sosyo-ekonomik durumun karşısında, son derece güçlü ve müreffeh bir yapıya sahip Osmanlı Devleti’nin çeşitli sebeplerle korku unsuru haline dönüştürülmesi, tarihte büyük bir dönemi pek çok açıdan etkilemiş ve Osmanlı Türk korkusu bir dönemi şekillendiren en önemli faktör olmuştur.

Tarihçiler pek çok Türk devletinin altın çağlarını yaşamalarına atıfla 15. ve 16. yüzyılları Türk asrı olarak nitelendirmektedir. Bu dönem Osmanlı Devleti’nin gücünün

duruklarında olmasının yanı sıra Kuzey Hindistan, İran, Mısır ve Türkistan'da Türk devletleri altın çağlarını yaşamaktaydı www.tyb.org.tr (25.11.2017). Batılı kaynaklarda Muhteşem, Büyük Türk olarak geçen Kanuni Sultan Süleyman'ın padişahlığı döneminde en geniş sınırlara ulaşan Osmanlı İmparatorluğu'nun yanı sıra aynı zamanda Müslüman olan Türk devletleri, bu dönemde Avrupa'ya kıyasla oldukça gelişmiş bir uygarlık düzeyine sahiptirler.

Bununla birlikte Batı literatüründe Osmanlı İmparatorluğu her zaman Türklükle ifade edilmiştir. Turquia, La Turquie, Turkish Empire şeklinde anılmıştır. Osmanlı'da her ırktan insan gulam sistemiyle Osmanlı yapılarak imtiyazlı şekilde devlet idaresinin başına getirilmiş olsa ve bu da Osmanlı'nın ne derece bir Türk devleti olduğunu tartışmaya açsa da tarihçiler ve daha da önemlisi Avrupalılar açısından Osmanlı Devleti bir Türk devletidir (İnalçık, 2013: 17). Diğer Türk devletlerinden ziyade Osmanlı'nın Avrupa ile ilişkileri ve ulaştığı medeniyet seviyesi ile sınırları onu ön plana çıkarmıştır. Bu doğrultuda Türklük Osmanlı ile özdeşleşirken Müslümanlık da Türklükle kaynaşacaktır. Nitekim Osmanlı'nın yüksek bir medeniyet seviyesine ulaşması onu diplomasi alanında da ayrıcalıklı bir konuma taşırken bu ihtişam genel olarak da "Osmanlı-Türk-Müslüman" kavramını bir korku imgesi haline dönüştürmüştür.

Osmanlı Devleti'nde yükselme devrini başlatan gelişmelerin yaşandığı Fatih Sultan Süleyman devri, Türklük ile Müslümanlık kavramlarının kaynaşması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Nitekim bu dönemde Osmanlı'nın İstanbul'u fethiyle beraber Doğu Roma İmparatorluğu yıkılmış ve bu gelişme aynı zamanda Yeni Çağ başlatan bir süreç olarak tarih kitaplarına geçmiştir. Hıristiyanlık tarihi açısından son derece büyük önem arz eden bu fetih Cipof'a (2014) göre Hıristiyanlık tarihinde çok büyük derecede bir değişime sebep olmuştur ki eğer bu fetih olmasaydı muhtemelen bugün Katoliklik ve Ortodoksluk adı altında iki ayrı Hıristiyan mezhep olmayacaktı.

Fatih'ten önce Doğu Kilisesi'nin temsil edildiği Ortodoks Patrikliği, Bizans İmparatoru tarafından askıya alınmıştı. Papalığın Osmanlı'ya karşı askeri yardım vaadi karşılığında İmparator, Patrikliği kapatmayı ve Ortodoksları Katoliklerle birleştirerek Papalık yetkisine terk etmeyi kabul etmişti. Bu süreç Patrikçiler ve İmparatorcular olarak Ortodoks papazları bölerken son paskalya ayinini yapan kardinalin "kardinal şapkası görmektense Osmanlı kavuğu görmek evladdir" söylemini tarihe geçirmiştir (Cipof, 2014).

Osmanlı Devleti'nin Hıristiyan tahinde bir kırılma yaratan sürece imza atmış olması tarihsel hafızada Osmanlı'nın, Müslüman imgesiyle temayüz etmesine sebep olmuştur. Orta Çağ'ın din kavramı etrafında şekillendiği düşünülürse bu süreç gayet normaldir. Nitekim Orta Çağ sona erse bile din gibi bir olgunun bireylerin zihninde ve hayatlarındaki belirleyiciliğinin azalması kolay olmayacaktır. Hıristiyanlar açısından son derece önemli bir sürecin bireysel anlamda da yaşam tarzlarına yansımaları dolayısıyla zihinlere kazınması kolay olmuş ve Muhteşem Türk / Müslüman imajı gelişmiştir.

Bununla birlikte Osmanlı'nın kendi oluşturduğu medeniyet ile fetihleri ve başarıları doğrultusunda gelişen imajı, Avrupa'da Kilise tarafından bilinçli bir şekilde yönetilerek kullanılmıştır. Kilisenin giderek kaybetmeye başladığı iktidarı ve gücü karşısında korku ve sindirme politikaları eskisi kadar geçerli olmayacaktır. Artık halkı ortak bir düşman karşısında birleştirme politikasının uygulamaya geçmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da Katolik Kilisesi tarafından çeşitli araçlarla bilinçli olarak bir Türk korkusu oluşturulmuş ve yayılmıştır. Katolik Kilisesi'nin tüm Hıristiyanları bir arada tutmayı sağlayacak birlik duygusu ile eski nüfuzunu tekrar tesis edebilmesi için seçilen yol zalim Türk propagandası yapmak olmuştur. Bu doğrultuda Türkler savaş getiren, zalim, savaşçı, çocukları bile acımasızca katleden bir toplum olarak lanse edilmiştir. Bu dönemde Hıristiyan halk büyük bir vergi yükü altında ezilirken feodal sistemde rahat yaşayan asiller, kilise ve ordu vardı. Bunun karşısında ise son derece güçlü olmakla birlikte bünyesinde sosyal sınıf ayrımlarına yer vermeyen, feodalizmden uzak, bir gayrimüslimin vezir dahi olabilme imkanına sahip olduğu Osmanlı İmparatorluğu bulunmaktaydı (Spohn, 1996). Osmanlı Devleti'nin bizzat kendi uygulamalarıyla sesini duyurmasına engel olmak için yürütülen politikalar, Osmanlı'yı tam bir korku imparatorluğu olarak lanse etmiştir. Savaşlardan sorumlu olan acımasız bir topluluğa karşı birlik oluşturma gerekliliği; halkı aynı zamanda kendi toplumlarında uygulanan yanlışları sorgulamaktan da alıkoymuştur. Nitekim çocukları öldürecek kadar acımasız bir kafire boyun eğmektense ne kadar ezilirse ezilsin kilisenin koruması altında yaşamak evladır.

Katolik Kilisesi İstanbul'un Osmanlı tarafından fethi ile Ortodokslarla yaşananlardan sonra bir de 16. yüzyılda Martin Luther'in, Katolik Kilisesi'nin yanlışlarını ilan eden bir metin yayınlarak meydan okumasıyla karşılaştı. İlk olarak Almanya'da

başlayan Reform ile birlikte Alman İmparatoru V. Karl ile Protestanlar arasında yıllar süren mezhep savaşları yaşandı. Bütün bu süreç Hıristiyanları daha da bölen bir yapı tesis ederek Alman İmparatorluğu'nda Protestanlığın tanınmasını, Fransa'da ise Kalvenizmin resmen kabul edilmesini sağlamıştır. Hıristiyanlığın bölünmesi ile birlikte iktidarı daha da sallanan Katolik Kilisesi, Hıristiyanları tekrar bir araya toplamanın yolunu aramıştır ve korkunç Türk imgesi ona bu konuda yardım etmiştir.

Bununla birlikte Protestan Kilisesi'nin kurucusu olan Martin Luther de Türkleri kötüleme konusunda Katolikler ile beraber hareket etmiştir. Bu doğrultuda Katolik Kilisesi'nin amacına ulaştığı söylenebilir. Luther, Türkleri dünyanın sonunu getirecek olan ırk olarak tanımlarken, Türklerin şeytan olduğunu söyleyerek Türk saflarına katılmak isteyenleri de aptal olarak nitelemiştir (Spohn, 1996). Luther, din silahını tekrar kullanarak kolonileşme sürecinin başlarında yerli halka uygulanan ötekileştirme imgelerini kullanmıştır. Bu insanların şer, kötülük ve şeytanla özdeşleştirilmesinin yanında; Luther de Osmanlı yapısal sisteminin Müslüman olmayanlar için de gayet cazip olduğunun bilinciyle Hıristiyanlarda oluşması muhtemel Osmanlı sempatisini önlemeye çalışmıştır.

İstanbul'un fethi Hıristiyanlar tarafından o derece önemli bir süreci oluşturmuştur ki bu fetihden sonra Türklerin kökenleri ve aslında kim oldukları çoğu bilgin ve din düşünürü tarafından ele alınmıştır. Bu soruya dinsel köken kuramlarıyla cevap veren din adamları İncil'den cevaplar bulmaya çalışmışlardır. Bu kuramlardan en dikkat çekenini Türklerin aslında "Kızıl Yahudiler" olduğudur. Din adamları Türklere yönelik olarak, Yahudilerle pek çok benzer dinsel uygulamaya ve adete sahip olmalarından hareketle Yahudi nitelemesini yapmışlardır. Bununla birlikte kızıl Yahudi ifadesi ise Türklerin savaşçı ve katil olduklarını vurgulamak içindir (Spohn, 1996: 20). Dinsel süreçte bir kırılma noktası olan İstanbul'un Müslümanlar tarafından fethi dinsel araçlarla anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Hıristiyanların bölünmesinin başlangıcı olarak nitelenebilen bu dönemden sonra zaten eski nüfuz ve iktidarına sahip olmayan Katolik Kilisesi'nin bu iktidarı koruması daha da zorlaşmıştır. Yahudiler her dönemde o derece istenmeyenlerdir ki her felaketten, sorundan, hastalıktan sorumlu tutulan ve olumsuz bütün nitelemelere sahip olanlardır da aynı zamanda. Bununla birlikte Müslümanlar, Kilisenin iktidarını ve ekonomik menfaatlerini Yahudilerden daha fazla sarsmış ve ona daha fazla zarar vermiştir ki Yahudi nitelemesinin önüne bir de kızıl imgesi yerleşmiştir.

Spohn (1996: 27) bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda katı bir sosyal hiyerarşi olmaması sebebiyle yönetsel anlamda Osmanlı'nın diğer topluluklar için oldukça cazip olduğuna dikkat çekerek; aynı zamanda esir düşerek ya da kendi rızası doğrultusunda Müslüman olanların sayısının oldukça fazla olmasının, Katolik Kilisesi'ni korkutmasına vurgu yapmaktadır. Halkın Limni Adası'ndaki gibi Hıristiyan önderlere başkaldırarak kendi rızalarıyla Osmanlı hakimiyetini kabul etmesi gibi olaylar yaşanırken, genel olarak Hıristiyan topluluklar Türk yönetimini Hıristiyanlara tercih ediyorlardı.

Kilise bu süreçte çeşitli kötüleme kampanyaları yürütmüştür. Bu doğrultuda asılsız mektuplar yazılarak Kiliseye gelen halka okunuyordu. Bu mektuplardan birisi Sultan'ın Papa'ya yazdığı ileri sürülen bir mektuptu ve Osmanlı'nın, hayatta kalan Hıristiyanlara yaptıkları zulmü anlatmaktaydı. 1479 yılında yine Sultan'ın yazdığı iddia edilen bir mektupta Sultan, Hıristiyanlığı mahvetme tehdidinde bulunmaktaydı. Türk saldırılarına uğramış kişilerin ağzından yazılan mektuplar, vaazlarla Hıristiyan halka anlatılanlar, zalim Türklere karşı günün belli saatlerinde çalınan Türk çanları ile birlikte diz çökerek Türk saldırılarından korunmak için edilen dualar, Türklere karşı Katolik Hıristiyanları bir araya getiriyordu (Spohn, 1996: 29-31). Bu süreçte dikkat çekici olan ise Katolik birliğini sağlama amacıyla başlatılan Reconquista ile Avrupa'da İslam yönetimine son verildikten sonra bütün dünyada sömürge ve koloncilik faaliyetleri kapsamında bu mektuplarda bahsedilen zulümlerin, keşfedilen bölgenin yerli halkına uygulanmış olmasıdır.

Avrupa'da Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, feodalitenin kurulması ile birlikte Kilise ve Papanın gücü artmıştı. Bizans İmparatoru'nun etkisindeki Ortodoks Kilisesi, siyasal ve ekonomik alanlarda etkili olamamıştı fakat karşısında güçlü bir siyasal otorite bulunmayan Katolik Kilisesi, siyasi ve ekonomik alanlarda güçlenmişti. Kilisenin dinden çıkarma, bir bölgede yaşayanları dinsel faaliyetlerden men etme, para karşılığında günah çıkarma ve bunun karşılığında af kağıdı verme yetkilerinin yanı sıra kendi hakimiyetinde toprakların bulunması gibi özellikleri, Kiliseye hem ekonomik hem de siyasi olarak oldukça güçlü ve ayrıcalıklı bir konum sağlamıştı. Buna karşın halk için aynı refah ve rahatlıktan bahsetmek pek mümkün değildi.

Diğer taraftan Osmanlı'da gayrimüslimler için oldukça cazip bir sosyal yapı mevcuttu. Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı devlet egemenliğini kabul etmiş olan gayrimüslimlerin statüsü konusunda hukuki düzenlemeler yapılarak

gayrimüslimlere bazı idari, adli ve hukuki muhtariyetler tanınmıştı. Bu muhtariyetler İslam hukuku doğrultusunda gayrimüslimlere din ve ibadet özgürlüğü tanıma ve can ile mal güvenliğini sağlama prensibi doğrultusunda verilmişti (Ortaylı, 2015:1-3). Bu durum, tıpkı Ortodoksların kardinal şapkasındansa Osmanlı kavuğunu tercih etmeleri gibi gayrimüslimlerin Osmanlı yönetimini seçmeleri ve çoğunlukla da Müslümanlığı benimsemeleriyle sonuçlanmaktaydı.

Bu doğrultuda Osmanlı egemenliğini kabul eden gayrimüslimler, din değiştirmek zorunda kalmayacakları gibi din ve ibadet özgürlüğüne de sahip olacaklardı. Gayrimüslimler, Osmanlı yani Türk egemenliğinin getireceği avantajları fark edecek olsalar hiç şüphesiz Türk yönetimini tercih edeceklerdi. Dolayısıyla halkın Türkleri kötü olarak algılaması için tüm yöntemler kullanılmalıydı ve kullanıldı da. Halk Tanrı yolunda hareket ettiğine emin olduğu din adamlarına, kullanılan yöntemlerin de etkisiyle, fazlasıyla itibar etti ve zalim, barbar Türk algısı halkın zihnine kazınmış oldu.

16. yüzyılda Hıristiyanlar açısından Türklere düşmanlık beslemenin diğer bir sebebi Hıristiyanlarca da kutsal sayılan Kudüs şehrinin Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı sınırlarına dahil edilmiş olmasıdır. İspanya açısından Gırnata'nın fethinden sonra sıra Kudüs'ün ve İstanbul'un fethine gelecektir. "Kudüs'ün Yeniden Fethi" arzusu bölgeye giden hacıların kaleme aldıkları seyahatnamelerde dile getirilmiştir. Bu seyahatnamelerin birinde Türklerden Tanrı düşmanı kafirler, sapkın düşmanlar olarak bahsedilerek Türklerin kutsal toprakları ellerinde bulundurmasının verdiği acıyla Hıristiyan dünyasının tembelliğine sitem edilmiştir. (Kumrular, 2012: 180). Müslümanlara karşı Hıristiyanlığın önce Avrupa'yı Müslümanlardan temizlemesi ve sonrasında kutsal toprakların ele geçirilmesi tutkusu doğrultusunda motivasyon sağlanırken, din düşmanlığı söylemi yine etkin bir silah olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak Müslüman Türk imgesi, Katolik Kilisesi tarafından sayısız metotla Hıristiyan birliğini sağlayacak bir silah olarak uzun bir süre kullanılmıştır.

Osmanlı etkisinin yanı sıra İslamofobi'nin tarihsel sebepleri açısından İspanya'daki Müslümanların tarihi önemli bir faktördür. 711 tarihinde İspanya'da hüküm sürmeye başlayan İslam yönetimi, Papanın İspanya'yı Haçlılara muhtaç topraklar ilan etmesi sonrasında iki buçuk asır sonra Katolik yönetimin eline geçmişti. İslam yönetimi altında oldukça gelişmiş ve bugünkü anlamda demokratik bir medeniyet oluşturulan topraklardan

kalan mirasın üzerinde daha sonra İspanya ve Portekiz yükselmiştir. Avrupa'daki İslam yönetimine ait toprakların Hıristiyanların yönetimine geçmesi kademeli olarak gerçekleşmişti. Bu süreçte öncelikle 14. yüzyılda Endülüs İslam Devleti zayıf düştükçe İberya Yarımadasındaki Hıristiyan yöneticiler burada kalan Müslüman ve Yahudileri dinlerini değiştirerek Hıristiyan olmak zorunda bırakıyor ve bunu kabul etmeyenleri ise sürgün ediyorlardı. 1492 yılında Gırnata (bugünkü adıyla Granada) işgal edilince Endülüs Müslümanları'nın yaklaşık sekiz asır süren İspanya hakimiyeti de sona ermiştir. Aynı yıl içinde İspanyol yönetimi bir ferman yayınlayarak tüm Yahudileri bütünüyle ülkeden kovmuştur. Tüm Yahudilere üç ay içinde ülkeyi terk etme emri verilmiş, bundan dört yıl sonra ise bunlara Portekiz Yahudileri eklenmiştir www.endulus.net (25.11.2017).

Gırnata'nın düşmesinden sonra yapılan anlaşmaya göre Müslümanlara tanınan haklar ise ancak üç yıl sürmüştür. Bu dönemden sonra Müslümanlara da Hıristiyan olmaları yönünde baskılar uygulanmaya başlanacaktır. Nitekim din değiştirmeye zorlama ve din adına işkenceler yapılırken tüm bunlar Hıristiyanlık adına yapılıyordu. Aynı dönemde sürgün edilen Yahudilere Osmanlı Devleti kapılarını açmıştır.

İspanya'da Müslümanların yönetimine son verilmesi, Avrupa'da dinsel nitelikli bir ırkçılığı ve sonrasında da tüm dünyaya yayılan ırkçı politikaları başlatmıştır. Bu yönetimin ardında bıraktığı Katolikler dışındaki bireyler asimilasyona tabi tutulurken aynı zamanda çeşitli söylemlerle de ötekileştirilmiştir. Bu coğrafyada İslam Medeniyeti'nin geliştirdiği bilimsel mirasla gerçekleştirilen coğrafi keşifler, dünya tarihinin seyrini değiştirmiştir.

İslam yönetiminin sonlandırılmasından sonra Katolik İspanya'nın bu dönemde karşısına aldığı önemli güçlerden biri de Mağribilerdi⁸. Geç Orta Çağ ve Yeni Çağ metinlerindeki İspanyolca Moro kelimesi tüm Müslümanları tanımlamaktadır⁹ Bununla birlikte Yunanca siyah anlamına gelen mauro'dan türeyen moro Afrika'nın siyah halkını

⁸ Mağrip, Kuzey Afrika'nın Akdeniz boyunca uzanan kesimidir. Geçmişte Küçük Afrika olarak anılan ve bir dönem Müslüman İspanya'ya da içine alan bölge günümüzde Atlas Dağlarıyla Fas, Cezayir, Tunus ve Libya'nın kıyı ovalarını kapsamaktadır (AnaBritannica, 1989: 165).

⁹ Mağripliler, Kuzey Afrika'nın batı kesiminde oturan halktır. İspanya'da Arap Endülüs uygarlığını meydana getirdikten sonra 11.-17. Yüzyıllar arasında Kuzey Afrika'ya geçen Arap, İspanyol ve Berberi karışımı Müslüman halkı tanımlar (AnaBritannica, 1989: 166).

ifade etmektedir ve Moritanya kelimesi de buradan türemiştir. Böylece moro kelimesi genel olarak siyah Müslümanları kapsamaktadır. Müslüman olmayan Mağribiler de vardır. Bunun dışında en önemlisi 1501-1502 kanunlarıyla din değiştirip Hıristiyan olmak zorunda bırakılan Müslümanlar olan Moriskolardır (Kumrular, 2012: 31).

Gırnata'nın Müslümanların elinden çıkmasıyla sürgün edilen Müslümanların bazıları İspanya'da dağlık bölgelerde saklanmış halde yaşıyorlardı. Bazıları eski Hıristiyanlara esir olarak hizmet ediyorlardı, bazıları da Afrika'da yaşayamayacaklarını anlayarak İspanya'ya geri dönmüşlerdi. 1610 yılında artık İber Yarımadasının tüm topraklarından kovulan Müslümanlar çok sıkı şekilde takip edilmeye başlandı. Bu insanların yaşam şekillerini ve genel görünüşlerini anlatan kitapçıklar dağıtılarak eski Hıristiyanlar tarafından tespit edilmeleri sağlandı (Kumrular, 2012: 52)

Bu dönemde Moriskolar çok gürültülü konuşan ve herkesten erken kalkıp işe giden insanlar olmakla itham edilmişlerdir. Erken kalkıp işe gitmekle suçlanmaları ise çalışkanlıklarıyla Hıristiyan işçilere tercih edilmelerinden kaynaklanmaktaydı. Moriskolar hep kolay para kazandıran meslekler seçerlerdi ve aynı zamanda tembellerdi. Casusluk gerektiren işlerde çalışırlar ve hayatlarını yatarak geçirirlerdi. Açgözlüydüler, parayı harcamayı değil saklamayı severlerdi. Bilim ve edebiyat düşmanı oldukları gibi aynı zamanda oldukça kaba insanlardı. Masada yemek yemez, yatakta uyumayı bilmezlerdi. “Zararlı otlar gibi” çoğalıyorlardı. Bütün bu olumsuz imgelemelerle Moriskolar buldukları coğrafyada, ötekileştirmeye maruz kalmıştır (Kumrular, 2012: 55).

Moriskolar için bu dönemde yapılan imgelemeler; genel olarak göçmen kabul eden ülkelerde, yabancı kültürlerle karşılaşma sürecinde yerli halk açısından yapılan nitelermelerle paralellik arz etmektedir. Nitekim günümüz göçmen algısının şekillenmesinde olduğu gibi tarihsel olarak bu süreçte de ekonomik unsurlar imgeleme unsurlarının gelişiminde güdüleyici olmuştur. Bununla birlikte “zararlı otlar gibi çoğalma” nitelmesi 15. yüzyıldan sonra Afrikalılar'ın köleleştirilmesi sürecinde, Afrikalılar için yapılan hayvan benzeri özellikler taşıyan, şehvet düşkün ve hızlıca çoğalabilen gibi nitelermelerle birebir örtüşmektedir. Bu durum da tekerrür eden ötekileştirme sürecinin ekonomik unsurunu göstermektedir.

İslam'ın Türkler aracılığıyla Balkanlar ve Akdeniz üzerinden Avrupa topraklarına yayılması, Türkler hakkında eserler kaleme alınmasına sebep olmuştur. 16. yüzyılda İber Yarımadası'nda meydana gelmiş ya da meydana gelme olasılığı olan bir olaya yazarın eklemeler yaparak renklendirdiği anlatılar olan “vaka anlatıları” popüler hale gelmiştir. Vaka anlatıları içinde felaketler ve doğaüstü olaylarla bağlantılı olarak Türklerin cezalandırıldığı eserler de bulunmaktadır. İnebahtı, II. Viyana Kuşatması ve 1565 Malta Seferi, üzerine en çok “vaka anlatısı” yazılan olaylardır. (Kumrular, 2012: 78). Osmanlı Devleti'nin gücünün zirvesinde olduğu bu dönem, aynı zamanda Osmanlı hakkında halkın onu gözünde bir kurtarıcı olarak nitelendirmesinin önüne geçilmek üzere korkutma imgelerinin oluşturulduğu bir dönemdir. Korkunç bir düşman olarak Osmanlı Devleti'nin kötülenmesinin Orta Çağ döneminde olduğu gibi dinsel tasvirler üzerinden yapılması, din olgusunun toplumsal etkisinin hala önemli boyutta olduğunu göstermektedir.

Nitekim Kumrular'ın da belirttiği gibi (2012: 105) İslam'ın Orta Çağ'dan beri Hıristiyanların gözündeki rengi siyahtır ve bunun Shakespeare'in bir eserinde Hıristiyanların düşmanlarını kara putperestler, Türkler ve Sarazenler (Müslümanlar) olarak sıralaması gibi örnekleri mevcuttur. İslam'ın ve Müslümanların Hıristiyanların zihinlerindeki tasavvurlarının din sınıfı tarafından şekillendirilmesi süreci 20. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Nitekim Osmanlı'nın 1558 yılında Minorca Adası'ndaki Ciutadella şehrine yaptığı saldırıya ait olan ve saldırıdan tam 357 yıl sonra kaleme alınan Şair-yazar Rafael Torrent y Faner'in Aşk ve Vatan antolojisinde yer bulan mısralarda, bir babanın ağzından Osmanlılar'ın yaptıkları oğluna hatırlatılmaktadır. Tarihe 9 Temmuz Felaketi olarak geçen saldırıda Osmanlı'ya 4000 esir verilmiştir. Bu olayın hafızalardan silinmemesi için 20. yüzyıla uzanan zaman diliminde milliyetçi söylemlerle bu vakayı anlatan kahramanlık destanları, romanslar, tiyatro oyunları gibi çok sayıda eser üretilmiştir. Bu eserler Türkler/Müslümanlar hakkında günümüze kadar uzanan bir algı oluşturmuştur (Kumrular, 2012: 341).

Osmanlı İmparatorluğu'nun uluslararası ilişkilerde söz sahibi bir aktör olduğu dönemlerde Müslüman ve Türk kavramları kaynaşmış ve tüm Müslümanlar Osmanlı perspektifinden değerlendirilmiştir. Bu dönemin gerek gerçek olayları gerekse rivayetleri tüm Müslümanlar hakkında çeşitli önyargılar oluşturmuş ve bu önyargılar günümüze kadar taşınmıştır. Tüm bunlar Avrupa'da, özellikle Almanya'da günümüzde ırkçılar

tarafından işlenen Türk cinayetleri ile birlikte İslam korkusunun aşırı sağ mensubu zihinlerdeki tarihi temellerini anlamak açısından önemli tarihsel verilerdir.

3.3.1.2. Arap Coğrafyası Kültürel Etkileri

Din, kitlelerin itaat etmesini sağlayarak onları mobilize eden bir olgu olarak tarih boyunca çeşitli dönemlerde ve toplumlarda varolmuştur. Dönemsel sosyolojik gerçekler doğrultusunda etkinliği ve etkenleri değişen din olgusu, çoğunlukla itaati sağlamak üzere etkili bir yönetim aracı olabilmiştir. Bu olgu, en etkili haliyle tarihte toplumun tek söz sahibi iktidarın; kitleleri belirli amaçlar doğrultusunda birleştirip yönlendirmesinde kullanılabilmiştir.

Materyalizmin genel ve geleneksel olarak dinsel görünümüne bürünebilmesi, tarihsel olarak etkinliği ispatlanmış bir gerçektir. Hıristiyanlık, din olgusunun bu yönüyle kullanılmasının Orta Çağ boyunca en önemli örneği olmuştur. Orta Çağ feodal düzeninde Hıristiyanlar, din adamları ile yöneticilerin istekleri doğrultusunda yönlendirilmiş ve din bu nüfuz sahibi üstün erkin isteklerine hizmet etmiştir. Nitekim din, Orta Çağ sosyal düzeninin belirleyici unsuru olarak dönemi şekillendirmiştir. Bununla birlikte günümüz toplumsal yapısı bu dönemden oldukça farklı niteliktedir. Gerçekten de günümüz toplumsal yaşantısı giderek bireyselleşmekte ve bireysel tercihlere dayanmaktadır. Bazı istisnalar dışında din, Orta Çağ'da olduğu gibi insanların hayatında kitlesel belirleyicilik özelliğine sahip değildir.

Orta Çağ Hıristiyanlığı dinin itaati sağlama amaçlı kullanımına bir örnek teşkil ederken, bu dönem Müslümanlığı da dinin manevi ve ahlaki değerler doğrultusunda ortak menfaatlere yönelik yaşanmasının sonuçlarına dair bir örnektir. Nitekim bu dönem Avrupa'da kurulmuş olan Endülüs Emevi Devleti, diğer Avrupa devletlerinin coğrafi keşifleri başlatmasına vesile olacak kadar bilimsel ilerleme kaydetmiştir. Bir Arap İslam devleti olarak Endülüs Emevi Devleti bu bağlamda günümüz Orta Doğu coğrafyası temelinde yükselen İslamofobi kavramını da tartışmaya açık hale getirmektedir. Nitekim Orta Çağ dönemi Hıristiyanlığı din adına insanları Engizisyon mahkemelerinde yargılarken, Orta Çağ Müslümanları Arap mensupları vasıtasıyla Avrupa'da tarihler boyunca soyutlanan Yahudilere insani bir yaşam ve inanç özgürlüğü sağlamıştır. Aynı dönemde İslam dininin temsilcileri bilimsel gelişmeleri vasıtasıyla da çoğu konuda insanlığa ilham kaynağı olmuştur.

Nitekim Manchester Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Salim Al Hassani İslam Medeniyeti'nin birçok bilimsel ve teknolojik gelişmeye öncülük ettiğini belirtmektedir. Mühendislik alanında olduğu gibi astronomi alanında da pek çok gelişmenin öncülüğünü Müslüman bilim adamlarının yaptığını belirten Al Hassani, kadın bilim insanlarının da İslam bilim dünyasına katkıda bulunduğunun altını çizmektedir. Dünyanın en eski eğitim kurumlarından Karaviyyin Üniversitesi'nin kadın yöneticisi olan Fatma el-Fihri ile ilk Müslüman kadın astronom olan Suriyeli Meryem El Usturlabi'nin çalışmalarına dikkat çeken Salim Al Hassani, günümüz navigasyon cihazlarının temelini de bir Müslüman bilim kadınının attığını belirtmektedir www.konya.edu.tr (03.01.2018).

Tüm bu veriler bugün Orta Doğu coğrafyası Müslümanlığı açısından önemli anlamlar taşımaktadır. Nitekim günümüzde Orta Doğu'dan dünyaya yansıyan türde çatışmaların geçmişte İslam adına yapılmaması, Müslüman ve terörist kavramlarının din değil fakat bireysel seçimlerin sonucu olarak aynı cümlede kullanılabildiğini göstermektedir. Tarihsel veriler, gerek Osmanlı gerekse Endülüs İslam topraklarının tüm din ve kültür mensuplarının barış içinde bir arada yaşadıkları bir ortamı oluşturduğunu göstermektedir. Orta Doğu'dan dünyaya yansıyan genel imajın, günümüz sosyolojik ve siyasi gerçekleri kapsamında bireysel tercihlerle alakalı olduğu bilinmektedir.

Günümüzde dünyada Müslüman imajını oluşturma konusunda en fazla söz sahibi coğrafya olarak Orta Doğu, İslamofobinin temellendiği unsurları da bünyesinde barındırmaktadır. Sahip olduğu doğal kaynakların yanı sıra stratejik önemi nedeniyle uluslararası politikanın önemli bir unsuru olarak ön plana çıkmaktadır. Gerek küresel aktörlerin etkinlik ve nüfuzlarını koruma mücadeleleri, gerekse bu süreçte önemli bir aktör olarak İsrail'in de bu coğrafyada yer alıyor olması Orta Doğu'yu çeşitli şekillerde ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla tüm bu faktörler tarihte Hıristiyanlığın yaşadığı süreci günümüzde Müslümanların yaşamasının önünü açmaktadır. Din, Orta Doğu Hıristiyanlığında olduğu gibi güç mücadelelerini meşrulaştırıcı bir paravan olarak kullanılabilmektedir.

Bu doğrultuda Orta Doğu'da mezhepçilik etrafında oluşan yapı, tıpkı Orta Çağ Hıristiyanlığında olduğu gibi mezhep çatışmaları etrafında şekillenmektedir. Öyle ki Orta Doğu'da mezhepçilik etrafında şekillenen yapı Araplık ve Müslümanlığın ötesinde adeta ırkçılığa dönüşmüş durumdadır. Uluslararası aktörlerin savaşlarını bu coğrafyadaki

mezhepler üzerinden yürütmesi, mevcut durumun giderek daha kötü bir hal almasını sağlarken dünyaya tüm bu çatışmaların nedeni “İslam” dini olarak yansımakta ve İslamofobi kavramı ön plana çıkmaktadır.

Tarihte İslam’ın çeşitli sebeplerle dönemin egemen gücü olan Türklerle ve dolayısıyla Türklükle özdeşleşmiş olması gibi, günümüzde de Müslümanlık bu doğrultuda Araplık ve Arap kültürü ile özdeşleşmiş durumdadır. Bu sebeplerden en önemlisi İslam’ın Arap coğrafyasında doğmuş olması, kutsal kitabı olan Kur’anın da Arapça olması ve bunun modern çağda daha bilinir hale gelmiş olmasıdır. Oysa ki İslam dünyasında Arap nüfus azınlıktadır ve nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan en kalabalık altı ülke yani Endonezya, Pakistan, Bangladeş, Nijerya, Türkiye ve İran birer Arap ülkesi değildir (Cıngı, 2011: 12).

Orta Doğu’nun ortak niteliği aslen Arap kimliği iken İslami nitelikten izole Arap mezhepçiliği ve kültürü dünyaya İslam olarak yansımakta/yansıtılmaktadır. Tarihte Türklerin, Orta Çağ feodalitesinde bunalan çeşitli kimlikler için cazip bir yönetim şekli oluşturmasının önüne geçmek için Türkler aleyhinde oluşturulan korku imgeleri, bu dönemde Türklerin Müslüman kimliğiyle özdeşleşmesi sebebiyle Türk/Müslüman korkusu oluşturmaktaydı. Günümüzde ise yine gerek uluslararası dengeler ve gerekse daha sonra inceleneceği gibi Eurabia kavramı gibi siyasi ve sosyal sebeplerle bir İslam korkusu Arap elitlerinin vasıtasıyla Arap kültürü ve yaşam tarzının İslam olarak yansımaları politikasını beraberinde getirmektedir.

Üç semavi dinin kutsal merkezi olan Kudüs’ün bulunduğu Orta Doğu, dinsel olarak dünyanın büyük bir bölümü için önem arz etmektedir. Bununla birlikte bugün Orta Doğu’yu esas önemli kılan ve öne çıkaran etmen, sahip olduğu petrol ve doğal gaz kaynaklarıdır. Tüm bu faktörler bugün Orta Doğu’yu dünyanın üzerine en çok konuşulan bölgelerinden biri yapmaktadır. Sahip olduğu ekonomik kaynaklar sebebiyle Orta Doğu, üzerinde Amerika ve Rusya gibi büyük devletler merkezli olarak diğer devletlerin de stratejiler oluşturduğu bir alandır.

Çeçen (2015: 3) Osmanlı İmparatorluğu’nun çökertilmesinden sonra Batı dünyasının emperyalistlerinin, dini cemaatler aracılığıyla oluşturdukları dernekler ve vakıflar vasıtasıyla İslam coğrafyasını yeniden yapılandırarak kendi etkileri altına aldığını vurgulamaktadır. Gerçekten de uzun yıllar boyunca Osmanlı yönetiminde

bulunan Orta Doğu coğrafyasındaki ülkelerin, belli bir yönetim geleneği ile disiplininden mahrum buldukları için İmparatorluğun yıkılışı sonrası fazlasıyla yaşadıkları bocalamadan faydalanan ülkeler, bu süreci lehlerine çevirmeyi başarmıştır. Geleneksel Arap aile ve toplum yapısı kullanılarak söz sahibi bir Arap kesim üzerinden coğrafyayı yönlendirebilen uluslararası aktörlerin vasıtasıyla Arap sermayedarlar oluşturulmuştur. Batı dünyasının İslam ülkelerindeki ortakları ticaret vasıtasıyla, kurmuş oldukları bu düzeni daha da sağlamlaştırmışlardır (Çeçen, 2015: 4). Bu süreç, geleneksel Batı ve Avrasya rekabeti çerçevesinde Orta Doğu'yu bir mücadele alanı haline getirmiştir.

Uluslararası güç dengesi ve mücadele açısından önemli bir yere sahip olan Orta Doğu özellikle petrol coğrafyası olarak öneme sahiptir. Günümüzde tek bir İslam toplumu olmayıp çok çeşitli etnik grup, kültür, ırk, dil ve görüş mensuplarından oluşan İslam devletleri mevcuttur ve her durumda bir devlet bir yönüyle ön plana çıkmaktadır. Bazı olaylar esnasında etnik köken söz konusuysen, başka bir durumda aynı devlet bir mezhep mensubu olmasıyla özdeşleşmektedir. Petrol coğrafyası olan Orta Doğu'nun aynı zamanda Arap coğrafyası olmasıyla birlikte çoğu zaman Arap kültürü uygulamaları ile Müslüman dünyadaki gelenekselleşmiş din algısı dünyaya "İslam" şeklinde yansıyabilmektedir.

Bu coğrafyada İslam Dini adına yapılan çoğu şeyin çoğunlukla İslam ile alakası olmayan kültürel yaşam şekillerinin yansımaları ya da İslam adına yapılırken daha çok kültürel öğelere dayanan ve Kur'an ile pek de alakası olmayan uygulamalar olduğu görülmektedir. Örneğin "kadının toplumdaki ikincil konumu" bu coğrafyanın kültürüne özgüdür ancak İslami bir unsur olarak yansımaktadır. Kur'an'ın temel prensibi olan hiçbir canlıya zulmedilmemesi buyruğunun tersine "yanlış usullerle ve şekillerde kurban kesimi" İslam adına yapılırken çoğunlukla cehalet sonucu canice görüntüler ortaya çıkarmakta ve İngiltere'deki ırkçı İngiliz Ulusal Partisi (BNP) gibi aşırı sağ partilerin İslam karşıtı propagandalarında görsel malzeme olarak kullanılabilir. Kur'an'ın temel prensiplerinin tam aksine politikalar üreten İslami radikalizm de bu coğrafyadan dünyaya İslam'ın kendisi olarak yansımakta ve İslamofobiye hizmet etmektedir.

Müslümanlığın Araplık ile özdeşleştirilmesinin günümüzdeki en önemli nedenlerinden birisi petrol coğrafyası üzerindeki güç savaşlarının İslamofobiyi desteklemesidir. Bunlar çoğunlukla Orta Doğu'da tarihi Rus- Batı mücadelesinin Sünni-

Şii mezhep mücadelesi üzerinden yürütülmeye çalışmasının yansımalarıdır. Nitekim bu mücadele esnasındaki çatışmalar İslam'ın adının şiddetle anılmasına neden olmaktadır.

Rusya'nın üç asırdır sürdürdüğü Akdeniz Havzası'nda varlığını güçlendirme politikası daha önce Fransa ve İngiltere'nin engellemesiyle karşılaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği'nin Akdeniz ve Orta Doğu coğrafyasına sızma girişimleri bu defa ABD engeline takılmıştır. ABD Başkanı Eisenhower 1957'de, komünizmin Orta Doğu'ya yayılmasının önüne geçmek için daha aktif bir politika izleneceğini ilan etmişti. Bu sebeple Suriye ile o tarihlerden itibaren çok yakın bir işbirliğine girişen Sovyetler Birliği, Batı karşıtı grupları Orta Doğu'nun her yerinde desteklemeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Rusya'nın bu bölgedeki etkinliği bir süreliğine azalmıştır fakat Rusya, Akdeniz ve Orta Doğu'da varlık gösterme şeklinde özetlenebilecek tarihsel hedefinden hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Günümüzde petrolün dünya pazarlarına akışının denetimi gibi sebeplerle bu mücadele stratejik nedenlere dayanarak devam etmektedir (Ertuğral, 2015).

Bu doğrultuda tarihte altın ve gümüş gibi değerli madenler için verilen mücadele doğrultusunda gelişme gösteren ırkçı düşüncenin, günümüzde petrole sahip olma mücadelesi çerçevesinde yeni-ırkçılığa dönüştüğünü görmekteyiz. Nitekim Müslümanlara yönelik yeni-ırkçılık ve İslamofobinin önemli bir kaynağını Orta Doğu'daki petrol kaynaklı mücadelelerin dünyaya yansımaları oluşturmaktadır. Yergin (1999: 902) petrolün bulunduğu ilk günlerden itibaren savaşta ve barışta ulusları bir araya getirmek veya aralarına nifak sokmak yeteneğine sahip olduğunun ve yirminci yüzyılın büyük politik ve ekonomik mücadelelerinde son sözü söyleyen karar mercii olduğunun altını çizmektedir. Nitekim enerji, sanayi toplumunun temelidir ve tüm enerji kaynakları içinde en büyük yankıyı uyandırmış ve en çok problemle gelmiş kaynak petroldür. Yergin'in petrol alanındaki bu tespitleri şüphesiz 21. yüzyıl için de aynen geçerlidir çünkü petrolün her alandaki etkisi ve önemi devam etmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri tarihinde ilk defa olarak dünyanın öteki yerlerine petrol sağlayan ülke durumundan çıkmış ve petrol tüketimini sağlamak için diğer devletlere bağımlı hale gelmiştir. Savaş sonrası dünya düzeninde petrolün ekonomik öneminin giderek artması petrol kaynakları bakımından son derece zengin olan Orta Doğu'yu diğer devletler açısından önemli bir unsur haline

getirmiştir. Amerika, İngiltere ve Batı Avrupa ülkelerinin güvenliği açısından en önemli unsur olduğu savaşın hemen sonrasındaki süreçte kabul edilen petrol; politikanın, uluslararası iktisadi planlamaların, milli güvenlik ve büyük işletmelerin bir araya toplandığı bir merkez haline gelmiştir. Batı Medeniyeti'nin büyük devletleri açısından son derece önemli olan petrol ile ilgili gelişmelerde Avrasya'nın söz sahibi olmak istemesi ve bu doğrultuda Orta Doğu'da strateji mücadelesi verilmesi bu açıdan da değerlendirilmelidir (Yergin, 1999: 474).

3.3.1.3. Siyasal Tasavvurlar

İslamofobinin temel etmenlerinden biri de İslam ve dolayısıyla Müslümanlar konusunda çeşitli sebeplerle insanların zihninde oluşturulan tasavvurlardır. Nitekim başta Orta Doğu coğrafyasında uluslararası zeminde gerçekleşen mücadele olmak üzere ülkeler düzeyinde, siyasi rekabetin gerekliliği olarak öteki oluşturma çabası modern dönem cadı imgesini oluşturmaktadır. Ortak bir tehdit algısı siyaseti ile beraber ortak düşmana karşı birleşme hedefi genel bir politik ilke olarak kullanılabilir.

Bu politikaların muhatabı olan aktörlerden Müslümanların, Avrupa sahnesindeki görünüşleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında temayüz etmiştir. Nitekim 1950 -1970 döneminde Avrupa'ya Müslüman kökenli işçi ve göçmenlerin gelişiyle beraber özellikle Batı Avrupa'daki İslam'ın nüfus tabanı oluşmuştur. Özgöker, U., ve N., Musaoğlu, (2013: 55) bu süreçte ve sonrasında Avrupalılarla Müslümanlar arasında ilk etkileşimlerin oluşmaya ve ayrıca "Müslüman" ile "göçmen" kavramlarının birlikte anılmaya başladığını belirtmektedir. Bununla birlikte bugünkü haliyle İslam, Avrupa'daki en büyük azınlık dinidir. Avrupa'da İslamofobinin temel sebeplerinden birisi Avrupa'ya olan Müslüman göçleri sonucu işgücü piyasasında yaşananlardır. Avrupa'da teknolojik gelişmelerin sonucu olarak kalifiye olmayan işgücüne duyulan ihtiyacın bitmesiyle, Müslüman göçmenlere ve işgücüne yönelik olumsuz algılar gelişmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası duyulan ihtiyaçla göçmen işgücüne kapılar açılırken bu insanlara duyulan ihtiyacın bitmesiyle çeşitli Avrupa ülkelerinde göçmenlik, yasalarla engellenmiştir. Bu gelişmeler sonraki süreçte Avrupa ülkelerindeki işsizlik gibi ekonomik sorunlardan bu göçmenlerin sorumlu tutulmasının da önünü açmıştır. Bu süreç Müslüman göçmenlere yönelik olumsuz nitelermelerin gelişmesine paralel olarak İslamofobi temeline dayalı unsurların ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Bununla

birlikte tarihte önce Türklük ve sonrasında Araplık ile kaynaşan Müslüman kavramı artık göçmenlik ile birlikte anılmaya başlanmıştır.

Avrupa'da yaşayan Müslümanlar, tarihsel unsurların etkisiyle ve göçmen işgücü talebi sebebiyle Kuzey Afrika, Türkiye, Orta Doğu, Pakistan, Bangladeş ve Eski Yugoslavya kökenlidir ve bunların önemli bir kısmı AB vatandaşlarıdır. Özgöker, U., N., Musaoğlu (2013: 55) bu geniş Müslüman nüfusun varlığının Avrupalı yerli nüfusun kendi kimlik ve kültürünün yok olacağı korkusunu artırmakta olduğunu ve bunun da ırkçılığa varan söylemi tetiklediğini savunmaktadır. Bununla birlikte özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik 11 Eylül terör saldırıları ile ardından 2005 Madrid ve Londra bombalamaları genel olarak Müslüman ve terörist kavramlarını zihinlerde eşitlemiş ve Müslümanlara olan korkuyu artırmıştır. Bu süreçte Müslüman kavramı artık terörist kavramıyla özdeşleş(tiril)miştir. Bu kavramsal kaynaşma siyasette ortak tehdit algısının Müslümanlar üzerinden yapılmasını sağlayarak aşırı sağ politikalara hizmet etmektedir.

Bununla birlikte Avrupalıların tarihsel sebeplerle Müslümanlara karşı çeşitli önyargıları bulunmaktadır ve bu da onları genel olarak olumsuz yönlendirmelere daha açık hale getirmektedir. Daha önce belirtildiği üzere Osmanlı Devleti'ne dair oluşturulmuş olan korku öğeleri ile Hıristiyanlık uğrunda Müslümanlara karşı gerçekleştirilmiş olan Haçlı Seferleri, zihinlerde olumsuz bir Müslüman imajı çizmek üzere siyaseten de canlı tutulabilmektedir. Bu durum Orta Doğu coğrafyasında petrol ve güç mücadelesi çerçevesinde ve mezheplerin siyasallaştırılması vasıtasıyla, dünyaya yansıyan terörist Müslüman imajıyla birleşince siyasette insanları ortak tehdiye karşı birleştiren bir malzeme olarak kullanılabilir.

Bu noktada İslamofobiyi destekleyen diğer bir unsur olarak terörizmi görmekteyiz. Nitekim Müslümanların yine Orta Doğu merkezli çatışmalar dolayısıyla adlarının sıklıkla şiddet ve terörle anılması ile bunun din eksenli yorumlanarak cihat kavramının öne çıkarılması, İslamofobinin önemli bir unsurudur. Orta Doğu dışındaki Müslüman coğrafyalardan dünyaya genel olarak İslam adına gerçekleştirilen şiddet olayları yansımazken, bunun Orta Doğu merkezli oluşu yine bunun bölgesel bir niteliğe haiz olduğunu gösterirken özellikle medya aracılığıyla bu durum İslam ve Müslümanlara mal edilmektedir.

Arapça “bir iş başarmak için elinden gelen imkanları kullanmak” anlamındaki “cehd” kökünden türeyen cihat kavramı İslami literatürde “dini emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslam’ı tebliğ etmek, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek” anlamlarına gelmektedir. Bununla birlikte kavram, İslam hukukunda Müslüman olmayanlarla savaş anlamında kullanılmıştır. Ayrıca İslam hukukçularının çoğunluğu savaşın meşruiyet sebebinin “düşmanın saldırısı” olduğunu kabul etmektedir ve Müslümanlara karşı savaşmayanlarla savaşmanın, “sadece Müslümanlığı benimsemediği gerekçesiyle” bir insan öldürmenin İslam açısından doğru olmadığını belirtmektedir www.islamahlaki.com (04.01.2018). Nitekim Kur’an Maide Suresi 32. Ayetinde “kim, bir cana kıymayan veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayan bir kişiyi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir insanın yaşamasına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibi olur” hükmü yer almaktadır. İslam’ın kutsal kitabının bu hükmü tek başına siyasi ve sosyal amaçlar çerçevesinde güdümlü zihinler inşa etmek üzere “terörist Müslüman” imajının icat edilmiş bir kavram olduğunun ispatıdır.

Karlı (2013: 84) cihat kavramının Kur’an’da açıkça “hayat ve inanç ile ilgili tüm konularda çabalamak” anlamında kullanıldığının altını çizerek, kavramın tarihte çoğu kişi tarafından “sadece silahlı mücadele” olarak yanlış anlaşıldığını belirtmektedir. Karlı’ya göre Kur’an’ın dayandığı cihat, hayata yayılmış genel konularda “iyi işler yapmaya çabalamak” ve saf bencilliğe direnmektir. Bununla birlikte Kur’an bireyin kendisine, ailesine ve vatanına karşı ani bir saldırı olması durumunda son çare olarak nefsi müdafaa için silahlı mücadeleye izin vermektedir. Dolayısıyla kavram çoğunlukla asıl anlamının dışına çıkarılarak çeşitli bireysel, sosyal ve siyasal çıkarlara meşruiyet kılıfı olarak kullanılmaktadır.

İslamofobi kavramının etmenlerinden önemli bir tanesi ise Eurabia kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa’da yaklaşık 17 milyon Müslüman yaşamaktadır ve Avrupa Birliği’ne olan göçlerle bu sayı her sene 1,7 milyon artmaktadır. Avrupa’da yaşayan Hıristiyan nüfusun çoğunluğunun yaşlı bireylerden oluşması ve Avrupalı nüfus artış hızının düşüklüğü bununla birlikte Müslüman nüfusun artan göçler ve doğum oranları ile hızla artıyor olması, özellikle Avrupa aşırı sağ siyasetçilerini gerçekten korkutmaktadır. Müslüman nüfusun artışında diğer önemli etmen Hıristiyanlıktan İslam’a geçişlerdir. Bu durum Avrupalıları kendi yurtlarında kontrolü kaybetme hatta asimile

olma korkusuna itmektedir. Bu korku Eurabia terimiyle ifade edilmektedir. Eurabia Avrupa'ya olan Müslüman göçleri ve artan Müslüman doğum oranları ile ileride Avrupa'nın Müslüman çoğunluğu oluşturma ihtimalidir ve Avrupa'daki halkları etkilemek için çoğu aşırı sağ parti tarafından kullanılmakta ve İslamofobi kışkırtılmaktadır (Karşlı, 2013: 83).

Müslümanlara karşı algı yönetimleri ve yönlendirmeler medya üzerinden de yönetilmekte ve aşırı sağa, ırkçılara destek verilebilmektedir. Televizyon yayınları, radyo sohbetleri, çeşitli film sahneleri ve özellikle internet bu konuda kullanılan araçlar olabilmektedir (Karşlı, 2013: 86). İslam'a karşı korkularını dile getiren yazarların yazıları da internette oldukça fazladır. Sözelimi Wakefield'e göre (2006: 1) bin yıl önce İslam Avrupa'da büyük bir gücü ve günümüzde de çoğu Avrupalıyı rahatsız eden yollarla kendini hissettiriyor. Wakefield tarihte İslam'ın İspanya'da hüküm sürmesi ve Hıristiyanlarca buna son verilmesine atıfta bulunarak günümüzde İspanya'da Hıristiyanlıktan Müslümanlığa geçenlerle birlikte Müslüman göçmenlerin, İspanya Gırnata'da son beş yüzyıldaki ilk yeni cami olan, Büyük Caminin açılışına katıldığını vurgulayarak çoğu Avrupalının tarihte olanlar tekrar olabilir mi sorusunu sorduğunu belirtiyor. Bu durumu ise “yeniden reconquista mı?” sorusuyla dile getiriyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI

4. IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI İLE MÜCADELEDE AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARI VE YASAL DÜZENLEMELER

Batı Avrupa ekonomi tarihinin önemli bir kısmını oluştururken bu doğrultuda dünyanın büyük bölümünü dönüştüren merkantilist düşünce, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arası dönemde Avrupa’da baskıcı rejimler işbaşına geçtikçe tekrar gündeme gelmiştir. Neo-merkantilizm olarak adlandırılan politikalar çerçevesinde çeşitli siyasi ve stratejik nedenlerle merkantilist dönemdeki gibi yüksek koruma duvarları oluşturularak ulusal yeterlilik vurgulaması yapılmıştır. Böylece Almanya’da ırkçılığa varan milliyetçi duyguları kamçılayan neo-merkantilist politikalar, İkinci Dünya Savaşı’na giden süreçte tüm Avrupa’ya damgasını vurmuştur. İçer karşı müdahalecilik ve sanayileşme, dışa karşı ise korumacılık esastır. Bu çerçevede ülkeler aynı zamanda gümrük duvarlarını yükseltirken güç tehdidi ve benzeri baskıları kullanarak yeni pazarlar oluşturma mücadelesine girişmişlerdir. Bu süreçte sömürge sahibi olmayan Almanya için ucuz hammadde sahibi olmak açısından Avrupa’daki madenler çok daha önemli durumdaydı. Nitekim söz konusu dönemde neo-merkantilist politikaların etkisiyle maden ihracatı ve yabancı sermayeli madencilik yasaklanmıştır.

Uslu (2012: 52) bu dönemde içlerinde Almanya’nın da bulunduğu mihver devletlerin petrolde ve diğer çoğu madende dışa bağımlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede maden ihtiyacı fazla olup yeterince rezerve sahip olmayan Almanya, İtalya ve Japonya mihver devletleri İkinci Dünya Savaşının sorumluları olmuştur. Merkantilizm açısından önemli bir unsur olan pahalı ürünlerin sürülmesi gereken pazarlar ise Birinci Dünya Savaşından sonra İngiliz ve Fransızlara geçtiği için İkinci Dünya Savaşında Almanya’nın politikaları bu alanda gelişme üzerine kurulmuştur (Aydın, 2001:114).

Avrupa’nın kömür ve demir açısından zengin Ruhr ve Saar bölgeleri Almanya ve Fransa arasında uzun süre mücadele konusu olmuştur. 1918 öncesinde çelik üretiminde

kullanılan demir cevherinin büyük bölümü Alman işgali altındaki Loren'den sağlanmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alsas-Loren'in Fransa'ya geri verilmesiyle, Almanya'nın demir cevheri gereksinimi büyük ölçüde ithal edilmeye başlandı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman hükümeti Ruhr bölgesinde yeni demir ve çelik işletmelerinin kurulmasını ayrıca kok ve kömür madenciliğinin modernleştirilmesini destekledi. Bununla birlikte Fransa'ya kok ve maden kömürü biçiminde ödenen savaş tazminatı bölgenin canlanmasını önlemişti. Ayrıca savaş tazminatının ödenmesindeki aksaklıklar Fransa'nın Almanya'da 1925'e kadar sürecek olan çeşitli işgallerinin gerekçesi olmuştu (AnaBritannica, 1989: 530).

Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'na hazırlık sürecinde Ruhr bölgesinin zengin doğal kaynakları ve güçlü ağır sanayisi önemli rol oynamıştır. Bu nedenle Ruhr bölgesi savaş sırasında Müttefiklerin hava saldırılarının temel hedeflerinden birisi olmuştur. Bu saldırılarda bölgenin önemli bir kısmı yıkılmış ve kömür ocaklarının çoğu etkinliğine son vermek durumunda kalmıştır. Savaş sonrasında da Ruhr bölgesinin yönetimi ile kömür ocakları ve sanayilerin statüsü bu kez müttefikler arasında önemli anlaşmazlıklara yol açmıştır.

Sonuç olarak savaş sonrasında Ruhr bölgesindeki sanayi donanımının dağıtılması şeklindeki kısa süreli bir uygulama sonrasında modernleştirme ve denetim altında yeniden inşa etmeye yönelik çalışmalar başlamıştır. 1949 yılında kurulan Ruhr İdaresinin yerine 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. Böylece Avrupa Birliği'ne giden yolda ilk adım atılmıştır.

Geçmişte madenlerin paylaşımı çerçevesinde Avrupa'yı ırkçılık eksenli olarak şekillendirmiş olan merkantilizm, bu yeni dönemde tekrar gündeme gelerek ırkçılığı kullanmıştır. Ekonomik etmenlerle örülü ekonomik ihtilaflar üzerinde temellenen bir süreç olan Avrupa bütünleşmesi, bu sürecin önemli bir unsuru olan ırkçılık ögesini dışarıda bırakarak sorunlara ilk olarak madenlerin paylaşımı üzerinde ulus-ötesi bir denetim mekanizması kurarak çözüm aramıştır. Bu doğrultuda ırkçılık ya da yabancı düşmanlığının ötesinde insan haklarına dahi çok sınırlı bir atıf yapılmıştır. İnsan hakları hukukunun gelişimi ve artan önemi Toplulukta bu alana verilen önemin kuruluşun sonraki yıllarda artmasına neden olacaktır. Topluluğun siyasal bütünleşme eğilimi içine

girmesi sürecinde ise temel hak ve özgürlükler konusuna gün geçtikçe artan bir önem verilmiştir.

Topluluğun kurucu antlaşmalarında www.bumko.gov.tr (05.01.2018) sadece antlaşmaların kapsamına giren konularla ilgili olarak ve üye ülkeler arasında “uyrukluks esasına dayalı ayrımcılık” yasağına yer verilmiştir. 1951 Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nu kuran Paris Antlaşması 69. maddesine göre, üye devletler sağlık ve kamu düzeninin gerekli kıldığı sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla kömür ve çelik üretiminde gerekli niteliklere sahip olan işçilerin istihdamında “uyrukluğa dayalı” bir kısıtlama getirmekten kaçınmayı taahhüt etmişlerdir. Bununla birlikte Antlaşmaya göre üye devletler, işgücü açığının kömür veya çelik üretiminde büyümeyi yavaşlatması durumunda, bu durumu giderecek ölçüde kendi göç mevzuatlarında gerekli düzenlemeleri yapacaklardır. Bu hükme göre üye devletler özellikle diğer üye devletlerin kömür ve çelik endüstrilerinden gelen işçilerin yeniden istihdam edilmelerini kolaylaştıracaklardır. Üye Devletler, kendi uyrukları ile göçmen işçiler arasında ücret ve çalışma koşullarında her tür ayrımcılığı yasaklamayı ve özellikle sosyal güvenliğe ilişkin hükümlerin işgücü dolaşımını engellememesini temin etmek için kendi aralarında gerekli düzenlemeleri yapmayı kabul etmişlerdir. Aynı Antlaşmanın taşımacılıkla ilgili 70. maddesine göre üye devletlerin arasındaki her tür taşımacılık ücret ve koşullarında, menşe ülke veya varış ülkesine bağlı olarak ayrımcı uygulamalarda bulunmak da yasaklanmıştır.

Paris Antlaşması’ndan altı yıl sonra, Topluluğun altı üyesi arasında Roma Antlaşmaları imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) oluşturulmuştur. Bu yeni topluluklar da bazı değişiklik ve düzenlemeler dışında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ilkeleri üzerine kurulmuştur. İmzalandıktan sonra elli yıl süreyle geçerli olması öngörülen Paris Antlaşması’nın aksine Roma Antlaşmaları’nda bir geçerlilik süresi belirlenmemiştir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu kuran 1957 tarihli Roma Antlaşması da aynı şekilde uyrukluks esasına dayalı ayrımcılığa değinmiştir. Buna göre Antlaşma kapsamına giren tüm konularda Antlaşmada öngörülen özel hükümlerin dışında uyrukluks esasına dayalı her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır. Antlaşmanın 48. maddesine göre işçilerin Topluluk içindeki serbest dolaşımını en geç geçiş döneminin sonunda sağlanacaktır ve bu serbest dolaşım üye

devletler işçileri arasında istihdam, ücret ve diğer çalışma koşulları konusunda uyrukluk esasına dayalı her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını gerektirir.

Kapitalist ihtiyacın sonucu olarak doğan ulus devletin kendini doğuran kapitalizm ruhuna aykırı davranması ırkçılıkla sonuçlanmıştır. 1929 Ekonomik Krizi gibi süreçler sonrası devletçi ekonomiler gelişmiştir. Böylelikle Avrupa’da kapitalist ulus devlet ırkçılığı sonrası Avrupa Birliği’nin ulus devleti örselemeden öteleyen, dışa açan mekanizma olarak kuruluşunun ilk adımları atılmıştır.

4.1. Amsterdam Antlaşması Öncesi AB Politika ve Düzenlemeleri

Avrupa’da barışın tesisi için ekonomik önceliklerle atılan birlik adımları insan hakları konusunda alınacak önlemleri çok daha sonralara erteleyecektir. Dört yüz yılı aşkın bir süreye damgasını vuran ırkçılık ve kölelik sürecine dur deme girişimleri köleliğin ilgası dışında gerçek anlamda uygulanamamış, Birlik düzeyinde ırkçılıkla mücadele girişimleri ise ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dile getirilmeye başlanmıştır. Bu süreçte ise asıl atılması gereken adımlar atılmazken ırkçılığa karşı yükseltelen sesler iyi niyet temennileri ve kınamalar şeklinde olmuştur.

Bazı sorunların köktenci bir bakış açısıyla çözümlenmesi gerekmektedir. Nitekim ırkçılık bu konuda en önemli örnektir. Avrupa merkezli olarak dünyayı yüzyıllar boyunca kasıp kavuran bu soruna daha erken ve daha kökten bir yaklaşım tarzı sergilenmemesi ırkçılığın çeşitli görünümlere bürünerek çeşitli dönemlerde varlığını sürdürmesine zemin hazırlamıştır. Bunların en önemlisi ise II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan Nasyonal Sosyalizm faciası olacaktır.

Yaşanan bu faciaya rağmen Avrupa Birliği hukuku çerçevesinde konuyla ilgili adım atılması için oldukça uzun bir zaman geçmesi gerekecektir. Nitekim Yılmaz’ın (2008: 128) belirttiği gibi Avrupa Birliği’nin Kurucu Antlaşmalarında belirtilen sınırlı yetki ilkesi¹⁰gereği Birlik yalnızca antlaşmalarla kendine tanınan yetki ve hedeflerle sınırlı olarak faaliyet göstermektedir. Yılmaz (2008: 128) bu doğrultuda Birliğin ırk ve

¹⁰ Avrupa Birliği kurumları Antlaşmalarda kendilerine verilen yetkiler çerçevesinde ve belirlenen usul, şart ve amaçlara uygun olarak hareket edebilirler. Sınırlı yetki ilkesi olarak adlandırılan bu prensibe göre Birlik ancak üye devletler tarafından açıkça yetkilendirildiği alanlarda düzenleme yapar, bağlayıcı kurallar koyabilmekte ve tedbir alabilmektedir www.ab.gov.tr (23.02.2018).

etnik kökene dayalı ayrımcılıkla mücadele konusunda ilk yetkiyi ancak 1997 yılında Amsterdam Antlaşması ile Topluluk Kurucu Antlaşmalarına eklenen 13. madde ile elde edebildiğine dikkat çekmektedir. Avrupa Birliği sınırlı yetki ilkesi çerçevesinde 20. yüzyıl başlarına kadar ırkçılıkla mücadele konusunda bağlayıcı karar alamamıştır. Bununla birlikte Birliğin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelesi söz konusu antlaşmaya kadar çeşitli kararlar ve deklarasyonlar yayınlamak şeklinde yürütülmüştür.

4.1.1. 1986 Tarihli ırkçılık ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Deklarasyon

Topluluğun ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusunda değerlendirilebilecek ilk adımı 1986 yılında atılmıştır. Yılmaz'ın (2008: 129) belirttiği gibi 1970'li yıllardan itibaren Avrupa'da göçmen karşıtlığı yükselişe geçmiştir. Bu doğrultuda Avrupa Parlamentosu¹¹, Konsey ve Komisyon tarafından yayınlanan 11 Haziran 1986 tarihli ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı Ortak Deklarasyon¹² www.europarl.europa.eu (23.02.2018) ile insanlık haysiyetine saygı ve ırk ayrımcılığı çeşitlerinin ortadan kaldırılması, tüm üye devletlerin ortak kültürel ve yasal mirasının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Yabancı işçilerin yasal olarak ikamet ettikleri üye devletin gelişimine ve dolayısıyla Topluluğa sağladıkları fayda göz önünde bulundurularak tüm ırksal, dinsel, kültürel, sosyal veya ulusal farklılıklara dayalı her tür hoşgörüsüzlük, düşmanlık ve güç kullanımı şiddetle kınanmıştır.

Toplumun her üyesinin haysiyetini koruma kararlılığı vurgulanmış ve yabancı ayrımcılığının her çeşidi reddedilmiştir. Bu konuda gerekli tüm önlemlerin alınması ile gerekli çabanın gösterilmesi kararı benimsenmiş ve tüm ayrımcılık biçimlerinin önüne geçilmesi gereği vurgulanmıştır. Konuyla ilgili olarak yeterli ve objektif bilginin önemini vurgulama ile tüm vatandaşların ırkçılık ve yabancı düşmanlığı tehlikelerinden haberdar

¹¹ Avrupa Parlamentosu Avrupa Birliği kurumları içinde doğrudan halk tarafından seçilen organdır. Avrupa Birliği Konseyi Birlik üyesi devletlerin hükümetlerinde görev yapan bakanlardan oluşmaktadır. Birçok konuda tüm üye devletleri bağlayan yasal düzenlemeleri kabul etme yetkisini Avrupa Parlamentosu ile paylaşmaktadır. Avrupa Komisyonu ise yasama sürecini başlatan ayrıca Birliğin yürütme organı olarak AB müktesebatını, bütçeyi, programları uygulamaktan ve idari denetimden sorumlu olan kurumdur. Ayrıntılı bilgi için bkz. www.ab.gov.tr (23.02.2018).

¹² Avrupa Birliği'nde yasama ve karar alma süreçleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. www.ab.gov.tr (23.02.2018).

edilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Tüm eylem veya şekillerde ayrımcılığın önlenmesini sağlamaya duyulan ihtiyaç vurgulanmıştır.

Topluluğun bu deklarasyonu yayınlamasındaki sebep şüphesiz daha önce de belirtildiği gibi 1970'lerin ikinci yarısı ile 1980'lerde sanayide kalifiye olmayan işgücüne olan talebin azalması sonucu ırkçılığın yükselişe geçmesidir (Taş, 1999: 15). Avrupa'da göçmen işçilere yönelik alınan çeşitli önlemler ve sıkı göçmen yasaları ile beraber bu dönem aynı zamanda yabancıya duyulan korku ve potansiyel nefretin arttığı bir süreci oluşturmuştur. Toparlanma sürecinde istifade edilen göçmenler artık çeşitli sorunların kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır. Bade'in (2003: 218) vurguladığı gibi 1970'den itibaren Avrupa çapında önemli göçmen artışı olmuştur. 1980'lere gelindiğinde Avrupa'yı kuzey iç göç bölgesi ile güney dış göç bölgesi olarak bölen işçi göçleri, aile birleşimi göçleriyle birlikte toplumsal anlamda önemli bir role sahipti. Kuzeyde mülteci ve sığınmacıların iç göçleri, güneyde ise işgücü göçleri söz konusuydu. Genel olarak Avrupa'da göçmen artışı 70'li yıllarda 1,9 milyon, 80'lerde 1,6 milyon olarak gerçekleşirken 1990 ile 1995 arası beş yıllık dönemde geçmiş on yıllık dönemlerden bile daha fazla olarak 2,1 milyon düzeyinde gerçekleşmiştir (Bade, 2003: 218-219). Göç olgusunun bu dönemde Avrupa'ya damgasını vuran niteliği Avrupa Topluluğu düzenlemelerine de ivme kazandırmıştır.

4.1.2. Ulusal Yasalara Uygun Olduğu Ölçüde Mücadele: 1990 Tarihli Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Konsey İlke Kararı

İşgücü piyasası temelinde yükselişe geçen ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı mücadeleye, söz konusu yabancı işçilerin Avrupa devletlerinin gelişimine yaptıkları katkıya vurgu yaparak başlayan Birlik, yabancı işçilerin Avrupa'nın sırtında bir yük ve işsizlik sebebi oldukları algısına bir son vermeye çalışmıştır. Konuyla ilgili olarak yeterli ve objektif bilginin önemine yapılan vurgunun oldukça önemli bir adım olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim gerçek bilgi bireysel ve toplumsal temelde nefrete karşı en önemli mücadele mekanizmasıdır.

Bununla birlikte dar bir çerçevede ile sınırlı kalan ilk adım 1990 tarihli Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Konsey İlke Kararı <http://eur-lex.europa.eu/> (03.03.2018) ile daha geniş bir kapsamda ele alınmıştır. Nitekim II. Dünya Savaşı sonrası

değişen uluslararası dengeler ve bunların toplumsal yansımaları Birlik temelinde atılacak adımların hızlandırılması ve geliştirilmesi sürecini de beraberinde getirmiştir.

Konsey, 1990 tarihli İlke Kararı ile Birliğin sınırlı yetki ilkesinin dezavantajlarını ortadan kaldıracak önemli adımlar atsa da yine de mücadele kapsamlı bir zemine oturtulamamıştır. Konsey; ilke kararıyla ırkçılık ve yabancı düşmanlığı kaynaklı eylemlere yönelik yasal ve kurumsal önlemleri sıralarken, öncelikle her tür ırkçı ayrımcılıkla mücadeleye katkı sağlayan uluslararası önlemlerin, bunu henüz kabul etmeyen üye devletler tarafından onaylanması kararını almıştır. Bu doğrultuda Konsey İlke Kararı ile Birliğin sınırlı yetkisi diğer uluslararası önlemlerin kabulü doğrultusunda aşılmaya çalışılmıştır.

Bununla birlikte henüz kabul etmemiş olan Birlik üyesi devletlerin “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 25. maddesi ile Birleşmiş Milletler Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin 14. maddesi” doğrultusunda kabul edilmiş olan bireysel dilekçe hakkını onaylamaları kararı alınmıştır. Ayrıca ilgili devletlerin gerekirse Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolü onaylaması gerekliliği de belirtilmiştir.

Birliğin sınırlı yetki ilkesini aşma girişimi bireysel dilekçe hakkı doğrultusunda iki uluslararası sözleşme ile devam ederken, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolü onaylama kararı ile de önemli bir adım atılmıştır. Nitekim bu protokol; taraf devletler tarafından hakkının ihlal edildiğini iddia eden bireylerin, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme doğrultusunda kurulmuş olan İnsan Hakları Komitesine şikayet hakkını kabul etmektedir. İç hukuk yolları tüketildikten sonra inceleme yapması için Komiteye yazılı şikayette bulunabilen bireylerin şikayetleri, Komite tarafından ilgili devlete iletilerek ilgili devletin açıklamaları kabul edilmektedir. Şikayeti alan söz konusu devlet, altı ay içinde sorunu açıklığa kavuşturan yazılı açıklama ve beyanlar ile almış olduğu tedbirleri Komiteye sunmakla yükümlüken Komite de şikayetleri birey ve ilgili taraf devletin kendine sunduğu tüm yazılı veriler doğrultusunda incelemektedir www.resmigazete.gov.tr (03.03.2018).

Bununla birlikte bu protokolün onaylanmasının “gerekli olduğu takdirde” ibaresiyle sınırlandırılması ise atılmış olan bu önemli adımı sınırlı bir niteliğe bürümektedir. Nitekim gerekli olan durumlar net olarak tanımlanmadığı gibi kriterlerin belirlenme esası

da hukuksal bir çerçevede belirlenmemiştir. Bu ucu açık niteleme her türlü yorumu kaldırır niteliktedir.

Konseylık İlke Kararı ayrıca yabancı düşmanlığına dayalı eylemleri önleme amacındaki kanunları uygulama kararlılığına vurgu yaparken, hali hazırda yasal sisteminde bu tip kanunlara yer vermeyen ülkelerin bu kanunları hazırlamaları ve uygulamaları kararlılığını da vurgulamıştır. Farklı toplulukların ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde uygun şekilde entegrasyonlarını sağlama çabaları, ulusal arabuluculuk usullerinin tesisi konuları da alınacak önlemler arasında yer almıştır. Ayrıca ırkçılık ve yabancı düşmanlığı temelinde ayrımcı eylemlerin, çocuklar üzerindeki olası etkileriyle mücadele tedbirlerinin önemine dikkat çekilmiştir. İlke kararı bu açıdan önemlidir nitekim nefret suçları ve ayrımcılıktan en fazla zarar görenler çocuklar olmaktadır. Bununla birlikte çocukların fiziksel ve psikolojik olarak aldıkları yaralar ileride farklı bir yönde ırkçılık tohumlarını atmaktadır. Nitekim düşman algısıyla büyüyen çocuklar ileride potansiyel birer suçlu adayı olmaktadır.

1990 tarihli Konsey İlke Kararı ile yine sınırlı yetki ilkesi gereği ilgili üye devletin yasal sistemiyle uyumlu olduğu ölçüde, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda yasal işlemleri destekleme ya da tesis etme hakkının ilgili kuruluşlara devredilmesi kabul edilmiştir. Bununla birlikte ilgili kişilerin haklarını korumalarını sağlamak için yine ilgili üye devletin yasal sisteminin kurallarına uygun olarak hukuki desteğin geliştirilmesi hususları karar altına alınmıştır. Bu doğrultuda Birlik sınırlı yetki ilkesi gereği ulusal hukuk normları ile sınırlı kalmıştır.

4.1.3. Kınama ve Kararlılık Vurgusu: 1994 Korfu Zirvesi

1992 yılı Topluluk için önemli bir sürecin başlangıcını teşkil etmektedir. Nitekim 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. Avrupa Birliği'ni kuran Maastricht (Avrupa Birliği) Antlaşması ile Avrupa Toplulukları'na yeni boyutlar kazandırılmış ve Birliğin üç temel direği oluşturularak yeni bir hukuksal yapı tesis edilmiştir. Bu üç temel ekonomik ve parasal birlik, ortak dışişleri ve güvenlik politikası ile adalet ve içişlerinde iş birliğidir. Bu antlaşma ile ayrıca Birlik organlarına verilen yetkiler artırılarak yeni karar alma usulleri de oluşturulmuştur.

Maastricht'te imzalanan bu antlaşma ile Birlik temelini oluşturan ve Kurucu Antlaşmalar olarak adlandırılan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu Kuran Antlaşma, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu Kuran Antlaşma ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu Kuran Antlaşma arasına Avrupa Birliği Antlaşması da dahil olmuştur.¹³

Bu antlaşma ile birlikte emniyet ve adli iş birliği konularında daha rahat hareket alanı kazanan Topluluk, adalet ve içişlerinde iş birliği kapsamındaki konularla birlikte ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konularına da doğrudan eğilmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Haziran 1994 tarihli Korfu Zirvesi Sonuç Bildirgesinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusu yer almıştır (Yılmaz, 2008: 133). Kurucu Antlaşmalar arasına dahil olarak Birliği sınırlı yetki prensibi çerçevesinde biraz daha rahatlatan Maastricht Antlaşması, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele açısından birlikte hareket edilebilmesi imkanını üye devletlere sağlamıştır.

Bu doğrultuda üye devletler göç ve siyasi iltica alanlarında aralarındaki iş birliğini artırmaya yönelik olarak bir Avrupa Polis Ofisi (Europol) kurmuşlardır. Maastricht'te kurulan hukuksal yapı, Topluluk bütünleşmesi ile hükümetler arası iş birliğinin eş zamanlı olarak işlemesine olanak sağlamıştır www.ikv.org.tr (12.03.2018).

Bu doğrultuda Haziran 1994 tarihli Korfu Zirvesi Sonuç Bildirgesinde Archive of European Integration, (1994; 6) Konsey'in devam etmekte olan hoşgörüsüzlük tezahürleri ile ırkçılık ve yabancı düşmanlığını kınadığı vurgulanırken, bu husustaki mücadeleyi artırma kararlılığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca yabancıların lehine olarak hoşgörü ve anlayışı teşvik etme doğrultusunda, çeşitli sosyal organlar ve hükümetler arasında iş birliği sağlamakla görevli bir Danışma Komisyonu kurulması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte AB düzeyinde ırkçı ve yabancı düşmanı şiddet eylemleri ile mücadeleyi amaçlayan küresel bir strateji geliştirmek, ulusal yönetimlerin bu ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusuyla ilgili bölümlerindeki yetkililer için eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek de alınan diğer kararlardır.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. www.ab.gov.tr (12.03.2018).

4.1.4. Ciddi Bir Adım Olarak Kahn Komisyonu Raporu

Korfu Zirvesi Sonuç Bildirgesi doğrultusunda kurulan ve 1994 yılı itibariyle Jean Kahn başkanlığında düzenli toplantılar yapmaya başlayan Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Danışma Komisyonu, 1995 tarihinde final raporunu açıklamıştır. Jean Kahn başkanlığında toplanan Komisyon'un raporu Archive of European Integration, (1995) ırkçı ve yabancı düşmanı eylemleri tespit ederek konuyla mücadele etmek açısından öneriler getirmiştir. Bir danışma komisyonu raporu olması açısından etkileri tartışılabilirken, içerik olarak son derece önemli hususlar içeren rapor söz konusu mücadele açısından büyük bir adımı teşkil etmiştir. Raporda öncelikle ırkçılık ve yabancı düşmanlığının Avrupa'da artmakta olan eylemlerine dikkat çekilerek, Avrupa Birliği'nde mevcut eğitim ve gençlik programlarının etnik azınlık gruplarının ihtiyaçlarını karşılamada kullanılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bununla birlikte bu programların aynı zamanda ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı mücadele açısından da kullanılabilmesi belirtilmiştir.

Raporda öncelikle herkes için eşit fırsatlara sahip uyumlu toplumun inşasında eğitimin önemi vurgulanırken, gençlerin birbirlerinin farklılıklarına saygı duymayı ve saygı çerçevesinde ilişki kurmayı öğrenmeleri gerektiğine dikkat çekilmiştir. Tüm üye devletlerin, ırkçı ayrımcılığın artışının sebebinin insan onuruna saygı ile kültürel ve dini çeşitliliğe saygının eksikliği olduğunu kabul ettikleri vurgulanmıştır.

Konuyla ilgili olarak Eğitim Alt Komitesi Raporunda eğitimin sorunla mücadele açısından önemi ele alınarak, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinde eğitimle ilgili önerilere yer verilmiştir. Söz konusu rapora göre eğitim sistemi kültürel arka plana ve dine bakılmaksızın, bağımsız olarak herkese saygıyı teşvik etmelidir. Bununla birlikte kültürel ve dinsel farklılıkların temel demokratik kuralların ihlali açısından bahane teşkil edemeyeceğine dikkat çekilmiştir.

Rapor, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinde en önemli faktör olan eğitimle ilgili olarak son derece önemli ayrıntıların altını çizerek öneriler getirmiştir. Eğitimin tüm seviyelerinin insanlığın ve demokrasinin temel ilkelerini içermesi gerektiği vurgulanırken eşitlik, dinsel özgürlük gibi temel ilkelerin müfredatta yer alması önerilmiştir. Alt Komite Raporunda dikkat çeken en önemli hususlardan birisi Komisyon'un "çocukların, dünyanın diğer bölgelerinden çocukları insan olarak görmeleri gerektiğinin öğretilmesi"

tavsiyesinin vurgulanmış olmasıdır. Bu son derece önemli hususta atılacak ilk adımın gerçek ve nesnel bir tarih anlatımının olduğu ise raporda yer almamış ve bu açıdan öneri eksik kalmıştır.

Üye devletlerin tüm eğitim kurumları için ırk, din ve etnik köken temelinde ayrımcılıktan uzak bir erişim politikası geliştirmesi gereğine dikkat çekilirken, öğretmenlerin konuyla ilgili kilit rolü de özellikle vurgulanmıştır. Söz konusu rapora göre öğretmenlerin rolü çocukların tutumlarının oluşturulmasında özellikle önemlidir dolayısıyla öğretmenler eşit fırsatları sağlama görevleri açısından desteklenmelidirler. Bununla birlikte okullar, farklı etnik gruplardan öğretmenleri işe almada aktif politika izlemelidirler.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığı açısından son derece önemli olan eğitim konusunda gerçekten hayati öneme sahip iki hususa dikkat çekilmiştir. Bu mücadelede gerek farklı özelliklere sahip öğrencilerin kaynaştırılması ve birbirlerini tanımaları gerekse bu öğrencilere örnek olacak bireylerin de söz konusu farklılıklara sahip kesimlerden seçilmesi gereğine vurgu yapılmıştır. Gerçekten de eyleme dönüştürülmemiş bir söylemin kitleler üzerindeki etkisi son derece zayıf kalacaktır. Ayrıca henüz belli bir bakış açısı kazanmamış zihinler ancak güzel örneklerle şekillenirse hoşgörü toplumu inşa edilebilecektir.

Konuyla ilgili olarak yine kilit öneme sahip olan okul yöneticilerine düşen görevlere de dikkat çeken rapora göre, okullarda ırkçı tacizle mücadele ve onu önlemeye yönelik tedbir alma hususu yöneticilerin sorumluluğundadır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği üye devletlerinin, okul yöneticileri için bu konularla ilgili olarak eğitim programları düzenlemesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Çok kültürlü bir toplumun yansıtılması için çabalaması gerektiği vurgulanan eğitim açısından yapılması uygun olabilecek öneriler sunulmuştur. Sosyal bilimlerdeki okul müfredatının, diğer kültürlere açık bir toplumu yansıtmasının ve okul kitaplarının etnosentrik bir mesaj içermemesinin öneminin vurgulandığı raporda farklı bireylerin nitelikleri ve kültürel geçmişlerinin anlaşılmasının artırılması için yapılması gerekenler vurgulanarak öneriler getirilmiştir. İrksal önyargılı görüşlere karşı mevcut ve yeni okul kitaplarını kontrol edebilen ulusal prosedürler için bir destek programının oluşturulması da öneriler arasındadır.

Sorunla mücadele açısından okul ebeveyn iş birliğinin önemine dikkat çeken rapor, eğitim yöntemleri ve amaçlarının belirlenmesinde gerek etnik azınlık mensubu gerekse çoğunluk nüfusundan ebeveynlerin rol oynamalarının gerekli olduğunu belirtmiştir. Çocuklar okul hayatının organizasyonuna katılmalıdır. Bununla birlikte etnik azınlıklardan gelen öğrencilerin özel ihtiyaçlarının olabileceği göz önünde bulundurularak fırsat eşitliğinin sağlanması için ek dil eğitimi gibi özel önlemler alınmalıdır.

Raporda çoğunluk nüfusundan kendini dışlanmış hisseden marjinal gençlerin, etnik azınlıklara yönelik şiddete başvurduğuna dikkat çekilmektedir. Gerçekten de psikolojik bir gerçek olarak kendini kanıtlama isteği, özellikle ergenlik döneminde dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gereken bir husustur. Dışlanmışlık hissinin verdiği şiddet eğilimi sosyal olarak daha zayıf ve korumasız olan gruplara yönelmektedir. Bu durumda dışlanmışlık hissinin verdiği öfke, farklı bir alana yöneltilirken etnik grupların sosyopsikolojik anlamda genel bir kanıyla haksız olarak algılanması ögesi bu marjinal gruplar tarafından kullanılan bir husustur.

Komite bu çok önemli hususun altını çizdikten sonra marjinal gençlerin kimlik oluşturma ve eşit fırsatları sağlama amaçlı programlara dahil edilmesinin önemine dikkat çekmektedir. Bu programlar birey; toplum, okul sistemi ya da işgücü piyasasına entegre edilene kadar sürdürülmelidir. Gençleri aykırılıklarına sebep olan sosyal koşullardan arındırarak şiddet eğiliminin önüne geçilmesi önerisi mücadele mekanizması açısından önemli bir tespittir.

Irkçılık ve yabancı düşmanlığının panzehiri şüphesiz önyargıların kırılması doğrultusunda bireylerin birbirlerini tanımalarının ve kaynaşmalarının sağlanmasıdır. Her bireyin sadece insan olmakla hak ettiği saygı ve itibarı görmesi için gerekli koşul, öncelikle zihinleri önyargılardan arındırmaktır. Bu doğrultuda raporda üye devletlerdeki etnik azınlıkların baskın olduğu okullar ile çoğunluk nüfusunun baskın olduğu okullar arasında değişim programları düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Raporda, Avrupa Birliği'nin Birlik vatandaşlarına ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele yollarını öğretmeye yönelik olarak bir okul kurması gerektiği önerisi de yer alırken sığınmacı çocukları, düzensiz ikamet statüsü olan çocuklar, Romanlar ve

göçbelerin eğitimlerinin özel ilgi gerektirdiğine de dikkat çekilmiştir. Söz konusu dezavantajlı grupların düzenli eğitime erişiminin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Raporda ayrıca tüm üye devletlerde etnik azınlıklar arasında mevcut olan orantısız yükseklikteki işsizlik oranlarına, etnik azınlıkların işyerlerinde ve çalışma hayatının her alanında ırkçı taciz ve ırk ayrımcılığı sorunlarıyla karşılaştıklarına ve çeşitli nedenlerden dolayı etnik azınlıklara mensup bazı kişilerin kamu hizmetlerine güven duymadıklarına dikkat çekilmiştir. Yapılan bu tespitler doğrultusunda etnik azınlık mensubu gençleri işgücü piyasasına entegre etmeyi amaçlayan eğitim kurslarının önemine vurgu yapılırken, aynı zamanda çeşitli hizmet kollarında çalışanların eğitimlerinin önemine de ayrıca dikkat çekilmiştir. Çok ırklı bir toplumda yaşamak ve çalışmak gibi konularda bilgi sahibi olmanın çeşitli meslek gruplarının eğitiminde önemli olduğunun altı çizilmiştir. Bu doğrultuda özellikle önemli olanın polis, yargıç, savcı ve göçmenlik memurları ile gümrük memurları, iş gücü piyasasında çalışan memurlar, sağlık çalışanları ile öğretmenler gibi kamu görevlilerinin eğitimi ve yetiştirilmesi olduğu belirtilmiştir. Eğitimin insan hakları, demokrasi, kültürel ve dinsel çeşitlilik ilkelerini kapsamaması gerektiği vurgulanmıştır. Tüm bunların üye devlet hükümetleri ile işgücü piyasası örgütleriyle iş birliği halinde oluşturulacak eğitim politikası çerçevesinde yapılması ve bu doğrultuda özel kurslar düzenlenmesi gerektiği öneriler arasında yer almıştır.

İrkçılık ve yabancı düşmanlığı bağlamında son derece önemli olan iş gücü piyasası açısından tespitlerin ve önerilerin yer alması bu raporun dikkat çeken unsurudur. Nitekim göçmenlerin ve diğer uyrukların, çoğunluk nüfusu tarafından istenmemesinin en büyük nedenlerinden birisi olarak işsizliğin sebebi oldukları düşüncesinin hakimiyeti ve bunun sıklıkla propaganda malzemesi olarak kullanılabilmesi, bu konuda çok çeşitli tedbirler alınmasını ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinin olmazsa olmazı haline getirmektedir.

Raporda işgücü piyasası örgütlerinin işyerlerinde ırk, milliyet ve din temelinde her türlü ayrımcılığı yasaklayan hükümler içeren toplu sözleşmeler yapması tavsiye edilmektedir. Toplu sözleşmelerin azınlıklardan aktif işe alım için programlar oluşturması ile üye devletlerin ırk ayrımcılığı vakaları için gerekli şikayet prosedürlerini belirleme konusunda girişimde bulunması da bu konuda yapılan diğer tavsiyelerdir.

Komisyon, raporda göç alan ülkelerin önemli bir sorununa özellikle dikkat çekmektedir. Nitekim göç alan bölgelerde çoğunluk ve etnik azınlık okullarının gelişmesinin değerlendirildiği raporda, bu bölgelerde yaşayanların ikamet edilen ülkenin dil ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmadığına dikkat çekilmektedir. Zor bölgeler olarak adlandırılan bölgelerin sorunlarının genellikle işsizlikle bağlantılı olduğu ise altı çizilen diğer bir husustur.

Oluşan keskin ayrımlarla birlikte farklılıkların da keskinleştiği bir gerçektir. Bu tür bölgelerde marjinalleşme eğilimi eğitimsizlikle beraber artmakta ve sosyal problemler daha da belirginleşebilmektedir. Bununla birlikte bireyler keskin sınırlarla ayrıldıkları yerleşik bölge halkına, sahip oldukları imkansızlıklarla birlikte düşmanlık duygusu geliştirebilmektedirler. Tüm bunların öncelikli sebebi, oluşan keskin ayrımlarla birlikte sosyal kaynaşmanın olamayışı ve neticede insanların birbirlerini gerektiği gibi tanıyıp değerlendirememesi olmaktadır. Ayrıca bu keskin sınırlar yabancı olan grubun daha eğitimsiz ve iş gücü piyasasından izole olması sonucunu beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda raporda zor bölgeler sorunu olan üye ülkelerin eğitim öncelikli politikalar belirlemeleri gerektiği vurgulanmış ve konut ile kamu standardını iyileştirmek açısından tedbirler alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Bilgi, İletişim ve Medya Alt Komitesi ise raporda ana öneri olarak ırkçılık ve yabancı düşmanlığı üzerine bir Avrupa Gözlemevi kurulmasını değerlendirmiştir. Bilgi ve araştırma alanlarındaki faaliyetlerine dayanarak gözlemevi, gerektiğinde Topluluk tavsiyeleri için temel oluşturabilecek, Topluluk kurumlarına bilgi ve adres önerileri sunacaktır. Komite yabancı ile göçmenlerin şikayet ve önerileri için yardım hatları kurulmasını da tavsiye etmiştir. Birlik vatandaşlarının hoşgörüsüzlüğü azaltmaya yönelik girişimler hakkında bilgilendirildiği, AB çapında filmler vb. yayınlar ile posterler hazırlanmalıdır. Reklamcılığın Avrupa'nın çok kültürlü tüketici yapısını yansıtamadığına dikkat çeken Komite raporunda, azınlıklar ve göçmenlerin dengeli ve gerçekçi görünümünü tasvir etmek için Avrupa reklam birlikleri oluşturulması önerilmiştir. Ayrıca reklamcılıkta ırkçı ve etnik olarak aşağılayıcı kalıp yargılardan kaçınılması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Medyanın kitleler üzerindeki büyük etkisi göz önünde bulundurularak TV, radyo ve gazete derneklerinin; azınlıkların kabulü ve hoşgörünün teşvik edilmesi üzerine eğitim

programlarına ağırlık vermesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Yayıncıların komşu ülkelerde editörlük ofisleriyle birlikte düzenli olarak gazetecilerin değişimini dikkate almasının gerektiği vurgulanırken, bu tür iki kültürlü toplantıların medyanın çarpan etkisi nedeniyle özel bir değere sahip olduğu belirtilmiştir. Etnik azınlıkların tüm medya alanında ciddi şekilde az temsil edildiği tespitini yapan Komite TV, radyo ve basın çok kültürlülüğü benimsemesi ve gerçekleri yansıtan yaklaşım sergilemesinin önemine dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda bu alanda kötü örneklere yaptırım uygulanırken iyi örneklere ise medya ödülü verilmelidir.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığı ile mücadele açısından son derece önemli bir alan olan polis ve adalet konularında da tespitlerde bulunmak üzere bir alt komite raporu söz konusu raporda yer almıştır. Söz konusu raporda herhangi bir üye devlette yasanın adil ve tarafsız bir şekilde uygulanmasının ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinde önemli bir gereklilik olduğunun altı çizilmiştir. Mücadelede polis ve adalet kurumlarının kilit rolde olduğu vurgulanmış ve üye devletlerin polis servisinin politikalarını doğru uyguladığından emin olmak için de düzenlemeleri artırmaları gerektiği vurgulanmıştır.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığı ile mücadele bağlamında düzenlenen yasalar kadar bu yasaların doğru bir şekilde uygulanması da bir o kadar önem arz etmektedir. Nitekim yasalar ne kadar adil düzenlemeler getirmiş olsa da uygulayıcıların bunları gerçekten adil bir şekilde uygulamaya geçirme niyetinde olmaları gerekmektedir. Gerçekten de özellikle polis teşkilatında var olabilen “gizli ırkçılık” emniyet mensuplarının olayları örtbas etmesiyle sonuçlanabilmektedir. Olaylar alenen ırkçı nitelikte dahi olsa farklı bir suç isnat edilebilmektedir. Örneğin ırkçı bir saldırı polis tarafından hırsızlık iddiasıyla kayıtlara geçirilebilmektedir.

Bu doğrultuda raporda polis memurlarının eğitimi, polislerin arasındaki ırkçı tutumlarla mücadele ile programların başarısını izleme ve değerlendirme mekanizmalarının oluşturulmasının söz konusu mücadele açısından son derece önemli olduğu vurgulanmıştır.

İstihdam alanında ayrımcılığı önleyecek önlemler alınması tavsiyesiyle komite; ayrımcılık yapıldığının kanıtlandığı durumlarda mahkemelerin, işverenlerin mağdurlara tazminat ödemelerini talep edebilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Bu alanda da etkin kayıt tutma ve izlemenin önemli olduğu vurgulanmıştır. İrkçilik ve yabancı

düşmanlığının yükselişinin, işsizliğin yükselişiyle bağlantılı olduğu tespiti yapılmıştır. Entegrasyonun yerli unsurlarla diğerleri arasındaki tansiyonu düşürebileceğinden hareketle, istihdamın da sosyalleşme yoluyla entegrasyonu sağlamak için ana araçlardan birisi olduğuna dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte yabancıların istihdamının üye ülkeler açısından da faydasına vurgu yapılmıştır. Nitekim yerli nüfusun yaşlandığı gerçeğinden hareketle, diğer nüfusun istihdamda yer alması ve entegrasyonun faydalı olduğu vurgulanmıştır.

Yerli olmayan unsurların mesleki eğitime önem verilmesi gibi diğer başka önerilerin de yer aldığı komite raporunda; hareket özgürlüğüyle ilgili olarak da bir üye devlet topraklarında yasal olarak ikamet eden ve statüsünü kanıtlayan bir belgeye sahip olan ancak Avrupa Birliği üyesi olmayan vatandaşlara, Birlik içinde hareket özgürlüğü tanınması tavsiye edilmiştir. Aynı şekilde yasal olarak ikamet eden, çalışmakta olan ve statüsünü kanıtlayan bir belgeye sahip olan AB üyesi olmayan vatandaşlara yönelik çalışmalarla ilgili faaliyetler için Birlik bünyesinde bir işçi olarak seyahat etme hakkı tanınması önerilmiştir. Ayrıca üye devletlerden birinin topraklarında kalıcı olarak ikamet eden Birlik üyesi olmayan vatandaşlara da hareket özgürlüğü tanınması diğer bir tavsiyedir.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığı tezahürlerine karşı ulusal mevzuatlar ile Avrupa Birliği yasal mevzuatının, polis ve yargı sistemleri açısından yasal bir çerçeve oluşturmasının önemine vurgu yapılmıştır. Nitekim daha önce de belirtildiği gibi sınırlı yetki ilkesi bu hususta ancak bu şekilde bir iş birliği ile aşılabilecektir. Üye devletlerin sorunla ilgili problemler ile tecrübelerini paylaşmasının önemi vurgulanmıştır. Bununla birlikte Komite, üye devletlerin yasalarında açıkça yer almayan çeşitli konuların tespit edilerek, polis ve yargı iş birliğini daha etkili hale getirmek açısından bu konuların ulusal mevzuata dahil edilme potansiyelinde görülmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Ulusal mevzuata dahil edilme potansiyelinde görülecek hususların da hedeflemesi gereken amaçlar sıralanmıştır. Bu doğrultuda ırksal nefrete tahrik açıkça Ceza hukukuna dahil edilmelidir. Ceza hukukunda, etnik azınlıkların güvenliğini tehdit ettiği yerlerde ırkçı faaliyetlerin kayıt altına alınarak frenlenmesi yasa ile mümkün olmalıdır. Holocaust inkarı ile insanlığa karşı diğer suçların önemsizleştirilmesi hususlarında cezalar artırılmalıdır. İrkçi nefreti körükleyen gösteriler, yayınlar ve diğer kamuoyu açıklamaları yasaklanmalıdır. İrkçi materyallerin kontrolü ile her türden yayınlar konusunda ulusal

mevzuat uyumlaştırılmalıdır. Birlik içinde bu tür malzemelerin sınır ötesi dağılımını kontrol etmek için özel adımlar atılmalıdır.

İrkçılığa karşı mücadele edecek bir programın güvenilirliğinin, polis kuvvetlerinin etkinliğine bağlı olduğunun belirtildiği raporda bu doğrultuda polisin toplumdaki tüm gruplarla etkileşime girmesi gerektiği ifade edilmiştir. Polis yasayı temsil eder, tüm insanların kanuna saygılı olmasını sağlarken aynı zamanda eşit muameleyi garanti etmelidir.

Eşit muamele açısından polis kadar mevzuat da önemlidir. Nitekim yasayla garanti altına alınmamış bir eşitliğin varlığından söz etmek mümkün değildir. Bu konuya da dikkat çekilen raporda, ayrımcılık ile mücadele mevzuatının kapsamlı olduğu ve yıllar önce ortaya konduğu ülkelerde dahi mevzuat ile uygulama arası boşluğun söz konusu olabildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte mahkemeye intikal eden az sayıda ırksal ayrımcılık şikayetinin, ancak konunun ülkelerdeki polis ve savcılık birimleri tarafından ciddi şekilde ele alınmamasıyla açıklanabileceğine dikkat çekilmektedir.

İrksal saldırı ve ırkçı suçların genel olarak başka suçlarmış gibi kayıtlara geçirilebilmesi söz konusu olabilmektedir. Bunun sebebi polis teşkilatındaki gizli ırkçılık eğilimi olabildiği gibi şikayetin kanıtlanamaması da olabilmektedir. Nitekim bu tür suçlarda tanıklık edecek kişilerin de buna ikna edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda raporda, ırksal nefret davalarında tanık korumasının sağlanması tavsiyesi yer almıştır.

Komite ayrıca polisin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesindeki kilit rolünü oynaması açısından belirli prensipler dahilinde hareket etmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Komite ayrıca polis, mahkeme ve ilgili makamlar arasındaki yakın koordinasyonun gerekliliğine, şikayetlerin azami ölçüde dikkatle ele alınmasına ve raporlamanın önemine vurgu yapmıştır. Komite ayrıca polisin, toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunma görevini de açıkça üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Polis memurlarının bir soruşturma yürütürken ya da bir tutuklama esnasında cilt rengi nedeniyle önyargılı davranabildiklerini gösteren araştırmalara istinaden Komite, ırkçı sempatileri gösteren ve ırkçılık yapan polis teşkilatı üyelerinin disiplin cezası almasını ya da görevden uzaklaştırılmasını uygun bulmuş ve tavsiye etmiştir. Bu doğrultuda ırkçı polis davranışlarıyla ilgili şikayetler açık, bağımsız, erişilebilir ve hızlı bir şekilde ele alınmalıdır. Ayrıca etnik azınlıkların, büyük ölçüde polis teşkilatında

temsil edilmediği tespitinin yer aldığı raporda polis teşkilatının örnek olması gerektiği ve dolayısıyla çeşitli etnik grupların temsiline yansıtması gerektiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda polis teşkilatlarına kabul, uyrukluğa değil fakat yasal ikametlere dayandırılmalıdır.

Rapor, Adalet ve İçişleri Konseyi bakanlarının AB üye ülkelerinin konuyla ilgili yasal düzenlemelerini uyumlaştırması konusunda adım atması gerektiğinin altını çizmiştir. Bununla birlikte polis ile adli sistemler arasında iş birliğinin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bakanların bu konuda önerilen politikalar doğrultusunda gelişme sağlanıp sağlanmadığını araştırmak üzere, kurulacak bir gözlemevinin hazırlayacağı raporları her yıl incelemesi önerilmiştir. Bu konuyla ilgili projelerin AB tarafından fonlanması ve Europol'ün (Avrupa Polis Ofisi) yetki alanının uluslararası organize ırkçılık ve yabancı düşmanlığına dair suçlara yönelik olarak genişletilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Ayrıca ırk ayrımcılığıyla mücadelede Topluluğa açıkça yetki veren antlaşma değişikliği yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. İstihdam alanında ayrımcılığın yasaklanması konusunda ortak yasal düzenlemeler oluşturularak, üye ülkelerde ırkçı nefreti teşvik eden eylemlere karşı cezai yetkilerin verilmesi hususu vurgulanmıştır.

4.1.5. Avrupa Eğitim Sistemine Yapılan İlk Atf ve 1995 Tarihli Konsey İlke Kararları

Badawi, “Afrika'nın Unutulmuş Krallığı” adlı makalesinde (BBC Türkçe 03.07.2017) günümüz Sudan topraklarında varlık göstermiş olan Kush Krallığı'nın, dönemini oldukça fazla etkilemiş olan bir süper güç olduğundan bahsetmektedir. Bununla birlikte antik çağın dört büyük medeniyetinden birisi olan Aksum Krallığı'nın da Afrika topraklarında yer aldığına dikkat çeken Badawi, Afrika'nın tarihinin sömürgecilik döneminden itibaren başlatıldığını ve genel olarak Afrikalıların kölelik ve sömürgecilik dönemi öncesi tarihlerini bilmediğini belirtmektedir (BBC Türkçe, 03.07.2017)

Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesi konusunda Birlik ülkelerine, gerek Birliğin kendi bünyesinde oluşturulan kurumların gerekse uluslararası örgütlerin tavsiyeleriyle, sömürgecilik tarihinin objektif bir anlatımla aktarılması tavsiye edilmektedir. Bu doğrultuda ortak anlatıma dayalı objektif bir tarih dersinin ortak eğitim müfredatında yer alması, Avrupa Birliği ülkelerinin ırkçılık ve

yabancı düşmanlığı mücadelesinde önemli bir husustur. Bununla birlikte Avrupa Birliği'nde eğitim ve öğretim politikaları temel olarak ulusal düzeyde belirlenmektedir. Birliğin bu konudaki rolü sadece üye ülkeler arasında iş birliğini güçlendirmek adına destekleyici olmaktadır www.ab.gov.tr (08.01.2018).

Sömürgecilik öncesi Afrika tarihi ile sömürgecilik dönemi gelişmelerinin ortak bir eğitim politikasıyla anlatımı, gerek PAD/BE'nin kişisel gelişimleri ile özgüvenlerinin gelişimi gerekse yerli Avrupalı beyaz nüfusun siyahların Avrupa'da varlık nedenlerini öğrenmeleri açısından oldukça önemlidir. Nitekim Afrika kökenlilerin Avrupa tarihine olan katkılarını bilmek Avrupalı yerli nüfusun da PAD/BE'ye saygı duyarak eşit şartlarda büyümelerini sağlayacaktır. Bununla birlikte Emekli bir sosyolog ve Amsterdam Anne Frank Vakfı eğitim tasarımcısı Dries van der Vlerk tarihçilerin Hollanda tarihi hakkında değiştirilmesi oldukça zor olan özel bir düşünce tarzı geliştirdiklerini belirtmektedir. Vlerk'e göre "bir eurosantrik periyottan diğerine geçen bir kronoloji oluşturulmuş ve bunu değiştirmek neredeyse olanaksız. Örneğin Araplar Avrupa'yı büyük ölçüde etkilemiş ancak insanlar bunu duymak istemiyor" (Lin vd, 2013: 4). Bununla birlikte Avrupa Birliği 1995 yılında yayınladığı ikinci ilke kararında tarih eğitiminin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesindeki önemine atıf yapmıştır.

Konsey 5 Ekim 1995 tarihinde yayınladığı ilke kararında <http://eur-lex.europa.eu/> (13.03.2018) istihdam ve sosyal işler alanında ırkçılık ve yabancı düşmanlığına dikkat çekmiştir. Son yıllarda üye devletlerin bireyler için temel hakları güvence altına almaları ile entegrasyon politikaları doğrultusundaki ilerlemelere rağmen Avrupa Birliği içindeki ırkçılık ve yabancı düşmanlığının devam etmekte olduğunun altını çizmiştir. Mevcut işsizliğin ekonomik sorunların artmasına neden olurken aynı zamanda Birlikteki milyonlarca insanı da ekonomik, sosyal ve politik hayata onurlu bir şekilde katılım noktasında dışladığına vurgu yapmıştır. Söz konusu dışlamanın ırkçılık ve yabancı düşmanlığını pekiştirdiğine de dikkat çekilmiştir.

Bu doğrultuda Konsey, özellikle istihdam ve sosyal işler alanında ırkçılık ve yabancı düşmanlığının tüm biçimlerini, bireysel hakların açık ihlallerini ve dini hoşgörüsüzlüğü şiddetle kınamıştır. Ayrıca Konsey, Avrupa Parlamentosu tarafından bir kaç Avrupa ülkesinde ırkçı şiddet eylemlerinin artışı ile bazı ülkelerde seçim amaçları için yabancı düşmanlığını kışkırtma doğrultusundaki propagandaların artışıyla ilgili dile

getirilen endişelere dikkat çekmiştir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı ortak mücadeleye bir katkı olarak sosyal politika alanında, Birlik ve üye devlet düzeyindeki ayrımcılık yapmama ve fırsat eşitliği ilkelerine dayanan politikaları uygulamaya koymanın büyük önemine dikkat çekmiştir.

Üye devletlerin ulusal yasaları uyarınca ırk veya din ayrımcılığına, şiddete veya şiddet, nefret ve suça teşvik konusunda çalışmalara dikkat çeken Konsey; söz konusu fiillerle mücadele için üye devletlerde adli ve idari uygulamaları değerlendirdiklerine vurgu yapmıştır. Konsey bu alanda iş birliğini, özellikle de ırkçı malzemenin kontrolüne ve her halukarda sınır ötesi yayılımına karşı uluslararası iş birliğini geliştirme çabasında olduklarının altını çizmiştir.

Bu doğrultuda Konsey ilke kararında ortak hedefleri sıralamıştır. Irk, din, renk, ulusal ya da etnik köken temelinde her türlü ayrımcılığa karşı kişilerin korunmasını garanti etmek ilk hedeftir. Bununla birlikte üye devletlerde yasal olarak ikamet eden kişilerin entegrasyonunun önemli bir aracı olarak, istihdam ve mesleki eğitimin teşvik edilmesi diğer bir amaçtır. Aynı şekilde her üye devlette yasal olarak ikamet eden işçilere karşı her türlü ayrımcılıkla mücadele etmek; özellikle kadınlar, gençler ve çocuklar olmak üzere ayrımcılığa karşı en savunmasız gruplar için eşit fırsatların sağlanmasına olanak tanımak da hedefler arasında yer almıştır. Demokratik ilkelere ve insan haklarına bağlılığı artırmak, gençler ve Avrupa'daki genel halk arasında kültürel ve dini çeşitlilik ilkelerini teşvik etmek amaçlar arasındadır. Bununla birlikte sosyal uyumu artırma amaçlı düzenlemeler ve çalışma metotları konusunda üye devletlerin deneyimlerinin alışverişini sağlamak ve iş birliğini teşvik etmek de ortak amaçlar olarak belirlenmiştir.

Konsey, belirlenen hedefler doğrultusunda üye devletlerin çeşitli tedbirler alması çağrısında bulunmuştur. Bu doğrultuda ırk ayrımcılığının tüm biçimlerine karşı mücadele ile ilgili uluslararası belgelerin imzalanması istenmiştir. Öğretim sistemlerinde, mesleki eğitim kurumlarında, eğitmen yetiştirme kurumlarında kamu çalışanları ve şirket yöneticileri için eğitim programlarında çeşitliliğe ve insanların eşitliğine, hoşgörü ruhuna saygı duyulması hususunda ilerleme sağlanmasının beklendiği vurgulanmıştır. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede demokratik yollarla örgütlenmiş kurumları desteklemek ve medya çalışanları için iyi davranış kurallarının düzenlenmesi, üye devletlerin alması gereken tedbirler olarak sıralanmıştır.

Konsey'in 23 Ekim 1995 tarihli ikinci ilke kararında <http://eur-lex.europa.eu/> (01.04.2018) eğitim ve öğretimin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesindeki büyük önemine vurgu yapılmıştır. Bu ilke kararının asıl önemi ise tarih öğretiminin önemine vurgu yapılmasıdır. Özellikle tarih öğretiminin geliştirilmesinin, Avrupa kültürel çeşitliliğinin farkındalığını artırabileceği ve kalıplaşmış yargıları ortadan kaldıracabileceği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda tüm çocukların, ebeveyn durumlarına bakılmaksızın, temel eğitim haklarının olduğunun altı çizilmiştir. Çeşitliliğin kökenlerinin anlaşılması ile tüm nesillerin bilinçli ve saygılı birer birey olarak yetişmesi ancak eğitimle mümkündür. Bu bilincin yerleşmesi için ise asıl olan, temel eğitim ile tüm çeşitliliğin birer zenginlik olarak kaynaştırılmasıdır.

İlke kararında Avrupa Birliği'nin politik, kültürel ve dilsel olarak çoğulcu özelliğinin, çeşitliliğin değerini vurgulamaya yardımcı olduğu belirtilmiştir. İlke kararı böylece gerek eğitim çevrelerinde gerekse politik ve sosyal alanda, çoğulculuğun Avrupa'yı zenginleştiren bir faktör ve Avrupa'nın ayırt edici işareti olarak görüldüğüne de dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda tek tip üstün Avrupalı fikrinin aşılına çalışılması ve kültürel kaynaşmanın zenginlik olarak vurgulanması, ırkçılıkla mücadele bağlamında etkin bir adım olmuştur.

Kaliteli bir eğitim sisteminin önemli bir amacının da fırsat eşitliğini teşvik etmek olduğu vurgulanmıştır. Kararda çoğulcu bir toplumda eğitim sistemlerinin kalitesinin bir ölçüsünün, eğitim sistemlerinin öğrencilerin sosyal entegrasyonunu kolaylaştırma becerisi olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda ve bu amaçla özellikle tarih ve dil öğretimi olmak üzere, çok kültürlü bir toplumun doğasının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilecek eğitim alanlarının güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

İrkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele açısından öğretmenlerin önemine dikkat çeken ilke kararı, eğitim ile mevcut ve gelecekteki öğretmenlerin eğitimi ve gelişmelerinin üye devletler arasındaki iş birliği açısından önemli bir alan olduğuna vurgu yapmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerin erken yaşlardan itibaren davranışlarının şekillenmesinde sahip olduğu öneme dikkat çekilmiştir. Farklı sosyal ve kültürel geçmişe sahip çocuklara öğretim vermenin getirmiş olduğu zorlukların altı çizilmiştir. Bu durumun, öğretmenlerin önemini artırdığı ve öğretmenlere yönelik bir mesleki talep oluşturduğunun altı çizilmiştir.

İlke kararı, sorunun kökenine inme bağlamında önemli noktalara dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda gerek ayrımcılık mücadelesinde eğitimin iki taraf açısından önemi gerekse eğitim alanlarındaki ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda önemli hususlar mercek altına alınmıştır. İrkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede şüphesiz atılması gereken ilk adım ayrımcılıktan uzak demokratik zihinlerin inşasıdır. Bununla birlikte ilke kararı okullarda mevcut olabilen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından okul yönetimlerinin yapması gerekenleri de belirtmiştir.

Farklı kültürlerin kabulü ve diğer kültürlere saygıyı geliştirme açısından önemli bir rol oynadığı kabul edilen okul yönetimlerinin, problemleri çözmede tek başlarına yeterli olamayacaklarına dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda ilke kararına göre eğitim kurumları özellikle de okullar; ebeveyn temsilcileri, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki iş birliğini geliştirmelidir. Bunun için eğitim kurumları; çeşitli okul aktiviteleriyle eğitim kalitesini artırarak, okulların farklı köken aileleri için bir buluşma noktası olmasını sağlamalıdır.

Tüm bu tespitlerin ardından Konsey, bu doğrultuda üye ülke devletlerini tespit edilen belli hususların yerine getirilmesi hususunda davet etmiştir. Buna göre üye devletler; tüm çocukların kendi potansiyellerini ortaya koymalarını ve toplumda bir rol oynamalarını sağlamak için, eğitim kalitesinin sağlanmasını teşvik etmelidirler. Ayrıca eğitim sistemlerinin esnekliğini artırarak, karmaşık durumlara cevap verilebilmesini sağlamalı ve müfredatta çoğulculuğu desteklemelidirler. Barış, demokrasi, kültürlerarası saygı ve eşitlik, hoşgörü, iş birliği gibi kavramların gelişimine katkı sağlayacak eğitim ve müfredat yeniliklerini teşvik etmelidirler. Okullar ve okulların yerel toplulukları arasında iş birliğini teşvik eden girişimleri de desteklemelidirler.

Bununla birlikte Konsey, Komisyon'u ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede Avrupa eğitim sistemlerinin katkısı ve farklı etnik, kültürel ve dini geçmişlere sahip insanların entegrasyonu hakkında bilgi toplayarak ve dağıtarak deneyim alışverişine yardımcı olmaya davet etmiştir. Ayrıca eğitim alanında ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede uygun iş birliğinin, Topluluk ve uluslararası örgütler ve özellikle de Avrupa Konseyi arasında gerçekleştirilmesini sağlamaya çağırmıştır. Konsey, Komisyon'u ayrıca ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı mücadelede tüm Topluluk programlarının arasında uyum sağlamaya davet etmiştir.

4.1.6. Etkili Bir Ceza Sistemi Vurgusu ve 1995 Tarihli Komisyon Bildirisi

Avrupa Birliği Komisyonu 13 Aralık 1995 tarihinde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına İlişkin Bildiri Archieve of European Integration, (1995; 653) yayınlamıştır. Irkçılık, yabancı düşmanlığı ve antisemitizmin varlığının büyük bir meydan okuma olarak tanımlandığı bildiri de, sorunun kesin ölçekte tanımlanması zor olsa da bu sorunu göz ardı etmenin imkansız olduğu vurgulanmıştır.

Bildirinin amaçları arasında, öncelikle savunmasız gruplar için kamu hizmetlerinin erişilebilirliğini ve kalitesini artıracak modeller geliştirmek hedefi yer almıştır. Bununla birlikte bu grupların güçlendirilmesi ve katılımlarının teşvik edilmesi için Topluluk temelinde yaklaşımlar geliştirmek, eğitim sunumunu iyileştirmek ve istihdamı artırmak da amaçlar arasında yer almıştır. Ayrıca üye devletlerin özel koşulları ve yasal sistemleri göz önünde bulundurularak, bu amaçların gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Sorunla mücadelenin, ilgili tüm tarafların iş birliğini gerektirdiğinin vurgulandığı bildiri de, bunun dışında diğer bazı rehber ilkeler de belirtilmiştir. Irkçılıkla mücadele stratejisinin temel amacının “önlemek” olduğu ve önceliklerin, iş birliği temelinde belirlenmesi gerektiği de diğer rehber ilkeler olarak sıralanmıştır.

Avrupa çapında sivil toplum kuruluşlarının ırkçılığa karşı mücadelenin ön saflarında yer aldığına dikkat çekilerek, bu tür kuruluşlar arasında daha yakın işbirliği sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Göçmenler ve etnik azınlıkların genel olarak ırkçılığın ve ayrımcılığın temel hedefinde olduklarının altı çizilmiştir. Bu grupların topluma sağlayabileceği olumlu katkının daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla Komisyon’un, göçmen ve etnik azınlıkların Avrupa toplumuna katkıları üzerine bir çalışma başlatacağı vurgulanmıştır.

Medyanın ırkçılığı önleme ve ırkçılıkla mücadele konusunda önemli bir role sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda medya alanında standartların yükseltilmesi çabalarının destekleneceği açıklanmıştır. Bu yönde eğitim kurumlarının gazetecilere verecekleri eğitim gibi faaliyetler desteklenecektir. Ayrıca ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadelede medyanın çabalarına destek olunacaktır.

Irkçı önyargılarla mücadelede eğitimin anahtar rolüne dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda çoğu insanın ırkçı önyargılarının farkında olmadıklarının altı çizilmiştir. Komisyon’un göçmen ve etnik azınlık çocuklarının eğitimlerinin teşvik edilmesi

doğrultusunda faaliyette bulunacağına dikkat çekilmiştir. Ayrıca tüm öğrenciler için kültürlerarası eğitimin desteklenmesi doğrultusunda faaliyetler yürütecektir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri ile ırkçılık ve ayrımcılığa karşı mücadelede deneyim kazanmalarının önemi vurgulanmıştır. Bununla birlikte göçmen ve etnik azınlık kökenli gençlerin öğretmenlik mesleğine erişimlerini geliştirmek için politikalar geliştirileceği de beyan edilmiştir. Göçmen toplulukların konuştukları dillerin öğretilmesine destek sağlamak ve eğitimin ırkçılığa karşı mücadeleye katkısını güçlendirmek için eğitim materyalleri geliştirmeyi amaçlayan projelerin desteklenmesi gibi hedefler de belirlenmiştir.

Bildiride, ayrımcılıkla mücadele açısından bir Avrupa Polis Eğitim Stratejisinin geliştirilmesi gereği de ele alınmıştır. Bildiride ayrıca polise kamu güveninin sağlanacağı bir eğitimin verilmesi gereği vurgulanmıştır. Adli iş birliğinin geliştirilmesinin en etkili yolu olarak ulusal mevzuatların uyumlaştırılmasının önemi vurgulanmıştır. Dolayısıyla ırkçılığa karşı etkili bir ceza sisteminin oluşturulabilmesi için ulusal yasaların uyumlu hale getirilmesi öngörülmüştür.

4.1.7. Yargısal İşbirliğini Sağlama Konusunda İlk Adım: ırkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Ortak Eylem

Avrupa Birliği Antlaşması'ndan cezai konularda adli iş birliğine yönelik ortak eylem yayınlama yetkisini alan AB Konseyi, 15 Temmuz 1996 tarihinde bir Ortak Eylem yayınlamıştır. Hükümetler arası nitelikte ve üye devletleri bağlayıcı karakterli olan ortak eylemle Konsey; ırkçılık ve yabancı düşmanlığına ilişkin suçlarla ilgili olarak, yargısal iş birliğini sağlama konusunda üye ülkeleri sorumlu tutmuştur (Yılmaz, 2008: 140).

Üye devletleri bağlayıcı nitelikte oluşuyla, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinde oldukça önemli bir niteliğe sahip olan ırkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Ortak Eylem¹⁴ www.europarl.europa.eu (09.04.2018) mücadelede son derece önemli bir unsur da bünyesine katmıştır. ırkçılık ve yabancı düşmanlığına dayalı suçların faillerinin; ırkçı ve yabancı düşmanı faaliyetlerinin, farklı devletlerde farklı olarak sınıflandırılmasından yararlanmalarının engellenmesi hüküm altına

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. www.abgm.adalet.gov.tr (09.04.2018).

alınmıştır. Bu doğrultuda faillerin ceza yargılamasından ve cezalandırılmaktan kaçmak amacıyla bir ülkeden diğerine geçmelerinin engellenmesi için devletler arasında iş birliğinin kabul edildiği vurgulandıktan sonra ortak eylem çerçevesinde cezalandırılacak eylemler sıralanmıştır.

Cezalandırılacak eylemlerden ilki renk, ırk, din, ulusal ya da etnik kökenle ilişkili olarak bir grup üyesi ya da grup üyeleriyle ilgili olarak ayrımcılık, şiddet ya da ırksal düşmanlığı alenen kışkırtma olarak belirtilmiştir. Irkçı ya da yabancı düşmanlığı güdülerle işlenen, insanlığa karşı suçlara ve insan hakları ihlallerine alenen göz yummak da diğer bir suç tipi olarak sıralanmıştır. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ifadelerini içeren resim ve diğer materyallerin kamuya açıklanması ve dağıtımı ile ayrımcılık, şiddet ve ırkçı, etnik veya dinsel nefret içeren grup, örgüt veya dernek faaliyetlerine katılım da cezalandırılacak suçlar arasında yer almıştır.

Bu sıralanan suçlara yönelik soruşturma ve yargılamalarda, her üye devletin belirlenen alanlarda iş birliğini geliştirmesi ve uygun önlemleri alması gerekmektedir. Buna göre kamuya yayılma amaçlı ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ifadelerini içeren resim veya diğer materyallerin ele geçirilmesi durumunda, iş birliği yapılacak ve uygun önlemler alınacaktır. Ayrıca ortak eylemde cezalandırılacak suçlar olarak sıralanan davranış türlerinin karşılıklı adli yardım taleplerine uymayı reddetmeyi haklı kılan siyasi suçlar olarak görülmemesi gerektiğini tüm devletler kabul edeceklerdir. Bununla birlikte üye devletler; diğer bir üye devlette ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ifadelerini taşıyan materyallerin saklandığı durumlarda, üye devletin kendi kanunlarına uygun olarak el koyma ve yasal işlemlere başlaması için bu üye devlete bilgi sağlayacaklardır. Ayrıca ırkçılık ve yabancı düşmanlığı kapsamında cezalandırılacak suçlara yönelik soruşturma ve yargılamalarda, yararlı olabilecek her türlü bilginin toplanıp değiştirilmesinden sorumlu olacak irtibat noktalarının her üye devlette kurulması da ortak eylemle karar altına alınmıştır.

4.1.8. Irkçılığa Karşı Avrupa Yılı İlke Kararı ile Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi'nin Kuruluşu

Avrupa Birliği Konseyi 1997 yılını Irkçılığa Karşı Avrupa Yılı olarak ilan eden ilke kararını <http://eur-lex.europa.eu/> (15.04.2018) 23 Temmuz 1996 yılında belirlerken ırkçılık, yabancı düşmanlığı ile antisemitizmin temel haklar ile Topluluğun ekonomik ve

sosyal uyumuna yönelik tehdidini vurgulamayı amaçlamıştır. Bununla birlikte ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve antisemitizm ile mücadele için gerekli tedbirleri teşvik etmeyi, bu hususta mücadele konusunda yapılabilecekleri istişare etmeyi, iyi uygulamalar ve etkili stratejilere yönelik bilgi ve deneyim alışverişini teşvik etmeyi ve ulusal düzeyde özellikle istihdam, eğitim ve barınma alanlarında uygulanan entegrasyon politikalarının bilinmesini sağlamayı hedeflemiştir.

İrkçılığa Karşı Avrupa Yılı etkinlikleri kapsamında Avrupa’da ırkçılıkla mücadele amaçlı sivil toplum kuruluşu olan İrkçılığa Karşı Avrupa Ağı (European Network Against Racism-ENAR) kurulmuştur. ENAR yayınladığı raporlar ve lobi faaliyetleri aracılığıyla ırkçılıkla mücadele konusunda Avrupa Birliği karar alma sürecini etkileme amacı taşımaktadır (Yılmaz, 2008: 144). Daha önce ırkçılık ve yabancı düşmanlığı çerçevesinde yapılmış olanlara fazladan bir şey kazandırdığı yaptırım gücü eksikliği nedeniyle söylenemeyecek olan bu ilke kararının, belki de en önemli etkisi ENAR’ın kurulmuş olmasıdır. Nitekim sivil toplum örgütlerinin bu konudaki faaliyetleri yadsınmadığı gibi ENAR alanıyla ilgili oldukça kapsamlı raporlar yayınlamaktadır.

2 Haziran 1997 tarihli Konsey Tüzüğü ile <http://eur-lex.europa.eu> (15.04.2018) kurulan Avrupa İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia-EUMC) Birlik bünyesinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele açısından önemli bir adım olmuştur. Merkezin görevi söz konusu tüzükte ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile anti-semitizm olgularının ve tezahürlerinin kapsamını ve gelişimini incelemek, bunların neden, sonuç ve etkilerini analiz etmek ve bu doğrultuda iyi uygulama örneklerini incelemek olarak tespit edilmiştir. Bu amaçlar için araştırma merkezleri, üye devletler, Topluluk kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar tarafından kendine iletilen bilgileri kaydedip analiz etmek ve bu doğrultuda bir bilgi ağı tesis etmek de diğer görevleridir. Merkez ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ekseninde Topluluk içindeki kişilerin serbest dolaşımı, medya ve diğer iletişim araçları, eğitim, gençlik, istihdam dahil sosyal politika ve kültür alanlarında çalışmalar yapmakla yükümlüdür.

Tüzel kişiliğe sahip olan Merkezin, üye devletlerdeki örgütlerle veya ırkçılık ve yabancı düşmanlığı alanında yetkili uluslararası kuruluşlar, hükümet veya sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği esasına dayalı olarak çalışması kabul edilmiştir. Bununla birlikte

Tüzükte, Merkezin çalışma esaslarına bir istisna getirilmiştir. Buna göre üye devletler, ulusal mevzuatları uyarınca gizli olarak sınıflandırılan bilgileri sağlama yükümlülüğü altında değildirler. Bu istisna yoruma ve ötesinde suiistimale açık bir maddedir. Nitekim ırkçılık ve yabancı düşmanlığı vakaları genel olarak ispatlanması zor ve üstü kapatılabilen olaylardan oluşurken, diğer ülkelerin hakemliğine gidilirken hiçbir ayrıntının atlanmadan aktarıldığı olaylar iyi analiz edilebilecektir. Dolayısıyla bu madde bir ülkenin bazı suçların üstünü örtebilmesine de kapı aralayabilecek niteliktedir.

Merkez 1 Mart 2007 tarihinde Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansını kuran 168/2007 Sayılı Tüzükle yürürlükten kalkmıştır.

4.2. Amsterdam Antlaşması Sonrası AB Politika ve Düzenlemeleri

1997 yılında imzalanarak 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, Avrupa Birliği'nin yetkisine bırakılan politika alanlarında artış sağlanması bakımından önemli bir adım olmuştur. Birliğin kurumsal yapısında bazı değişikliklere gidilirken Kurucu Antlaşmalarda çeşitli zamanlarda yapılan değişiklikler gözden geçirilerek zaman içinde hükümsüz kalan maddelerin de yürürlükten kaldırılması sağlanmıştır. Amsterdam Antlaşması ile getirilen değişikliklerden en önemlisi, bir kısım üye devletlerin kendi aralarında diğerleri müdahil olmaksızın ortak kararlar alarak politikalar geliştirmesine imkan veren “güçlendirilmiş işbirliği” yönteminin Antlaşmalara geçirilmesidir. Bununla birlikte Amsterdam Antlaşması ile vize, göç, sığınma ve kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili bazı Adalet ve İçişlerinde iş birliği konuları da Avrupa Topluluğu Antlaşmasına aktarılmıştır. Ayrıca Birliğin üzerine kurulduğu değerler “özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü” şeklinde ilk kez açıkça ifade edilerek, bu değerleri benimseyen Avrupalı devletlerin Birliğe üyelik başvurusunda bulunabileceği düzenlenmiştir. Bu değerleri sürekli ve ağır biçimde ihlal eden üye devletlerin üyelik haklarının askıya alınmasına ilişkin de bir mekanizma oluşturulmuştur www.ab.gov.tr (20.04.2018).

Birliğin üzerine kurulduğu değerlerin açıkça dile getirilerek vurgulanması ile demokrasi ve insan hakları değerleri üzerine kurulu Birlik idealinin ön plana çıkarılması dışında Amsterdam Antlaşması bakımından asıl önem arz eden husus ise ayrımcılıkla mücadele konusudur. Bu doğrultuda Yılmaz'ın vurguladığı gibi (2008: 148), Antlaşmanın 13. maddesi ile ilk defa ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı alınacak

önlemler bakımından açık bir yasal zemin sağlanmıştır. Buna göre Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra oybirliğiyle, ırk ve etnik köken dahil çeşitli unsurlara dayalı ayrımcılıkla mücadele etmek için gerekli önlemleri almaya yetkili kılınmıştır. Bununla birlikte bu madde bireylere, Topluluk hukukunun kendilerine sağladığı hakları Topluluk kurallarına doğrudan dayanarak kendi ulusal mahkemelerinde ileri sürebilmesi anlamındaki doğrudan etkiye sahip değildir. Amsterdam Antlaşması ile getirilen değişikliklerin sonucu olarak ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı alınacak önlemler sınırlı bir şekilde de olsa Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD)'ın yargı yetkisi alanına da girmiştir (Yılmaz, 2008: 156).

4.2.1. Üye Devletleri Bağlayıcı İlk Düzenleme Olarak Irk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesinin Uygulamaya Konmasına İlişkin Direktif

Yeni bir binyılın başlangıcı olarak 2000 yılı Birliğin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı anlamında anlamlı adımlarının da başlangıcı olmuştur. Nitekim 2000 yılı haziran ayında Konsey tarafından "Irk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesinin Uygulamaya Konmasına İlişkin Direktif" <http://eur-lex.europa.eu> (01.05.2018) benimsenmiştir. Temel amacı üye ülkelerin mevzuatını paralel hale getirmek olan Direktifin, iç hukuka aktarılmasında seçilecek olan yöntem üye ülke tarafından belirlenmektedir.¹⁵ Bu doğrultuda direktiflerin üye ülkelerin direktifle öngörülen hedeflerin iç hukuka aktarımını geciktirebilmesi gibi bir dezavantajı olabileceği görülmektedir. Dolayısıyla Amsterdam Antlaşmasıyla ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından atılan önemli adım bu açıdan süreci eksik bırakmıştır.

Bununla birlikte Irk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesinin Uygulamaya Konmasına İlişkin Direktif, Yılmaz'ın (2008: 161) vurguladığı üzere ırkçılık alanında ilk bağlayıcı düzenlemedir ve üye ülkeler açısından doğrudan bağlayıcıdır.

Söz konusu Direktifle Konsey özellikle Amsterdam Antlaşmasınının 13. maddesini göz önünde tutarak bu direktifi kabul ettiğini vurgulamıştır. Direktifte Birliğin tüm üye

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. www.abgm.adalet.gov.tr (09.04.2018).

lkeler için ortak ilkeler olan özgürlük, demokrasi, insan hakları, temel özgürlüklere saygı ve hukukun stnlg ilkeleri üzerine kurulu olduğunun altı çizilmiştir. Bununla birlikte Direktifin kabul edilmesi doğrultusunda çeşitli gerekçeler sıralanmıştır. Kanun önünde eşitlik ve herkes için ayrımcılığa karşı korunmanın evrensel bir hak olduğu diğer bir gerekçe olarak Direktifte yer almıştır. rgtlenme zgrlg de dahil bu temel hak ve özgürlüklere saygı duyulmasının önemi vurgulanarak, mal ve hizmetlere erişim ile bunların sağlanması bağlamında özel hayatın ve aile hayatının korunmasının öneminin altı çizilmiştir.

Direktifte sıralanan hususların en önemlisi ise Avrupa Birliği'nin ayrı insan ırklarının varlığını belirlemeye çalışan teorileri reddettiğinin vurgulanmış olmasıdır. Bu hususun altının çizildiği maddede, Direktifte ırk kökenli teriminin kullanılmasının bu teorilerin kabul edildiği anlamına gelmediğinin de altı çizilmiştir. Böylelikle tüm Avrupa devletleri Avrupa kökenli ırk kavramını resmi olarak reddetmişlerdir.

Direktifte ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılığın istihdam piyasası açısından etkileri de ele alınmıştır. Bu doğrultuda 10 ve 11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen İstihdam Kuralları 2000'in etnik azınlıklar gibi gruplara karşı ayrımcılıkla mücadeleye yönelik tutarlı bir politikalar dizisi oluşturarak, sosyal açıdan kapsayıcı bir işgücü piyasası için koşulları belirlediğine dikkat çeken Direktif, bu açıdan Birliği değerlendirmiştir. Buna göre ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılığın özellikle yüksek düzeyde istihdam ve sosyal koruma, yaşam standardı ile yaşam kalitesi, ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması gibi Birlik Antlaşmasının amaçlarının başarısını zayıflatabileceğine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte bu ayrımcılığın Birliğin zgrlk, güvenlik ve adalet alanı olarak geliştirilmesi amacını da zedeleyeceğine vurgu yapılmıştır.

Söz konusu Direktifin birinci maddesinde Direktifin amacı, ye devletlerde eşit muamele ilkesini yürürlüğe koymak amacıyla ırk veya etnik köken temelinde ayrımcılıkla mücadele için bir ereve oluşturmak olarak yer almıştır. İkinci maddede ise Direktifin amaçları bakımından eşit muamele ilkesinin; ırksal veya etnik kökene dayalı doğrudan veya dolaylı ayrımcılık olamayacağı anlamına geleceğinin altı çizilmiştir. Bu amaç doğrultusunda ise bir kimsenin diğerine göre daha az muameleye tabi tutulduğu, ırksal veya etnik kökene dayalı olarak karşılaştırılabilir bir durumda olduğu veya muamele

göreceği durumlarda doğrudan ayrımcılık meydana gelmiş olacaktır. Yani bu kriter doğrudan ayrımcılık yapıldığının tespiti için uygulanacaktır. Görünüşte tarafsız bir hüküm, ölçüt veya uygulama belli ırk ya da etnik köken mensuplarını diğer kişilere göre dezavantajlı duruma getiriyorsa bu hüküm, uygulama veya ölçüt meşru bir amaç ile nesnel olarak haklı kılınmadıkça dolaylı ayrımcılık gerçekleştirilmiş sayılacaktır.

Direktifin kapsamının belirtildiği üçüncü maddede, Topluluğa verilen yetkilerin sınırları içinde Direktifin, kamu organları dahil olmak üzere kamu ve özel sektörle ilgili olarak herkese uygulanacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda Direktif; faaliyet alanı ve meslek hiyerarşisinin her seviyesinde, terfi dahil olmak üzere seçme kriterleri ve işe alım koşulları dahil olmak üzere işe erişim, serbest meslek ve mesleğe giriş koşulları konusunda uygulanacaktır. Her türlü ve her seviyede mesleki rehberlik, mesleki eğitim, ileri mesleki eğitim ve pratik iş deneyimi dahil yeniden eğitime erişimde de herkese uygulanacaktır. İstihdam ve çalışma koşulları, işçi ve işveren örgütlerine üyelik ve katılım, sağlık hizmeti ve sosyal güvenlik dahil sosyal koruma, sosyal avantajlar, eğitim ve konut dahil kamuya açık mal ve hizmetlere erişim ve bunların tedariki de Direktifin kapsamı içinde yer almıştır. Direktifin milliyete dayalı muamele farklılığını kapsamadığının vurgulandığı aynı maddede, söz konusu Direktifin üçüncü ülke vatandaşlarının ve üye devletlerin topraklarındaki vatansız kişilerin giriş ve ikametlerine ilişkin hüküm ve koşullara hâle getirmedığının altı çizilmektedir. Üçüncü ülke vatandaşlarının ve ilgili vatansız kişilerin yasal statüsünden kaynaklanan herhangi bir muameleyle ilgili hüküm ve koşullar saklıdır.

Direktifin dördüncü maddesinde, üye devletlerin ikinci maddede belirtilen ayrımcılık hükümlerine rağmen ırksal ya da etnik kökenle ilgili niteliğe dayalı muamele farkını şart koşabilecekleri belirtilmektedir. Bu durum doğası gereği yerine getirilen mesleki faaliyetlerin şartlarıyla alakalı belirleyici mesleki koşullardır. Direktifin bu maddesi eşit muamele ilkesine getirilecek istisnai durumu belirlerken amacın yasal, meşru ve ihtiyaçla orantılı olması şartını getirmektedir. Yani amacın yasal, meşru ve ihtiyaçla orantılı olması koşuluyla bu muamele farkı şart koşulabilecektir.

Direktifte ayrıca üye devletlerin ayrımcılıkla ilgili olarak gerçekleştirdiği olumlu eylemlerin de korunacağı belirtilmiştir. Nitekim beşinci maddeye göre uygulamada tam eşitliğin sağlanması amacıyla, eşit muamele ilkesinin herhangi bir üye devletin ırksal

veya etnik kökenle alakalı dezavantajları önlemek veya telafi etmek amaçlı özel önlemler almasını ya da almış olduğu önlemleri sürdürmesini engellemeyeceği vurgulanmıştır. Bununla birlikte altıncı madde, üye devletlerin eşit muamele ilkesinin korunması için Direktifte belirtilenlerden daha elverişli hükümler benimseyebileceklerini ya da var olanları sürdürebileceklerini hüküm altına almıştır. Ayrıca Direktifin uygulanmasının hiçbir koşulda üye devletlerin halihazırda Direktifin kapsadığı alanlarda ayrımcılığa karşı getirdiği koruma seviyesinde bir azalmaya zemin teşkil etmeyeceği özellikle vurgulanmıştır. Yani üye devletler Direktif maddelerini öne sürerek kendi uyguladıkları koruma seviyesini azaltamayacaklardır.

Direktifte sağlanan hakların korunması yedinci maddede hüküm altına alınmıştır. Üye devletler, ayrımcılığın meydana geldiği iddia edilen ilişki sona erdikten sonra bile Direktifle sağlanan eşit muamele ilkesinin uygulamasının ihlalinden mağdur olanlara karşı yükümlülüklerin yaptırımı için uzlaştırma dahil adli ve idari prosedürleri sağlamakla yükümlü kılınmıştır. Herhangi bir alanda ayrımcılığa uğrayan kişinin haklarının korunması için gerekli prosedürleri sağlama konusunda üye devletler sorumludur.

Bununla birlikte üye devletler ulusal yargı sistemlerine uygun olarak, bireyler mahkemede veya başka bir yetkili mercide kendilerine eşit muamele ilkesi uygulanmadığı için mağdur olduklarını iddia etmeden önce, gerekli önlemleri alacaklardır. Eşit muamele ilkesinin ihlal edilmediğini ispat yükü davalı tarafa aittir. Ancak bu durum üye devletlerin davacılar için daha avantajlı kanıtlama kurallarını yürürlüğe koymasını engellemez. İspat yükü başlığı altında düzenlenen bu madde gerçekten de önemli düzenlemeler getirmiştir. Nitekim ayrımcılığa uğrayan tarafın yani mağdurun mağduriyetini ispat etme yükümlülüğü yerine suçlanan tarafın söz konusu suçun işlenmediğini, ayrımcılık yapılmadığını ispatlaması hususu hukuken zayıf olan tarafın korunması anlamına gelmektedir.

Çeşitli şekillerde oluşan mağduriyetlere karşı üye devletlerin sorumluluğu Direktifin dokuzuncu maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre üye devletler ulusal hukuk sistemlerinde, bireyleri herhangi bir aleyhte muameleden ya da bir şikayete karşı tepki olan olumsuz sonuçlardan ya da eşit muamele ilkesine uyumu amaçlayan işlemlere karşı olumsuz sonuçlardan korumak için, gerekli tedbirleri alacaklardır.

Üye devletlerin ulusal gelenek ve uygulamalara uygun olarak işyeri kurallarının, toplu sözleşmelerin, deneyim ve iyi uygulamaların paylaşımı ya da araştırılması da dahil olmak üzere eşit muamele prensibinin desteklenmesi amacıyla sektörün iki tarafı arasındaki iletişimi teşvik etmek için gerekli önlemleri alacakları da Direktifte hüküm altına alınmıştır. Bu doğrultuda işgücü piyasasında işveren ve çalışan arasında gerekli iletişimin ve çalışma sürecinde eşit muamele ilkesinin sağlanması için gerekli önlemleri alma konusunda üye devletler sorumlu tutulmuşlardır.

Direktife göre üye devletler ulusal hukuk ve uygulamalarına uygun olarak, eşit muamele ilkesini desteklemek amacıyla ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılığa karşı mücadeleye katkıda bulunma konusunda sivil toplum örgütleriyle diyalogu teşvik edeceklerdir. Bununla birlikte üye devletler, ırksal olarak veya etnik köken temelinde ayrımcılık yapılmaksızın tüm kişilerin eşit muameleye tabi tutulması için bir birim belirleyeceklerdir. Ayrımcılıkla ilgili şikayetlerini takip konusunda mağdurlara bağımsız destek sağlamakla yükümlü olacak olan bu birimler, bağımsız anketler düzenleyerek bağımsız raporlar yayınlacak ve bu tür ayrımcılıkla ilgili olarak tavsiyelerde bulunacaklardır.

Direktifin nihai hükümlerinde üye devletlerin yapması gereken diğer hususlar yer almıştır. Buna göre üye devletler eşit muamele ilkesine aykırı herhangi bir yasa, yönetmelik ve idari hükmü kaldıracaklardır. Bununla birlikte üye devletler Direktif uyarınca kabul edilen ulusal hükümlerin ihlaline uygulanacak yaptırımlara ilişkin kuralları belirleyecek ve bunların uygulanmasını sağlamak için gerekli tüm önlemleri alacaklardır. Mağdur için tazminat ödemesini içerebilecek yaptırımlar etkili, orantılı ve caydırıcı olmalıdır. Üye devletler bu hükümleri en geç 19 Temmuz 2003 tarihine kadar Komisyona bildirecek ve bunları etkileyen sonraki herhangi bir değişikliği de gecikmeden bildireceklerdir.

Üye devletler 19 Temmuz 2003 tarihine kadar bu Direktife uymak için gerekli olan yasa, yönetmelik ve idari hükümleri kabul edeceklerdir. Üye devletler ayrıca Komisyon'a 19 Temmuz 2005 tarihinden itibaren her beş yılda bir, Komisyon'un bu Direktifin uygulanmasına dair Avrupa Parlamentosu ile Konseye bir rapor hazırlaması için gerekli olan tüm bilgileri ileteceklerdir. Komisyon raporu, uygun olduğu ölçüde Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi'nin ırkçılık ve yabancı düşmanlığına ilişkin

görüşlerinin yanı sıra sosyal partnerlerin ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini de dikkate alacaktır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun olarak bu rapor aynı zamanda kadınlar ve erkekler için alınan önlemlerin etkisinin de değerlendirilmesini sağlayacaktır. Toplanan bilgilerin ışığında bu rapor gerekirse bu Direktifin gözden geçirilmesi ve güncellenmesi için teklifleri içerecektir.

4.2.2. Ayrımcılığa Karşı Topluluk Eylem Programı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı

27 Kasım 2000 tarihinde Konsey tarafından Ayrımcılığa Karşı Topluluk Eylem Programı <http://eur-lex.europa.eu> (10.05.2018) benimsenmiştir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda doğrudan ilgili olmasa da onu kapsayan niteliktedir. Programı belirleyen Konsey kararında, farklı ayrımcılık biçimlerinin derecelendirilemeyeceği özellikle vurgulanmış ve tüm ayrımcılık tezahürlerinin eşit derecede kabul edilemez nitelikte olduğunun altı çizilmiştir.

Konsey kararında Birliğin tüm üye ülkeler için ortak ilkeler olan özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ile hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerine kurulu olduğu vurgulanmıştır. Birliğin ayrı insan ırklarının varlığını belirlemeye çalışan teorileri reddettiği belirtilerek bu kararda kullanılan “ırk kökenli” teriminin Birliğin bu teorileri kabul ettiği anlamına gelmediğinin altı çizilmiştir. Topluluk düzeyinde özellikle cinsiyet alanında deneyimlerin, uygulamada ayrımcılığa karşı mücadelenin, önlemlerin ve özellikle de mevzuatın kombinasyonunu gerektirdiğini gösterdiği belirtilerek ırk ve etnik köken ile ilgili deneyimlerden de benzer dersler çıkarılabileceği vurgulanmıştır.

Bu doğrultuda Konsey kararının birinci maddesinde kararın ırksal ve etnik köken, din ve inanç dahil çeşitli faktörlere dayalı doğrudan ve dolaylı ayrımcılığa karşı mücadele için önlemler alan bir Topluluk Eylem Programı tesis ettiği ve programın 1 Ocak 2001 ile 31 Aralık 2006 arası dönemi kapsadığı hükmü yer almıştır. Ayrımcılıkla mücadele konusunda yasal gelişme ve çabaların desteklenmesi gerektiği vurgulandıktan sonra bu doğrultuda etkili uygulamaların desteklenmesi ile bilgi alışverişinin sağlanması gibi hususların önemi vurgulanmıştır.

Daha sonraki süreçte ise 15 Şubat 2007 tarihli Konsey Tüzüğü ile Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) <http://eur-lex.europa.eu> (10.05.2018) kurulmuştur ki bu da

Avrupa Birliği'nde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele açısından önemli bir adımdır. Avrupa Birliği yasalarını uygularken Birlik kurumları ve hükümetlerine temel haklar konusunda yardım sunmakta olan Temel Haklar Ajansının görevleri, ilgili Konsey Tüzüğü ile belirlenmiştir. Buna göre Ajans, Birlik kurumlarına ve üye ülkelere temel haklar konusunda uzmanlık sağlamak ve yaptıkları bir eylemin ya da geçirdikleri yasaların bu haklara uygun olmasını sağlamakla görevlidir. Bununla birlikte Birlik kurumları ve üye ülke hükümetleri için, Ajansın kendi inisiyatifiyle veya ülke ya da kurumların talepleri doğrultusunda fikirler üretmesi Ajansın diğer bir görev alanıdır. Bu doğrultuda Ajans örneğin yasama tekliflerinin temel haklara uyumlu olup olmadığı konusunda fikir beyan etmektedir. Konuyla ilgili bilgi toplama, analiz etme, temel haklar konusunda bilimsel araştırmalar ve anketler düzenleme görevlerinin yanı sıra en iyi uygulama örneklerine dikkat çekerek görev alanının kapsadığı konular hakkında yıllık raporlar yayınlamaktadır.

Temel haklara dair kamu bilincini artırmak için iletişim stratejileri veya kampanyaları tasarlamak ve sivil toplumla diyalogu teşvik etmenin yanı sıra temel hakları uygulamak için mekanizmalar önermek, ilgili Konsey Tüzüğüne göre Ajansın diğer faaliyetleri arasındadır.

Ajansın; ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile bunlarla ilgili hoşgörüsüzlüğü içermek zorunda olan genel öncelikleri doğrultusundaki faaliyetleri, beş yıllık bir süre boyunca üzerinde çalışacakları belirli konuları belirleyen ve Birlik Konseyi tarafından benimsenen yapıya dayanmaktadır. Ajans faaliyetleri doğrultusunda Birlik kurumları, üye ülke hükümetleri ile Temel Haklar Platformu gibi sivil toplum örgütleri, eşitlik kurumları, uluslararası örgütler ve Birliğe aday ülkeler ile yakın bağlantı içinde bulunmakla yükümlüdür.

4.2.3. Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Çerçeve Kararı

Avrupa Birliği Konseyi 28 Kasım 2008 tarihinde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığının Çeşitli Şekilleri ve İfadeleriyle Ceza Hukuku Vasıtasıyla Mücadele Edilmesine Dair Çerçeve Kararını <http://eur-lex.europa.eu> (24.05.2018) kabul etmiştir. Bu Çerçeve Kararı Tacar'a (2013: 2) göre 1996 tarihli Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Ortak Eylem'in ceza yasaları arasında uyum sağlama konusunda istenilen sonucu vermemesi neticesinde atılmış bir adımdır ve ırkçılık ve yabancı

düşmanlığı kapsamındaki suçlar ile Uluslararası Ceza Mahkemesi statüsünde anılan uluslararası suçların inkarının cezalandırılması konusunda Birlik üyesi devletlerin yasaları arasında uyum sağlama amacını taşımaktadır.

Söz konusu Çerçeve Kararı gerekçeler bölümünde; ırkçılık ve yabancı düşmanlığının Avrupa Birliği'nin temeli ve aynı zamanda üye devletler açısından ortak ilkeler olan özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ile hukukun üstünlüğü ilkelerine doğrudan aykırı olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte ırkçılık ve yabancı düşmanlığının bu tür davranışların hedefi olan insan gruplarına karşı bir tehdit oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Aynı davranışın tüm üye devletlerde bir suç teşkil etmesini sağlamak için Avrupa Birliği'nde ortak bir ceza hukuku yaklaşımını tanımlamak ve bu suçlar için etkili, orantılı ve caydırıcı cezalar verilmesini sağlamak gerekliliğini de karara bir gerekçe olarak sunmuştur.

Bununla birlikte ilgili bölümün 6. fıkrasında üye devletlerin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelenin kapsamlı bir çerçevede çeşitli tedbirler gerektirdiğini ve cezai konularla sınırlı olmayacağını kabul ettikleri vurgulanmaktadır. Aynı fıkranın devamında Çerçeve Kararının, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının özellikle ciddi biçimleriyle ceza hukuku vasıtasıyla mücadele etmekle sınırlı olduğu ifadesi yer almaktadır. Üye devletlerin kültürel ve hukuki geleneklerinin bir dereceye kadar farklı olduğu gerekçesiyle özellikle de bu alanda, ceza yasalarının tam olarak uyumlu hale getirilmesi mümkün değildir.

Çerçeve kararında Birliğin kendisinin bizzat dikkat çektiği gibi ceza yasalarının tam olarak uyumlu olması mümkün değildir. Nitekim bu konuda ortak hareket edilebilmesi bu konuda aynı derecede hassasiyet gerektirmektedir. Ceza yasalarının varlığı ve adaletle uygulanması tüm ülkelerde aynı derecede hassasiyet gerektirmektedir. Bu doğrultuda her devletin Birliğin yönlendirmelerinden hareketle gerçek bir hassasiyet içinde hareket etmesi gerekmektedir.

Gerçekten de Tacar'ın (2013: 4) dikkat çektiği gibi söz konusu altıncı fıkra, mücadeleyi ırkçılık ve yabancı düşmanlığının özellikle ciddi biçimleri ile sınırlamaktadır. Tacar bu noktada ilgili hükümden ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelenin yüzeysel gözükene ve hafif sayılabilecek bazı biçimlerinin hoş görülebileceği sonucunun çıkarılabileceğine dikkat çekmektedir. Irkçılık ve yabancı düşmanlığının ciddi

biçimlerinin neler olduğu konusunda ülkelerin hakim ve savcılarını yetkili olacaktır (Tacar, 2013: 4).

Çerçeve Kararının birinci maddesine göre her üye devlet bu maddede sıralanan kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak için gerekli önlemi almakla yükümlüdür. Söz konusu maddenin birinci fıkrasına göre ırk, renk, din, ulusal ya da etnik kökenle tanımlanmış bir gruba ya da bir grup mensubu bireye yöneltilen şiddet ya da nefreti alenen kışkırtmak cezalandırılacaktır. İkinci fıkrada ise maddenin birinci fıkrasında belirtilen suçların kışkırtılması için resim, broşür gibi malzemelerin dağıtımını ve yayılmasını sağlamak cezalandırılacak eylemler olarak yer almıştır.

Kararın birinci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları ise özellikle önemlidir. Söz konusu hükümler ırk, renk, din, soy, ulusal ya da etnik köken referansı ile tanımlanmış bir grup ya da grup üyesine yönelik olarak soykırım suçlarının inkarıyla ilgilidir. Nitekim bu grup ya da grup üyesine yönelik Uluslararası Ceza Mahkemesi Tüzüğü'nün 6, 7 ve 8. maddelerinde tanımlanan soykırım suçlarını, insanlığa karşı suçları ve savaş suçlarını alenen reddetme, göz yumma veya toptan önemsizleştirme davranışı, belirtilen gruba veya üyelerine karşı şiddete veya nefrete tahrik ettiği takdirde cezalandırılacaktır. Aynı şekilde ırk, renk, din, soy, ulusal ya da etnik köken referansı ile tanımlanmış bir grup ya da grup üyesine yönelik, 8 Ağustos 1945 tarihli Londra Anlaşması'na eklenen Uluslararası Askeri Mahkeme Tüzüğü'nün 6. maddesinde tanımlanan suçlara alenen göz yummak, bu suçları inkar etme ya da ağır şekilde önemsizleştirme davranışı bu grup veya üyesine karşı şiddete veya nefrete tahrik ettiğinde cezalandırılacaktır.

Punsmann (2011: 2) söz konusu Çerçeve Kararının bu hükümlerinin doğrudan İkinci Dünya Savaşı sırasında Yahudilere karşı işlenen soykırım suçuna ilişkin olduğunun altını çizmektedir. Nitekim 1945 Londra Anlaşması, Uluslararası Askeri Mahkeme Kararı Nürnberg Mahkemesi Tüzüğü bu konuyla ilgilidir. Bununla birlikte metin genel olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi kararında da tanımlanmış olan soykırım suçlarını, insanlık suçlarını ve savaş suçlarını ele alırken bir üye devletin ulusal mahkemesinde ve/veya uluslararası bir mahkemede ya da sadece uluslararası bir mahkemede verilen nihai karar ile kabul edilen suçlara odaklanmaktadır (Punsmann, 2011: 2). Çerçeve Kararının birinci maddesinin son fıkrasına göre herhangi bir üye devlet, söz konusu Çerçeve Kararının

kabul edilmesiyle veya daha sonra birinci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında atıfta bulunulan suçları reddetme veya toptan önemsizleştirme hususlarını cezalandırılabilir yapacağına dair açıklama yapabilecektir. Ancak bu durum sadece bu paragraflarda atıfta bulunulan suçlar bu üye devletin ulusal mahkemesinin nihai kararıyla ve/veya uluslararası bir mahkemenin nihai kararıyla ya da sadece uluslararası mahkemenin nihai kararıyla saptandıysa söz konusu olabilecektir. Bu durumda Birlik Yahudi soykırımını ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele kapsamına sokarken, diğer soykırımlarla ilgili kararı üye devletlere bırakmıştır.

Bu doğrultuda İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan Yahudi soykırımı ile ilgili olarak benimsenen bir kararı, Fransa'nın Türkiye aleyhine çevirme girişimleri, bu Çerçeve Kararını daha da önemli hale getirmektedir. Fransa söz konusu maddeyi 1915 yılında yapıldığı öne sürülen Ermeni soykırımının tanınmasını sağlamak için kullanmıştır.¹⁶

Çerçeve Kararının ikinci maddesinde, birinci maddenin son iki fıkrasında atıfta bulunulan davranışı teşvik etmenin cezalandırılmasını sağlamak için her üye devletin gerekli önlemleri alacağı hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte her üye devlet birinci maddede atıfta bulunulan davranışlara yönelik suç ortaklığına, yardım ve yataklığa da ceza verilmesi için gerekli tedbirleri alacaktır.

Cezalarla ilgili olan üçüncü maddeye göre ise her üye devlet birinci ve ikinci maddelerde sözü edilen davranışların etkili, orantılı ve caydırıcı şekilde cezalandırılması için gerekli tedbirleri alır. Söz konusu maddede belirtilen cezaların etki, orantı ve caydırıcılık kriterleri ise söz konusu ülke mahkemelerinin takdirine kalmıştır. Bununla birlikte maddenin birinci fıkrasındaki muğlaklık ikinci fıkrasında yer almamaktadır. Buna göre her üye devlet birinci maddede atıfta bulunulan davranışların en az bir ila üç yıl hapis cezasıyla cezalandırılması için gerekli önlemleri alacaktır.

Çerçeve Kararının dördüncü maddesi ırkçı ve yabancı düşmanlığı motivasyonu başlığını taşımaktadır. Söz konusu maddeye göre üye devletler, birinci ve ikinci maddelerde belirtilen suçlar dışındaki suçlar için ırkçı ve yabancı düşmanlığı

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://ntv.com.tr> (24.05.2018).

motivasyonunun ağırlaştırıcı koşul olarak kabul edilmesini sağlamak amacıyla gerekli önlemleri alacak ya da alternatif olarak bu tür motivasyon, cezaların tespitinde mahkemelerce göz önünde bulundurulabilecektir. Genel anlamda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesi açısından anlamlı bir hüküm olsa da genel olarak ırkçı saikle işlenen suçların bu unsurları ispat edilememektedir. Bu doğrultuda hüküm adil hükmetmek isteyen hukukçulara yönelik bir destek anlamını taşımaktadır.

Anayasal kurallar ve temel prensipler başlığını taşıyan yedinci maddenin birinci fıkrasında Çerçeve Kararının; Avrupa Birliği Antlaşması'nın altıncı maddesinde yerini bulan ifade özgürlüğü ve dernek kurma özgürlüğü dahil, temel haklar ve temel hukuk ilkelerine saygıyı etkileyecek ya da bunları değiştirecek bir sonuç doğurmayacağı vurgulanmıştır.

4.2.4. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın İlanı

Kabul edilmesi yönündeki adımlar 1999 yılında atılan Temel Haklar Şartı, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede önemli bir diğer belgedir. 7 Aralık 2000 tarihinde Nice Zirvesinde Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon başkanları tarafından imzalanarak ilan edilen Temel Haklar Şartı, 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile AB Antlaşmalarıyla aynı hukuki değere sahip hale gelmiştir www.mfa.gov.tr (25.05.2018). Nitekim Temel Haklar Şartı Lizbon Antlaşması Nihai Senedine göre hukuki olarak bağlayıcı niteliktedir ve Şart, İnsan Hakları ve Temel Haklara Dair Avrupa Sözleşmesi tarafından korunan temel hakları, üye devletlerin ortak anayasal geleneklerinden kaynaklandığı şekilde teyit etmektedir.

Birlik vatandaşlarının sahip olduğu tüm hakları tek metinde toplayan AB Temel Haklar Şartı insan onuru, özgürlükler, eşitlik, dayanışma, vatandaşlık hakları ve adalet başlıkları altında temel hak ve özgürlükleri net bir şekilde ortaya koymuştur. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından Şartın 21. maddesi www.eskisehirab.gov.tr (15.05.2018) özellikle önemlidir. Ayrımcılık yasağı başlığını taşıyan bu maddenin birinci fıkrasına göre cinsiyet, ırk, renk, etnik ya da sosyal köken, genetik özellikler, dil, din ya da inanç, politik ya da herhangi bir diğer görüş, ulusal azınlık aidiyeti, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş ya da cinsel eğilime yönelik her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır. Kapsamı oldukça geniş tutulan ayrımcılık yasağı görüldüğü gibi yükselen yeni ırkçılığın öğeleri olan ırk, renk, etnik ve sosyal köken, dil, din ve inanç, ulusal azınlık aidiyeti gibi nedenlere dayalı ayrımcılık yasağını da içermektedir.

21. maddenin ikinci fıkrasına göre ise Topluluk Antlaşmalarının uygulanması kapsamında bunların spesifik hükümlerine hâlel getirmeksizin, milliyet temeline dayalı olan her türlü ayrımcılık da yasaktır. Yine Avrupa’da yükselen yeni ırkçılıkla mücadele açısından Temel Haklar Şartının 22. maddesi önemlidir. Buna göre Birlik kültürel, dini ve dilsel çeşitliliğe saygı gösterecektir.

4.2.5. Göçmen Kökenli Gençlerin Toplumsal Katılım ve İştirakına İlişkin 27 Kasım 2012 Tarihli Üye Devlet Hükümet Temsilcilerinin Konsey Bünyesindeki Toplantı Sonuçları

Aralık 2010 tarihinde başlayan Arap Baharı ve özellikle Mart 2011 tarihinde başlayan Suriye iç savaşının Avrupa’ya olan mülteci ve göçmen akını hızlandırması, Avrupa Birliği’ni harekete geçirmiş ve 27 Kasım 2012 tarihinde üye devlet hükümet temsilcileri Konsey bünyesinde toplanarak 2012/C 393/05 Sayılı kararlara imza atmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği Antlaşması’nın 2. maddesinin insanlık onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve Avrupa Birliği temel değerleri olarak azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı anlamına geldiğinin altı çizilmiştir <https://eur-lex.europa.eu/> (11.11.2019). Bu anlamda gençlerin aktif katılımı hususunun tanımı yapılarak bu katılımın, gençlerin yaşamlarını etkileyen tüm alanları ve aynı zamanda demokratik süreçlere aktif katılımı kapsadığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte gençlerin sosyal alana dahil edilmelerinin ırk, etnik köken, din, inanç vb. hususlar dikkate alınmaksızın sağlık, örgün eğitim ve yaygın eğitim, bilgi ve iletişim teknolojileri, kültür, barınma, sosyal hizmetler ve istihdam gibi hizmetlere erişimi gerektirdiğinin altı çizilmiştir.

Irksal, etnik, kültürel ve dinsel çeşitliliğin Avrupa Birliği’nin merkezi bir özelliği olduğuna dikkat çekilirken, hareketlilik ve göç unsurlarının Birlik sınırları içinde büyük bir çeşitlilik kaynağı olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte ekonomik büyümede, istihdamdaki ekonomik ve finansal krizlerin olumsuz etkilerinin en fazla en az fırsatlara sahip durumda olan gençleri etkilediğine dikkat çekilmiştir. 2010 yılının sonundan bu yana Güney Akdeniz’deki olayların, AB sınırlarını doğrudan etkileyen genç göçmenlerin önemli hareketlerini tetiklediği belirtilirken AB üyesi olmayan göçmenlerin entegrasyonu için Avrupa Fonunun, herkes için karşılaştırılabilir haklar, sorumluluklar ve fırsatlar sağlamak amacıyla Avrupa iş birliğini desteklemeyi amaçlamakta olduğu vurgulanmıştır.

Tüm bu hususlara dikkat çekildikten sonra örgün eğitim ve gayri resmi öğrenmenin, tam entegrasyon ve sosyal uyum için hayati öneme sahip olduğunun altı çizilmiştir. Bu doğrultuda tüm genç insanların eğitim, öğretim ve iş piyasasına eşit erişime sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Göçmen kökenli gençlerin alıcı ülkenin eğitim sistemine entegrasyonu yoluyla, bu gençlerin iş bulmalarına önemli ölçüde yardımcı olan bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirebileceklerine dikkat çekilmiştir. Toplantıda ayrıca yaygın ve gayri resmi öğrenmenin örgün eğitimi destekler nitelikte olduğuna vurgu yapılarak bu öğrenme sürecinin gençlerin sosyal ve ekonomik katılımlarını artırabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, gençlik örgütlerinin özellikle de göçmen kökenli olan gençler için çalışmalarının önemi vurgulanmıştır.

AB finansman programları ile çok sayıda yaygın öğrenme etkinliğinin teşvik edildiğine dikkat çekilen toplantıda, gençlik programları gibi belirli programların farklı eğitim seviyelerine, geçmişlerine ve tercihlerine bakılmaksızın her gencin erişebildiği nitelikte olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte gittikçe artan sayıda çalışmanın göçmen kökenli genç kadın ve erkeklerin eğitimde, iş piyasasında ve eğitimden iş piyasasına geçişte büyük dezavantajlarla karşı karşıya kalmaya devam ettiğini gösterdiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca veriler göçmen kökenli genç kadınların işsizlik ve sosyal dışlanmadan, genç erkeklerden daha fazla etkilendiklerini göstermektedir.

Göçmenlerin topluma başarılı bir şekilde entegrasyonunun hem göçmenlerin kendileri ve içinde buldukları toplum için hem de genel olarak AB içinde refah, karşılıklı anlayış ve iletişim için önemli olduğuna dikkat çekilirken bu durumun ekonomik büyümeye ve kültürel zenginliğe olan katkısı vurgulanmıştır. Irkçılık, yabancı düşmanlığı ve diğer hoşgörüsüzlük türlerinin, göçmen kökenli genç insanlar da dahil olmak üzere tüm göçmenler için Avrupa Birliği'nde güçlü bir endişe kaynağı olmaya devam ettiğine de dikkat çekilirken, göçmen geçmişi olan gençler de dahil olmak üzere gençlere yönelik her türlü eylemin AB Temel Haklar Şartı'na riayet etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Özellikle de ayrımcılığın önlenmesine, çocuğun haklarına ve kişisel verilerin korunmasına saygı gösterilmeli ve belli bir grubun damgalanmasına yol açılmamalıdır.

Dikkat çekilen bu hususlar doğrultusunda göçmen bir geçmişe sahip olan gençlerin katılımını ve sosyal entegrasyonunu artırmak için öncelikler belirlenmiştir. Buna göre

tüm gençleri özellikle göçmen kökenli olanları, kendilerini etkileyen tüm politikaların geliştirilmesine, uygulanmasına ve değerlendirilmesine dahil etme prensibi öncelikli hedeflerdendir. Özellikle farklı kültürel kökenden gelen insanları topluma aktif olarak dahil ederek ve böylece ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve diğer hoşgörüsüzlük türleriyle mücadele ederek kültürlerarası diyalogu ve anlayışı teşvik etmek önemlidir. Bu doğrultuda eğitimin anahtar rolünü kabul etmek, gençlik kuruluşları ve sivil toplumun rollerini kabul etmek, sosyal içerme politikalarının uygulanmasında yerel, bölgesel ve ulusal makamların aktif olarak dahil edilmesi ile göçle ilgili konularda iş birliğini geliştirmek ve ayrıca diğer yabancı dillerin yanı sıra alıcı ülkenin resmi dillerini öğrenmenin önemini kabul etmek sıralanan diğer önceliklerdir.

Sayılan öncelikler kapsamında üye devletler ilgili yeterlilik alanları içinde ve hizmette yerellik ilkesine bağlı olarak belirli hususları gerçekleştirme konusunda davet edilmektedir. Bu doğrultuda politika geliştirme ve hizmet sunumu konusunda göçmen kökenli gençlerin spesifik ihtiyaçlarını ve zorluklarını dikkate almak; ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın yaşandığı ya da tehlikesi altında bulunan gençlere kolay erişilebilir hizmetler sunmak ayrıca gençlerin aktif katılımlarını, sosyal içerme, dayanışma ve kültürlerarası diyalogu artıracak, tüm gençler arasında artan çeşitliliğin kabulüne yol açabilecek gençlik politikasını teşvik etmek, gençlerin bulunduğu alanlarda gençlik çalışmalarını yürütmek için yenilikçi yöntemler geliştirmek, gençlik çalışma olanakları yoluyla tüm genç insanların kişisel gelişimlerini ve refahlarını teşvik etmek üye devletler tarafından gerçekleştirilmesi beklenen hususlardır.

Üye devletler, göçmen kökenli gençlerin çeşitli öğrenme fırsatları aracılığıyla buldukları yerel topluma aktif olarak katılmalarını desteklemeye davet edilmişlerdir. Ayrıca bu grupların kültürel ve sportif etkinliklere erişebilirliklerini artırmak hususlarında da üye devletlere çağrıda bulunulmuştur. Bununla birlikte göçmen kökenli öğrencilerin eğitim ve sosyal alanlara tam katılımlarının sağlanması için yaşadıkları ülkenin resmi dillerinin öğrenilmesini sağlamak da üye ülkelerden beklenen faaliyetler olarak sıralanmıştır. Bu doğrultuda gençlik örgütleriyle iş birliği içinde karşılıklı saygı, hoşgörü ve kültürlerarası anlayışı teşvik amaçlı akran öğrenme etkinlikleri düzenlemek hususlarında da davet edilen üye devletlerden beklenen diğer faaliyetler ise göçmen kökenli gençler arasında medya okur-yazarlığını artırmak ve tüm gençlerin gençlik programlarına eşit erişimlerini sağlamaktır. Bununla birlikte genç AB vatandaşları ile

göçmen kökenli gençlerin karar alma yapılarına katılımları da desteklenmelidir. Bu gençleri etkileyen politika ve programlara etkin katılımlarının ve katkılarının artırılmasını sağlamak ile göçmen gençlik örgütleri ile yerel, bölgesel ve ulusal düzeydeki otoriteler arasında iş birliğini desteklemek gibi hususlar da üye devletlerin bu süreçteki sorumlulukları arasındadır.

4.2.6. 2014-2020 Dönemi İçin Bir Hak, Eşitlik ve Vatandaşlık Programı Oluşturan 1381 Sayılı ve 17 Aralık 2013 Tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü

17 Aralık 2013 tarihinde AB Parlamentosu ile Konsey tarafından, 2014-2020 yılları arasında insan hak ve özgürlüklerini AB yasalarına göre korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan bir AB programı tesis edilmiştir <https://eur-lex.europa.eu/> (11.11.2019). Bu düzenleme 2014-2020 yılları arası için yeni bir hak, eşitlik ve vatandaşlık programı tesis etmektedir. Amacı AB hukukuna tabi insanların özel hak ve özgürlüklerini korumak ve ilerletmektir. Bu programın temel amacı özetle eşitlik ve insan haklarının aynı şekilde korunduğu ve uygulandığı bir AB alanının geliştirilmesidir. Avrupa için katma değer sağlayacak projeleri fonlamaya odaklanmıştır ki bu projeler küçük ölçekli projeler, ulusal projeler ve uluslararası projelerdir.

Programın cinsiyet, ırk, etnik köken, din veya inanç gibi unsurlar temelinde ayrımcılık yasağı ilkesinin uygulanmasını desteklemek ve AB Temel Haklar Şartı'nda yer alan ayrımcılık yapmama ilkesine saygı gösterilmesini sağlamak gibi amaçları vardır. Bu doğrultuda programın ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve diğer hoşgörüsüzlük türlerini önlemek ve bunlarla mücadele etmek, hakları geliştirmek ve korumak, risk altındaki tüm gruplara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi gibi amaçları vardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ BATI AVRUPA ÜLKELERİNİN IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI AÇISINDAN ANALİZİ

5. GENEL GÖRÜNÜM

Ağustos 2017 tarihli bir araştırma Müslümanların özellikle dil, eğitim ve iş anlamında Batı Avrupa'ya entegrasyon yolunda uzun bir yol kat ettiğini ancak gündelik hayatta sosyal kabulün sınırında kaldıklarını ortaya koymuştur www.euractiv.com (06.08.2018). Almanya, Fransa, İngiltere, Avusturya ve İsviçre'de on bin kişi arasında gerçekleştirilen anketten ortaya çıkan sonuç Müslümanların en reddedilen sosyal gruplar arasında yer aldığı yönündedir. Müslümanların son derece dindar olsalar bile yeni dil öğrenme ve eğitim konularında azimli oldukları ancak kültürel farklılıkların yerel halk arasında huzursuzluğa neden olmaya devam ettiği, araştırmadan çıkan sonuçlar arasındadır. Müslümanların yaklaşık yüzde 90'ının yaşadıkları ülkeyle yakından bağlantılı olduklarını ortaya çıkaran araştırma, Müslümanların gayrimüslimlerle sıkı sosyal ilişki içinde olduklarını ortaya koyarken gayrimüslimlerin yüzde yirmisinin Müslüman komşu istemediğini göstermiştir. Ayrıca incelenen tüm ülkelerde Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında nispeten büyük gelir eşitsizliği devam etmektedir. Dahası dindar Müslümanlar iyi eğitilmiş olsalar bile daha az kazanmaktadır ve daha az istihdam edilmektedirler.

Bununla birlikte Batı Avrupa genelinde yabancı düşmanlığının odağında yer alan diğer unsur Afrika kökenlilerdir. Afrika kökenlilere yönelik ırkçılık ve Afrofobi, sivil toplum ve uluslararası örgüt raporlarında yüksek oranlarda yer almaktadır. Afrikalılar toplumun her alanında büyük bir ayrımcılığa uğramaktayken bir grup olarak Afrikalı göçmenler, devletlerin uluslararası korumayı reddetmesi gereken “ekonomik göçmenler” olarak tanımlanmaktadır www.coe.int (10.08.2018).

Göçmenler genel olarak medyada ve aşırı sağ politika gündeminde ulusal güvenlik açısından tehdit olarak yer alırken, ayrımcılığı tetikleyen çeşitli unsurlar çarpan etkisiyle sosyal dışlamayı artırmaktadır. Öz kaynakların paylaşımını kabul etmeyen siyasetçilerin

işsizlikten sorumlu tutacak ötekileri işaret etmesi istihdamda dışlamaya ve yoksulluğa, yoksulluk mekansal dışlamaya, mekansal dışlama okullarda bölgesel ayrımcılığa ve sağlık hizmetlerine erişimde kısıtlamaya sebep olmaktadır.

Genel olarak Batı Avrupa dışındaki bölgeler, kültürler ve dinler konusunda bilgi eksikliğine ve objektif anlatıma dayalı tarih bilgisi yoksunluğuna dayalı olarak gelişen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından eğitim politikaları büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte Avrupa Birliği, eğitimde milliliği temel alarak üye devletlerin eğitim sistemlerinin çeşitliliğine saygı üzerine tesis edilmiştir. Eğitim alanında iş birliği ise eğitim ve öğretim kalitesini artırmak ile Avrupalılık bilincinin geliştirilmesi hedefine yönelmiştir. Avrupa Birliği Konseyi'nin üye devletlerin, Birlik içinde eğitim politikaları alanında yakınlaştırılması talebine karşılık, üye devletler bu alandaki otonomilerini bırakmaya yanaşmamaktadır. Hemen her üye devlet Birliğin eğitim alanında düzenleme yapma yetkisine karşı çıkarken, özellikle Almanya ve Birleşik Krallık bu konuda ön sırada yer alan ülkeler olmuştur. Demirbaş (Selçuk Üniversitesi, Konya, 2010: 30).

Maastricht Antlaşması ile eğitimde Avrupa boyutunun geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte Birliğin istisnalar hariç, tarih öğretimi alanında doğrudan bir politikası veya çalışması mevcut değildir (Yalı, 2016: 303-304). Leeuw-Roord (2009: 133) Avrupa tarihi öğretiminin ayrıcalıklı olduğuna dikkat çekmektedir. Ulusal tarih açısından bir değerlendirme yapılacak olursa ulus içinde baskın olan topluluğun bakış açısı ulusal tarih eğitiminde de baskın olmaktadır. Dolayısıyla ortak tarih eğitimi politikasının benimsenmeyişi, ulusal eğitim politikalarında ülkeler içinde bölgesel azınlıkların tarihlerinin de ihmalini beraberinde getirirken onları ikincil duruma itmektedir.

Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin toplumsal ve hukuksal mücadelede etkili bir mekanizma oluşturamayışı sonucu olarak, günümüzde Avrupa Birliği'nde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı kaygı verici boyuttadır. Nitekim Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın (FRA) 2018 tarihli temel haklar raporuna göre ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, Birlik genelinde oldukça yaygın durumdadır <http://fra.europa.eu> (15.08.2018). Söz konusu rapora göre Irk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesinin Uygulamaya Konmasına İlişkin Direktifin (Irk Eşitliği Direktifi) kabul edilmesinin üzerinden 17 yıl geçmiştir. Bununla birlikte Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı

Çerçeve Kararının kabulünün üzerinden ise 9 yıl geçmiştir ancak göçmenler ve azınlık etnik grupları hala Avrupa Birliği genelinde yaygın ayrımcılık, taciz ve ayrımcı etnik profilleme¹⁷ ile karşı karşıya kalmaya devam etmektedir. Avrupa Komisyonu AB üye devletlerinin ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve diğer hoşgörüsüzlük biçimlerine karşı mücadelesinde onlara destek olurken söz konusu Irk Eşitliği Direktifi ile Çerçeve Kararının uygulanmasını yakından izlemeye devam etmiştir. Avrupa Komisyonu; Irk Eşitliği ve İstihdamda Eşitlik Direktiflerinin Uygulanmasına İlişkin Ortak Raporunda, tek başına mevzuatın tam eşitliği sağlamak için yeterli olmadığını ve uygun politika eylemiyle birleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ancak bazı Birlik üyesi devletlerin ırkçılık karşıtı mevzuatlarını gözden geçirmesine rağmen, 2017 yılında sadece on dört tanesi ırkçılık ve etnik ayrımcılıkla mücadele amaçlı eylem planları ve stratejileri geliştirmiştir. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı Temel Haklar Raporuna göre üye devletler, Irk Eşitliği Direktifinin uygulanması konusunda daha sağlam adımlar atmalı ve özellikle etnik azınlık mensupları gibi ayrımcılıktan etkilenmesi muhtemel olanlar arasında ilgili tazminat mekanizmaları konusunda farkındalık tesis etmelidirler.

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansının 2017 yılında yayınladığı 2. AB Azınlıklar ve Ayrımcılık Anketi (AB-MIDIS II) sonuçlarına göre ankete katılan etnik azınlık bireyleri ile ayrımcılık ve nefret suçuna maruz kalan göçmenlerin çoğu ırkçılığı ayrımcılık olayları, taciz veya nefret suçu şeklinde yaşamış ancak bu yaşadıklarını yetkililere bildirmemiştir. Bu durum ırkçılık mağdurlarının yaşadıkları ülkenin kurumlarına duydukları güvensizliğin göstergesi olmakla birlikte mağdurların hakları konusunda da yeteri kadar bilgilendirilmediklerini göstermektedir. Anketin sonuçları genel olarak anketin ilk dalgasının yürütüldüğü 8 yıl öncesine göre çok az ilerleme kaydedildiğini göstermiştir. Sürekli taciz, ayrımcılık ve şiddet; azınlık geçmişi olan kişilerin temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanabilmelerini ve topluma eşit katılımlarını engellemektedir. Anket sonuçlarına göre Avrupa Birliği'nde taciz ve şiddete

¹⁷ Etnik profilleme polis tarafından tarafsız ve makul bir gerekçe olmaksızın; ırk, renk, dil, din, milliyet, ulusal veya etnik köken gibi nedenlerin kontrol, gözetim ya da soruşturma faaliyetlerinde kullanılmasıdır. Bir bireyi durdurma kararı sadece ya da esas olarak bir kişinin ırkı, etnik kökeni ya da dini tarafından motive edildiğinde bu durum ayrımcı etnik profillemeyi teşkil eder ve hukuka aykırıdır <http://fra.europa.eu> (15.08.2018).

maruz kalan etnik veya göçmen azınlık geçmişi olanlar, anketten önceki on iki ayda dörtte bir oranında en az bir nefret saikli taciz biçimi yaşadığını bildirmiştir. Ankete katılanların yüzde üçü ise yine anketten önceki bir yılda nefret saikli bir fiziksel saldırı yaşadıklarını belirtmişlerdir. “Taciz” mağdurun saldırgan veya tehdit edici bulduğu bir dizi eylem olarak tanımlanır ki bu anlamda bizzat saldırgan ya da tehdit edici yorumlar, şiddet tehdidi, saldırgan hareketler ya da yersiz göz dikmeler, saldırgan ya da tehdit edici e-mailer, SMS’ler ve online saldırgan yorumlar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Ankete göre ikinci nesil göçmenler birinci nesil göçmenlere göre daha fazla nefret saikli taciz yaşamaktadırlar ki bu durum önceki neslin bir şekilde özümsemiğini ancak daha fazlasının hazmedilemediğini göstermektedir. Anket sonuçlarına göre genel olarak ırkçılığın önlenmesinde ve ırkçılık mücadelesinde kaydedilen ilerleme eksikliği, yasaların ve politikaların hizmet etmek istedikleri insanları korumada yetersiz olduğunu göstermektedir.

Temel Haklar Raporunda belirtildiği üzere Irk Eşitliği Direktifi etnik ve ırksal ayrımcılık mücadelesinde önemli bir yasal düzenlemedir ve uygulanması eşitlik için çok önemlidir. Bununla birlikte AB-MIDIS II Anket bulgularının altını çizdiği gibi söz konusu Direktifin güçlü yasal hükümlerine rağmen göçmenler, göçmenlerin torunları ve etnik azınlık grupları Avrupa Birliği genelinde ve yaşamın her alanında yaygın bir ayrımcılığa maruz kalmaya devam etmektedir. Avrupa Komisyonu 2017 yılında bu Direktifin uygulanmasını yakından izlemeye devam etmiştir ve yine 2017 yılında hepsi değil ama bazı üye devletler Direktifin hükümlerini içerecek şekilde mevzuatlarını değiştirmiştir. Tüm devletlerin mevzuatlarını gözden geçirmemelerine ek olarak altı çizilecek diğer problem ayrımcılık mağdurlarına destek veya tavsiye sunan kuruluşların teşviki ve farkındalığı noktasındadır. Nitekim Ankete yanıt verenlerin yaklaşık %67’si ülkelerinde ten rengi, etnik köken veya dinsel temelli ayrımcılığın yasa dışı olduğunu bilgisine sahipken yine ankete cevap verenlerin yaklaşık olarak %71’i kendilerine yardım edecek bir örgütün veya kuruluşun bilgisine sahip değildir. Yine ankete katılanların yaklaşık %62’si de herhangi bir eşitlik kurumunun da farkında değildir. Bu durum da etnik azınlık üyeleri arasında ayrımcılık raporlarının düşük oranının sebeplerinden biridir.

AB-MIDIS II Anketine göre Romanlar, Müslümanlar ve Afrika kökenli insanlar ile siyah Avrupalılar ırkçı suç ve ayrımcılığa karşı savunmasız durumdadırlar. Avrupa’da yaklaşık on beş milyon Afrika kökenli ve siyah Avrupalı yaşamakta olup bunların çoğu

birkaç kuşaktır Avrupa'dadır. Ankete cevap veren 5803 kişinin ortalama beşte biri anketin yapıldığı yıldaki etnik veya göçmen geçmişi nedeniyle taciz edildiğini hissettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Afrika Kökenli İnsanlar İçin Birleşmiş Milletler Uluslararası On Yılı'nın (2015-2024)¹⁸ başlamasından üç yıl sonra sadece birkaç Avrupa Birliği üye devleti, Afrika kökenli insanlar için tam katılımı ve eşit hakları sağlamaya yönelik tedbirleri almıştır. Bununla birlikte 2017 yılında kabul edilen bazı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları üye devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) tarafından garanti altına alınan hakları, ırkçı ve ayrımcı motifler içeren potansiyel olayları etkin şekilde soruşturmamak suretiyle ihlal ettikleri sonucuna varmıştır.

İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Çerçeve Kararı 2008'den bu yana ırkçı ve yabancı düşmanı nefret söylemi ve nefret olgusunun belirli biçimlerini suç haline getirmiş olmasına rağmen, bulgular nefret saikli taciz olaylarının yüzde doksanının ve nefret saikli şiddet olaylarının yüzde yetmiş ikisinin asla rapor edilmediğini göstermektedir. Bu durum gerek mağdurların bilgisizliği ya da korkmaları/korkutulmaları gerekse polis teşkilatı içindeki ırkçı tutumlar çerçevesinde değerlendirilse de yine sorunun genel olarak "ırkçı önyargıların" önlenememesiyle ilgili olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte Aralık 2014 tarihinde üye devletlerin Çerçeve kararlarla uyumunu Avrupa Birliği Adalet Divanı nezaretinde denetleme yetkisini kazanmış olan Avrupa Komisyonu, İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı konusundaki Çerçeve Kararını ulusal hukuka aktarmada büyük boşluklar bulunan üye devletlerle ilgili olarak soruşturma başlatmıştır. Bu durum ise 2017 yılında bir dizi üye ülkede önemli yasal gelişmelere yol açmıştır. Örneğin İtalya soykırım suçlarını, insanlığa karşı suçları ve savaş suçlarını kasıtlı olarak inkar etmek ya da ağır şekilde önemsiz hale getirmek hususundaki cezayı artıran yasayı kabul etmiş/etmek zorunda kalmıştır. Yasa aynı zamanda ırkçı ve yabancı düşmanı tavır sergileyen şirketler için idari sorumluluk getirmektedir. Aynı şekilde Portekiz ırk, renk, etnik veya ulusal köken, soy, din, cinsiyet ve engellilik nedeniyle kişi

¹⁸ Aralık 2014 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilan edilen ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisinin (OHCHR) öncü kuruluş olarak belirlendiği Afrika Kökenli İnsanlar İçin Birleşmiş Milletler Uluslararası On Yılı ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi hakların tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için eylemleri ve önlemleri güçlendirmeyi amaçlamaktadır. <http://fra.europa.eu> (15.08.2018)

ya da gruplara yönelik şiddeti körükleyen, propaganda yapan ya da nefreti teşvik eden kurum ya da kişileri cezalandırmak için ceza yasasını değiştirmiş ve altı ay ile beş yıl arasında değişen hapis cezaları getirmiştir. Yasalar kadar denetimin de önemli olduğunu ortaya çıkaran bu durum aynı zamanda alınan kararları iç hukuka aktarmada serbest bırakılan üye ülkelerin bile bu konuda ne kadar esnek davranabildiklerini göstermekle birlikte, üye devletlerin de eyaletlerin kendi tasarruflarına bıraktığı eğitim gibi işlemlerinde ne kadar kayıtsız kalabileceğini göstermektedir.

İrkçı propagandanın tartışmasız en verimli alanlarından biri olan internet platformu, Birlik politikalarında mücadele alanı olarak yerini almıştır. Bu doğrultuda Temel Haklar Raporunda online nefretle mücadeleye dikkat çekilmiştir. 2008 İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Çerçeve Kararında ana hatlarıyla belirtildiği üzere bazı yabancı düşmanı ve ırkçı söylem tarzları Avrupa Birliği'nde yasa dışıdır. Avrupa Komisyonu “çevrim dışıyken yasa dışı olan çevrim içiyken de yasa dışıdır” parolasıyla Yasa dışı Çevrim içi İçerikle Mücadele: Online Platformların Daha Fazla Sorumluluğuna Doğru (Eylül 2017) başlıklı bir iletişim tebliği kabul etmiştir. Tebliğ online platformlar için ulusal otoriteler, üye devletler ve diğer ilgili paydaşlarla iş birliği içinde online yasadışı içerikle mücadeleyi artırmaya yönelik ilkeleri ortaya koymaktadır. Gerçekten de online nefret Avrupa Birliği'nde ırkçılık mücadelesi açısından önemli bir olgudur. Nitekim internet üzerinden, özellikle gerçek kimliklerin saklanarak propaganda yapılabilmesine imkan tanınması sebebiyle, ırkçı propagandalar yayılmak için uygun zemini bulabilmektedir. Örneğin Birleşik Krallık merkezli düşünce kuruluşu Demos'un, bir yıl içinde twitterdaki mesajların hacmini ölçmeye yönelik yaptığı araştırma sonucuna göre 143,920 aşağılayıcı, uygunsuz ve İslam karşıtı tweet tespit edilmiştir ki bu rakam günde ortalama 393 taneye tekabül etmektedir. İnternet ortamında 47.000'in üzerinde farklı kullanıcının gönderdiği tespit edilen tweetler doğrudan bireylere hakaretten, daha geniş siyasi ifadelere kadar çeşitlenmektedir.

Temel Haklar Raporuna göre 2017 yılında ırkçılık ve hoşgörüsüzlük çeşitli şekillerde devam etmiştir. Nitekim ırkçılık ve hoşgörüsüzlük gündelik tacizden doğrudan şiddete kadar varmıştır. Örneğin Birleşik Krallık'ta bir şoför kamyonunu ibadet eden Müslümanların üzerine sürmüş, bir kişinin ölümüne ve on bir kişinin ise yaralanmasına neden olmuştur. Özellikle mülteciler ve sığınmacılar şiddetli bir şekilde saldırıya uğrayarak taciz edilmişlerdir ancak çok az sayıda Avrupa Birliği üyesi devlet bu tür nefret

suçlarıyla ilgili verileri kaydetmiştir. Yine Temel Haklar Raporuna göre yirmi iki Avrupa ülkesi çapında seçim sonuçlarının otuz yıllık analizi popülist aşırı sağ partilerin her ülkede en son parlamento seçimlerinde oyların ortalama %16'sını aldığını göstermektedir. Bu sonuç 1997 yılı verilerine göre %5'lik bir artışa işaret etmektedir ki bu durum Avrupa Birliği açısından ırkçılığın siyaseten de yükselişte olduğunu göstermektedir. Siyasi ortamda bu yükseliş aynı zamanda siyasi propagandanın medya desteğiyle daha çok kitleye hitap ederek ırkçı söylemlerin daha da destek bulması anlamına gelmektedir. Bu sonuçlar ayrıca ırkçılık, ayrımcılık ve nefret suçu için verimli bir zemin oluşturan sosyal iklimi teşvik etmektedir.

5.1. Kurucu Ülkeler

Avrupa Birliği'nin kurucu ülkeleri Almanya, Fransa, İtalya ile Benelüks kurucuları olan Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dur.

5.1.1. Almanya

Resmi adıyla Almanya Federal Cumhuriyeti Avrupa Birliği'nin en fazla nüfusa sahip ülkesi konumundadır.

5.1.1.1. Yasal Mevzuat

Almanya Almandada Lander olarak bilinen 16 eyaletten oluşan bir federasyondur. Berlin, Bremen ve Hamburg birer kent devlet olarak kendi topraklarına sahipken geri kalan 13 bölge Flächenlander olarak adlandırılmaktadır. 29 Mayıs 1949 tarihli Anayasa Temel Yasa adını taşımaktadır.

Almanya Anayasasının yani Temel Yasa'nın ilk maddelerinde yer alan temel haklarla ilgili düzenlemeler toplam 19 maddedir ve değiştirilemez niteliktedir. Bu maddeler kısaca temel hak ve özgürlüklerin korunması (devletin birey karşısında sınırlandırılması), tüm vatandaşların yasalar önünde eşitliği, hak arama özgürlüğü, yasama-yürütme-yargının anayasa ve tüzeye bağlı bulunması, güçler ayrılığı, yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesidir. Temel Yasanın 2. bölümünün ilk maddesi olan 20. madde de değiştirilemez niteliktedir. Devletin temel niteliklerine ilişkin olan maddeye göre Almanya demokratik ve toplumsal bir birleşik devlettir. Bu maddede ayrıca yasama, yürütme ve yargı organlarının ayrılığı ilkesine yer verilmiştir. Yasalar Anayasaya, yürütme ve yargı organlarının ayrılığı ilkesine yer verilmiştir. Yasalar Anayasaya, yürütme ve yargı işlemleri de yasalara uygun olmalıdır (Örmeci, 2013). Almanya

vatandaşlarına tanıdığı Anayasal haklar konusunda iyi durumdadır. Özellikle vatandaşların yasalar önünde eşitliği ile hak arama özgürlüğü ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından önemli maddelerdir.

Bununla birlikte Federal Alman Anayasasına göre Almanya, vatandaşlarının refahını geliştirme konusunda pozitif yükümlülüğe sahiptir. Bu doğrultuda Almanya'da ayrımcılığa uğrayan toplumsal grupların entegrasyonunun gelişimini hedefleyen düzenlemeler kabul edilmiştir. Alt düzeyde federe yönetimlerin yetkili oldukları eğitim ve kültür veya kamu personelinin işe alımı gibi alanlarda farklı düzeyde yasal düzenlemeler kabul edilmiştir. Bu alanlar dışında diğer önemli alanlar federal yönetimin yetki alanındadır (Karan, 2009). Eğitim ve kültür alanlarında federe yönetimlerin yetkili olmasının azınlıklar açısından aleyhte bir durum olduğu görülmektedir nitekim eğitim alanında ortak bir politika olmayışı, her bölgede baskın ulusal grubun lehine bir tarih anlatımına dayalı eğitim politikasını beraberinde getirebilmektedir. Bu hususta federal yönetimin koruyucu rol oynaması ise ancak yapılacak sıkı denetimlerle mümkündür.

Temel yasanın siyasi partilere ilişkin 21. maddesine göre partiler serbestçe kurulabilirler. Siyasal partiler temel düzeni ortadan kaldırmaya yönelik faaliyet yürütmeleri durumunda, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılabilir. Ayrıca Temel Yasa 2. bölümde yerel yönetim özerkliği düzenlenmiştir ve buna göre toplumu ilgilendiren her konu mümkünse en alt birimde yani halka en yakın birimde çözümlenmelidir (Örmeci, 2013). Anayasada yerel yönetim özerkliğinin benimsenmiş olması oldukça demokratik bir özelliktir ancak bu da beraberinde çoğunluk unsurların kararlarının baskın olmasını beraberinde getirecektir.

Almanya'da yönetsel olarak her bir eyaletin genel seçimle belirlenen bir meclisi, bir hükümeti ve yüksek mahkemeler dahil bir yargı düzeni bulunmaktadır ve bu siyasal yapı her bir eyaletin kendi anayasasıyla belirlenmiş durumdadır. Merkezde alınan kararlar eyaletlerce yürütülmektedir. Ulusal Meclis için birleşik devlet düzeyinde genel seçim yapılmakta ve Eyalet Meclisi üyelerini de doğrudan eyalet hükümetleri belirlemektedir. Ulusal Meclis seçimleri demokrasinin genel kurallarına uygun olarak genel, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esaslarına dayalı olarak serbestçe gerçekleştirilmektedir. Almanya'nın en köklü partisi SPD-Alman Sosyal Demokrat Partisi'dir. 19. yüzyılın son

çeyreğinde en büyük Marksist parti olan SPD, 1933 yılında Naziler tarafından kapatılmış fakat II. Dünya Savaşı sonrası tekrar kurulmuştur ve sosyal demokrasi çizgisine kaymıştır. Almanya'nın diğer önemli partisi olan CDU-Hıristiyan Demokrat Parti Almanya'nın köklü sağ partisidir (Örmeci,2013). Yakın dönemin en büyük ırkçılık faciasının ardından Nasyonal Sosyalistler tarafından kapatılan partinin tekrar faaliyetlerini sürdürmeye devam edebilmesi Alman demokrasisi ve insan hakları politikası açısından olumlu bir gelişmedir ancak Almanya'nın güçlü partilerinden birinin köklü bir sağ parti oluşu ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından kaygı vericidir.

Almanya 2017 itibariyle 80.594,017 nüfusuyla dünyanın 15. kalabalık ülkesidir ve Avrupa Birliği'nin en fazla göç alan ülkesi konumundadır. Nüfusun %91,5'i Alman, %2,4'ü Türk, %6,1'i de Yunan, İtalyan, Polonyalı, Rus, İspanyol, Sırp-Hırvat, Suriyeli ve diğer unsurlardır. Dini açıdan ise nüfusu oluşturan Protestan ve Katoliklerin oranı eşittir. Almanya'nın %34'ü Protestan, %34'ü Katolik, %3,7'si Müslüman'dır. Bunun dışında %28,3'lük kesim ise diğer inanç gruplarına mensuptur www.cia.gov (12.08.2018). Bu verilere göre Almanya nüfusunun 74 milyonu Alman'dır. Bununla birlikte nüfusun iki milyona yakını Türklere aittir. Ülkede Türkler diğer etnik gruplar içinde en büyük azınlık grubu oluştururken aynı zamanda azınlık Müslümanlar içinde de en büyük grubu oluşturmaktadır. Bununla birlikte Almanya tarihsel olarak Müslümanlıkla Türklüğün anlamsal olarak özdeşleştiği alandır.

Almanya'da bulunan çoğunluk azınlık grupların ayrıntılı verileri ise şu şekildedir: 1,9 milyon ile Türkler, 1,1 milyon Eski Yugoslavlar, İtalyanlar 609.784, Yunanlar 359.361, Polonyalılar 317.603, Roma/Gypsy/Sinti (Çingeneler) 170.000-300.000 ve Yahudiler 103.000'dir www.minorityrights.org (12.08.2018). Temel Yasa'ya göre herkes kimlik hakkını seçme, özel hayatta anadilini özgürce kullanma ve kişilik hakkının gelişimi konularında serbesttir. Bununla birlikte bazı eyalet anayasalarında etnik ve ulusal azınlıkların kimlik hakları mevcuttur (Çakmak, 2012: 17). Almanya'da dinsel yapı gerek bölgesel gerekse tarihsel sebeplerle homojen bir görünüm arz etmekteyken bu yapıya istisnayı Polonyalılar, Yahudiler ve Müslümanlar getirmektedir. Almanya bu üç azınlık grupla özellikle İkinci Dünya Savaşı kaynaklı önemli siyasi ilişkiler geliştirmiştir ki ülkedeki Yahudiler bu konuda özellikle önemlidir. Bununla birlikte ülkedeki Yahudi nüfusunun genel nüfus içindeki oranının oldukça az olması dikkat çekicidir.

Almanya’da Yahudilerle ilgili diğer dikkat çekici husus ise Almanya’nın uluslararası antisemitizm tanımını oldukça geç bir tarihte benimsemiş olmasıdır www.dw.com (13.08.2018). Nitekim Almanya Yahudilerle ilgili tüm dünyada hala yankıları devam eden bir insan hakları ayıbının yaşandığı yer olarak çok daha önceleri atması gereken bir adımı oldukça yakın bir tarihte, Eylül 2017’de atmıştır. Antisemitizmle ilgili özellikle hukuki mücadele açısından anahtar role sahip olan bu tanım, bu doğrultuda işlenen suçların tespitinde ve cezalandırılmasında oldukça önemlidir. Almanya’da benimsenen antisemitizm tanımı İngiltere ve Avusturya gibi ülkelerin kullandığı Uluslararası Holokost Anma İttifakı’nın (IHRA) önerdiği tanımla neredeyse aynıdır. Buna göre antisemitizm Yahudilere karşı nefret olarak ifade edilebilecek belirli bir Yahudi algısıdır. Antisemitizmin söylemleri ve fiziksel tezahürleri Yahudi ya da Yahudi olmayan bireylere ve/veya onların mülklerine, Yahudi kurumlarına ve Yahudi imkanlarına yöneliktir. Bununla birlikte yine altı çizilmesi gereken husus Almanya’nın bu tanımı kabul etmesi için oldukça zaman ve çaba sarf edilmiş olmasıdır. Nitekim diğer ülkeler, tanımı herkesten önce benimsemesi gereken Almanya’dan daha çabuk benimsemişlerdir. Bu da Almanya’da Nasyonal Sosyalist zihniyetin Alman hükümetine uzun vadeli bir baskısının sonucu olarak düşünülebilir.

Bununla birlikte Almanya’da ırkçılık mücadelesi açısından tarih dersi müfredatında holokost eğitiminin zorunlu okutulmak üzere yer alması önemli bir gelişmedir. Nitekim Almanya’da müfredat ve öğretim metodolojileri her eyalette farklılık gösterse de tüm federal eyaletlerde holokost eğitimi zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Hem alt hem de üst okul seviyelerinde Nasyonal Sosyalizm dönemi için toplamda 16 ile 20 ders programa alınmaktadır. Bununla birlikte holokost yurttaşlık, Alman edebiyatı, din ve ahlak dersleri sırasında da ele alınmakta ve tartışılmaktadır. Ayrıca üniversite sonrası eğitim için genç öğretmenlere holokost kursları verilerek çoğu zaman tarihi yerlerde geziler düzenlenir www.osce.org (13.08.2018). Diğer Avrupa Birliği üye devletlerinde de holokost eğitimi genel olarak müfredatlarda yer almakla birlikte Almanya eğitim sisteminde zorunlu olarak okutulmaktadır. Bu Almanya ırkçılık geçmişi ve mücadelesi açısından oldukça anlamlı bir adım olmakla birlikte Almanya’nın Yahudilere yapılan soykırımı kabul ederek onlara tazminat ödemesi sürecinin de bir sonucudur.

Almanya’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından önemli bir veri şüphesiz ülkenin aldığı göçlerdir. 2010 yılından sonra Suriye’de yaşanan savaş sonrası tüm

Avrupa'ya olduğu gibi Almanya'ya da Suriyeli göçleri yaşanmıştır. Bununla birlikte Almanya'da göçmen geçmişi olan nüfus 2016 yılında zirveye ulaşmıştır www.enar.eu.org (14.08.2018). Federal İstatistik Ofisi tarafından bildirildiği üzere 2016'da ülkede yaklaşık 18,6 milyon insanın göçmen geçmişi¹⁹ vardı. İstatistiklere göre bu rakam yıllık yüzde 8,5'luk bir artışa tekabül ediyor ki artış esas olarak 2015 ve 2016 yıllarında koruma talep edenlerin de dahil olduğu yabancıların yüksek düzeydeki göçlerinden kaynaklanmaktadır. Bu konuda Almanya ile ilgili altı çizilmesi gereken husus, ülkenin mülteci ve sığınmacıları hedef alan saldırılara ilişkin verileri kaydedip yayınlayan az sayıda devletten birisi olmasıdır.

Almanya aynı zamanda ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılığa karşı ulusal eylem planı hazırlayan üye devletlerden birisidir <http://fra.europa.eu> (15.08.2018). Bu doğrultuda Almanya 2017 yılında "İrkçilikle Mücadele İçin Ulusal Eylem Planı"nı hazırlayarak yürürlüğe koymuştur. Ayrıca 2016 yılında yürürlüğe konan "Aşırıçılık Önlemek ve Demokrasiyi Teşvik İçin Federal Hükümet Stratejisi" de ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgilidir. Alman Federal Meclisi, sosyal medya ağlarının operatörlerinin yasadışı içerikleri platformlarından kaldırmasını ve bunlarla mücadele etmesini zorunlu hale getiren bir yasa çıkarmıştır. Buna göre şikayet yönetim sistemi kurmayı başaramayan veya düzgün bir şekilde kurmayan sosyal ağlar, suç işlemiş kabul edilerek 50 milyon Euro'ya kadar para cezası ile cezalandırılabilir. Bununla birlikte tüm AB üye devletleri gibi Almanya da Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICERD) tarafı olup hükümlerine tabidir.

Almanya'da ulusal azınlıklar olan Danimarkalılar, Frizler, Sorblar, Sinti ve Roman Çingeneleri dilleri; Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi ve Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı tarafından korunmaktadır. Federal Hükümet ve Schleswig-Holstein Eyalet hükümeti tarafından azınlıkların şikayet ve isteklerini bildirebileceği Azınlık İşleri Komisyonu kurulmuştur. Diğer eyaletlerde ise meydana gelebilecek hak ihlallerinin Federal Devletin kurduğu

¹⁹ Bir birey eğer kendisi ya da en az bir ebeveyni Almanya vatandaşı olarak doğmadıysa göçmen geçmişine sahip olarak değerlendirilmektedir. Bu tanım özellikle göçmen ve göçmen olmayan yabancılar, göçmen ve göçmen olmayan vatandaşlık verilmiş kişiler ve bu kişilerin Alman doğumlu çocuklarını kapsamaktadır (www.enar.eu.org (14.08.2018)).

komisyona bildirilmesi öngörülmüştür. Bununla birlikte Temel Kanun'a göre kamu kurumlarında soy, ırk, dil, köken, din ve inanç vb. nedenlerle ayrımcılık yapılmamalıdır. Ayrıca Almanya Ceza Hukuku sistemi nefreti ve şiddeti teşvik edici bilgilerin yayılmasını ve bu doğrultuda gamalı haç gibi anayasaya aykırı sembollerin kullanımını yasaklamaktadır (Çakmak, 2012: 17). Almanya'da ulusal azınlıklar, Avrupa Konseyi kapsamında dahil olunan hukuki sistem çerçevesinde korunmaktadır. Bu doğrultuda ulusal azınlıklar, diğer azınlıklara göre daha kuvvetli yasal bir dayanağa sahiptir denilebilir. Eyaletlerde azınlıklara yönelik olarak gerçekleştirilecek olası hak ihlallerinin Merkeze bağlı bir komisyon tarafından takibine yönelik bir sistem oluşturulmuş olması oldukça olumlu bir gelişmedir. Yine kamu kurumlarında özellikle ırksal ya da dinsel temelde ayrımcılık yasağının Anayasal korumada oluşu ile ırksal nefreti körükleyici sembollerin Ceza hukuku sisteminde yer alması, Alman hukuki sisteminin tüm azınlık grupları ve de göçmenlere yönelik ırkçılık ve ayrımcılık mücadelesi açısından önem arz etmektedir.

1997 yılında Federal Almanya hükümeti tarafından Roman ve Sintiler ulusal azınlık olarak tanınmıştır. Bununla birlikte Alman vatandaşı statüsü taşımayan Roman ve Sintilerin ırkçılık ve ayrımcılığa karşı daha savunmasız oldukları, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu 2003 raporunda yer almıştır. Almanya'nın diğer ulusal azınlıklarından Sorbların hakları ise 1948 Saksonya ve Brandenburg eyalet anayasalarında yer almıştır. Eyalet hükümetleri, Sorb dil okullarını desteklemişlerdir. Ayrıca bu dilde yayın yapan bazı radyo kanalları ve Sorb dilinde basılan gazeteler de mevcuttur (Çakmak, 2012: 20). Federal hükümet tarafından ulusal azınlık olarak tanınan grupların vatandaşlık statüsü almamaları dolayısıyla, ırkçılık ve ayrımcılığa karşı daha savunmasız olmaları, şüphesiz çok fazla sayıda göçmen alan Almanya'da göçmenlerin de aynı şekilde ırkçılık ve ayrımcılığa karşı savunmasız olduklarının göstergesidir.

Federal Almanya Meclisi'nde Avrupa Birliği'nin ilgili mevzuatı doğrultusunda 29 Haziran 2006 tarihinde kabul edilen Genel Eşit Muamele Yasası; etnik köken, dil, din, cinsiyet gibi sebeplere dayalı ayrımcılığı önleme amacını taşımaktadır. Almanya'da ırkçılığa karşı çıkarılmış ilk yasa olma özelliğine sahip olan bu kanun; dışlanma iddiası taraflarından dışladığı iddia edilen tarafın, bu eylemi yapmadığını ispatlaması hükmünü getirmesi bakımından önem taşımaktadır. Yani mağdur eden tarafın suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti bulunması bu konuda önemli bir adımdır www.dw.com/tr (11.09.2018). İş

hukuku, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar, eğitim ve genel olarak medeni kanun alanlarını kapsayan yasada; suçlunun iddia edilen suçu işlemediğini ispatlama mükellefiyetinin olması, mağdurun korunması bakımından önemli bir husustur.

Bununla birlikte Genel Eşit Muamele Yasası'nın kapsamı, yalnızca özel menfaat sahiplerinin veya özel hukukun hüküm verdiği kurumların eylemlerini içerdiği için sınırlıdır www.enar-eu.org (14.08.2018). Dolayısıyla Devletin eylemleri yani polis teşkilatı, eğitim, sağlık vb. Genel Eşit Muamele Yasası kapsamında ayrımcılık yasağına tabi bulunmamaktadır. Oysa özellikle ırkçı ayrımcılık, polis teşkilatı başta olmak üzere devlet kurumlarında da gerçekleşmektedir.

Almanya'da kamu çalışanları ve kamu hizmeti gibi kamu hukuku ile ilgili alanlarda, eşitlikle ilgili temel güvenceleri vurgulayan hukuki düzenlemeler söz konusudur. İş hukukunda genel bir ayrımcılık yasağı öngören düzenleme ve bu alanda ortaya çıkmış bir içtihat mevcuttur. Almanya'da ayrımcılığa uğrayan mağdurların, işverenlerinin bilerek ve isteyerek ya da dikkatsizlik sonucu gerçekleşen ayrımcı muamelelerinden dolayı maddi ve manevi tazminat talep etme hakları bulunmaktadır. Bununla birlikte mesleki örgütlere üyelik açısından da ayrımcılık yasağı düzenlenmiştir. Yine Alman Medeni hukukunda her tür ayrımcılık yasaklanmıştır. Ayrıca ekonomik, sosyal, dinsel ve kültürel çeşitli gereklilikler söz konusu olduğunda farklı muameleye izin verilebilmektedir. Örneğin özel hayatın korunması, kişisel güvenliğin korunması, bir dinin kendi özellikleri makul bir gerekçe kabul edilerek farklı muamelenin gerekçesi olabilmektedir. Medeni Hukukta ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılık yasağı mallar ve hizmetler gibi tüm hukuki konularda geçerlidir (Karan, 2009). İstihdam ve medeni hukuk alanlarında ayrımcılık yasağının düzenlenmiş olması ve tazminat hakkının verilmiş olması hakkaniyete uygun bir uygulamadır. Bir dinin kendi özellikleri gerekçesinin Medeni hukukta ayrımcılık istisnası olarak kabulü, özellikle dinsel azınlıkların hakları açısından önemli bir uygulamadır.

Almanya'da yurtdışından gelen işçiler için Alman işgücü piyasasına girişi yöneten İkamet Yasası bulunmaktadır. Üçüncü ülke vatandaşları çalışma izni için ikamet iznine ihtiyaç duymaktadır ki bunun için başvurularda genel olarak Federal İstihdam Bürosu'nun iznine gerek duyulmaktadır www.enar-eu.org (14.08.2018). Federal

İstihdam Bürosu'nun istatistiksel verileri, ırk ve/veya etnisiteye göre değil fakat ulusal göç verilerine dayalı istatistiklere odaklanmaktadır. Federal istihdam Bürosu'na göre göçmen kökenlilerin genel nüfus içindeki payı 2012 yılında %20 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte ülkede Aralık 2013 verilerine göre 2,17 milyon işsiz 770.000'i göçmen kökenlidir. Yani göçmen kökenliler nüfusun neredeyse beşte birini oluşturuyorlarken toplam işsiz nüfusun ise yaklaşık üçte birini oluşturmaktadırlar. Göçmen kökenli işsizlerin bu yüksek oranlarının yanı sıra göçmen ve göçmen kökenli insanların, göçmen kökenli olmayanlara göre farklı eğitim durumları ve gelir düzeyleri söz konusudur. Bu işsizlik düzeylerindeki orantısızlığın, eğitim durumuyla ilgili olabileceği akla gelen seçenekler arasındadır. Fakat Federal İstatistik Ofisi tarafından hazırlanan bir rapor, Almanya'nın vasıflı işçilere ihtiyacı olmasına rağmen Suriyeli ve Iraklı göçmenlerin işgücü piyasasındaki büyümeden yine de faydalanamadığını göstermektedir. Uzun yıllara dayanan tecrübesi olan yetenekli mülteciler bile bu piyasanın dışında kalabilmektedir.

2005 ve 2016 yılları arasında göçmen kökenli işsizlerin oranı %17,9'dan %7,15'e düşmüştür ancak göçmen kökenli olmayan işsizlerin de oranı %9,8'den %3,4'e düşmüştür. Bu durum genel bir ekonomik iyileşmenin sonucu olarak değerlendirilebilir. Ancak göçmen kökenli olan işsizlerin nispeten yüksek olan oranı değişimden sonra da devam etmiştir. Bununla birlikte yoksulluk riski altında çalışanların oranı değişmeyip aynı kalmıştır ki bu oran 2016 yılında göçmen kökenli olmayanlarda %6,2 iken göçmen kökenli olanlarda %13,6'dır. Yoksulluk riski altında çalışanların nispi oranı da yaklaşık on yıl boyunca neredeyse göçmen kökenli olmayanların iki katı bir oranda gerçekleşmiştir.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığı değerlendirmesi açısından önemli bir konu olan Afrofobi ve Afrika kökenli insanlara yönelik ayrımcılık, Almanya'da hala mevcuttur. Nitekim BM Çalışma Grubu'nun 2017 tarihli raporuna göre Afrika kökenli insanlar ekonomik, sosyal ve kültürel haklar alanında ırk ayrımcılığıyla karşı karşıyadır www.enar-eu.org (14.08.2018). Federal İstatistik Ofisi tarafından sağlanan veriler, göçmen bir geçmişi olan Afrika kökenli insanların neredeyse yarısının (%44,3) yoksulluk riski altında olduğunu göstermektedir ki bu da ulusal ortalamasının yaklaşık üç katıdır. Bununla birlikte bu insanların aylık net gelirleri ülkedeki aylık ulusal ortalama net gelirden %25 daha azdır. “Görünür etnik azınlıklar” olarak “kendilerinden olmadığı”

algısı daha yüksek olan siyah insanlara yönelik önyargıların fazla olduğu bu sonuçlarla da kanıtlanan Afrika kökenli insanların, yüksek eğitilmiş olmalarının da fazla bir şey değiştirmede elde edilen verilerden ortaya çıkan sonuçlardandır. Nitekim BM Çalışma Grubu Afrika kökenli insanların, yönetim pozisyonlarında da yeterince temsil edilmediklerini ve çoğunlukla Alman toplumunun en düşük basamaklarında yer almaya devam ettiklerini 2017 tarihli raporunda belirtmiştir. Yine aynı rapora göre Afrika kökenli insanlar, çoğunlukla başka kimsenin çalışmak istemediği işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

European Network Against Racism (ENAR) 2016 tarihli Almanya'daki siyah insanlarla ilgili raporuna göre www.enar-eu.org (17.08.2018) Almanya'da yaşayan siyahlarla ilgili istatistiksel veri bulunmamaktadır. Ancak 2011 tarihli verilere dayalı olarak Almanya'da ikamet eden 577 bin siyah tespit edilmiştir. Ancak bu rakam her koşulda mevcut olanın altında bir tahmindir çünkü Almanya'da doğmuş siyah insanlar (üçüncü nesil veya daha yüksek) ve diğer Avrupa ülkelerinden göç edenler hesaba katılmamıştır. Bu rapordaki verilere göre Almanya'daki siyahlar; görünür azınlık olarak, polisler tarafından özellikle ayrımcılığa uğramakta ve polis şiddetine maruz kalmaktadırlar. Rapordan elde edilen verilere göre polisler, siyahlara potansiyel suçlu muamelesi yapmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler'in (BM) bir raporuna göre Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılar²⁰ özellikle polis şiddetine maruz kalmaktadır. Yine bulgular, Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalıların polis tarafından daha fazla ayrımcılığa maruz kalmamak için çeşitli vakaları bildirmekten çekindikleri yönündedir. Raporda en dikkat çeken husus, polis tarafından gerçekleştirilen saldırıların büyük çoğunluğunda polis memurlarının cezalandırılmamış olduğunun tespitidir. Bununla birlikte rapor edilen polis saldırılarının ise sadece %5'inin mahkemeye intikal etmiş

²⁰ People of African Descent (PAD)/Black Europeans (BE) nüfusu hakkında çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Afrika Kökenli İnsanlar Üzerine BM Çalışma Grubu'nun tanımına göre: Afrika kökenli insanlar, Trans-Atlantik köle ticaretinin Afrikalı kurbanlarının torunları olarak tanımlanabilir. Ülkelerinin bağımsızlıklarından sonra Avrupa, Kanada ve Orta Doğu'ya çalışmaya giden ya da göç eden Afrikalılar ve onların torunlarıdır. Siyah Avrupalılar terimi ise Avrupa'da doğmuş ya da büyümüş olan ya da bir Avrupa Birliği vatandaşlığı olan siyah insanları ima etmektedir. Bazı yerlerde siyah insanlar terimi kendilerini siyah olarak tanımlayan tüm bireylere, gruplara ve topluluklara daha geniş bir ifadeyle başvurmak için kullanılır.

olması da önemli bir husustur. Bu verilerin sonucu olarak Almanya’da polis teşkilatı içinde gizli/kurumsal ırkçılık olduğu söylenebilir. Nitekim siyah insanların hiçbir şekilde ırksal kökenlerini saklama gibi bir durumları yoktur ve bu durum onları şiddete ve ayrımcılığa karşı daha korunmasız kılmaktadır. Vatandaşları hak ihlallerinden koruması beklenen kurumun mensuplarından kaynaklanan ayrımcılık ve şiddet vakaları da özellikle siyahların, bir azınlık grup olarak Almanya’da mağdur olduklarını göstermektedir.

Aynı rapora göre Almanya’da 2015 yılında Ceza Kanununda; suçların ırkçı, yabancı düşmanı ve diğer insanlık dışı amaçlarının kesin olarak göz önüne alınmasını içeren nefret suçuyla ilgili değişikliğe rağmen “ırkçılık” tanımı belirsizliğini korumaktadır. Bu durum sağ kanat aşırıcılığı ile ırkçılık kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılmaya devam etmesini sağlamakta ve sonuç olarak da sağ kanat aşırıcıları tarafından işlenmeyen ırkçı suçların, ırkçı suçlar olarak tanımlanması mümkün olamamaktadır. Bu durum tıpkı antisemitizm tanımının tam olarak yapılması gibi önemlidir. Nitekim suçun tam olarak tanımlanarak Ceza Kanununda yer alması onun aynı zamanda hangi tür bir cezayla karşılık bulacağını da belirtmektedir. Suçun tam anlamıyla kavramsal olarak hukuki metinde yer alması aynı zamanda hak ettiği cezanın da uygulanması anlamına gelmektedir. Net olmayan kavramlar ve tanımlar, suç yargıya taşındığı zaman avukatlar nezdinde istenen yöne çekilerek suçluyu beraat ettirmeye yaramaktadır.

İrkçilik söyleminin yaygınlaşması açısından son derece önemli olan medya, özellikle Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılar için oldukça fazla kullanılan bir alandır. Nitekim yine ENAR raporuna göre www.enar-eu.org (17.08.2018) Alman medyasında Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılara karşı ırkçılık ve ilgili ayrımcılığın tezahürleri; küçük düşürücü dil kullanımı, ırksal stereotiplerin tasviri ile medya endüstrisi içinde ayrımcılık gibi farklı alanlarda değerlendirilebilecek kadar fazladır. Bu alanda küçük düşürücü tabirler ve kötüleyici ifadeler, Alman bir bürokrat tarafından televizyonda kullanılabilmiştir. Bavyera İçişleri Bakanı popüler bir siyaset talk-showunda Afrikalılar için kötüleyici bir dil kullanmıştır. Bununla birlikte Alman medyasında televizyon yayıncıları, aktörler, televizyon şovları ve reklamlar arasında çeşitliliğin olmayışı da ENAR raporunda Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılara yönelik ayrımcılığın bir kanıtı olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte sosyal medya

ortamında nefret söylemi, ırkçı dogmalar ve suiistimallere dikkat çekilen raporda sosyal medyanın göreceli anonimliğinin yani isimlerin ve kişilerin belirsiz oluşunun, ırkçı görüşlerin açıklanmasını cesaretlendirebildiğinin altı çizilmiştir.

ENAR Raporunda en dikkat çekici husus ise Alman eğitim müfredatında siyah insanların tasviriyle ilgili bulgulardır. Nitekim ırkçılık mücadelesinde son derece önemli olan bu husus, antisemitizm konusunda telafi edilmiştir ancak siyah insanlar için aynı şey söylenememektedir. Söz konusu rapora göre siyah insanlar, müfredatta olumsuz bir şekilde tasvir edilmektedir ve sömürgecilik çoğunlukla Avrupalılar tarafından yüklenen “olumlu” bir girişim olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte çocuk kitapları siyah insanlar hakkında olumsuz stereotiplerin tanıtılmasında önemli rol oynamaktadır. Hayata başladığı ilk yıllarında bu tip önyargıları kazanarak büyüyen insanların gerek sosyal hayatta ve gerekse mesleki yaşamlarında bu insanlara saygı duyması, bu şartlarda mümkün değildir. Nitekim Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılara yönelik yukarıda sayılan ırkçılık ve ayrımcılık örnekleri bu durumda eğitim politikalarıyla doğrudan bağlantılıdır.

Aynı raporda, eğitim sisteminde göç geçmişi olan öğrenciler için bir kazanım boşluğu olduğu bildirilmektedir. Siyah öğrenciler için bu boşluk kurumsal süreçlerin ve mekanizmaların karmaşık bir etkileşimi ile ırkçılığın yapısal modlarına atfedilmektedir. Yine Afrika kökenli /siyah Avrupalı öğrencilerin yüksek öğrenim kurumları konusunda da ayrımcılıkla karşı karşıya oldukları hususu raporda yer almıştır.

5.1.1.2. Alman Irkçılığı ve Nasyonal Sosyalizm

Tarihsel süreçte siyasi birliğini geç tamamlamış olmanın neticesi olarak Almanya; sömürge siyasetine de daha geç başlamıştır. Bununla birlikte Almanya sömürgeciliğe, özellikle 19. yüzyılın sonlarına doğru ekonomik anlamda kendine yeterliliği artarak kıtanın geri kalanına bağımlılığı azalan, Zanzibar ile başlamıştır. Almanya'nın sömürgeciliği; yerli şeflerle yapılan anlaşmalar ve sonrasında askeri seferlerle yürütülmüştür. Güneybatı Afrika topraklarını elinde bulunduran Almanya, burada Alman iskan politikası uygulamıştır (TRT, 2016). Alman eğitim politikasında sömürge tarihinin tasviri doğrultusunda ırkçılık, Almanya'da özellikle Afrika kökenli insanlara/siyah Avrupalılara yönelik olarak devam etmektedir.

Bununla birlikte Birinci Dünya Savaşı sonrası Almanya’da yaşanan ekonomik sıkıntılar, Nasyonal Sosyalist ırkçılıkla sonuçlanmış ve tüm Avrupa açısından yirminci yüzyıla damgasını vurmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında da Neo-Nazizm olarak varlığını sürdüren ırkçı düşünce çeşitli siyasi partiler aracılığıyla gündemde kalmaya devam etmiştir. Avrupa Birliği mevzuatı çerçevesinde gerekli kanunlar ile yasal koruma araçları oluşturulmuş olsa da Almanya’da, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı bağlamında çeşitli sorunlar mevcuttur. Konuyla ilgili raporlar yayınlayan çeşitli sivil toplum örgütleri ile kuruluşların yayınladıkları raporlarda Almanya’da kamu kurumlarındaki gizli ırkçılık, çeşitli suçlara ait soruşturmalarda ırkçı unsurların tespit edilmesi konusunda isteksiz davranılması, kayıtlı ırkçı suçların sayısının oldukça yüksek olması, polis teşkilatı içindeki ırkçılık eğilimi ile ülkede aşırı sağcı grupların faaliyetleri dikkat çeken hususlardır.

Söz konusu kuruluşlardan, hükümetlerin insan haklarını ihlal fiillerini araştıran bağımsız bir örgüt olan Uluslararası Af Örgütü’nün Dünyanın İnsan Hakları Durumu 2014/2015 Raporu’nda www.amnesty.org (17.09.2018) Almanya’da, sığınmacı ve azınlıklara yönelik ayrımcı saldırıların olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu hususta soruşturma ve yargılama ile ilgili endişelerin devam ettiği vurgulanmıştır. Raporda 2013 ve 2014 arasında Almanya’nın, 20.000 Suriyeli mülteci için ana amacının ailelerin birleştirilmesi olan üç insani kabul programı başlattığına vurgu yapılarak, üç yüz mültecinin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Programı aracılığıyla iskanlarının sağlandığı belirtilmiştir. Aralık ayı içinde 2015 yılından başlayarak yılda 500 mülteciye iskan sağlama kararının ardından, 15 ay sonra sığınmacıların ülke içinde rahat hareket etmelerine ve iş piyasasına engelsiz erişimlerine izin veren bir yasanın kabul edilmesi olumlu karşılanmıştır. Bununla birlikte eylül ayında Kuzey Ren-Vestfalya’da üç tesiste özel güvenlik personelinin sığınmacılara yönelik tekrarlanan kötü muamelesinden bahseden gazete haberlerine de dikkat çekilmiştir.

Suriye’de yaşanan savaş sonrası Almanya’nın mültecilere yönelik olarak geliştirdiği bu programlar olumlu gelişmelerdir ancak mevcut sorunlar, ülkede ırkçılık konusunda durumun bireysel kabullerle ilgili olduğunu göstermektedir. Nitekim Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı’nın (FRA) 2018 tarihli temel haklar raporunda, <http://fra.europa.eu> (15.08.2018) Almanya’da Alman Federal Polis Teşkilatı verilerine göre 2017 yılının ilk dokuz ayında ülke çapında mülteci evlerine yönelik olarak

gerçekleştirilen 243 saldırı olduğu bilgisi yer almıştır. Temel haklar raporuna göre bu sayı 2016 yılının ilk dokuz ayında 873 idi. Yine 2016 yılında mülteci ve sığınmacı barınaklarına yönelik 3500'den fazla saldırı da kayıtlara geçmiştir. Aynı yıl mültecilere yönelik toplam 2545 bireysel saldırı olmuştur ve bu saldırılarda 43'ü çocuk olmak üzere 560 kişi yaralanmıştır. Bu durum gerek barınaklardaki kurum görevlileri ve gerekse Alman vatandaşları arasında mültecilerin istenmediğini göstermektedir. Bir önceki yıla oranla mülteci evlerine yönelik saldırı sayısı neredeyse üçte bir oranında azalmış olsa da saldırılarda çocukların dahi yaralanmış olması, Almanya'daki bireylerin mülteciler hakkındaki önyargılarının sonucudur.

Uluslararası Af Örgütü'nün Dünyanın İnsan Hakları Durumu 2014/2015 Raporu'nun www.amnesty.org (17.09.2018) Almanya ile ilgili kısmında ayrımcılık başlığı altında aşırı sağcı grup Nasyonal Sosyalist Yer altı Örgütü (NSU)'nun işlediği cinayetler yer almıştır. İrkçi NSU örgütünün cinayetlerini aydınlatmak amacıyla, Federal Meclis'te ve eyalet meclislerinde araştırma komisyonları kurulmuştu. NSU Örgütü 8'i Türk 10 kişinin ölümü, bombalı saldırılar ve banka soygunlarından sorumlu tutulmuştu. Bununla ilgili olarak Af Örgütü'nün raporunda, Geçici Federal Parlamento Komisyonunun Ağustos 2013'te NSU'nun işlediği ve azınlıkları hedef alan cinayetler serisini soruşturmada "yetkililerin başarısız olduğuna dair sonuçlar yayınlaması", çığır açıcı olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte raporda yetkililer özellikle bu cinayetler konusunda iş birliği ile cinayetlerin ırkçı sebeplerini soruşturma hususlarında başarısız olarak değerlendirilmiştir. Rapor bu doğrultuda Ceza Kanununun reformu ile polis tarafından siyasi güdümlü suçlar ve nefret suçlarına dair bilgi toplamada kullanılan sistemin reformunu tavsiye etmiştir. Raporda ayrıca 2014 Ağustos ayında hükümet tarafından Ceza Kanununun 46. Bölümünün "mahkemelere hüküm verme sürecinde ırkçı, yabancı düşmanlığına dayalı ya da diğer onur kırıcı sebep ve amaçları göz önünde bulundurmaya zorunlu kılacak şekilde" değiştirilmesini önermiş olması da yer almış ve durum olumlu karşılanmıştır.

ENAR'ın Avrupa'da ırkçı suç 2013-2014 raporuna www.enar-eu.org (19.09.2018) göre resmi istatistikler temelinde 2013 yılında Almanya'da kayıtlı 5131 ırkçı suç ve şikayet bulunmaktadır. Aynı rapora göre Almanya'da antisemitik suçlarda eskiye oranla artış söz konusudur. 2013 yılında antisemitik güdüyle işlenmiş olan kayıtlı 1275 suçun söz konusu olduğu Almanya için bu oran Avrupa'da kayıtlara geçmiş en yüksek orandır.

Bunun sebebi Almanya’da Yahudilerin daha çok hedefte olması değil fakat Almanya’nın antisemitizmle ilgili tarihsel özel durumu sebebiyle Yahudileri hedef alan suçlar konusunda daha hassas davranılmasıdır. Bu doğrultuda Yahudileri hedef alan suçlar daha çok rapor edilmekte ve yetkilerce daha ciddi şekilde ele alınarak mahkemeye intikal ettirilmektedir.

AB üyesi yirmi ülkede ulusal anket cevaplarına dayanarak oluşturulmuş olan ENAR 2014-2015 Afrofobi raporuna göre www.enar-eu.org (19.09.2018) söz konusu dönemde ırkçılık oranlarında artış söz konusudur. Nitekim aralarında Almanya’nın da bulunduğu bazı Avrupa ülkelerinde göçmen karşıtı algıyla bağlantılı olarak hem siyah hem Müslüman olan göçmenlere yönelik ırkçı ve yabancı düşmanı algıda artış meydana gelmiştir. Rapora göre özellikle siyah göçmen, mülteci ve sığınmacılar tüm alanlarda ayrımcılık ve şiddete muhatap olmaktadır. Başörtüsü kullanan siyah Müslüman kadınlar işgücü piyasasında ayrımcılığa karşı özellikle savunmasızdır. Siyahlara karşı istihdamda önyargılar ve çeşitli zorluklar mevcut olduğu için serbest meslek siyahlar arasında daha çok tercih edilmektedir. Almanya’da siyahlar sağlık ve siyaset gibi alanlarda kendilerine yönelik önyargılar sebebiyle devlete güvensiz durumdadırlar. Nitekim siyah insanlar kullandıkları oyun, politikalarda herhangi bir değişikliğe sebep olmayacağına inanmaktadırlar. Ayrıca sağlık alanında doktorların tedavi sürecinde kendilerine karşı önyargıya dayalı varsayımlarda bulduklarına inanmaktadırlar. Yine siyahların polisleri güveni de oldukça azdır. Nitekim gerçekte mağdur oldukları suçlarda genelde suçlu kabul edilmelerinden dolayı emniyet güçlerine de güvensizlikleri söz konusudur. Yine barınma alanında siyahlara karşı çok kalabalık halde yaşadıkları ve anti-sosyal bir hayat sürdükleri gibi önyargılar mevcuttur. ENAR’ın söz konusu raporundaki veriler 2016 Afrofobi raporundaki verilerle aynı doğrultudadır ve dolayısıyla yapılan tespitler halen geçerlidir. Bununla birlikte Suriye’deki savaş sürecinin sonucu olarak göçmenlerin, ötekiler olarak “siyah” kavramı altında genelleştirilmesi de söz konusudur. Bu durumun, Alman eğitim sisteminde siyah insanların olumsuz tasviri devam ettiği sürece de devamı olasıdır. Nitekim müfredatta Avrupalıların sömürgecilik sürecinin de “üstlenilen olumlu bir girişim” olarak lanse edilmesi, çocukluk çağlarında genç dimağlarda “üstün Avrupalı”lar ve diğerleri ayrımını şekillendirirken “ırksal” Avrupalılar dışındakilere fazlalık olarak bakılmasını da normalleştirmektedir.

Konuyla ilgili diğerk önemli veriler başka bir uluslararası örgüt olan Avrupa Konseyi'nin (Council of Europe) Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele birimi olan ECRI'ye aittir www.dw.com/tr (20.09.2018). ECRI Konseye üye devletlere yönelik özel ülke raporları hazırlayarak tavsiyelerde bulunan, ırkçılık ve hoşgörüsüzlük sorununu izleyen Avrupa Konseyi'nin bağımsız insan hakları kuruludur. ECRI'nin 2014 tarihli Almanya'ya ait beşinci raporunda Almanya'nın ırkçılık ve ırkçı ayrımcılıkla ilgili yasalarını gözden geçirmesi gerektiği tespiti yapılmıştır. Alanında Avrupa'nın devletlerarası referans organı olan ECRI, Alman hükümetine özellikle polis içindeki ırkçılık ve ırkçı ayrımcılık konusunda önemli uyarılarda ve önerilerde bulunmuştur. ECRI bu çerçevede özellikle Alman polisi içindeki ırkçı ve ırkçı ayrımcı eğilimin kaygı verici boyutlara ulaştığına dikkat çekmiştir. Raporunda ırkçı fikirler ve aşırı sağcı kuruluşlara sempatinin polis içinde geniş yankı bulduğu özellikle vurgulanmıştır. Bu doğrultuda Dessau polis merkezinde Afrikalı siyah bir göçmenin yakılması, polis merkezlerine ırkçı karikatürlerin yer aldığı takvimlerin asılması ile Uluslararası Af Örgütü'nün Alman polisiyle ilgili ırkçılık raporları örnek gösterilmiştir. Bununla birlikte ECRI, başta polis olmak üzere kamu görevlilerinin görevlerini icra ederlerken işledikleri ırkçılık veya ırkçı ayrımcılık içeren suçlara karşı Alman Ceza Kanunu'nun yetersiz kaldığını da vurgulamıştır. Avrupa Konseyi, Almanya'da ırkçı ayrımcılıkla etkin mücadele için dernek ve sendikalara bu tür davalarda davacı olma hakkı tanınmasını da talep etmiştir. Etnik profilleme kurbanı olan kişilerin haklarının daha iyi korunması gerektiği de ayrıca vurgulanmıştır.

Bununla birlikte ECRI'nin söz konusu raporunda nefret söylemi kavramı da gündeme gelmiş ve aşırı sağcı Ulusal Demokratik Parti'nin (NPD) ülkedeki konumuna işaret edilmiştir www.dw.com/tr (20.09.2018). Raporunda yasadışı nasyonal sosyalist NSU hareketinin işlediği cinayetlere, aşırı sağın iletişim stratejisini müzik ve internet üzerine kurduğuna dikkat çekilmiştir. Resmi rakamlara göre, Almanya'da aşırı sağcılar tarafından kurulmuş yaklaşık 225 dernek ve örgüt olduğuna işaret edilen raporda, bu dernek ve örgütlere üye 22 bin 150 kişinin bulunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte "Almanya toplumunun çok daha geniş kesimlerinde gizli ırkçılığın varlığı söz konusudur" ifadelerine yer verilen raporda 2012 yılında yapılan ankete göre, Almanya toplumunda yabancı düşmanlığı içeren ifadelerin yüzde 25,1'lik kesimin onayını aldığı da belirtilmiştir. Toplumun yüzde 8,6'sının Yahudi karşıtı ifadeleri onayladığına dikkat

çekilmiştir. Raporda ankete katılanların yüzde 16'sının, dünyayı yönetmenin beyazların hakkı olduğunu savundukları da yer almıştır. Ayrıca polis kayıtlarına geçen aşırı sağcılar tarafından işlenen suçların sayısının, gerçek rakamlardan çok daha az olduğuna dikkat çekilmiştir.

Ülkede ırkçılık ve yabancı düşmanlığı analizi açısından diğer önemli veri aşırı sağ partilerin varlığıdır. Almanya'da aşırı sağ kategoride faaliyet gösteren iki siyasi partiden birisi Ulusal Demokratik Parti (NPD) Neonazi partisi niteliğindedir www.dw.com/tr/ (20.09.2018). Diğer aşırı sağ parti ise Almanya İçin Alternatif (AfD) Partisidir. Bunlardan ECRI'nin 2014 tarihli Almanya'ya ait beşinci raporunda da yer almış olan NPD, Almanya'da son dönemde çok etkili bir pozisyonda değildir ancak Almanya İçin Alternatif Partisi Eylül 2017 seçimlerinde sol partilerden bile oy toplayarak %12,6 ile Meclise üçüncü parti olarak girmeyi başarmıştır. 2013 yılında kurulan parti aşırı sağcı ve İslam karşıtı görüşleriyle dikkati çekmektedir. AfD Almanya'da göçmenlerin mümkün olduğunca az sayıda kalmasına izin verilmesini talep ederken, göçmenlerin Alman toplumuna tam olarak entegre olmak zorunda olduğunu vurgulamaktadır. Alman kültür ve dilinin önceliğini vurgulayan Parti, İslam'ın Alman toplumunun bir parçası olmasını tamamen reddetmektedir. Sığınmacılara yönelik hoşgörülü politikalara karşı olan parti zaten Avrupa Birliği üyelerine dahi yardıma karşı çıkmaktadır. Türkiye karşıtı söylemleriyle dikkat çeken AfD, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine ve Türkiye'ye yapılan yardımlara da tamamen karşı söylemlere sahiptir. Zaten Avrupa Birliği yapısını da reddeden parti, ülkelerin kendi sınırlarına çekilmelerini talep etmektedir www.haberturk.com (20.09.2018).

Almanya'da ırkçılığın mevcut durumunu değerlendirmek açısından PEGIDA Hareketi önemlidir. Açılımı "Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar" olan PEGIDA (Patriotic Europeans Against the Islamization of the West), İslam'a değil fakat Batının İslamlaşmasına karşı olduğunu dile getirirken bu amaçla 20 Ekim 2014 itibariyle toplu gösteriler düzenlemeye başlamıştır www.hurriyet.com.tr (20.09.2018). "Hıristiyan-Yahudi Batı kültürünü koruma" adına ve yerel topluma entegre olmayan göçmen topluluklarının oluşturduğu toplum yapılanmasına karşı yürüdüklerini söyleyen PEGIDA üyeleri, göçmenlerin Almanya'nın sosyal refahından pay almasından rahatsız olduklarını dile getirmektedirler. PEGIDA hareketinin gerçekleştirmiş olduğu gösterilerden ilkinde katılım yalnızca 300 kişiden ibaretken 5 Ocak 2015'te katılım 18 bin kişiye yükselmiştir.

5.1.2. Fransa

Avrupa Birliği'nin kurucu ülkelerinden resmi adıyla Fransız Cumhuriyeti'nin nüfusu yaklaşık 65 milyondur. Ülkede beş milyon göçmen yaşamaktadır ve bunların yaklaşık olarak iki milyonu vatandaşlık sahibidir (Karan, 2009).

5.1.2.1. Fransa Yargı Alanında Bir Adım Önde

Fransa yarı başkanlık sistemiyle yönetilen, dini hukuk kurallarını devlet yönetiminde referans almayan laik bir ulus devlettir. Metropol yani Avrupa'daki topraklarda 22 bölge ve 4 tane de denizaşırı sömürgelerde olmak üzere Fransa toplam 26 yönetsel bölgeden oluşmaktadır.

2012 verilerine göre etnik yapı olarak nüfusun %82'si Fransız, %12,2'si Oksitan, %2,6'sı Alzaslı, %2'si Brötan, %0,45'i Katalan, %0,49'u Korsikalı ve %0,1'i Basklı, %1'i ise Flmandır. Dini olarak ise nüfusun %67'si Hıristiyan, %24'ü herhangi bir dini mensubiyeti olmayan, %6'sı Müslüman ve %1'i ise Yahudi'dir. Fransız Anayasası azınlık kabul etmemekte ancak vatandaşlık hakları tanımaktadır (Çakmak, 2012: 47). Etnik ve dinsel olarak homojen bir görünüm arz eden Fransız nüfus yapısında Hıristiyanlardan sonra Müslümanların yüksek oranı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Fransa'da laiklik nedeniyle dinsel yapıyı değerlendirecek veriler bulunmamakta, bu alandaki bilgiler tahminlere dayanmaktadır. Devlet yetkililerinin bireylerin etnik veya dinsel inançları hakkında veri toplamasını yasaklayan 1872 Yasası; bireyin ırk, etnik köken veya politik, felsefi ya da dinsel görüşlerini ortaya koyan kişisel verilerini toplamasını ya da kullanmasını yasaklayan 1978 tarihli yasa ile yeniden onaylanmıştır www.cia.gov (10.10.2018). Bu doğrultuda devletin bizzat kendisinin etnik ve dinsel profilleme yapmasının önüne geçmeye çalışmış olan Fransa, devrim geleneğiyle tüm bireylere salt birer vatandaş olarak yaklaşmayı uygun bulmuştur. Dinsel ve mezhepsel çatışmaların önüne geçmek için tüm kimlikleri devlet nazarında Fransız vatandaşlığı potasında eritmeyi uygun bulan Fransa, bu alanda ayrıntılı verilerin toplanmasının önüne geçmiştir.

Temmuz 2018 verilerine göre tahmini olarak 62,814.233 nüfusa sahip olan Fransa'da www.cia.gov (10.10.2018) 2015 yılında tahmini olarak Katolik Hıristiyanlar nüfusun ortalama %63-66'sını oluştururken, Müslümanların oranı daha da yükselmiştir.

Buna göre yine tahmini olarak Fransız nüfusunun %7-9'unu Müslümanlar oluşturmaktadır. Bu oranın yükselmesinde şüphesiz Suriye'de yaşanan savaştan Fransa'ya sığınanların önemi büyüktür. Bunun dışında yine aynı verilere göre Fransız nüfusunda Yahudilerin oranı düşerek %0,5-0,75 oranında gerçekleşmiştir. Bunun sebebininse yine nüfusun genel olarak yükselişinin içinde aynı kalan Yahudi nüfusunun oransal olarak azalması olduğu söylenebilir. Fransız nüfusunda yine 2015 yılı verilerine göre tahmini olarak %23-28 oranında hiçbir dine bağlı olmayan bireyler yer almaktadır. 2012 yılında da yüksek olan ve daha da yükselme eğiliminde olan hiçbir dine mensup olmayanların oranının yine Fransız laiklik geleneğiyle paralel olarak bireysel alanda da dinlere eşit mesafede yer alma prensibiyle alakalı olduğu değerlendirilebilir.

Fransız Anayasasının başlangıç kısmında insan haklarına ve milli egemenlik ilkelerine bağlılık ilan edildikten sonra 1. maddede Fransa'nın bölünmez, laik, demokratik, sosyal bir cumhuriyet olduğu belirtilmektedir. Aynı maddede Fransa "köken, ırk veya din ayrımı yapmaksızın tüm vatandaşların yasa önünde eşitliğini garanti eder" denilmektedir. Fransa'nın her inanca saygılı olduğu yine birinci maddede belirtilmektedir www.adalet.gov.tr (10.10.2018). Azınlık kabul etmeyerek vatandaşlık hakları tanıyan Fransa'nın, her inanca saygılı olduğunu Anayasasının birinci maddesinde vurgulaması ırkçılık ve her türlü ayrımcılıkla yasal anlamda mücadele açısından büyük önem arz etmektedir.

Anayasanın yanı sıra Fransa'da ayrımcılıkla mücadele politikaları, diğer kanunlarda da güvence altına alınmıştır. Nitekim ayrımcılıkla mücadele politikaları Sosyal İlişkiler ve Çalışma Bakanlığı tarafından yürütülmektedir ve Fransız hukuku Avrupa Birliği Antlaşması'nın 13. maddesinde yer alan ilkeleri bünyesinde barındırmaktadır. Ayrımcılığa karşı korunma, hem kamu hem de özel sektöre karşı tüm bireyleri kapsamaktadır ve kamu yararı istisnası dışında eşitlik ilkesi vatandaş olmayanlar için de geçerlidir. Ayrıca Fransız Hukukunda İş Kanunu, Ceza Kanunu ve Medeni Kanun'da ayrımcılıkla ilgili yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu kanunlar kapsamında etnik köken, ırk ve din temelli ayrımcılık yasaktır. Fransa'da ayrıca 2004 tarihli bir yasa ile Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi İçin Yüksek Mercii (HALDE) bir eşitlik kurumu olarak tesis edilmiştir. HALDE, yasalarca yasaklanmış doğrudan veya dolaylı her türden ayrımcılık vakaları konusunda yetkilidir ve bu doğrultuda devlet başkanına yıllık olarak rapor sunmaktadır. HALDE mağdur, sendikalar, sivil toplum örgütleri veya parlamento

tarafından yapılan bireysel ya da toplu şikayet başvuruları doğrultusunda soruşturma yürütme, resmi veya özel kurum ya da kişilerden açıklama isteme, belge talep etme veya tanık dinleme gibi yetkilere sahiptir. Ayrıca ayrımcılıkla ilgili tavsiyeler yayınlama, iyi uygulamaları tanımlama ve bunları teşvik etme ile çalışma ve araştırmaları yapma veya teşvik etme gibi görevlere de sahiptir. Bununla birlikte Fransa'da 2001 yılında kabul edilen bir yasayla sendikalara ve sivil toplum örgütlerine ayrımcılık mağdurlarını yargısal usullerde temsil etme hakkı tanınmıştır. Fransa'da ceza yargılamaları açısından etnik köken, ırk ve din temelli ayrımcılıkla mücadele alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin ceza yargılamasına müdahil olmasına izin verilmektedir. Irkçılık karşıtı çalışmalar yürüten sivil toplum örgütleri, devlet tarafından destek görmektedir ve politikaların belirlenmesi ile yasama süreçlerinde bu kurumlara danışılmaktadır (Karan, 2009). Ayrımcılıkla ilgili yasal düzenlemelerin özellikle İş Kanunu'nda yer alması, göçmenlerin istihdam alanında suistimale uğramasının önüne geçilmesi bakımından son derece önemlidir. Bununla birlikte sendika ve sivil toplum örgütlerinin cezai yargılamalarda mağdurların yanında yer alabilmesi, etnik köken, ırk ve dinsel temelli olarak ayrımcılığa uğradığı gibi kendini ifade ve savunma alanında da maddi ve manevi olarak zayıf olan kişilerin desteklenmesi açısından son derece yerinde ve anlamlıdır. Irkçılık karşıtı çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlerinin devlet tarafından destek görmesi ve ırk, etnik köken ve dinsel olarak ayrımcılığa uğrayanların da sivil toplum örgütleri tarafından desteklenmesine izin verilmesi hususları, Fransa'nın ırkçılık mücadelesi politikasında oldukça dikkat çekici hususlardır.

Tüm AB üye devletleri gibi Fransa da Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (ICERD) tarafı olup hükümlerine tabidir. Fransa'da 2014 verilerine göre göçmen nüfusun %44'ü Afrika kıtasında doğmuştur, %30'u ise Kuzey Afrikalıdır. Bununla birlikte göçmen nüfusun %15'i Asya kökenliyen ikinci nesil göçmenler toplam nüfusun %11'ini oluşturmaktadır www.enar-eu.org (14.08.2018). Fransa'da, 17 Aralık 2013 tarihinde imzalanan Kamu Hizmetlerinde Eşitliğin Teşvik Edilmesi ve Ayrımcılığa Karşı Mücadele Sözleşmesi ayrımcılıkla mücadelede önemli bir belgedir. Bununla birlikte Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın (FRA) 2018 tarihli temel haklar raporunda <http://fra.europa.eu> (15.08.2018) Fransa Ceza Muhakemesi Kanunu ile Yabancıların Giriş ve İkameti ile İltica Kanunu hükümleriyle ilgili değerlendirmeler yer almıştır. FRA Raporuna göre Fransa Anayasa

Konseyi, söz konusu Kanunların hükümlerinin Anayasaya uygunluğunu denetlemiş ve Yargıtay'ın, Kanunların bazı hükümlerinin fiziksel özelliklere dayalı ayrımcı kimlik kontrollerine izin vermek için yorumlanabileceği iddiasıyla yaptığı itiraza ve hükümlerin polis kontrollerini sürekli ve genel hale getirebileceği doğrultusundaki iddiasına karşı çıkmıştır. Bu doğrultuda söz konusu hükümlerin doğru yorumlarını açıklayan ve ayrıntıları açıklığa kavuşturan Konsey, Yargıtay'ın itirazlarını reddetmiştir. Bununla birlikte FRA Raporunda yer alan bu husus yaşanan olaylarla doğrulanmıştır. Nitekim Aynı rapora göre Fransa'da 5000'den fazla katılımcıyla yapılan ulusal bir anket sonucuna göre Arap ve Afrika kökenli genç erkeklerin, diğer erkek gruplara göre 20 kere daha fazla durdurulup aranma sürecine maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Fransız İnsan Hakları Ulusal Danışma Komisyonu'nun polis güçlerinin uyguladığı ayrımcı etnik profillemeye konusundaki endişelerini dile getirmesi de FRA temel haklar raporunda yer almıştır. Bu durum Yargıtay'ın değerlendirilmeye tabi tutulan söz konusu kanunlardaki hükümlerle ilgili endişelerinin doğru olduğunu kanıtlar nitelikteyken Anayasa Konseyi tarafından pek ciddiye alınmamıştır.

Fransa'da Mayıs 2013'te Ulusal Meclis, Fransız mevzuatı ve Ceza Yasası kapsamında ırk kelimesinin kaldırılmasına karar vermiştir www.enar-eu.org (17.08.2018). Bununla birlikte ENAR'ın 2016 tarihli raporuna göre Fransa'da ırk kavramı "fiilen" mevcuttur. Nitekim söz konusu rapora göre siyasi kamu pozisyonlarının payı siyah insanlar için oldukça düşüktür. Ayrıca istihdam ve etnik azınlıklar hakkında yayınlanmış herhangi bir hükümet verisi olmasa da Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılar çalışanları genel olarak ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bu gruptaki insanlar çalışma alanlarında azınlıkta oldukları gibi genel olarak da beyazlara oranla daha düşük pozisyonlarda yer almaktadırlar. Yine yapılan bir deney sonucuna göre Fransa'da Afrikalı olduğunu çağrıştıran bir isme sahip olanların iş başvurularının değerlendirilerek mülakata çağrılma olasılıkları beyaz olanlarınkine oranla neredeyse üç kat daha azdır. Bununla birlikte 2012 verilerine göre Afrika kökenli insanlar için işsizlik oranı göçmen olmayanlardan neredeyse üç kat daha yüksektir. Aynı rapora göre bir araştırma Fransa'da görünür azınlıkların durdurulması ve aranması ihtimalinin diğerlerine oranla iki kat fazla olduğu sonucunu ortaya koyarken, başka bir araştırma Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalıların beyaz insanlardan altı kat daha fazla durdurulup aranma ihtimallerinin olduğunu ortaya koymuştur. ENAR'ın söz konusu raporunda siyah insanların

cezaevlerinde orantısız olarak daha fazla buldukları tespiti yer alırken 2015 tarihli etnografik bir araştırmanın siyah ve Arap erkeklerin toplam tutuklu nüfusunun dörtte üçünü oluşturduğunu ortaya çıkardığı bulgusu da yer almıştır. Aynı araştırma sonucuna göre Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılar beyazlara göre 2,7 kat daha fazla tutuklanma ihtimaline sahiptirler. Cezai alanda oldukça büyük bir ırkçılığın söz konusu olduğu değerlendirilebilecek olan Fransa’da polis teşkilatındaki ırkçı eğilimler de ENAR raporunda yer almıştır.

ENAR Raporunda ayrıca sosyal medya platformlarının nefret söylemi için bir alan oluşturmaya devam ettiğine vurgu yapılarak, bu konuda “göz önündeki siyahların” özellikle hedef olduğu belirtilmiştir. Örnek olarak bir siyah olan Fransız gazeteci ve yazar Rokhaya Diallo ve eski siyah Bakan Christiane Taubira’nın sosyal medyada düzenli olarak ve şiddetli şekilde saldırıya uğradığının altı çizilmiştir. Sosyal medyanın yanı sıra genel olarak medyada söz konusu olan ırkçılığın da yer aldığı raporda, aşırı sağcı magazin dergisi Minute’ın Bakan Taubira’yı ön sayfa fotoğrafı yaparak hakaret etmesi de eleştirilmiştir. Nitekim söz konusu fotoğrafı yayınlayan dergi buna karşılık para cezası almış olsa da bir bakan için açıkça maymun ifadesini kullanabilmiştir. Rapora göre Fransa’da ırkçılık fiili olarak sağlık ve göç alanında da mevcuttur. Paris’in genel olarak yoksul banliyö bölgelerinde yaşayan büyük siyah nüfus, sağlık konusunda özellikle acil durumlar söz konusu olduğunda yetersiz sağlık hizmeti görmektedir. Yine aynı raporda hükümetin son bir sene içinde göç ve terörizm arasında alenen bağlantı kurduğunun altı çizilmiştir.

Fransa’da daha önce de belirtilen yasak nedeniyle istihdam alanında da ırksal ve dinsel ayrımcılığın kapsamı ve tezahürlerine ilişkin veriler azdır. Bu doğrultuda bilgi kaynağı sivil toplum kuruluşlarıdır ve bu kuruluşlar istihdam alanında ırkçılık ve ayrımcılığı doğrudan yaşayan birey ve toplulukların deneyimlerinden gelen veri kaynağı sunmaktadır. Bu veriler ise yukarıda sıralanan hukuki mevzuat ve koruma mekanizmalarına rağmen istihdamda ayrımcılık oranının yüksek olduğunu göstermektedir www.enar-eu.org (14.08.2018). 2017 tarihli bir araştırmaya göre aktif nüfusun %34’ü son beş yıl içinde aralarında etnik köken ve dinin de bulunduğu çeşitli hususlar temelinde ayrımcılığa maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Araştırmaya göre orta yaş evli beyaz erkekler en az ayrımcılığa uğrayan kesimken, beyaz ırk dışındaki kadınlar

da ayrımcılığa karşı en savunmasız grubu oluşturmaktadır. Aynı araştırma sonucuna göre Avrupalı olmayanlar olarak algılanan yani Arap, Asyalı ve siyah erkeklerin %48'i, Avrupalı yani beyaz olarak algılanan erkeklerin %24'üne kıyasla ayrımcılığa maruz kaldıklarını beyan etmiştir. Araştırma sonucuna göre yapılan değerlendirmede Fransız işgücü piyasası son derece ayrımcı olarak nitelendirilmiştir çünkü her iki kişiden biri iş ararken ve her üç kişiden biri de kariyer esnasında ayrımcılığın yaygın olduğunu düşünmektedir. Bu doğrultuda örneğin araştırmada binden fazla çalışanı olan 40 şirketin işe alma yöntemleri, dört aylık bir süreçte son derece güvenilir bir şekilde test edilmiş ve sonuçta özellikle Kuzey Afrikalı olduğunu çağrıştıran isimlere sahip olan bireylerin istihdam piyasasında dezavantajlı olduğu doğrulanmıştır.

Fransa'da 1951 tarihli Yerel Dil ve Diyalektiklerin Öğretimi Yasası ile Breton, Bask, Katalan ve Oksitan dillerinde öğretim yapılabilmesi mümkün hale gelmiştir. 1994 tarihli Fransız Dilinin Kullanılması Hakkında Kanuna göre eğitimde, iş ilişkilerinde ve kamu hizmetlerinde Fransızca'nın kullanılması zorunludur. Bununla birlikte bu yasa hükümleri, Fransa'nın bölgesel dillerine ilişkin yasama metinleri ile düzenlemelerine karşı uygulanmamaktadır. Ayrıca bu yasa bölgesel dillerin kullanımına da engel teşkil etmemektedir. Kanunun diğer bir hükmü, öğretim dilinin Fransızca olduğunu belirtirken bazı istisnalar dışında özel veya kamu öğretim kurumlarında yapılan sınavların ve savunulan yüksek lisans ve doktora tezlerinin Fransızca olmasını zorunlu kılmaktadır. Kanun ayrıca çeşitli alanlarda çeşitli belgelerin Fransızca olmasını öngörmektedir (Çakmak, 2012: 50).

Fransa'da 1952 yılında, mültecilerin korunmasıyla ilgili uluslararası antlaşma ve sözleşmelerin uygulanmasını sağlama amacıyla, Fransa Mülteci ve Vatansızların Korunması Ofisi (OFPRA) kurulmuştur. Ofis vatansız duruma düşmüş kişiler için de mültecilere benzer koruma sağlamaktadır. Fransa'da yasa dışı göçün kontrol edilmesi amacıyla 21 Kasım 2007 tarihinde yürürlüğe giren Göçün Kontrolü, Uyum ve İlticaya İlişkin Yasa'ya göre göç konusunda bazı sınırlamalar yürürlüğe konulmuştur. Buna göre Fransa'ya aile birleşmesi çerçevesinde gelmek için vize başvurusunda bulunan 15-65 yaş arası göçmenler, Fransızca dili ve Fransız Cumhuriyeti değerleriyle ilgili sınava tabi tutulmaktadır. Yine bu kapsamda ülkeye gelen yabancılara ırksal-etnik bilgilerinin derlenmesi ve akrabalık bağlarının teyidi amacıyla DNA testi yapılmaktadır. Bu hüküm

kamuoyunda büyük tepki toplayınca Anayasa Konseyi tarafından belirli koşullar altında Anayasaya uygun bulunmuş ve hükme çeşitli kriterler ilave edilmiştir. Bu doğrultuda anılan uygulamanın başvuranla annesi arasında yapılması, başvuranın açık onayının alınması, DNA testinin nüfus kayıtlarının düzgün tutulamadığı ülkelerden başvuranlar için yapılması kabul edilmiştir. Bununla birlikte DNA testinin gerekliliği konusunda mahkemeler yetkili kılınmıştır (TBMM, 2010).

Fransa'da göçmenlerle ilgili olumlu gelişmeler de söz konusudur. Ülkede 2009 yılında Göç, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Dayanışmaya Dayalı Kalkınma Bakanlığı'na bağlı Fransa Göç ve Uyum Ofisi (OFII) kurulmuştur. Söz konusu ofisin, Fransa'ya gelen göçmenlerin karşılanması ve desteklenmesi ile Fransız vatandaşlarının yabancı ülkelere göçlerinde onlara yardım edilmesi görevleri vardır. Bununla birlikte yine 2007 tarihli Göçün Kontrolü, Uyum ve İlticaya İlişkin Yasa'ya göre aile birleşmesinden yararlananlar hak ve ödevleri konusunda bir sözleşme imzalamaktadırlar. Sözleşmeye göre, uyum sağlayamayan yabancılar için aile yardımı ödemesi kesilmektedir. Göçmen aile, Fransa'da velilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin bir eğitime tabi tutulmakta ve yükümlülüklerini yerine getirmeyen velilerin oturma izinleri yenilenmemektedir. Aile birleşimini talep edenler, yeterli büyüklükte bir konutta oturduklarını ve yaşamak için yeterli mali kaynağa sahip olduklarını kanıtlamak zorundadırlar (TBMM, 2010). Yasanın göçmenlere yönelik olarak belirlediği yükümlülükler, göçmenlerin genel olarak ülkeye entegrasyon sağlayarak uyum göstermesi amacıyla ve Fransa'nın ulusal menfaatleri doğrultusunda makuldür. Bununla birlikte aile birleşimi amaçlı talepler için belirlenen şartlar objektif olmayıp muğlak niteliktedir.

Fransa ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılığa karşı ulusal eylem planı hazırlayan üye devletlerden birisidir <http://fra.europa.eu> (15.08.2018). Bu doğrultuda Fransa'yı İrkçılığa ve Anti-semitizme Karşı Harekete Geçirme 2015-2017 Eylem Planı'nı yürürlüğe koymuştur. Ancak Fransa'da tarih öğretimi konusunda değişiklikler yapılması önerileri, 2015 yılında şiddetli tartışmalara yol açmış ve sağ ile aşırı sağ partilerden tepki almıştır www.thelocal.fr (21.10.2018). Bu doğrultuda bir grup Fransa'da Hıristiyanlık tarihinin İslam tarihi öğretimi dolayısıyla kaybedeceğini savunurken, diğerleri de Fransa tarihinin köle ticareti ve sömürgecilik gibi konular söz konusu olduğunda pişmanlığa vurgu yapılarak anlatılmasına dayalı bir öğretim planını kınamışlardır.

5.1.2.2. Jakobenzimden Birlik Fransa'sına

Fransa Afrika üzerindeki sömürgecilik faaliyetlerine 17. yüzyılda başlamıştır. İlk işgal ettiği Senegal'in Gore Adasında köle ticaretini başlatan Fransa'nın Afrika sömürgecilik faaliyetleri 19. yüzyılda ciddi anlamda artış göstermiş ve Fransa sömürgeleşme sürecinde Batılı devletler arasında ilk sıraya yerleşmiştir. Fransız sömürgecilik sürecinde çeşitli düşünürler tipik bir şekilde süreci meşrulaştıracak adımlar atmışlardır. Örneğin düşünür Montesquieu 18. yüzyılda Afrikalılarla ilgili olarak Kanunların Ruhu adlı kitabında “bu yaratıkların insan olduklarını varsaymamız imkansızdır. Onları insan varsayacak olursak, kendimizin de Hıristiyan olmadığını düşünmeye başlarız” demiştir. Montesquieu'dan yaklaşık bir asır sonra başka bir Fransız yazar Jules Verne Afrikalılar için “insan suratlı vahşi hayvanlar” ifadesini kullanırken “hak gücün karşısında düşer ve yenilir, ilerlemenin ve uygarlığın yasası budur” diyerek sömürü sürecinin haksızlık yoluyla gerçekleşmesinin ne derece normal olduğunu dile getirmiştir (TRT, 2016).

Fransız Devrimi kazanımlarını halk adına koruma amacıyla aşırı eşitlikçi ve şiddet yanlısı politikalarla özdeşleşmiş olan Jakobenzim, Devrimin ilk yıllarında Fransız yönetimine egemen olurken daha sonrasında “halk adına, halka karşı hareket edebilecek kadar” radikal seçkin azınlık devrimciliği anlamını kazanmıştır. Fransız Devrimi ile ortaya çıkan eşitlik, özgürlük, kardeşlik sloganı ile bütünleşen aşırı eşitlikçi Fransız politikaları, halka rağmen bu misyonu gerçekleştirirken Afrika'da da yine halka rağmen aşırı eşitliksiz Fransız kimliği, dini ve köleliği politikalarını uygulamaya koymuştur. Bu kimlik yine Fransız coğrafyasındaki tam tersi bir şekilde laiklikten uzak dayatılmış bir Hıristiyan kimlikle özdeşleşmiştir. Anavatanda tüm dinlere eşit mesafede oluşla özdeşleşen laiklik bireylerde dahi dine eşit mesafeyi getirirken, Afrika'da bireylerin kendi kimliklerine olabilecek en uzak mesafeleri bünyesine katmıştır. Hıristiyanlıkla Fransızlığı özdeşleştirerek ve Afrika coğrafyasındaki yerel inanç ve kültürleri Hıristiyanlıkla temizleyerek Fransız kimlikleri inşa etmiştir. Böylelikle farklı bir coğrafyada kendine bağımlı yeni tür Fransız bireyler oluşturulmuştur.

İrkçilik düzenine dayalı olarak gelişen, 19. ve 20. yüzyıllarda büyük bir sömürge imparatorluğu haline gelen Fransa Amerika, Afrika, Orta Doğu gibi dünyanın çeşitli yerlerinde sömürgeler elde etmiştir. Bununla birlikte ulus devlet kavramı Fransız ihtilali

sonrası ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin kendi eliyle oluşturduğu ulus devlet dışı açılmadığı için de ırkçılık doğmuştur. Kapitalist sisteme ulus devlet yetmeyince ulus devlet içine kapanmış ve devletçi ekonomide seçkin sınıfı ve ırkçılığı meydana getirmiştir.

Fransız Devrimi'nin unsurlarından olan ve karşı devrimlerin ancak devletin zor gücünü kullanarak bastırılacağını savunan Jakobenizm etkisiyle, yine Fransa'da yaşayan azınlıklara da yerel dillerini konuşma imkanı uzun süre verilmemiştir. Tüm bu sürecin sonunda ise 20. yüzyılda Fransa Avrupa Birliği kurucu ülkelerinden birisi olarak ortaya çıkmıştır. Birlik Fransası'nda son dönemlerde ırkçılık konusunda öne çıkan unsurlardan birisi polis teşkilatındaki ırkçı eğilimdir. Bunun dışında toplumda kendini ırkçı olarak tanımlayanlar ile İslam karşıtları ve göçmen karşıtlığı yükselmiştir. Müslümanların sosyal hayata yansıttıkları başörtüsü gibi unsurlar laiklik ilkesine karşı algılandıkları için daha fazla tepki toplayabilmektedir. Bununla birlikte ırkçı saikle işlenen suç oranı Almanya'ya oranla daha düşüktür. Fransa'da ırkçı suçlarda siyasi parti bağlantısı olması da dikkat çeken diğer bir husustur.

Fransız toplumunda ırkçı ve yabancı düşmanı fikirlerin son yıllarda yükselişte olduğu, bir devlet kurumu olan İnsan Hakları Ulusal Danışma Komisyonu (CNCDH) tarafından 2 Nisan 2014 tarihinde yayımlanan raporla belirlenmiştir. Rapora göre, günümüz Fransa'sında nüfusun yüzde 84'ü ırkçılığın yaygınlaştığını düşünmektedir. İstatistikler 2013 yılı sonunda Fransızların yüzde 35'inin kendisini ırkçı veya biraz ırkçı olarak tanımladığını tespit etmiştir oysa bu oran 2012 yılında yüzde 29 olarak kaydedilmişti. Bununla birlikte Fransızların yüzde 61'i bazı davranışların ırkçı eylemleri meşru kılabileceği fikrini paylaşmaktadır. Bu oran kendisini sağcı olarak tanımlayanlar arasında yüzde 73'e kadar yükselmektedir. Rapordaki verilere göre, Fransızların yüzde 74'ü Fransa'da çok fazla sayıda göçmen olduğu fikrini de paylaşmaktadır. Yüzde 60'ı da göçmenlerin fazlalığını kastederek "bugün artık insan Fransa'da kendisini evinde hissetmiyor" düşüncesini dile getirmektedir www.dw.com/tr (10.10.2018).

2013 verilerini yansıtan raporda, ırkçılığın eskiden olduğu gibi sadece kendini sağcı olarak tanımlayan kesimle sınırlı kalmaması dikkat çekmektedir. Rapora göre artık kendini solcu ve laik olarak tanımlayanlarda da ırkçılık gözlemlenebilmektedir. Ayrıca Fransız ırkını diğer ırklardan üstün görme şeklindeki biyolojik nitelikte bir ırkçılığın

yükselişte olması da bu raporun dikkat çekici noktasıdır. Nitekim Fransızların yüzde 14'ü kendisini açıkça bu kategoride sınıflandırmıştır. CNCDH uzmanları bu yüksek orana rağmen biyolojik ırkçılık olgusunun eskilere kıyasla Fransız toplumunda daha az yaygın olduğunu da vurgulamaktadırlar. Rapora göre yükselen ırkçılığın başlıca mağdurları ise Müslümanlar, Kuzey Afrikalılar ve Romanlardır. Bunlardan sonra ise siyahlar ve Yahudiler gelmektedir. Fransa'da toplumun yüzde 48'i başlıca mağdur olarak Kuzey Afrikalıları ve Müslümanları görürken yüzde 38'i ise sadece yabancılar ifadesini dile getirmektedir. Bununla birlikte yüzde 27, Afrikalıları ve siyahları mağdur olarak görmektedir. İstatistikler Fransa'da ırkçılığın başlıca kurbanlarının Fransızlar olduğunu düşünenlerin de bulunduğunu ve oranının yüzde 13 olduğunu göstermektedir.

Aşırı eşitlikçilik ve laiklik, toplumsal alanda dinsel sembollerin kullanımına da olumsuz yaklaşımı beraberinde getirdiği için bu anlamda Müslümanların mağdur oldukları söylenebilmektedir. Nitekim başörtüsü Müslüman kadınları görünür dinsel azınlıklar haline getirirken ön plana çıkan dinsel sembol, dışlanmayı özellikle istihdamda mümkün hale getirmektedir. Buna toplumda gizlenmesi mümkün olmayan oruç ve namaz gibi ibadetler de eklendiği zaman bu dışlanma daha da artabilmektedir. Bununla birlikte ırkçılık mağdurlarının genel profili incelendiği zaman ortaya çıkan ortak özellik bu mağdurların dinsel kimlikleridir. Dolayısıyla Fransa'da laikliğin dinlere eşit mesafede olma anlamındansa toplumda dine yer verilmemesi anlamında kullanıldığı düşünülebilmektedir.

Gerçekten de aynı araştırmada Müslümanların ve İslam'ın bozulan imajının nedenleri de değerlendirilmiştir ve çıkan sonuçlar bu doğrultudadır. Buna göre peçeli çarşaf, türban, Hz. Muhammed karikatürleri krizi, Kurban Bayramı, cami inşaatları, Müslümanlarda domuz eti ve alkol yasağı ve oruç konularındaki siyasileşen tartışmaların; toplumdaki İslam ve Müslüman algısını derinden etkilediği ortaya çıkmıştır. Fransızların yüzde 94'ü peçeli çarşafın Fransız toplumunda yaşama konusunda sorun oluşturduğunu düşünürken; bu oran türban için yüzde 80, Hz. Muhammed karikatürleri için yüzde 49, Kurban Bayramı için yüzde 46, namaz için yüzde 45, domuz eti ve alkol yasağı için yüzde 35 olarak ortaya koyulmuştur. Fransızların yüzde 54'ü cami inşaatlarının kolaylaştırılmamasını istediklerini dile getirmiştir. Bu doğrultuda Fransızlardan laiklik ilkesine bağlılık düşüncesi de geçen yıla oranla artış göstermiştir. Nitekim laiklik ilkesi hakkında olumlu görüş belirtenlerin oranı 2013 yılında bir önceki yıla oranla 10 puan

artarak yüzde 78 olarak tespit edilmiştir. Tüm bunlara paralel olarak Fransa’da ırkçı eylemlerde de artış gözlemlenmiştir. Bu eylemler 2013 yılında bir önceki yıla oranla yüzde 11,3 oranında artmıştır. İçişleri Bakanlığı’nın verilerine göre, Fransa’da polis ve jandarma 2013 yılında Müslümanlara karşı 226 ırkçı eylem kaydetmiştir. Bunların 62’si “doğrudan eylem”, 164’ü ise “tehdit” biçiminde gerçekleşmiştir. Sözlü gerçekleşen ırkçı saldırıların ise sadece yüzde 8’inin polis ve jandarmaya ihbar edildiği bilinmektedir. Müslümanlara yönelik saldırıların artışında şüphesiz Orta Doğu’da yaşananlarla birlikte Müslümanların adlarının şiddetle özdeşleşmesi ve bu olayların sonucunda Avrupa’ya yerleşen mültecilerin önemi büyüktür. Terörist Müslüman imajıyla birlikte savaşan kaçanların mağdur kimliklerinden çok onlara atfedilen olumsuz özellikleri ön plana çıkmaktadır. Bu durum Müslümanlara yönelik şiddet olaylarının artışının nedeni olarak görülebilirken, mağdurların polise gitmemeleri de yine bir sonuç alamayacakları düşüncesi sebebiyledir.

ENAR’ın Avrupa’da ırkçı suç 2013-2014 raporuna göre www.enar-eu.org/ (19.09.2018) resmi istatistikler temelinde Fransa’da anti-semitik önyargıya dayalı motivasyonla işlenen 449 kayıtlı suç bulunmaktadır. Anti-semitik suçlar Fransız nefret suçları istatistiklerinde oransız bir şekilde açıklanmaktadır. Yine rapora göre Fransa’da antisemitizmle mücadele için çalışan grupların da uzun bir geçmişi vardır. Bununla beraber Müslümanlara yönelik olarak ise 2013’te resmi olarak 301 kayıtlı suç ve şikayet bulunmaktadır. Ayrıca 2011 tarihli kamusal alanda yüzün tamamen kapanmasını yasaklayan yasanın, Fransa’da peçe kullanan Müslüman kadınlara yönelik fiziksel saldırı ve düşmanlığın artmasına katkıda bulunmuş olabileceğini gösteren kanıtlar mevcuttur. ENAR raporunda ayrıca 21 yaşında bir başörtülü Müslüman kıza yönelik iki kişinin saldırısı da yer almıştır. Bu saldırı esnasında kızın başörtüsü çıkarılarak fiziki şiddet de uygulanmıştır. Raporda resmi veriler ile sivil toplum örgütü verilerine dayalı olarak oluşturulan ırkçılık istatistikleri de yer almıştır. Buna göre Fransa’da 2013 yılında ırkçı eğilimlerle işlenen 58 fiziksel saldırı, 243 kışkırtma ve sözlü saldırı, 302 adet de Vandalizm vakası söz konusudur. Bununla birlikte raporda yer alan en dikkat çekici tespit siyasi partilerle bağlantı konusundadır. Rapora göre Fransa’da işlenen en az 12 adet ırkçı suçun faillerinin siyasi partilerle bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.

Rapor ayrıca ırkçı suçların Avrupa Birliği üyelerince kayıt altına alınmasını da değerlendirmiştir. Buna göre Fransa ırkçı suçların kayıt altına alındığı ülkelerdendir. Bu

kayıtlara ulaşım talebe gerek kalmaksızın açıktır. Bu verilerin etniklik ya da uyruklu bağlamında ayrımı yoktur ancak suçların anti-semitik ya da islamofobik önyargılara dayalı olup olmadığına dair verilere ulaşılabilmektedir. Raporda Fransa’da nefret suçlarının kurbanları için destek servislerinin olduğu da ayrıca yer almıştır. Ancak destek almak isteyen mağdurlar için basit ve ulaşılabilir bir dille hizmet olmaması da eleştirilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi mağdurların genel olarak polise başvurmaması, bir sonuç alamayacakları yargısıyla olmakla birlikte mağdurların çoğunlukla haklarını aramayışları, kendilerine destek veren kuruluşların bilgisine sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Mağdurlara destek veren kuruluşların mevcudiyetinin de bir anlam ifade edebilmesi için çoğunlukla her anlamda desteğe ihtiyacı olduğu tahmin edilebilen mağdurlar için öncelikle açık olarak belirtilen ulaşılabilir hizmetin varlığı gerekmektedir.

Human Rights Watch Örgütü’nün Fransa ile ilgili bir raporunda da yine Fransa’da artış eğiliminde olan Yahudi ve İslam düşmanlığına dayalı olaylara dikkat çekilmiştir <http://newtimes.az/tr> (11.10.2018). Aynı rapora göre Çingeneler Fransa’da ayrımcılığa uğrayan bir gruptur ve 2014 yılı Ocak-Eylül aylarını kapsayan dönemde on binden fazla Çingene geçici olarak yaşadıkları yerleşim birimlerinden kovulmuşlardır. Bu veriler genel olarak Fransa’da Fransız kimliklerin dışındaki bireylere tahammülün olmadığını kanıtlar niteliktedir. Her ne kadar Devrim sonrasında eşitlik ve kardeşlik parolasıyla kimlikler Fransız vatandaşlığında kaynaşmışsa da veriler, bu kaynaşmanın zihinlerde gerçekleşemediğini göstermektedir. Nitekim ülkede bireysel olarak gerçekleşen ırkçı suç verileri bizi tam olarak bu sonuca götürmektedir.

Fransa’da ırkçılığın boyutlarını değerlendirmek bakımından polis teşkilatının daha önceki yıllar temelinde de değerlendirilmesi önemlidir. Bu doğrultuda yaklaşık dört yıl boyunca Paris havaalanında görev yapan Fransız kadın polis Saham Sevid, 265 sayfadan oluşan kitabında Fransa polis teşkilatının perde arkasında ırkçı tutumları ve insan hakları ihlallerini değerlendirmiştir. Sevid kitabında ele aldığı olaylarla ilgili belge ve kanıtlara sahip olduğunu vurgulamıştır. Sevid, Fransız polis teşkilatında ırkçılığın kök salmış durumda olduğunu belirtmektedir <http://turkish.irib.ir/> (20.10.2018).

Fransa’da ırkçılığın polis teşkilatı içindeki varlığı konusunda oldukça fazla veri bulunmaktadır. Resmi olmamakla birlikte Fransa’da görev yapan polis memurlarının

yaklaşık olarak yüzde 10'u göçmen kökenli olmasına rağmen Human Rights Watch veya Open Society Institute gibi kuruluşlar Fransa'da polis tarafından gerçekleştirilen kimlik kontrollerinde Arap ve siyahların daha fazla hedeflendiğine dikkat çekmektedir. Open Society Institute ve Fransız Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi (CNRS) tarafından başkentte ortaklaşa yürütülen bir araştırma, Arap kökenlilerin polis tarafından beyazlara oranla 8 kat daha fazla kontrol edildiğini tespit etmiştir www.dw.com/tr (10.10.2018).

Bununla birlikte ENAR 2014-2015 Afrofobi raporuna göre de www.enar-eu.org (17.08.2018) polisin kimlik kontrollerinde Arap ve siyah olan bireyler hedeftedir. Siyah ve Arap olanlar polis tarafından keyfi durdurma ve arama yapılmasının daha da artmış olmasından şikayetçidir. Rapora göre Fransa Nice Yüksek Mahkemesinin yabancıları mahkum etme oranı Fransız vatandaşı ve Birlik uyruklarına göre daha yüksektir ve bu da genel cezaevi nüfusunun üçte ikisinin siyah olmasını açıklayan bir durumdur.

Polis teşkilatındaki ırkçı eğilimlerin yanı sıra tarafsız olması özellikle beklenen yargı kurumlarının da ırkçı eğilimler sergilediklerini ortaya koyan verilere göre Fransız vatandaşlarından göçmenlere ve tüm "ötekilere" eşit mesafede olmalarını beklemek oldukça anlamsızlaşmaktadır. Bununla birlikte söz konusu raporda 2015 yılında Fransa'nın ırkçılık ve anti-Semitizmle mücadele için ulusal bir eylem planı benimsediğinin altı çizilmiştir. Ancak Fransa'da kamuoyunda göç ve terörizm arasında bağlantı olduğuna dair bir algı söz konusudur. Göçmenlerin potansiyel terörist oldukları algısı İslamofobiyle birlikte göçmen karşıtlığını artırmaktadır. Bu doğrultuda siyahlara karşı da artan bir öfke söz konusudur. Nitekim Fransa'nın eski Adalet Bakanı olan Siyah Christiane Taubira'nın görev süresi boyunca ona yönelik olarak medyada yer alan saldırılar da söz konusu raporda yer almıştır.

Rapora göre Fransa'da siyah kültürüne yönelik çok eşlilik, geniş aile kültürü, akademik başarısızlık, tembellik gibi basmakalıp yargılar bu insanların Fransa'ya başarılı bir entegrasyon sağlamalarının önünde bir engel olarak lanse edilmektedir. Siyah kültürünün medyada bu şekilde tasvir edilmesi bu insanlara karşı olumsuz algıları da beraberinde getirmektedir. Fransa'da ayrıca beyazlarla siyahlar arasında sosyal mekansal bir ayrışma söz konusudur. Bu doğrultuda siyahlar kentsel alanların kalitesiz, eski ve sıkışık bölümlerinde barınmaktadır.

Fransa’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığının analizi açısından ülkedeki aşırı sağ partilerin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Fransa’nın aşırı sağ çizgideki partisi Jean-Marie Le Pen liderliğinde 1972 yılında kurulmuş olan Ulusal Cephe’dir (Front National). Ulusal Cephe’nin geçmişte Alman Nazileriyle bağlantıları olduğu ve kendisine bağlı dazlak terör grupları olduğu bilinmektedir (Taş, 1999: 100). Kuruluşundan beri partinin liderliğini yapan Le Pen Ocak 2011’de parti liderliğini kızı Marine Le Pen’e devretmiştir. Bununla birlikte Jean-Marie Le Pen 2015 Ağustos ayında kendi kurduğu partiden ihraç edilmiştir.

Ulusal Cephe ilk kurulduğu dönemde etkisi zayıf bir siyasi parti olarak kalmıştır. Ulusal Cephe ilk kez 1984 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde beşinci parti olmuştur. Yani kurulduktan sonraki on yıl içinde bir varlık sergileyebilmiştir. Ulusal Cephe’nin seçimlerde kullandığı tema “Anavatan Fransa’yı yabancılardan önce Fransızların vatani yapmak” olmuştur. Alman toplama kamplarında Yahudilerin gaz odalarında öldürülmelerini “tarihte bir detay” olarak değerlendirmiş olan Ulusal Cephe lideri Jean-Marie Le Pen, Yahudi ve Arap aleyhtarı ifadeleri de sıkça dile getirmiştir (İnsel, 1998:1). Siyasi hayatının başlarında pek bir varlık sergileyememekle birlikte ülkedeki diğer dinsel ve etnik kimliklere yönelik açıkça nefret beyanlarında bulunan bir lidere sahip olan partinin Avrupa Parlamentosu seçimlerinde birinci konuma yükselmesi kaygı vericidir. 2014 yılında gerçekleşen seçimlerde aşırı sağ bir partinin birinci olması Suriye’de gerçekleşen iç savaşın sonucu olarak değerlendirilebilir ancak savaş mağduru mültecilere yönelik ırkçı duygular beslemek ve bunun ırkçı eğilimleri artırması, Fransa’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesi açısından düşündürücüdür.

Le Pen sosyal yardımlardan yararlanmaktan iş bulmaya veya çocuğunu devlet okuluna yazdırma ya da sosyal konutlarda yer bulmaya kadar her konuda Fransız vatandaşlarına öncelik tanınması ilkesi olan “milli tercih” programını savunmuştur. Ulusal Cephe yönetimini eline geçirdiği bir iki belediyede milli tercih ilkesini kısmen uygulamaya koymuştur ve çok çocuklu Fransız ailelere, Ulusal Cephe belediyeler yardımı adı altında ek yardımlar vermiştir. Le Pen’in sözcüleri bu önlemi Fransız kanını korumak için gerekli bir pozitif ayrımcılık olarak değerlendirmişlerdir. Bununla birlikte Danıştay milli tercih ilkesini kanunun öngördüğü eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir (İnsel, 1998: 1). Ulusal Cephe milli tercih programını savunurken sarf ettiği “Fransız kanını korumak” söylemiyle açıkça ırkçı bir parti

olduğunu ilan etmiştir. Danıştay'ın iptal kararına rağmen Fransa'da bu şekilde açıklamalar yapabilen bir partinin tek bir milletvekili dahi çıkarabilmesi ırkçılık mücadelesi açısından kaygı vericidir.

Fransa'da 2012 yılında yapılan ve katılımın yüzde 80 oranında olduğu Başkanlık seçimlerinde, Ulusal Cephe yüzde 18 oy almıştır. Bu seçimde Ulusal Cephe'ye toplam 6,5 milyon oy verilirken, göçmen düşmanı Sarkozy ise 10 milyon oy almıştır. 2012 Başkanlık seçimlerinin hemen ardından yapılan genel seçimlerde ise Ulusal Cephe 3,5 milyon seçmenin oyunu alabilmiştir ve iki milletvekili çıkarmıştır. Ancak bu seçimlere katılım oranı Başkanlık Seçiminde olduğu gibi yüksek değildir ve yüzde 27'de kalmıştır. Ulusal Cephe'nin oyunun düşmesinin sebebi seçimlere katılım oranının düşük oluşudur.

2014 yılında Fransa'da gerçekleşen iki seçim, yerel seçimler ve AB Parlamento seçimleridir. Yerel seçimlerde Ulusal Cephe, ülkenin sadece bazı bölgelerinde seçime katılmasına rağmen, 11 şehirde belediye başkanlığı kazanarak büyük başarı elde etmiştir. Bu başarı Fransa'da aşırı sağın yükselişi tartışmalarına sebep olurken diğer taraftan seçimlerin ardından iktidardaki Sosyalist Parti'de de Başkan Hollande'ın, kabine değişikliğine giderek partinin sağ kanadının temsilcisi olan ve göçmen karşıtı politikaları ile bilinen Manuel Valls'i Başbakanlık görevine getirmesine neden olmuştur. Göçmenlere kota konmasını savunan Valls, 2013 yılında İçişleri Bakanı olduğu dönemdeki Romanların Fransızlardan farklı bir hayat sürdükleri ve dolayısıyla Fransa'yı terk etmeleri gerektiği söylemiyle de tanınmaktadır. Valls aynı zamanda okullarda başörtüsü yasağını savunmasıyla da bilinmektedir. 2014 yılının ikinci seçimleri olan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde de Ulusal Cephe 4,5 milyon oy alarak birinci olmuştur ve parlamentoya 23 milletvekili göndermiştir. Ancak Le Pen 2017 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda Cumhuriyet Yürüyüşü Partisi adayı Emmanuel Macron'a açık farkla mağlup olmuştur. Parti son olarak adını Ulusal Birlik (Rassemblement National) olarak değiştirmiştir. Bu değişiklik daha geniş kitlelere hitap etme çabası olarak yorumlanabilir.

Ulusal Cephe'nin politikaları açısından önemli bir ayrıntı Eric Zemmour adındaki İslam karşıtı yazarın 2014 yılında yayınlanan Fransa'nın İntiharı isimli satış rekorları kıran kitabının Ulusal Cephe tarafından savunulmasıdır www.trtturk.com (22.10.2018). Ayrıca Ulusal Cephe Partisi Lideri Marine Le Pen, 2010 yılında Lyon'da partili bir gruba

yönelik yaptığı bir konuşmada, Fransa'da ibadet yerleri küçük olduğu için cuma namazlarını dışarıda kılan Müslümanları eleştirerek, Müslümanların sokakta namaz kılması ile Fransa'nın 2. Dünya Savaşı sırasında Naziler tarafından işgal edilmesi arasında benzerlik kurmuştur. Bu açıklamanın ardından Fransa'daki sivil toplum dernekleri tarafından ırkçı nefreti körüklediği gerekçesiyle Le Pen aleyhinde dava açılması talebiyle mahkemeye başvuru yapılmıştır. Le Pen aleyhinde, 2012 yılında bu başvuruyla ilgili adli soruşturma açılmıştır. Fransa Adalet Bakanlığı'nın talebi üzerine Avrupa Parlamentosu, 2013 yılında Le Pen'in dokunulmazlığının kaldırılmasına karar vermiş ve Le Pen'in yargılanmasının önü açılmıştır. Marine Le Pen, 20 Ekim 2015 tarihinde Müslümanlara hakaret suçundan Lyon Ceza Mahkemesi'nde yargılanmıştır. Çoğu Kuzey Afrika kökenli yaklaşık beş milyon Müslüman nüfusuyla Avrupa'da en çok Müslüman'ın yaşadığı ülkeler arasında birinci sırada olan Fransa'da daha önce de helal et kesimiyle ilgili tartışmalara katılan Le Pen, yine Müslümanların sert tepkisine yol açmıştır.

5.1.3. İtalya

62.246,674 nüfusuyla İtalya Cumhuriyeti'nin yönetim şekli parlamenter demokrasidir. İtalya'da dinsel olarak en büyük azınlık grubu Müslümanlarken nüfusun yaklaşık yüzde altısı göçmen kökenlidir www.cia.gov (01.11.2018).

5.1.3.1. İtalya'da Geç Atılan Adımlar ve Göç Kanunu

1948 Anayasası'na göre İtalya her biri beş yıllık süreyle seçilen iki meclisten oluşan bir cumhuriyettir. Bu iki meclis 630 üyeli Temsilciler Meclisi ve 325 üyeli Senato'dur ve her ikisi de yasama yetkisine sahiptir. Devlet başkanının yedi yıl süreyle bu iki meclis tarafından seçildiği İtalya yirmi bölgeye ayrılmıştır ve bu bölgeler kısmen özerktir.

Toplam İtalyan nüfusunun yaklaşık 3.700,000'ini oluşturan üçüncü ülke vatandaşlarında en büyük grubu, yaklaşık 510.000 ile Kuzey Afrikalılar oluşturmaktadır. Yaklaşık 485 bin ile Arnavutluk, 333 bin ile Çin, 240 bin ile Ukrayna ve 170 bin ile Hindistan uyruklular üçüncü ülke vatandaşlarındaki diğer gruplardır. Ülkede 28 bin Roman ve Sinti bulunmaktadır ve asgari konut standartlarının oldukça altında konutlar ve yerleşim yerlerinde tecrit edilmiş alanlarda yaşamaktadırlar www.enar-eu.org (14.08.2018). Üçüncü ülke vatandaşlarından en büyük grubu Kuzey Afrikalıların oluşturmasında gerek İtalya'nın sömürgecilik tarihi sebebiyle sahip olduğu bağların

gerekse coğrafi konumun etkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yine İtalya’da yoksulluğun sebep olduğu doğal mekansal ayrışmanın kurbanları da Roman ve Sintiler olarak tezahür etmiştir. Dinsel olarak bağdaşık bir yapıya sahip olan İtalya’da en büyük dinsel grup %80 ile Hıristiyanlardır. Hıristiyanların yaklaşık 200 bini Yehova Şahidi ve az bir grubu Protestanken ezici bir çoğunluğu Roma Katoliktir. Dini azınlıklardan en büyük grubu yaklaşık bir milyon ile Müslümanlar oluşturmaktadır.

1947 tarihli İtalyan Anayasası’nın www.adalet.gov.tr (01.11.2018) birinci maddesine göre egemenlik halka aittir ve halk bu egemenliği Anayasanın şekilleri ve sınırları içinde kullanır. İkinci maddeye göre Cumhuriyet bir birey olarak kişiliğini ifade ettiği sosyal gruplarda, insanın dokunulmaz haklarını tanır ve garanti eder. Bununla birlikte Cumhuriyet bireylerin siyasi, ekonomik ve sosyal dayanışmayla ilgili asli görevlerini yerine getirmesini talep eder. Anayasanın üçüncü maddesi vatandaşların kanun önünde eşitliğiyle ilgilidir. Bu maddeye göre bütün vatandaşlar cinsiyet, ırk, dil, din, siyasi görüş, kişisel ve sosyal şartlar açısından ayırım gözetmeksizin eşit sosyal derecededir ve kanun önünde eşittir. Aynı maddeye göre vatandaşların özgürlük ve eşitliğini fiilen sınırlayan, beşeri kişiliğinin tam gelişmesine ve “bütün işçilerin” ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal örgütlenmesine etkin katılımına engel oluşturan ekonomik ve sosyal nitelikteki engellerin kaldırılması Cumhuriyetin görevidir. İtalyan Anayasasının ikinci maddesi tüm bireylerin temel haklarını garanti altına alırken üçüncü maddesi de tüm bireylerin kanun önünde eşitliğini vurgulamıştır. Bununla birlikte aynı maddede tüm işçilerin toplumsal entegrasyonlarının önündeki engellerin kaldırılması Cumhuriyetin görevi olarak tanımlanırken sonuç olarak ırk ayrımcılığı ve yabancı düşmanlığı Anayasanın ilk maddelerinde engellenmeye çalışılmıştır. İtalya Cumhuriyeti tüm bireylere eşit mesafededir ve aynı zamanda haklarını garanti altına alma zorunluluğu vardır. Anayasanın 4. maddesi tüm vatandaşların çalışma hakkını düzenlemiştir. Buna göre Cumhuriyet “tüm vatandaşların” çalışma hakkını tanır ve bu hakkı etkin hale getirecek koşulları düzenler. Bununla birlikte her vatandaşın kendi imkanlarına ve bireysel seçimine göre faaliyette bulunma ya da toplumun maddi ya da manevi ilerlemesine katkıda bulunan işlevi gerçekleştirme görevi vardır.

Anayasa 6. maddede ise dil azınlıkları ele alınmıştır. Bu maddede “Cumhuriyet dil azınlıklarını uygun tedbirler aracılığıyla himaye eder” hükmü yer almaktadır. Bu doğrultuda İtalyan hükümeti 15 Aralık 1999 tarihli 482 nolu yasa ile Arnavutça,

Katalanca, Almanca, Yunanca, Slovence, Hırvatça, Fransızca, Franco-Provençal, Friulian, Ladin, Occitan ve Sarduncayı resmi azınlık dili olarak kabul etmiştir. Bu yasa ile ayrıca kimlerin yerli azınlık olup kimlerin olmadıkları da belirlenmiştir. Anayasanın 111. maddesine göre İtalyan Medeni Usul ve Ceza Usul hukukunda yargılama sürecinde genelde bir tercüman eşliğinde kişinin kendi dilinde yargılanabilmesi de dilsel azınlıkların korunması kapsamında değerlendirilmelidir. İtalya’da ülke genelinde azınlık dilleri konuşuldukları bölgelere ya da eyaletlere göre resmileşmiştir. Anayasa’da resmi dilin İtalyanca olduğuna dair bir hüküm yer almamakla birlikte ülke genelinde İtalyanca resmi dil olarak kabul edilmiştir. İtalya “Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesini” imzalamıştır. Bu doğrultuda sözleşme İtalya’da 1 Mart 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ayrıca 24 Ocak 1979 tarihli 18 No’lu yasanın 12. maddesinde azınlıkların siyasi temsili düzenlenmiştir. 477 sayılı ve 30 Haziran 1973 tarihli yasanın 4 ve 9. maddeleri ise dil azınlıklarının kendi okullarını kurma hakkını tanımıştır. Bununla birlikte İtalya’da azınlık dillerinin kamusal alan, adalet hizmetleri, basın vb. alanlarda oldukça özgür kullanım alanına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca bireyler İtalya’da orta öğretime kadar ana dilde eğitim görme hakkına da sahiptirler (Çakmak, 2012: 74-76).

1922 ile 1943 yılları arasında faşizm yönetimine maruz kalan İtalya’da totaliter rejimlerin tekrar iktidara gelmesine engel olmak ve gücün merkezileşmesini önlemek amacıyla İtalyan Anayasası bölgesel yönetimleri güçlendirmiştir. İtalya’nın yirmi bölgesinden özerk beş bölgesi yasa yapma ile vergileri artırıp azaltma yetkilerine sahiptir. Anayasanın beşinci maddesinde “tek ve bölünmez Cumhuriyet yerel özerklikleri tanır ve güçlendirir” hükmü yer almıştır. Böylelikle özerklikleri tanırken bölünmezliğe de vurgu yapmıştır (Çakmak, 2012: 74). Aynı maddeye göre devlete bağlı hizmetlerde idari ademi merkeziyet tam olarak uygulanır. Cumhuriyet kendi mevzuat, ilke ve yöntemlerini özerklik ve yerinden yönetimin gerekliliklerine uyumlu hale getirir.

İtalyan Anayasası’nın www.adalet.gov.tr (01.11.2018) 8. maddesi dini mezheplerin kanun önünde eşitliğini düzenlemiştir. Bu maddeye göre tüm dini mezhepler kanun önünde eşit olarak serbesttir. İtalyan kanunlarına aykırı olmadığı sürece Katolik mezhebi dışındaki diğer dini mezhepler kendi kuralları uyarınca örgütlenme hakkına sahiptirler. Ayrıca bu mezheplerin devletle olan ilişkileri temsilcileriyle yapılacak anlaşma esasları dahilinde kanunla düzenlenir. Katolik mezhebi Anayasanın ayrı bir

maddesinde ele alınmıştır. Anayasanın 7. maddesinde Devlet ile Katolik Kilisesi'nin her birinin kendi düzeni içinde bağımsız ve egemen olduğu hükmü yer almaktadır. Hıristiyanlığın en köklü mezhebi olan Katolikliğin merkezi ve Papa'nın evi olan İtalya nüfusunun büyük bir oranı Katolik'tir. Bununla birlikte İtalyan Anayasası İtalyan kanunlarına aykırı olmadığı sürece tüm dinsel mezheplerin örgütlenme hakkını kabul etmiştir. Bu doğrultuda bu madde en fazla ülkedeki en büyük dinsel azınlık grubu olan Müslümanları ilgilendirmektedir. Nitekim Müslümanlar gerek başörtüsü gibi görünür sembolleri dolayısıyla ve gerekse beş vakit namaz gibi dinsel ritüelleri gerekçesiyle, buldukları toplumda azınlık olmaları sebebiyle çoğunlukla sorun yaşamaya açık durumdadırlar. Dolayısıyla Anayasada yer alan bu hüküm Müslümanlara yönelik dışlama, nefret vb. suçlara karşı büyük önem arz etmektedir.

Anayasanın 10. maddesi sığınma hakkını düzenlemiştir. Bu maddeye göre kendi ülkelerinde İtalyan Anayasası ile güvence altına alınmış olan demokratik özgürlükleri fiilen yaşamasına izin verilmeyen yabancılar, kanunla belirlenen şartlara uygun olarak İtalya Cumhuriyeti topraklarında sığınma hakkına sahiptir. Ayrıca bu maddeye göre bir yabancı, siyasi suçlar nedeniyle ülkesine iade edilemez. Anayasa'nın bu maddesi de özellikle Suriye'de yaşanan savaş neticesinde sığınma amaçlı olarak Avrupa'ya Akdeniz üzerinden göç eden mülteciler açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte kişi hürriyetleri, konut dokunulmazlığı, haberleşme ve iletişim özgürlüğü ile dokunulmazlığı, yerleşme ve seyahat hürriyeti, ifade, basın hürriyeti, çalışma hak ve hürriyeti, toplantı ve dernek kurma hakkı, çalışma, oy kullanma vb. hak ve hürriyetler diğer maddelerde demokratik cumhuriyet esaslarına göre ayrıca düzenlenmiştir. 19. maddede “törenleri genel ahlaka aykırı olmamak şartıyla herkes bireysel veya toplu halde kendi dini inançlarını serbestçe yapma, inancın propagandasını yayma ve dinsel ayinlerini özel veya genel olarak yapma hakkına sahiptir” hükmü yer almaktadır. Anayasanın 19. maddesinde yer alan ibadet özgürlüğü de yine en büyük dinsel azınlık olan Müslümanların sıkça gündeme getirilen cami ibadetleri tartışmaları açısından önemlidir. Nitekim İslamofobi ve yabancı/Müslüman düşmanlığı açısından önemli bir Anayasal koruma sağlayan bu madde toplu ibadet geleneğine sahip Müslümanlar ve Müslüman sığınmacı, mülteciler açısından özellikle siyasi olarak yöneltilebilecek itirazlara yönelik koruma hükmü niteliğindedir.

İtalya ayrımcılıkla ilgili olarak kabul edilmiş uluslararası sözleşmelerin birçoğuna taraftır ve ırk, etnik köken veya din temelli ayrımcılığın açıkça yasaklanmasına dair ilk düzenlemeyi 1998 yılında kabul etmiştir. Dolaylı bazı yasal düzenlemelerin haricinde bu tarihten önce yürürlükte olan tek yasal düzenleme nefret söylemi ile ilgili ceza hukuku düzenlemesidir. 1998 yılında Göç Kanunu ile ilk defa ırk, etnik temel ve din temelinde ayrımcılıkla ilgili bir dizi hukuki giderim yolu öngörülmüştür. Bu yasa ile özel hukuk kapsamında bireylerin veya kamu makamlarının doğrudan veya dolaylı ayrımcı muamelede bulunması yasaklanmıştır. Bununla birlikte hızlı ve etkili bir koruma için manevi tazminatla giderim hususu da kabul edilmiştir. (Karan, 2009). Göçmenler ve mültecilerin hukuki bir koruma olmaksızın kendilerine yönelik ırkçılık ve nefret suçlarıyla mücadele etmesi olanaksızken, İtalya bu konuda ilk adımı ancak 20. yüzyılın sonunda atabilmiştir. Coğrafi konum itibariyle özellikle Akdeniz üzerinden göçlere açık olan İtalya’da Anayasal güvencenin haricinde kanunen hukuksal giderim yolu düzenlemesinin oldukça geç bir tarihte gerçekleşmesi ülkenin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesindeki etkinliğini zedeleyen bir husustur.

Bununla birlikte Avrupa Birliği Irk Eşitliği Direktifi 2003 yılında yayınlanan kararname ile iç hukuka aktarılmıştır. Bu kararname kamu sektörü ve özel sektörde doğrudan ve dolaylı ayrımcılığı yasaklamaktadır. Ülkede ayrımcılık gerçekleştiğinde mağdurun kendisi, ikametgahının bulunduğu yer mahkemesine başvurarak ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve tazminata hükmedilmesini talep edebilmektedir. İtalya’da Irk Eşitliği Direktifi’nin kabul edilmesinin ardından Irk Ayrımcılığı Bürosu kurularak 2004 yılından itibaren faaliyet göstermeye başlamıştır. Büronun harcamaları devlet tarafından karşılanırken Büro, ilgili hukuki düzenlemelerde özerk ve bağımsız olarak faaliyet yürütmektedir. Yargıçlardan oluşan Büronun ayrımcılık mağdurlarına şikayetlerini takiben bağımsız destek sunmak, ayrımcılıkla ilgili bağımsız araştırmalar yapmak, belirli bir ırk ya da etnik kökenle ilgili dezavantajların giderilmesi veya ayrımcılığın ortadan kaldırılması için özel önlemlerin alınmasını teşvik etmek gibi görevleri bulunmaktadır. Bununla birlikte Büro yargı aşamasından önce arabuluculuk usullerine başvurmaktadır. Sivil toplum örgütleri ve avukatlar için seminer ve diğer bazı çalışmalar düzenleyen Büro her sene Parlamento ve Hükümete rapor sunmaktadır (Karan, 2009). Temel amacı üye ülkelerin mevzuatını paralel hale getirmek olan Irk Eşitliği Direktifi’nin, üye ülkelerin direktifle öngörülen hedeflerin iç hukuka aktarımını geciktirebilmesi gibi bir dezavantajı

söz konusuyken İtalya, Direktifi kısa sürede iç hukuka aktarmayı başarabilmiştir. Dolayısıyla Amsterdam Antlaşması'yla ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından atılan önemli adım bu açıdan süreci eksik bırakmıştır. Gerek Direktifin kısa süre içinde iç hukuka aktarılması gerekse ayrımcılık mağdurunun mahkemeye başvurarak tazminat talep etme hakkının olması İtalya'nın ırkçılıkla mücadele konusunda bir artısıyken, 1998 tarihli geç kalınmış adımının da telafisi niteliğinde değerlendirilebilir.

İtalya'da Başbakanlığa bağlı olarak çalışan Eşit Fırsatlar Dairesi bir liste yayınlamaktadır ki bu listede yer alan sivil toplum örgütleri ayrımcılık mağdurları yerine veya onların yanında ayrımcılıkla ilgili yargısal sürece katılabilmektedir. Söz konusu liste Eşit Fırsatlar Dairesi tarafından faaliyetlerinin sürekliliği gibi ölçütlerle belirlenerek Çalışma Bakanlığı ve Eşit Fırsatlar Bakanlığı tarafından onaylanarak yayınlanmaktadır (Karan, 2009). Özellikle iş hayatında ayrımcılığa uğrayan kişilerin çoğu sahip oldukları hakları, kendilerine destek sunabilecek durumda olan kurum ve kuruluşları bilemedikleri için, aramaktan imtina etmektedirler. Özellikle göçmenlerin, buldukları ülkenin yasal mevzuatına hakim olmadıkları için, ihtiyaç duydukları yasal desteği sivil toplum örgütleri vasıtasıyla sağlamalarına imkan vermek de bu açıdan olumlu bir gelişmedir.

Tüm AB üye devletleri gibi İtalya da Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslar arası Sözleşmeye (ICERD) taraftır <http://fra.europa.eu> (15.08.2018). Ayrıca ırkçılık, ırksal/etnik ayrımcılık ve ilgili hoşgörüsüzlükle mücadele için eylem planı düzenleyen üye devletlerden birisidir. Bu doğrultuda İtalya 2015-2018 dönemini kapsayan Irkçılığa, Yabancı Düşmanlığına ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Ulusal Eylem Planını yürürlüğe koymuştur.

İtalya'da ayrıca 2016 yılında kabul edilen bir kanun ile kayıt dışı istihdam olgusuna, tarımda sömürücü işgücüne ve tarım sektöründe ücretlerin yeniden düzenlenmesine ilişkin hükümler kabul edilmiştir. Bununla birlikte ENAR'ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporunda www.enar-eu.org (14.08.2018) İtalya'da işgücü piyasasında ırkçılık ve ayrımcılığa karşı önlemlerin yetersiz olduğunun altı çizilmiştir. Söz konusu rapora göre İtalya'da Avrupa Birliği'nin ayrımcılık karşıtı direktiflerinin uygulanması noktasında eksiklikler söz konusudur. Özellikle kamu hizmetinde istihdam edilme açısından söz konusu olan eksikliklerle ilgili açılan dava sayısının da az oluşu dikkat çekmektedir. Yine raporda mevcut İtalyan

yasaları, yabancı işçilerin eşit fırsatlara sahip olma haklarını koruyamadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Raporu göre bu durum söz konusu işçilerin işgücü piyasasında ayrımcılık ve sömürüye karşı savunmasızlıklarının nedenlerinden birisidir. Mevcut yasal çerçeve yabancıları işverenlere bağımlı kılan ve birçok yabancı işçiyi bozuk bir statüye ve istismara iten oturma ruhsatı ile istihdam arasında bağlantı kurmaktadır. Bu durum İtalyan Anayasasında yer alan “bütün işçilerin ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal örgütlenmesine etkin katılımına engel oluşturan ekonomik ve sosyal nitelikteki engellerin kaldırılması Cumhuriyetin görevidir” maddesiyle değerlendirildiğinde, İtalyan vatandaşlarının söz konusu korumaya tabi olmakla birlikte vatandaşlık hakkı bulunmayanların tam tersi bir muameleye tabi olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrımcılıkla ilgili olarak kabul edilmiş uluslararası sözleşmelerin birçoğuna taraf olan İtalya’da, AB hukuku kapsamında Irk Eşitliği Direktifi de iç hukuka aktarılmıştır ancak bu veriler bizi uygulamada eksiklikler olduğu sonucuna götürmektedir.

İrkçilikle mücadele konusunda en önemli alanlardan birisi olan işgücü piyasası açısından İtalya, ENAR’ın istihdamla ilgili söz konusu raporuna göre kötü durumdadır. Nitekim 2012 ve 2013 yıllarında artış gösteren ekonomik kriz, daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan üçüncü ülke vatandaşları üzerinde bile işsizlik açısından daha güçlü bir etkiye sahip olmuştur. İtalya’da mevcut veriler işgücü piyasasının açık bir şekilde ayrılmış olduğuna işaret etmektedir. Yabancı işçiler genellikle çalışmakta oldukları işin gerekliliklerine göre aşırı niteliklidirler. Ayrıca işgücü piyasasında dikey ve yatay olarak hareketlilik yaşamamaktadırlar yani istihdam piyasasında geçişleri pek mümkün olamamakta ve yükselmeleri de nadir olarak gerçekleşmektedir.

ENAR Raporuna göre İtalya’da hem kamu sektörü hem de özel sektör açısından istihdamda ırk ayrımcılığı analizini yansıtabilecek nitelikte kapsamlı veriler bulunmamaktadır. Bu konuda en önemli veriler İtalya Ayrımcılık Karşıtı Ulusal Kuruluşu UNAR’a (Ufficio Nazionale Anti-discriminazioni Razziali) aittir. UNAR 2016 yılında toplam 2652 ayrımcılık raporunu ele almıştır. Bunlar cezai suçları temsil etmeyen raporlardır ve %69’u etnik ve ırksal ayrımcılığa işaret etmektedir. Söz konusu raporların %17’si ise Roman ve Sintilerle ilgilidir. Sivil toplum temsilcileri Roman nüfusun iş piyasasında ayrımcılığa en açık grup olduğunu belirtmektedirler. Sayısı otuz bini bile bulmayan ve mekansal olarak dışlanmaları da yoksulluklarıyla bağlantılı olduğu aşikar olan Roman ve Sintilerin, toplumsal alanda da ayrımcılığa uğradıkları raporlarla

kanıtlanmıştır. İstihdam piyasasında dışlanma, yoksulluğu beraberinde getirirken yoksulluk da sosyal ve mekansal dışlamayla sonuçlanmaktadır. Bu kısır döngü söz konusu unsurların giderek daha fazla ırkçılık ve ırkçı ayrımcılık muhatabı olmasının da önünü açmaktadır. UNAR Raporunda altı çizilmesi gereken diğer husus, ayrımcılık raporlarının yaklaşık yüzde yetmişinin etnik ve ırksal ayrımcılıkla ilgili olmasıdır ki bu da yasal mevzuatın etkin olarak uygulanamadığını göstermektedir.

ENAR'ın istihdamla ilgili söz konusu raporuna göre, İtalya'da özellikle kayıt dışı ekonomiyle bağlantılı sektörlerde yabancı işçiler ciddi şekilde istismara uğramaktadırlar. Yabancı işçiler marjinal koşullar altında ve yoksulluk sınırının altında ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Üstelik bu işçilerin aldıkları ücretler İtalyanlarınkinden ortalama %40 oranında daha düşük düzeydedir. Göçmen işçilerin tarım sektöründe ağır ve insanlık dışı koşullarda çalıştırılması ise oldukça fazla sayıda kaza ve ölümlerle sonuçlanmaktadır. Bu veriler İtalya'da mevzuatın etkili bir şekilde uygulanamadığını ve söz konusu alanda yeteri kadar denetim yapılmadığını göstermektedir.

İtalya'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığının diğer bir mağduru Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılardır. European Network Against Racism (ENAR) 2016 tarihli İtalya'daki siyah insanlarla ilgili raporuna göre www.enar-eu.org (17.08.2018) İtalya'da yaşayan Afrika kökenlilerin sayısı hakkında resmi bir rakam bulunmamaktadır ancak Ulusal İstatistik Ofisi (ISTAT) 2014 itibarıyla ortalama 350 bin olduğunu belirtmektedir. Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılar açısından İtalya'da en önemli olumsuzluk eğitim müfredatında gerçekleşmektedir. Nitekim İtalyan müfredatı ve özellikle tarih müfredatı İtalya'nın köle ticaretine katılım sürecini görmezden gelmektedir. Ayrıca Afrika kökenli insanların İtalya'ya olumlu katkılarına da yer vermemektedir. Bu durum Afrika kökenli insanların çeşitli alanlarda entegrasyonlarını daha en baştan engellerken, rapora göre müfredattaki bu boşluklar günümüz ırkçılığına katkıda bulunmaktadır.

İtalya'da ayrıca genel olarak tanınan isimler tarafından kamuoyu önünde ırkçı söylemler de gerçekleşmektedir. Nitekim söz konusu raporda İtalyan Futbol Federasyonu başkanı tarafından Afrikalı bir futbolcu için yapılan ırkçı bir yoruma yer verilerek, bu sebeple Avrupa Futbol Federasyonları Birliği'nden aldığı cezaya rağmen İtalyan Futbol Federasyonunun, başkanın arkasında durarak ona destek vermesi eleştirilmiştir. Bu durum da yine İtalya'da ırkçılıkla mücadele konusunda uygulamada bir sorun olduğunu

göstermektedir. Nitekim BM Çalışma Grubunun bir İtalya ziyareti sonrası ırkçılık, ırkçı ayrımcılık olayları, nefret söylemi ve yabancı düşmanlığı konusunda resmi söylemle yasal çerçeve arasındaki farktan duydukları endişeleri dile getirmeleri bunun kanıtlarından birisidir. Çalışma grubu konuyla ilgili olarak alınan önlemlerin etkinliği bulunmadığını belirtmiş ve İtalya’da ırkçı, göçmen karşıtı bir gündemi teşvik etmek için sahte bilgi yayıldığını, Afrika kökenli insanlar ile diğer göçmenlere karşı nefreti artırmak için insanların korkularının manipüle edildiğini gözlemlemiş ve söz konusu raporda bu tespiti yer vermiştir.

5.1.3.2. İtalya’da Yabancı Düşmanlığı

İtalya Afrika’da yaklaşık yarım yüzyıl sürecek olan sömürgecilik yarışına 19. yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. Bu süre zarfında Eritre, Etiyopya, Habeşistan ve Libya’yı işgal eden İtalya, Somali’nin de küçük bir kısmını elinde tutmuştur. İtalya Afrika’daki bölgelerde ırkçı bir politika uygulayarak kentleri ırklara göre tanzim etmiştir. İlk olarak 1908 yılında Eritre’nin Asmara kenti bu doğrultuda farklı mahallere bölünmüştür. Bir mahallede sadece Avrupalı ikametine izin verilirken diğer mahalleler de Afrikalıların ikametlerine ayrılmıştır. İtalya’nın ırkçı yaklaşımının en bariz yansıması ise eğitim sahasında görülmüştür ve İtalya sömürdüğü yerli halka hiçbir biçimde eğitim hakkı tanımamıştır (TRT, 2016).

Sömürgecilik yarışındaki ırkçı süreçte payı olmakla birlikte İtalya’nın ırkçılığa asıl katkısı İkinci Dünya Savaşı’nda gerçekleşmiştir. İttifak içinde olduğu Almanya’ya nazaran faşizm ideolojisi ırkçılığa daha az yer verse de aşırı sağa katkısı büyük olmuştur. Bununla birlikte İtalya’nın İkinci Dünya Savaşı’nın baş sorumlularından birisi olması sebebiyle uzun yıllar boyunca ülkede aşırı sağ oluşumlar yasal olarak engellenmiştir. 1990’lı yıllardan sonra faşist geçmişiyle paralel olarak belli bir göçmen nüfusa sahip olmayan İtalya’da, kurulmuş olan ırkçı oluşumlar genellikle otoriterlik, Roma İmparatorluğu geçmişine bağlılık ve anti-komünizm ilkeleri etrafında toplanmıştır. Ayrıca bu dönemde İtalya’da mülteciler de ırkçı saldırılara maruz kalmışlardır (Taş, 2013: 1).

İtalya’da son dönemlerde ise özellikle Romanlara yönelik olarak gelişen yabancı düşmanlığı kaygı verici boyuta ulaşmıştır. Ülkede ayrıca özellikle işgücü piyasasında göçmenlere yönelik istismar ve sömürü söz konusudur. Bununla birlikte polis teşkilatında

gizli ırkçılık eğilimi dikkat çekmektedir. İtalya’da ayrıca ırkçı ayrımcılık, nefret söylemi ile ırkçı saldırılar da artış göstermektedir.

İtalya’daki ırkçı ayrımcılık açısından dikkat çekici bir uygulama Sinti ve Romanlara yönelik olarak gerçekleşmiştir www.dw.com/tr (05.11.2018). Bu doğrultuda İtalyan hükümeti 2008 yılında suçla mücadele ve yasadışı göçü engelleme amacıyla Sinti ve Romanların parmak izi kayıtlarını toplamaya başlamıştır. 2008 verilerine göre İtalya’da gerçekleştiren suçların yüzde 35’inin, çoğu Romanya’dan gelen göçmenler olmak üzere yabancılar tarafından işlendiği bilgisi bu uygulamanın gerekçesidir www.yenidenergenekon.com (05.11.2018). Dolayısıyla Roman azınlık genel olarak işlenen suçlardan sorumlu tutularak, ırkçı ayrımcılığın yanı sıra ırkçı saldırılara da maruz kalmaktadır. Nitekim 2008 yılında İtalya’nın Naples kentinde kampları ateşe verilen Romanlar en fazla Neo-nazilerin ve mafyanın saldırılarına maruz kalmaktadır. Eurobarometer araştırmasına göre Romanlar Avrupa’da en fazla ayrımcılığa uğrayan ve ırkçıların hedefleri arasında olan gruplar arasındadır. Bununla birlikte barınma, eğitim, medya, yönetim kademelerinde yer alma, istihdam gibi hemen her sektörde ayrımcılığa uğramaktadırlar. Toplumda tecrit edilmiş bir şekilde yaşarken yoksulluğa da mahkum olan Sinti ve Romanlar, toplumdaki dışlanırken bir taraftan da çalışma alanlarından da dışlanmakta ve aynı zamanda suçların potansiyel faili muamelesi görmektedir.

Roman ve Sintilerin İtalya’da gördükleri ayrımcı muameleler başka belgelerde de yer almıştır. 7 Eylül 2011 tarihinde Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg’in İtalya’ya yaptığı ziyaret sonrası hazırlanan ve Hammerberg tarafından açıklanan rapora göre, İtalya’da Roman ve Sinti nüfusun durumu endişe verici olarak nitelendirilmiştir www.ikv.org.tr (06.11.2018). Söz konusu raporda sınır dışı etme gibi baskıcı tedbirlerin bir kenara bırakılarak ayrımcılıkla mücadele odaklı bir bakış açısı geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Raporda Roman ve Sinti nüfusa yöneltilen ırkçı ve yabancı düşmanı siyasi söylem ile etkili tedbirler aracılığıyla mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Roman tarihinin ve kültürünün daha iyi bilinmesi sağlanarak bu doğrultuda olumsuz algıların ortadan kaldırılması gerektiği de raporda ayrıca vurgulanmıştır. İtalya hükümetinin Roman ve Sinti nüfusa yönelik bazı politikalarının da eleştirildiği rapora göre, sadece barınma değil fakat çocukların eğitime erişim hakları da ihlal edilmektedir. İtalyan makamları bu konuda uyarılarak söz konusu makamlar bu doğrultuda hem uluslararası hem de Avrupa Konseyi standartları ile uyumlu hareket

etmeye davet edilmiştir. Polis tarafından şiddet kullanılmasının önlenmesi için ırkçı olayların izlenmesi, sisteminin “mağduru koruyacak şekilde” geliştirilmesi gerektiği de vurgulanırken, yıllar önce eski Yugoslavya’dan gelen ve vatansız durumda bulunan yaklaşık 15.000 Roman kökenli vatandaş konusunda ulusal bir strateji geliştirilmesi gerektiği de raporda vurgulanmıştır. Bununla birlikte İtalya, Kuzey Afrika’dan gelen göçmen sayısının artması sonucu sığınmacı ve göçmen haklarının sağlanması konusunda da uyarılmıştır. İtalyan makamları, göçmenlerin kötü muameleye uğrama ihtimalinin bulunduğu sınır dışı uygulamalarından kaçınmaya davet edilmiştir. Sığınmacıların barınma koşulları ve sığınma usullerinin düzeltilmesi gerektiği de raporda yer alan diğer hususlardır.

Romanlara yönelik ayrımcılık Uluslararası Af Örgütü Dünyanın İnsan Hakları Durumu 2014/15 Raporunda da www.amnesty.org (17.09.2018) yer almıştır. Söz konusu rapora göre de çoğu kamplarda yaşamakta olan Romanlara yönelik ayrımcılık devam etmektedir. Sadece Roma’da dört binden fazla Roman aile tecrit edilmiş kamplarda ve merkezlerde sağlıksız koşullarda yaşamaya devam etmektedir. Hükümet, Romanların normal yaşama dahil edilmesi amaçlı Ulusal Stratejiyi yerine getirme konusunda, özellikle yeterli barındırma konusunu hiçe sayarak, başarısız olmuştur. Ülke genelinde Romanların çoğunun zorunlu tahliyesi rapor edilmiştir. Romanların yeterli barınmaya erişimi konusunda İtalyan hükümetinin AB Irk Eşitliği Direktifi’ne karşı olası ihlallerini soruşturan bir Avrupa Komisyonu kurulmuştur. Bununla birlikte Roma’daki resmi kampın yenilenmesi gerekçesiyle Aralık 2013 tarihinde başka yerleşim yerine nakledilen Roman ailelerin, yetersiz koşullarda yaşamaya devam etmeleri de Af Örgütü’nün aynı raporunda yer almıştır. Romanlar toplu konutlara erişim konusunda da mağdur durumdadır. Roma yetkililerinin toplu konuta tahsis edilmiş resmi kamplarda yaşayan Roman ailelere ayrımcılık yapan genelgeyi geri çekmemiş olmaları da raporda vurgulanmıştır. Buna karşılık olarak yetkililerin, AB Irk Eşitliği Direktifi’ne ilişkin tahkikat bağlamında haziran ayında genelgeyi uygularken ayrımcılık yapma niyetinde olmadıklarına yönelik açıklamalarına da raporda yer verilmiştir. Af Örgütü’nün söz konusu raporunda ayrıca göçmen işçilerin istismar ediliyor olmaları da yer almıştır. Rapora göre İtalya’da göçmen işçiler kötü muameleye karşı savunmasız durumdadır ve adil koşullara, adil muameleye erişim hakları konusunda sorunlar bulunmaktadır.

AB Temel Haklar Ajansının (FRA) 2014 Temel Haklar Yıllık Raporuna göre <http://fra.europa.eu> (10.10.2018) aralarında İtalya'nın da bulunduğu bir dizi AB üyesi ülkede, ulusal eşitlik organları nezdinde şikayetler ırk, etnisite ve deri renginin kayıt altına alınmış ayrımcılığın en yaygın sebepleri arasında olduğunu göstermiştir. Pew Araştırma Merkezi anket sonuçlarına göre yine aralarında İtalya'nın da bulunduğu yedi AB üyesi ülkede Müslüman karşıtı görüşlere yüzde 26 ve yüzde 63 arasında değişen oranda ve ortalama yüzde 46 oranında eğilim olduğu tespit edilmiştir. Aynı anket sonuçlarına göre çoğunluk nüfusu, Yahudileri Müslümanlara göre daha olumlu algılamaktadır. FRA raporunda umut verici bir uygulama başlığı altında, nefret suçuyla mücadele doğrultusunda İtalya'da 2010 yılında ayrımcılık eylemlerine karşı kurulmuş olan Güvenlik İçin İtalyan Gözlemevi'ne (OSCAD) vurgu yapılmıştır. Raporda OSCAD'ın ayrımcı güdüyle işlenmiş suçların mağdurlarına kanun önünde eşitlik haklarını savunmaları konusunda yardım etmekte olduğunun ve kişilerin ayrımcılığa karşı korunmalarına olanak sağladığının altı çizilmiştir. Raporda OSCAD'ın Uluslararası Af Örgütü gibi sivil toplum örgütleriyle yakın ilişki içinde çalışmakta olduğu da ayrıca belirtilmiştir. Vatandaşların, kurumlar ve sivil toplum örgütlerinin olayları OSCAD'a bildirebilmesi, bu doğrultuda olayların doğru ve gereğince tahkik edilebildiği, eğer rapor edilmiş olaylar suç teşkil eden nitelikte değilse olayın ulusal eşitlik organı olan Irksal Ayrımcılığa Karşı Ulusal Ofise (UNAR) havale edildiği de raporda belirtilmektedir.

Nitekim ENAR'ın Avrupa'da ırkçı suç 2013-2014 raporuna www.enar-eu.org (19.09.2018) göre de Romanlar özellikle İtalya'da saldırıya en açık grup olarak belirtilmiştir. Raporda 2013 yılında Roman bir anne ve çocuğunun komşuları tarafından asitle saldırıya uğramış olması ve üstelik bu suçu işleyen komşunun bu aileyi ilk tacizi olmadığı da ayrıca yer almıştır. Raporda 2013 yılında İtalya'da 194 ırkçı suç ve şikayetin resmi olarak kayıtlı olduğu belirtilirken, aynı yıl 253 suçun yüzde 57'sinin ırk/etnisite ve yüzde 11'inin ise dini inançlar saikiyle yapıldığına da dikkat çekilmiştir. Ayrıca aynı yıl İtalya'da 117 aşırı sağ grubun ırkçı ayrımcılık ve ırkçı şiddet suçu işlediği de rapordaki veriler arasında yer almıştır. İtalya'da ırkçı suç oranının yüksekliği, öncelikle yaşadığı faşizm deneyimi neticesinde dinsel ve etnik olarak daha türdeş yapıya sahip olan ülkenin göçleri hazmedemeyip onlarla entegre olmayı, öncelikle bilinç olarak kabul edemediğini göstermektedir.

Bununla beraber aynı raporda, sivil toplum örgütleri raporlarına göre işlenen suçlarda önyargılı sebebin, üye devletlerin çoğunda yeterli ve sistematik olarak tahkik edilmediği bilgisi de yer almıştır. İtalya’da bu doğrultuda anket katılımcılarının yüzde 40 ila 60’ı ırkçı suçların yeteri kadar araştırılmadığı düşüncesini paylaşmaktadır. ENAR Raporuna göre polisin eğitim yetersizliği bu konuda önemli bir faktördür. Nitekim anket katılımcıları, suçun şahitleri ya da mağdurları suç esnasında ırkçı söylemler kullanıldığını ifade etmiş olsalar bile çoğu zaman polisin “olayın potansiyel ırkçı unsurunu” soruşturmadığını dile getirmektedir. Bu tip olayların aralarında İtalya’nın da bulunduğu on üye ülkede örnekleri mevcuttur. Polisin ırkçı saiklerin kanıtlarını toplama konusunda da isteksiz olduğu dile getirilenler arasındadır.

ENAR 2014-2015 Afrofobi raporuna www.enar-eu.org (19.09.2018) göre İtalya’da Afrika kökenli yaklaşık olarak 350.000 göçmen bulunmaktadır. İtalya’da tarım, bahçecilik, terzilik ve inşaat sektörlerinde usulsüz olarak çalıştırılan yüksek oranda göçmen rapor edilmiştir ve Afrika kökenli insanların potansiyel kayıt dışı göçmen statülerine bağlı olarak onların istihdamında, bu çalışanlara yönelik sömürü, çalışanlara imzalatılan haksız sözleşmeler, adil olmayan ücretler ve koşullar söz konusudur. ENAR Raporunda ayrıca İtalyan gazetecilerin göç ya da ilticayı tasvir ederken “örtülü kadın” ya da “siyah insanların” görüntülerini kullanma eğiliminde oldukları yer almıştır. Örneğin Suriye’den göç haberi yapılırken siyah insanların görüntüleri kullanılmaktadır. Bir anlamda İslamofobi ile Afrofobi kavramları kaynaşmış ve geçmişteki Afrikalı imgesi Müslüman imgesine dönüşmüştür. Bununla birlikte raporda İtalya ile ilgili olarak doktorların İtalya’da genellikle siyah hastalara karşı önyargılı olarak yanlış varsayımlarla yaklaştıklarının da altı çizilmiştir.

ENAR’ın 2016 tarihli İtalya’daki siyah insanlarla ilgili raporunda da www.enar-eu.org (17.08.2018) 2014-2015 dönemi raporuyla benzer ifadeler yer alırken son raporda ayrıca İtalya’da siyalara yönelik ırkçı suçların Forza Nuova ya da Casa Pound gibi aşırı sağ gruplar ve siyasi partilerle olan bağlantısına dikkat çekilmiştir. Raporda “siyah İtalyan” kavramının hala kabul edilmek için mücadele veren bir model olduğu vurgulanırken, Afrika kökenli insanların sağlık alanında da ayrımcılığa uğradıklarının altı çizilmiştir. Raporda İtalyan doktorların genel olarak siyah bir hastanın ifadesine inanmadıkları ve önyargıya dayalı yanlış varsayımlarda bulduklarının bildirildiği de yer almaktadır.

İtalya’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığının analizi açısından ülkedeki aşırı sağ partilerin de değerlendirilmesi gerekmektedir. İtalya’nın aşırı sağ çizgideki partilerinden birisi olan Casa Pound 1990’lı yıllarda Roma merkezli olarak kurulmuştur. Diğer sağcı oluşum Forza Nuova seçim programlarında göçmenlik karşıtı, devletçi ve İtalyan kimliğini vurgulayan söylemi ile ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte İtalya’da aşırı sağın en bilinen temsilcisi Kuzey İtalya’nın bağımsızlığı için düzenlediği kampanyalar ile ön plana çıkan ve Avrupa Birliği ve göçmen karşıtlığı söylemiyle gündemde yer alan Kuzey Ligi’dir (Lega Nord). Lega Nord Temsilciler Meclisi’nde 630 sandalyenin 59’una, Cumhuriyet Senatosu’nda 315 sandalyeden 25’ine sahipken Avrupa Parlamentosu’nda da 9 temsilciye sahipti. 2008 ve 2013 seçimleri arasında oyların yarısını kaybeden ve yüzde 8’den yüzde 4’e gerileyen Lega Nord İtalya’nın özellikle kuzey bölgelerinde güçlü bir niteliktedir. Göçmen karşıtı söylemlerin ön planda olduğu parti üç ayrı dönem hükümette yer almıştır. Lega Nord parti yöneticileri, Avrupalı aşırı sağcılarla sıkı bir diyalog içindedir ve ülkede İslam karşıtı protestolarda ön saflarda yer almaktadırlar (Keskinsoy, 2018:4).

İtalya’nın geneline hitap etme amaçlı olarak ismi Lig olarak değiştirilen Lega Nord, göçmen karşıtlığını birleştirici bir unsur olarak kullanmaya çalışmaktadır. Daha çok kitleye hitap edebilmek için dikkatleri kuzey güney ayrımından göçmenlere yönelten parti 4 Mart 2018 seçimlerinden sonra iktidara gelmeyi başarmıştır. Beş Yıldız Hareketi (M5S) ile koalisyon kuran partinin Genel Başkanı, Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı Matteo Salvini’nin mimarı olduğu yasa ile amacına ulaşmış ve göç kurallarına sınırlama getirmeyi başarmıştır. İtalya Senatosu’nda Temsilciler Meclisi’nde 99’a karşı 396 oyla onaylanan yasaya göre, insani koruma statüsü alma zorlaştırılırken insani yardım alma statüsünün iptali kolaylaştırılmıştır. İnsani amaçlı oturma izni statüsünü iptal eden ve bunun yerine daha kısa süreli ve kısıtlı statüler getiren yasada, ayrıca uzun süreli ikamet ya da evlenme gibi sebeplerle vatandaşlık almak için gerekli bekleme süresi de uzatılmıştır (Pınar, 2018).

5.1.4. Benelüks Ülkeleri

Belçika, Hollanda ve Lüksemburg 1944 yılında malların, hizmetlerin ve halkların serbest dolaşımını sağlamak amacıyla aralarında sınırları kaldırmışlardır. Böylece ilk adımları atılan ve politik ve resmi bir iş birliği temeline oturan Benelüks Birliği’ni

kurmuşlardır. 1958 yılında elli yıllık süre için imzalanan ekonomik birlik antlaşması, 2008 yılında süresiz olarak yenilenmiş ve Benelüks Ekonomik Birliği'nden Benelüks Birliği'ne geçilmiştir. Benelüks ülkeleri Avrupa Birliği'nin kuruluşunda temel bir işleve sahiptir, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin de kurucu ülkeleridir.

5.1.4.1. Belçika

Resmi adıyla Belçika Krallığı'nın nüfusu yaklaşık on iki milyondur. Ülkede göçmen toplulukları en fazla Faslılar, İtalyanlar ve Türkler oluşturmaktadır.

5.1.4.1.1. Federal Yapıya Yöneliş ve Ayrımcılıkla Mücadelede Yetki Alanı Belirsizliği

Belçika'nın 2018 verilerine göre 11.570,762 olan nüfusunun %75'i Belçikalı, %4,1'i İtalyan, %3,7'si Fas kökenli, %2,4'ü Fransız, %2'si Türk, %2'si Hollandalı ve %12,8'i de diğer unsurlardan oluşmaktadır www.cia.gov (12.12.2018). Dini açıdan ise Hıristiyanlık baskın grubu teşkil ederken, Roma Katolik mezhebi nüfusun yarısını oluşturmaktadır. Protestan ve diğer Hıristiyanlar %2,5'lük orana sahipken Müslümanlar dinsel gruplar içinde yoğunluk açısından %5 ile ikinci sırada gelmektedir. Yahudiler ve Budistler %0,4 ile %0,3'lük oranlarıyla azınlık bir nüfusa sahipken herhangi bir dini inancı benimsemeyenler %32,6'luk bir oranla Hıristiyanlıktan sonra en yoğun grubu oluşturmaktadır.

Belçika Krallığı 1831 Anayasasıyla üniter devlet yapısı benimsenerek kurulmuştur. Bununla birlikte Belçika Anayasası'nda 1970, 1980, 1988-89, 1993 ve 2001 yıllarında yapılan revizyonlarla ülke daha federal bir yapıya yönelmiştir. Ülkede her biri ayrı yasama organı tarafından denetlenen altı hükümet bulunmaktadır. Bunlar Federal Hükümet, Flaman Hükümeti, Valonya Hükümeti, Brüksel-Başkent Bölgesi Hükümeti, Fransız Toplum Hükümeti ve Alman Toplum Hükümetidir www.mfa.gov.tr (12.12.2018).

Belçika'nın anayasal yapısına göre federal hükümetin federe birimler üzerinde yetkisi ve federe birimlerin federal hükümet üzerinde denetim yetkisi bulunmamaktadır. Federal hükümet ile federe birimlerin mevzuatı eşit değerdedir. Bölge ve toplum parlamentoları kendi yapıları ile ilgili bölge ve toplum hükümetinin yapısını belirleme yetkisine sahiptir. Bu durum ise daha kendi bünyesinde kopuk bir yapıya sahip devletin kendi içinde denetim yetkisine çok da fazla sahip olmazken Birlik bünyesinde

ayrımcılıkla mücadele konusunu çıkmaza sokmaktadır. Nitekim Belçika’da adalet, polis, savunma, sosyal güvenlik, mali politika, ulaşım ve enerji yönetimi ve dış politika Federal Devlet yönetiminin yetki alanındayken eğitim, kültür ve dillerin kullanımı toplumların yetki alanındadır. Bu durum demokratik anlamda bir artı değer olarak kabul edilse de Federal Devlet ile federe birimlerin birbirleri üzerinde denetim yetkilerinin bulunmaması ayrımcılıkla mücadele açısından soru işareti oluşturmaktadır. Nitekim özellikle eğitim politikası belirleme yetkisinin federe devletlerde oluşu ve denetim yetkisinin de bulunmayışı durumu Birlik açısından daha da karmaşık hale getirmektedir. Eğitim politikasında mevzuatın denetlenememesi bu durumun tam da ayrımcılığın sebebi olabilmesinin önünü açmaktadır. Bununla birlikte belirlenen kültür ve dil kullanımı politikalarının, alt toplumlarda azınlık durumda olanların dışlanmasını da beraberinde getirebileceği ve bunun Belçika Devleti tarafından dahi denetlenemeyeceği görülmektedir.

Belçika’da tarım, ekonomi politikası, istihdam, bayındırlık, bölgesel ulaşım ve çevre ile ilgili konular Bölgelerin yetkileri alanındayken, 2011 yılı itibariyle kabul edilen reform paketiyle federe birimlere vergi, istihdam, ulaşım, sosyal güvenlik gibi alanlarda daha fazla yetki verilmiştir. Bu doğrultuda örneğin aile yardımları, hastanelerin yönetimi vb. sosyal konularda daha fazla yetki alanına sahip olan birimler, söz konusu kuvvetler ayrılığı ve denetim bağımsızlığı dolayısıyla kendi alanlarında ayrımcılığın kaynağı dahi olabilecektir.

Nitekim geçmişte çeşitli toplumsal çekişmelere sahne oluşu itibariyle anayasal yapısı şekillenen Belçika’da, Germen kökenli Flamanlar ile Roma kökenli Valonlar siyasi çekişmeler sonucunda kendi özerk bölgelerini oluşturmuşlardır. Belçika’da konuşulan dile göre ayrılan bölgeler Flemenkçenin resmi dil olduğu Flaman Bölgesi (Vlaanderen), Fransızcanın resmi dil olduğu Valon Bölgesi (Valonya) ve her iki dilin de resmi nitelikte olduğu Brüksel Başkent Bölgesinden (Brussel Hofstedelijk Gewest, Region de Bruxelles-Capitale) oluşmaktadır. Ayrıca Valon Bölgesine bağlı olmakla birlikte bazı alanlarda özerkliğe sahip olan ve yaşadıkları alanda Almancanın resmi dil olduğu bir topluluk vardır (Çakmak, 2012: 29).

Belçika Anayasası’nın onuncu maddesi devlette sınıf farklılığı bulunmadığını vurgulamaktadır. Aynı maddeye göre Belçikalılar kanun önünde eşittir. Anayasanın on

birinci maddesine göre ideolojik ve felsefi azınlıkların hakları ve özgürlükleri teminat altına alınmıştır. Anayasanın on dokuzuncu maddesine göre de ibadet, ibadeti kamusal alanda sergileme hürriyetleri ile her konuda görüşlerini açıklayabilme hürriyeti teminat altındadır ancak bu hürriyetlerin kullanımı sırasında işlenen suçlar cezalandırılabilir. Bununla birlikte Anayasanın yirminci maddesinde hiç kimsenin bir dinin amel ya da törenlerine katılmaya ve dini tatil günlerine riayet etmeye zorlanamayacağı hükmü yer almıştır. Ayrıca Belçika Anayasası'na göre Devlet hiçbir dinin din görevlilerinin atanmasına müdahale etmez www.adalet.gov.tr (31.12.2018). Söz konusu anayasal düzenlemelerin ilki ülkede yüzde yetmiş beşlik oranla çoğunluğu oluşturan Belçikalıların kanun önünde eşitliğini vurgularken, kendi vatandaşlarının haklarını kanuni güvence altına almaktadır. Ayrıca devamında ideolojik ve felsefi azınlık haklarının güvencesi vurgulanırken etnik azınlıklardan bahsedilmemektedir. Bununla birlikte Belçika'nın nüfusunun yaklaşık yüzde altısını oluşturan Müslüman dinsel azınlıklar ile yüzde 0,4'lük oranla oldukça büyük bir azınlık oran Yahudiler koruma altına alınmaktadır. Anayasal hükümlerde etnik azınlık kategorisinde yer verilmek yerine dinsel ibadet özgürlüğü dolayısıyla koruma altına alınan Faslı, Türk ve Yahudiler vasıtasıyla genel etnik ayrımcılığın aslında dinsel ayrımcılık ve ırkçılık sebebiyle gerçekleştiği kabul edilmiş görünmektedir. Nitekim ülkede aşırı sağ, geçmişteki toplumsal çekişmeleri geride bırakarak ülkedeki birlikteliği, özellikle Müslüman karşıtlığı üzerinden sağlamaya yönelik propagandalarda bulunmaktadır.

Bununla birlikte Belçika'nın resmen tanıdığı altı din Roma Katolikliği, Protestanlık, Anglikanizm, Ortodoks Hıristiyanlık, Musevilik ve İslam'dır. Devlet dini binaların yapımı ve bakımı, din adamları maaşı ile emekliliklerini maddi olarak karşılamaktadır (Çakmak, 2012: 29).

Belçika'da ırkçılık karşıtı yasa ilk defa 1981 yılında benimsenmiş, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı içeren hareketler ceza hukuku çerçevesinde suç olarak kabul edilmiştir. Söz konusu yasa 1994 yılında yapılan değişikliklerle mal ve hizmetlere erişim ile istihdam alanını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 1995 tarihli bir yasayla Nazi soykırımının inkar edilmesi yasaklanmıştır. 1999 tarihli yasa ile ise nefret ve ırkçılığın yayılmasına yönelik teşvik edici davranışlar yasaklanmıştır. Çalışma ve ırklar konusunda eşit muamele öngören AB direktifleri, 2003 yılında federal ve bölgesel olarak

kanunlaştırılmıştır. Bu doğrultuda 2007 yılında Avrupa Birliği Hukuku'na uyumun hedeflendiği bir dizi yasa da yürürlüğe konulmuştur (Çakmak, 2012: 29).

Belçika'da ayrımcılıkla mücadele alanında federal ve federe yönetimlerin yetki alanlarının belirsizliği söz konusudur. Fransızca konuşan topluluk, Valon bölgesi ve Brüksel bölgesinin büyük kısmı ayrımcılıkla mücadele konusunda bireysel yaklaşımı benimserken, Flamanca konuşan topluluk ve Flaman bölgesi daha çok Topluluk merkezli, olumlu önlemlerin öngörüldüğü, istatistiksel çalışmalara ağırlık verilen bir yaklaşımı benimsemektedir (Karan, 2009). Avrupa Birliği kurucu ülkelerinden Belçika'nın kendi yönetim birimleri arasındaki bu belirsizlik, Birliğin bütününde ayrımcılıkla mücadele mekanizmasının etkinliğini de sorguya açık hale getirmektedir.

Bununla birlikte ülkede bölgeler ve topluluklar kendi yetki alanları kapsamında hukuki düzenlemeler yapmışlardır. Flaman topluluğu 2002 yılında istihdama orantılı katılımı amaçlayan bir düzenleme yaparak ırk, renk, ulusal ya da etnik köken unsurlarının da dahil olduğu bir dizi temelde doğrudan ve dolaylı ayrımcılığı yasaklamıştır. Flaman bölgesinde 2008 yılında kabul edilen düzenleme ile bölgede yer alan on üç büyük şehir ile Brüksel'de ayrımcılık karşıtı başvuru noktaları oluşturulmuştur. Fransızca konuşan topluluk ise 2004 yılında kabul ettiği hukuki düzenleme ile temel olarak kamu idaresi ve eğitim alanında olmak üzere doğrudan ve dolaylı olarak ırk, etnik köken, din veya inanç dahil çeşitli temellerde ayrımcılığı yasaklamıştır. Valon bölgesi de 2004 tarihli istihdamda eşit muamele ve mesleki eğitim konulu hukuki düzenleme ile mesleki rehberlik, sosyal ve mesleki entegrasyon, işe yerleştirme, istihdam ve mesleki eğitimin teşviki alanlarında kamu sektörü veya özel sektörde dini veya felsefi inanç, etnik veya ulusal köken, aile veya sosyo-ekonomik köken veya durum gibi çeşitli temellere dayalı olarak doğrudan ve dolaylı ayrımcılığı yasaklamıştır. Almanca konuşan topluluk tarafından ise 2004 yılında kabul edilen istihdam piyasasında eşit muamele ile ilgili hukuki düzenleme ile Almanca konuşan topluluk yetkisi altındaki kişi veya kurumlarla ilgili doğrudan veya dolaylı ayrımcılık yasaklanmıştır. Yasak ırk, renk, ulusal veya etnik köken, dini veya felsefi inanç gibi çeşitli temellere dayalı ayrımcılığı kapsamaktadır (Karan, 2009).

Belçika ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılığa karşı ulusal eylem planı hazırlayan üye devletlerden birisidir <http://fra.europa.eu> (15.08.2018). Bu doğrultuda

Belçika’da 2014-2019 arası dönemi kapsayan nitelikteki “Fransızca Konuşan Topluluk-Yabancı Düşmanlığı ve Ayrımcılığa Karşı Çapraz Eylem Planı”nı yürürlüğe konulmuştur. Ayrıca Belçika da tüm AB üye devletleri gibi Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (ICERD) tarafıdır. Belçika 2016-2019 Ulusal Güvenlik Planı kapsamında Güvenlik, İçişleri ve Adalet Bakanlığı 13/2013 Sayılı Genelgesine ayrımcılık, nefret suçları ve nefret söylemi ile ilgili eğitimi dahil etmiştir. Söz konusu güvenlik planı ayrımcılık ve nefret suçlarından sorumlu referans memurlarına daha büyük rol verirken, tüm vatandaşların eşit muamele görmesini amaçlamıştır. Bu doğrultuda etnik profileme ile mücadele için Mechelen-Willebroek Polis Bölgesi, Mayıs 2017’den beri sivillere yönelik tüm kimlik kontrollerini kaydettirmektedir.

ENAR’ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporuna göre www.enar-eu.org (14.08.2018) Belçika ayrımcılık karşıtı yasalar açısından iyi durumdadır ancak yaptırım eksikliği söz konusudur. Bu durum AB ve OECD raporlarında defalarca vurgulanmıştır. Yasalar yargı yoluna başvuruya imkan verdiği halde istihdamda ırkçılık ya da ayrımcılık kurbanlarının yüzde sekseni maddi nedenlerle mahkemeye gidememektedir.

Söz konusu rapora göre Belçika’da 2014 itibarıyla 18-60 yaş arası toplam aktif nüfus 6.921,008’dir. Nüfusun neredeyse yarısına denk olan bu oranın ise yaklaşık yüzde otuzu yabancı kökenlidir. Tam olarak yüzde 29,7 olan yabancı kökenli oranı, yabancı uyruklu olarak doğan ve/veya halen Belçikalı uyruklu olmayanları kapsamaktadır ki bu orana bir ya da iki ebeveyni doğumla Belçikalı olmayan bir uyruk elde edenler dahildir.

Aktif nüfus içinde büyük bir orana sahip olan yabancı kökenli insanlar ENAR raporuna göre işgücü piyasasında oldukça dezavantajlı durumdadır. Öncelikle işgücü piyasasında ırkçı klişeler ve önyargılarla karşı karşıya olan yabancı kökenli çalışanların, araştırma sonuçlarına göre yabancı isimlerle yaptıkları iş başvuruları Flamanca isimleriyle başvuranlarla benzer profile sahip olsalar dahi onlara, yüzde otuz oranında daha az iş görüşmesine davet edilme olasılığı tanımaktadır. Yapılan araştırmalar, ayrıca şirketlerin müşterilerinden gelen ırkçı talepler olduğunu da ortaya çıkarırken örneğin Flaman özel temizlik şirketlerinin yüzde altmış üçünün müşterilerinden gelen ırkçı taleplere saygı duyduğunu göstermiştir. Belçika’da istihdamda ırkçılık ve yabancı

düşmanlığı açısından diğer önemli veri ise Belçika kökenli olmayanların genel olarak düşük gelir düzeyine sahip grupta temsil edilmeleridir. Nitekim 2015 tarihli Sosyoekonomik İzleme Raporu sonuçlarına göre Belçika kökenli vatandaşlar çoğunlukla ortalama ve yüksek gelirli gruplarda yer alırken, özellikle Kuzey Amerika’da kökleri olan Belçikalılar en yüksek gelire sahip olma kategorisinde orantısız olarak fazla temsil edilmektedir. Bununla birlikte Mağrip Bölgesi, Yakın ve Orta Doğu ile diğer Afrika ülkelerinden insanların aralarında bulunduğu kesimin sadece yüzde onunun yüksek geliri bulunduğu tespit edilmiştir. Belçika kökenli olmayanlar düşük gelir gruplarında orantısız olarak fazla yer almaktadır.

ENAR’ın 2016 tarihli Belçika Afrofobi raporuna göre www.enar-eu.org (17.08.2018) Afrika kökenli insanlar ve siyah Avrupalı nüfusunun Belçika’da ırkçılık açısından durumu da pek iç açıcı değildir. Her ne kadar diğer Avrupa ülkelerinin aksine bu insanların yerel siyasete daha yüksek düzeyde katılımı söz konusu olsa da raporda bu durumun, kısmen Belçika’daki Flaman ve Fransız bölgeleri arasındaki zorunlu oylama ile karmaşık bölgesel ve politik dinamiklerden kaynaklandığının altı çizilmektedir. Nitekim yansıyan temsil durumu yeni göçmen oylarının kazanımı mücadelesinin bir sonucudur. Söz konusu raporda siyah insanların ceza ve adalet sistemi açısından da zor durumda olduğuna dikkat çekilmiştir. Bulgular, siyah insanların polis tarafından gerçekleştirilen ırkçı tacizden muzdarip olduğu yönündedir. Bu durum 2015 yılının ağustos ayında bir polis memurunun sosyal medya hesabından açıkça siyah insanlar ile maymunları kıyaslayarak onları maymunlardan aşağı nitelikte değerlendirmesiyle alenen örneklendirilmiştir. Polis şikayet prosedürlerinin, Belçika’da şeffaflıktan yoksun olduğu kadar açıklık ve uzmanlıktan da yoksun olduğuna dikkat çekilen raporda, ayrıca ulusal ortalama istihdam oranı ile diğer Afrika ülkelerinden insanlar arasında gerçekleşen istihdam oranı arasındaki büyük farka dikkat çekilmiştir. Rapora göre ulusal ortalama işsizlik oranı, Afrika kökenli insanlarınkinden üç kat daha düşüktür ve düşük gelirli sektörde Afrika kökenli insanlar ve Siyah Avrupalılar aşırı temsil edilmektedir.

Aynı raporda yer alan Eşit Fırsatlar İçin Interfederal Merkezi Unia tarafından yayınlanan verilere göre, Merkez 2014 yılında, 392 tanesi istihdam piyasasında ayrımcılığı ele alan toplam 1670 dosya açarken bunların yaklaşık iki yüz tanesi siyah insanların istihdama erişiminde yaşadıkları sorunlarla ilgiliydi. Bununla birlikte Afrika kökenli insanlar ve Siyah Avrupalıların işyerlerinde kalitesiz ve değersizmiş gibi

muamele görmeleri ile meslektaşlarına göre daha fazla iş yüküne sahip olmaları da genel olarak bu insanların istihdam alanında yaşadıkları sorunlar olarak rapor edilmiştir. Afrika kökenli insanlar ve Siyah Avrupalıların işlerini korumak ve iş yerlerinde kalabilmek için daha fazla çaba sarf etmeleri gerektiği de söz konusu raporda dikkati çeken hususlar olarak yer almıştır. Tüm bu problemlerin esas kaynağı olan eğitim sistemi ise gerek Afrika kökenlilerin eğitim sisteminde daha düşük notlar alıyor olmaları gerekse akademik alanda düşük düzeyde temsil edildikleri gerçeği ile karşı karşıyadır.

Nitekim BM İnsan Hakları Uzman Grubu Belçika ziyareti sonrası www.ohchr.org (12.02.2019) “Belçika, Afrika kökenli insanların günümüzde yaşadıkları ırkçılığın temel nedenleriyle mücadele etmek için sömürgeci geçmişinin şiddet ve adaletsizliğinin mahiyetini tanımak zorundadır” yorumunu yapmıştır. BM Afrika Kökenli Kişiler Uzman Çalışma Grubu ayrıca kamu söyleminin ayrıntılı bir tarih anlayışını yansıtmadığından duyduğu endişeyi dile getirirken, Çalışma Grubu Başkanı Michal Balcerzak “Hükümet, ders kitaplarının ve eğitim materyallerinin sömürge döneminde işlenen vahşet ve zulümlerle ilgili olarak tarihsel gerçekleri doğru bir şekilde yansıtmasını sağlamalıdır” vurgusunu yapmıştır. ENAR’ın Afrofobi raporunda yer almayan “sömürgecilik tarihi gerçeklerinin doğru yansıtılması gerekliliği” vurgusu BM raporunda yer almıştır.

Bununla birlikte Çalışma Grubu, Belçika Hükümeti’nin ırkçılığa karşı kapsamlı bir ulusal eylem planı benimsemesi zorunluluğuna dikkat çekerken, Belçika kurumlarında ırk ayrımcılığının yaygın olduğuna dair kanıtlar elde ettiklerini de belirtmiştir. Afrika kökenli insanların genel eğitimden mesleki eğitime çeşitlilik dahil olmak üzere iş fırsatlarında derece düşüklüğü ve konut piyasasında ayrımcılık olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan yararlanma konusunda ayrımcılığa maruz kaldıkları tespiti de yapılmıştır. Gerçekten de gerçekleştirdiği eylem planı Fransızca konuşan topluluk kapsamında sınırlı kalan Belçika’nın, kapsamlı bir eylem planıyla ulusal düzeyde ırk ayrımcılığıyla mücadele etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte yine ırk ayrımcılığıyla mücadele kapsamında önemli bir adım olarak Afrika kökenli insanların halklarının toplumlara katkısını vurgulama gerekliliği Çalışma Grubu bulgularında yer almıştır.

5.1.4.1.2. Belçika’da Irkçılık ve Irkçı Ayrımcılık

19. yüzyılda Hollanda’nın güney bölgesini oluşturan Belçika, 1830 yılında kurulduktan sonra Kral 2. Leopold döneminde güçlenerek Avrupa güç dengesi içinde kendine yer aramaya başlamıştır. On dört Avrupa devletinin katıldığı Berlin Konferansı ile Afrika kıtası bölümlere ayrılarak bu ülkelere tahsis edilirken, konferans sonucunda Belçika’nın Kongo topraklarının sahibi olduğu da kabul edilmiştir. Belçika sömürge tarihi dolayısıyla Afrikalı siyahlar Belçika toplumsal hayatında önemli bir paya sahiptir. Bu doğrultuda Belçika’da yabancı düşmanlığı temelinde Afrofobi önemli bir problemdir. Bununla birlikte İslamiyet’i resmi din olarak kabul eden Belçika’da, Müslümanlara yönelik ayrımcılık da söz konusudur. Ayrıca göçmen karşıtlığı ve polis teşkilatı içindeki ırkçılık eğilimi ülkedeki ayrılıkçı sorunlardır. Uluslararası Af Örgütü’nün Dünyanın İnsan Hakları Durumu 2014/2015 Raporu’nda www.amnesty.org (17.09.2018) Belçika’da ayrımcılık başlığı altında, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması BM Komitesinin Irksal motivasyonlu şiddet ve polisin göçmenlere kötü muamelesi ile ilgili kaygıları dile getirerek, bu doğrultuda polis şikayet mekanizmalarının güçlendirilmesini tavsiye etmiş olması yer almıştır. Şubat ayında ise Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komitesi’nin, Müslümanlar ve özellikle başörtülü Müslüman kadınların istihdam, mal ve hizmetlere erişimlerinde ayrımcılığın devam ettiğini vurgulaması da yine söz konusu raporda ifade edilen hususlar arasındadır. 2013 yılında Flaman Topluluğu Eğitim Kurulu’nun, ülkenin Flamanca konuşan kesimindeki okullarda dini semboller ve kıyafetlerle ilgili genel bir yasak ilan etmesi de Af Örgütü’nün söz konusu raporunda ele alınmıştır. 14 Ekim 2014 tarihinde Danıştay’ın, söz konusu genel yasağın ortaokulda türban giymesi yasaklanan bir Sih öğrencinin dinsel özgürlük hakkını ihlal etmiş olduğuna karar vermesinin de altı çizilmiştir. Belçika’da ulusal anlamda dinsel özgürlük Anayasanın on birinci maddesinde garanti altına alınmış ve Anayasanın on dokuzuncu maddesine göre ibadeti kamusal alanda sergileme hürriyeti ile her konuda görüşlerini açıklama özgürlüğü de teminat altına alınmıştır.

Bununla birlikte Avrupa Konseyi’nin (Council of Europe) Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele birimi olan ECRI’nin 4 Aralık 2013 tarihinde kabul edilen beşinci izleme raporunda www.coe.int (12.02.2019) Belçika’da aşırı sağ ırkçı söylemlerine dikkat çekilmiştir. Söz konusu rapora göre Belçika’da aşırı sağ partilerden militanlar ve liderler kamuda diğer dil grupları, yabancılar ve azınlıklar

aleyhinde aşırı nasyonalist, toleranssız ve yabancı düşmanı söylemlerde bulunmaya devam etmektedirler. Raporda ayrıca bir Neo-Nazi organizasyon biriminin Belçika bölümü olan “Blood and Honour”un mitinglerinde ve yasaklanması mümkün olmayan aşırı aktivitelere polis zorluklarla karşılaştığı belirtilmiş ve demokratik olmayan grupları yasaklayan ve esas olarak Neo-Nazizmle mücadele amaçlı olan ancak diğer aşırıcilıklara da uygulanabilecek nitelikteki çeşitli yasa tasarılarının, Temsilciler Meclisi’nde muallakta beklemesi eleştirilmiştir.

ECRI Raporunda ayrıca Belçika’daki ırkçı web sitelerinin sayısındaki yükselişe dikkat çekilmiştir. Alınan önlemlere rağmen hükümet ve sivil toplum gözlemcilerine göre durum son derece endişe vericidir. Bu sitelerin çoğu göçmenler, göçmen kökenliler özellikle Mağripli ve Türkler, Siyahlar ve Yahudilere karşı nefret söylemi içermektedir. Bunun yanı sıra yayınlanan makaleler ve medyada çıkan haberler hususunda ırkçılık olayları, geleneksel medyada daha nadir görülmektedir. Ancak gazete web-sitelerindeki tartışma alanları Müslümanlar ve göçmenler gibi gruplara yönelik mevcut düşmanlık ve hoşgörüsüzlük ortamından bağışık değildir.

Raporda Flaman basınının düzenlenmesi için 2002 yılında kurulmuş olan bağımsız Gazetecilik Konseyi ile Fransız ve Alman Dili Medyası için Etik Gazetecilik Konseyi’nin, mesleğin düzenlenmesi konusunda önemli rol oynadığı belirtilmiştir. Bu iki kurumun özellikle nefret söyleminin medya aracılığıyla yayılması ile mücadele doğrultusunda gazetecilerin davranışları konusunda önemli rol oynaması memnuniyetle karşılanmıştır.

ENAR’ın Afrofobi ile ilgili yayınlanmış bir önceki raporu olan 2014-2015 Afrofobi raporuna göre www.enar-eu.org (19.09.2018) Belçika’da yaklaşık olarak yetmiş bin Afrika kökenli göçmen bulunmaktadır. 2013 yılı verilerine göre Afrika kökenlilerin ülkede işsizlik oranı ulusal düzeyde işsizlik oranının neredeyse iki katı düzeyde gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde ulusal düzeyde işsizlik oranı yüzde 8,4 olarak gerçekleşirken, Afrika kökenliler için bu oran yüzde 18,1 oranındadır. Afrika kökenlilerin istihdam oranı yüzde 39,7 iken ulusal istihdam ortalaması yüzde 61,9’dur. Raporda yine polis içindeki ırkçılığa dikkat çekilerek Belçika’da özellikle siyah insanların polis şiddetine maruz kaldıkları hususu yer almıştır.

Belçika’da aşırı sağın temsilcisi Irkçı Flaman Menfaati (Vlaams Belang) Partisi’dir. Flaman kesiminde Flamanların bağımsızlığını ve Müslümanların Belçika’dan kovulmasını savunan Flaman Menfaati Partisi 2010 genel seçimlerinde beklentilerin üzerinde bir oranla yüzde 13,4 oy almıştır. Flaman Menfaati Partisi 2000 yılı seçimlerine oranla yüzde 6 ile 10 oranında artış yakalamıştır. Bazı belediyelerde birinci parti konumuna gelmiştir. Bununla birlikte Parti 2014 seçimlerinde milletvekili sayısını on ikiden üçe düşürerek büyük hezimet yaşamıştır (Elmas, Kutlay, 2011: 11). İslam karşıtlığıyla dikkat çeken parti “İslamlaşmaya Karşı Kadınlar” kampanyası başlatmıştır. Parti afişlerde “Özgürlük ya da İslam? Seçim sizin” ifadelerine yer vermiştir www.haberevet.com (12.02.2019). Partinin ırkçı niteliğiyle ilgili tespit ve eleştiriler ECRI’nin Aralık 2013 tarihli beşinci izleme raporunda www.coe.int (12.02.2019) dahi yer almıştır. Söz konusu raporda Partiyle ilgili olarak “Vlaams Belang Partisi açıkça Roman karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı içeren propagandalarına devam etmektedir” ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca Vlaams Belang’ın Avrupa düzeyinde ve hem federal hem federe düzeyde oy kaybetmesine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte yakın seçimlerde çoğu Vlaams Belang üyesinin Flaman Bölgesinde en büyük politik güç olan NVA Partisine geçtiğine de dikkat çekilmiştir.

5.1.4.2 Hollanda

Resmi adıyla Birleşik Hollanda Krallığı, parlamenter monarşi ile yönetilmektedir ve yoğun bir göçmen nüfusa sahiptir. Göçmen nüfusta Türkiye, Fas, Hollanda Antilleri, Surinam ve Endonezya kökenliler ön sıradadır.

5.1.4.2.1. Hollanda’da Göçmenlere Batılı ve Batılı Olmayan Tasnifi

2018 verilerine göre Hollanda nüfusunun %76,9’u Hollandalı, %6,4’ü Avrupa Birliği vatandaşı, %2,4’ü Türk, %2,3’ü Faslı, %2,1’i Endonezyalı, %2,1’i Alman, %2’si Surinamlı, %1’i Polonyalı ve %4,8’i diğer unsurlardan oluşmaktadır www.cia.gov (14.02.2019). Etnik açıdan homojen bir yapıya sahip olan Hollanda, inanç açısından ise hiçbir inanca tabi olmayanların %50,7’lik oranıyla da aynı yapıya sahiptir. Bununla birlikte dinsel açıdan baskın grup Roma Katolik Hıristiyanları’dır ve oranları %23,6’dır. Dini açıdan ikinci sırada Protestan Hıristiyanlar %14,9’luk oranla yer almaktadır. Hollanda’da dinsel açıdan en büyük azınlık grubu %5,1’lik oranla Müslümanlar oluştururken bunu %5,6’lık oranla Hindular, Budistler ve Yahudiler takip etmektedir.

Hollanda Krallığı 2010 yılından beri Hollanda, Curaçao, St. Maarten ve Aruba olmak üzere dört ülkeden (country/landen) oluşmaktadır www.mfa.gov.tr (21.02.2019). Kralın devlet başkanı olduğu ülkede 1848 yılından itibaren anayasal monarşi sistemine geçilmiştir. Hükümetin Kral, başbakan, bakanlar ve devlet sekreterlerinden oluştuğu Hollanda'da parlamenter sistemlerin genelinden farklı olarak Kral hükümetin bir üyesidir ancak siyaseten Parlamente'ye karşı sorumluluğu bulunmamaktadır ve Bakanlar Kurulunda yer almamaktadır. Hollanda Parlamentosu Senato ve Temsilciler Meclisi olmak üzere ikili bir yapı arz etmektedir. Senato üst niteliktedir ve Eyalet Meclisleri tarafından dört yıllığına seçilen 75 üyeden oluşmaktadır.

Hollanda Krallığı Anayasası'nın www.adalet.gov.tr (21.02.2019) temel haklar başlığı altındaki birinci maddesine göre Hollanda'da bulunan herkes eşit durumlarda eşit muamele görür. Din, hayat görüşü, politik eğilim, ırk, cinsiyet veya her ne sebeple olursa olsun ayrımcılığa izin verilmez. Buna göre Hollanda ülkede bulunan herkes için eşit muamele esasını getirmiştir. Söz konusu madde bu durumu vatandaşlıkla sınırlamamış ve ülkede herkesin bu durumda hak iddia edebilmesini anayasal garanti altına almıştır. Aynı madde ayrıca ayrımcılığa karşı tüm kriterleri esaslı şekilde belirterek her türlü ırkçılık yasağının Anayasal garanti altına alınmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Anayasanın üçüncü maddesinde kamu hizmetlerinde görev alma hususu Hollanda vatandaşları açısından ele alınmış ve vatandaşların ayırım yapılmadan kamu hizmetlerinde görev alabileceği hüküm altına alınmıştır. Yine Hollanda vatandaşları için genel temsil organlarının üyelerini seçme ve bu organların üyesi olarak seçilme hakkı kabul edilmiştir.

Anayasanın altıncı maddesine göre bireyin kanundan doğan sorumlulukları saklı kalmak kaydıyla herkes özgürce, bireysel olarak veya toplu halde dinini ve hayat görüşünü uygulama hakkına sahip bulunmaktadır. Söz konusu madde din ve vicdan özgürlüğünü herkes için tanıırken, kanundan doğan sorumluluklar kısıtlaması getirmiştir. Bu durumda herkes için tanınan bu özgürlük kanunla kısıtlanabilecek niteliktedir. Nitekim aynı maddeye göre bu hakkı uygulama durumunda kanun, bina ve kapalı mekanlar dışında sağlığı korumak, trafik düzeni veya kargaşalara müdahale etmek veya kargaşaları önlemek için düzenlemeler getirebilir.

Hollanda Anayasası'nın yedinci maddesine göre ise radyo ve televizyon yayınlarının içeriği önceden denetime tabi bulunmamaktadır. Irkçılık ve yabancı

düşmanlığı propagandalarının yayılması konusunda basının önemli rolü göz önüne alındığında, bu anayasal garantinin özgürlükler açısından ifade ettiği anlamın ötesinde mağdur haklarını koruma noktasında eksiklik olduğu görülmektedir. Nitekim özellikle ırkçılık, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı gibi hususlarda medyada bu konunun mağdurları çoğu zaman hedef gösterilebilmektedir.

Anayasanın 23. maddesi eğitim hakkını düzenlemiştir. Buna göre Hollanda’da kamu eğitimi herkesin din ve yaşam biçimine saygı duyularak kanunla düzenlenir. Aynı maddenin beşinci fıkrasına göre kısmen veya tamamen kamu kaynaklarıyla finanse edilen okulların uyması gereken standartlar, özel okulların dini inanış veya diğer hayat görüşlerine göre eğitim verme serbestliği dikkate alınarak kanun tarafından belirlenmektedir. Bu şartlar eğitimde kalite eşitliğini sağlayacak şekilde düzenlenirken özellikle inanç temelinde kurulan özel eğitimin, eğitim araçlarının seçiminde ve öğretmen görevlendirmedeki hürriyetlerine saygı duyulur. Bununla birlikte yine Hollanda Anayasası’nın 130. maddesi de ülkede ırkçı ayrımcılığın önlenmesi açısından büyük öneme sahiptir. Nitekim söz konusu maddeye göre Hollanda’da ikamet eden yabancılar, Hollanda vatandaşları için geçerli olan koşulları yerine getirmeleri durumunda Belediye seçimlerinde seçme ve seçilme haklarını kullanabilmektedirler.

Hollanda’da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından son derece büyük öneme haiz bir durum bizzat devlet kaynaklı olarak gerçekleşmektedir. Nitekim Hollanda’da gerek resmi çevreler gerekse istatistik kurumu göçmen kökenli azınlıkları “Batılı olan” ve “Batılı olmayan” şeklinde tasnif etmektedir. Türkiye, Fas, Surinam, Latin Amerika gibi ülkelerden gelenler Batılı olmayan kategorisinde yer alırken, Avrupa kökenli göçmenler ise Batılı kategorisinde yer almaktadır. Bu sınıflandırmanın temelinde ise Batılı olmayan göçmenlerin kendi kendilerine entegrasyon kabiliyetine sahip olmadıkları varsayımı yatmaktadır (Canatan, 2013: 85). Hollanda’nın Anayasal anlamda ırksal ayrımcılığın önüne geçme amaçlı düzenlemelere sahip olduğu söylenebilse de “Batılı olmayan göçmen” şeklinde bir tasnifle ırkçı ayrımcı uygulamalara devletin kendisi bizzat yol açmaktadır. Resmi kaynaklarda bu şekilde bir ayırım ve ön kabul, sosyal anlamda bir benimseme ve eşitlikçi bakış açısının önünde büyük bir engeldir.

Hollanda BM Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi’ni bazı çekincelerle birlikte 1999 yılında uygulamaya koymuştur. Hollanda’nın çekince koymadan kabul

ettiği sözleşmenin 27. maddesine göre etnik, dinsel ya da dilsel azınlıklara²¹ mensup bireyler kendi gruplarının diğer üyeleriyle birlikte, kendi kültürlerini yaşama, kendi dinlerini ifade etme, bunun gereklerini yerine getirme ve kendi dillerini kullanma haklarından yoksun bırakılamazlar. Hollanda hükümeti Hollanda'ya göç eden ve Hollanda vatandaşlığını almayan kişileri etnik azınlık olarak kabul etmektedir (Çakmak, 2012: 53).

Hollanda Ceza Kanunu'nda ayrımcılıkla ilgili olarak yer alan düzenlemelerde, sosyal ve ekonomik alanda ayrımcılık yasaklanmıştır. Medeni hukuk alanında ise iş hukuku ve haksız fiil hukuku kapsamında ayrımcılık yasağına karşı koruma öngörülmektedir. Ayrıca ülkede ayrımcılıkla ilgili olarak 1994 tarihinde Eşit Muamele Yasası kabul edilmiştir. 2004 yılında revize edilen bu yasa çerçevesinde din, inanç, siyasi görüş, ırk ve uyrukluk da dahil çeşitli temellere dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır. Eşit Muamele Yasası istihdam ve meslek, mallar ve eğitim dahil hizmetlere erişim ve ırk ayrımcılığı alanında sosyal koruma, sosyal güvenlik ve sağlık bakımı alanlarında uygulanmaktadır. Eşit Muamele Yasası kapsamında kurulan Eşit Muamele Komisyonu 1994 yılından beri ırk, uyrukluk, din, siyasi görüş, inanç dahil çeşitli temellere dayalı ayrımcılık konularıyla ilgilenmektedir. Komisyon araştırmalar yapma, raporlar ve tavsiyeler yayınlama yetkilerine sahiptir ancak komisyonun mağdurlara yardım sunmak görevi bulunmamaktadır. Bununla birlikte komisyonun asıl görevi ayrımcılık içeren davranışları soruşturmadır. Komisyon ayrıca kamu makamlarının politikalarının ayrımcılık içerip içermediğine dair tavsiyelerde bulunabilmektedir. Yine yasal değişikliklerde veya yeni yasa tasarıları hakkında hükümete tavsiyelerde

²¹ Uluslararası hukukta azınlık kavramının bağlayıcı bir tanımı yapılmamıştır. Bunun sebebi devletlerin azınlıkların korunmasını erteleme, bu korumayı kesinleştirmeme istekleridir. Bununla birlikte azınlıklar doktrinde etnik, dinsel veya dilsel özellikleri nedeniyle buldukları ülkenin geri kalan nüfusundan farklı, sayıca az olan ve ülkede egemen konumda bulunmayan ve tüm bunların yanı sıra farklı kimliklerini sürdürme bilincinde olan gruplar olarak tanımlanmaktadır. Azınlık olarak tanımlanmak için azınlık grubun üyelerinin buldukları ülkenin vatandaşı olması şartı tartışmalı bir konudur. Vatandaş olmayan göçmen veya mültecileri korumasız kalmamaları için azınlık haklarından yararlandırılan dezavantajlı gruplardan sayma eğilimi bulunsa da bu statünün verdiği haklardan yararlanabilmek için vatandaşlık bağı gibi herhangi bir bağa sahip olmanın gerektiğini kabul eden görüşler de mevcuttur. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler'in bu konudaki eğilimi ise azınlık haklarından sadece vatandaşların değil, yabancıların da yararlanmasına imkan verilmesi yönündedir (Erçakıca, 2017).

bulunabilmektedir (Karan, 2009). Avrupa Birliği üyesi ÷lkeler için doğrudan bağlayıcı nitelikteki ilk düzenleme olan Irk Eşitliği Direktifi öncesinde Hollanda'da Eşit Muamele Yasası'nın var olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte Ceza Kanunu hükümleri ile ırkçı ayrımcılığın yaptırıma tabi tutulması, diğer kanunlarda da ırkçılık ve ayrımcılık aleyhine koruyucu hükümler bulunması Hollanda'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinin daha köklü olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte Hollanda ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılığa karşı ulusal eylem planı hazırlayan üye devletlerden birisidir <http://fra.europa.eu> (15.08.2018). Bu doğrultuda Hollanda 2016 yılı ve sonrası dönemi kapsayan Ayrımcılık Karşıtı Ulusal Eylem Programını hazırlayarak yürürlüğe koymuştur. Hollanda ayrıca diğer AB üyesi devletler gibi BM Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeye (ICERD) taraftır ve hükümlerine tabidir. Bununla birlikte Hollanda'da polis teşkilatının kimlik kontrolleri için kurallar konulması, Temel Haklar Ajansı 2018 Raporunda umut verici bir uygulama olarak yer almıştır. Söz konusu düzenlemeye göre Hollanda polis memurları belli bir kuralın ihlali neticesinde ya da bir suç gerçekleştiğini fark etmeksizin seçtikleri kişiler üzerinde gerçekleştirdikleri kontrollerde, bir kişinin durdurulması ve aranması için nesnel bir sebebin varlığına dayanmak zorundadırlar. Buna göre aranan bir kişinin tanımı söz konusu değilse; ten rengi, etnik köken veya din unsurları nesnel sebepler değillerdir. Bir kişinin davranışı o kişinin durdurulup aranması için nesnel sebebi teşkil ederken belirlenen ilkelere göre polis memurları kendilerine sorulmadan önce durdurdukları kişilere onları neden kontrol etmeye karar verdiklerini açıklamak zorundadırlar.

ENAR'ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporunda www.enar-eu.org (14.08.2018) Hollanda, işgücü piyasasında ırk ayrımcılığına karşı mücadele edecek ulusal bir strateji bulunmaması noktasında eleştirilmektedir. Bununla birlikte ÷lkede 2015 yılında yürürlüğe giren İstihdam Düzenlemesi Yasasıyla geçici yabancı işçiler de dahil olmak üzere işçilerin düşük ücret almalarının önlenmesi amaçlanmıştır. Bu kanuna göre potansiyel olarak istismarcı olarak addedilen mevcut bir dizi istihdam programı da yasaklanmıştır. Ayrıca ayrımcılık yaptığı tespit edilen kurum ve kuruluşlar için de önemli oranda hükümet fonu kesintileri uygulanmaktadır.

Genel olarak yasal düzenlemelerle ilgili durumda bir sorun olmamakla birlikte Hollanda açısından uygulama anlamında eksiklikler olduğu görülmektedir. Nitekim 2016 tarihli araştırma sonuçlarına göre Hollanda’da eğitim durumu ne olursa olsun etnik azınlıkların işsiz kalma olasılıkları daha yüksektir. Yine 2016 tarihli bir rapor verilerine göre yüksek eğitim seviyelerine rağmen, eğitim performanslarındaki iyileşmeye ve daha iyi dil yeterliliğine rağmen “Batılı olmayan göçmenler” hala işgücü piyasasında eşit fırsatlara sahip bulunmamaktadırlar. Aynı rapora göre mesleki eğitim diploması olan kişiler arasındaki işsizlik oranı yerli Hollandalılar arasında %6,2 oranındayken “Batılı olmayan göçmenler” arasında ise %11,5’dir. Aynı eğitim seviyesinde olan kişiler arasında Batılı olmayan göçmenler yerli Hollandalıların neredeyse iki katı işsizlik oranına sahiptir. Bu durum sosyal anlamda bir kabul sorununun olduğunu ve işe alımlarda yerli halkın tercih edildiğini gösterirken bu hususta “Batılı olmayan göçmen” tasnifinin de etkili olduğunu söylemek mümkündür.

ENAR’ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili raporuna göre Hollanda’da 2017 itibarıyla 400,367 Türk, 657,748 Afrikalı, 340,978 Surinamlı, 391,088 Faslı ve 153,469 Eski Hollanda Karayiplerinden olmak üzere yaklaşık iki milyon civarında Batılı olmayan göçmen bulunmaktadır. Bununla birlikte Avrupa Birliği kökenli göçmenler ise sadece 1.061,721 oranındadır. Sayı olarak daha az olan Batılı göçmenler kendilerinden iki kat fazla orana sahip göçmenlerden neredeyse iki kat daha fazla tercih edilmekte ve istihdam edilmektedirler. Bununla birlikte aynı rapor sonuçları etnik azınlıklar arasında genç işsizlik oranının da yüksek olduğuna işaret etmektedir. Buna göre genç işsizlik oranı etnik azınlık gençleri arasında %15,2 oranındayken Hollandalı gençler arasında %5,6 oranındadır. Etnik azınlık gençleri arasında yerli Hollandalılara oranla üç kat fazla olan işsizlik oranı, etnik azınlıklar içinde de en fazla Hollanda Karayip gençleri (%26) ve sonrasında Faslı ve Türk gençler (%22) için gerçekleşmektedir.

ENAR İstihdam Raporuna göre Hollanda’da ırkçı ayrımcılığa karşı en savunmasız olan ve ırkçı ayrımcılığa en fazla maruz kalan gruplar 15-24 yaş arası gençler, Faslı erkekler ve başörtüsü kullanan Müslüman kadınlardır. Nitekim 2015 yılında Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanı tarafından yaptırılan ayrımcılık araştırma testi sonuçlarına göre internet üzerinden işe alım ve seçim aşamasında işverenler tarafından etnik köken ve yaş temelinde ayrımcılık yapılmaktadır. Söz konusu araştırmada farklı etnik gruplardan kurgusal adayların benzer özgeçmişleri internet üzerinden bir

veritabanına kaydedilmiştir ve araştırma, işverenlerin CV'lere tıklamalar, posta/sesli postalar ve cevapsız aramalara nasıl tepki verdiklerini incelemiştir. Sonuçlara göre düşük veya orta yaştaki yerli Hollanda vatandaşlarının online öz geçmişlerinin işveren tarafından görüntülenmesi, göçmen kökenli eski adayların özgeçmişlerinin görüntülenmesinin iki katına yükselmiştir. Bununla birlikte işe alım ajanslarının işverenlerin ayrımcı talepleriyle ne ölçüde iş birliği yapabileceğine yönelik bir araştırma sonucuna göre, otuz işe alım ajansı arasından yirmi ikisi “Hollanda Dansları” adlı kurgusal festival için sadece beyaz çalışanları işe alma konusunda hemfikirdir.

Hollanda’da aynı şekilde göç geçmişi olan insanlar, en düşük gelir gruplarının büyük bölümünü oluştururken en yüksek gelir gruplarında Batılı olmayan bir geçmişe sahip olanlar yetersiz temsil edilmektedir. 2014 tarihli bir rapora göre Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden göçmenlerin dörtte biri işyerinde ayrımcılık yapıldığı bilgisini vermektedir ve özellikle çalışma koşullarında yaşanan ayrımcılığa dikkat çekmektedir. Rapora göre Orta ve Doğu Avrupa’dan gelen göçmenlerin istihdam edilen %15’i, çalışma koşullarında ayrımcılığa maruz kalmıştır. Bu göçmenlerin meslektaşlarına aynı iş için daha fazla ödeme yapıldığı söz konusu raporda ayrımcılıkla ilgili olarak vurgulanan husustur.

ENAR’ın söz konusu raporunda BM Uzman Çalışma Grubunun Hollanda hakkında Temmuz 2015 tarihinde yayınladığı rapora da yer verilmiştir. BM’nin söz konusu raporunda Afrika kökenli insanların orantısız yoksulluk ve işsizlik oranlarına sahip olduklarının altı çizilirken buna bağlı olarak “yoksulluk” unsurunun Afrika kökenli insanların karşılaştığı en büyük zorluk olduğu vurgulanmıştır. Bu unsur ücret farklılıkları, yüksek işsizlik, siyasi katılım eksikliği ile “Afrika kökenlilerin maruz kaldıkları bu zor durumu değiştirmeye yönelik etkili kurumların eksikliği” unsurlarıyla birleşerek bir kısır döngü oluşturmakta ve sorunu Afrika kökenliler için daha da zor hale getirmektedir. Uzman Çalışma Grubunun söz konusu raporunda, istihdam erişimi alanında Afrika kökenli insanlara karşı ayrımcılığın bir endişe kaynağı olmaya devam ettiği ve işgücünün Hollanda toplumunun gerçek çeşitliliğini yansıtmadığı gerçeği de vurgulanmıştır. Bununla birlikte Surinam ve Hollanda Antilleri halkının beyaz Hollandalılardan üç kat daha fazla işsizlik oranlarıyla karşı karşıya olduğunun da altı çizilmiştir. Raporda istihdam kurumlarının iş başvurusunda bulunanların seçiminde farklı ücret düzeylerinde ve iş gücü piyasasındaki diğer konularda ayrımcılık yaptığı tespitine de yer verilmiştir.

ENAR'ın 2016 tarihli Hollanda'da Afrofobi Raporunda www.enar-eu.org (17.08.2018) ise Hollanda Hükümeti'nin ayrımcılıkla ve ırkçılıkla mücadele çabalarına rağmen faaliyetlerin, ırkçılık ve ayrımcılığı önlemede yetersiz kaldığı tespitine yer verilmiştir. Bununla birlikte ırkçılığa karşı mücadele veren çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ve eşitlik kurumlarının finansmanında gerçekleştirilen kesintilere dikkat çekilmiştir. Rapora göre ayrıca büyük şehirlerde etnik hatlar boyunca mekansal ayrımcılık söz konusudur. Nitekim Surinam halkının neredeyse yarısı ve Antiller toplumunun üçte biri büyük şehirlerdeki sosyal konutların olduğu mahallelerde yaşamaktadır.

Raporda Hollanda medyasının ırkçılığın yayılmasında oynadığı kilit role dikkat çekilirken Hollanda medya yapısındaki etnik çeşitlilik eksikliği de eleştirilmektedir. Nitekim haber medyasının kapsamının neredeyse tamamen Beyaz Hollandalılar ve Batı kökenli bir grup tarafından yönetilmesi söz konusuyken özellikle ana haber yayımcı kuruluşunun sadece yüzde üçünün Batılı olmayan geçmişe sahip olması da eleştirilmektedir. Afrofobi Raporunda adalet sistemi ve ırksal profillemeye açısından önemli bir bulguya da yer verilmiştir. Rapora göre Hollanda Polisinin durdurma ve arama pratikleri hakkında hükümet istatistikleri mevcut değildir ve çeşitli anket ve raporlar ırksal profillemeye uygulamasının varlığına işaret etmektedir. Nitekim Aralık 2014 tarihinde yayınlanan "Our Colonial Hangover" adlı belgesel aynı yaşta biri siyah, biri beyaz ve biri de Faslı üç erkeğin bir bisikletin kilidini kırarak açmaya çalıştığı bir deney yayınlamıştır. Belgesel Amsterdam'ın en popüler parklarından birinde gün ortasında çekilirken polis, siyah ve Arap gençlere bisikleti çalma imasında bulunup sorgulayarak tepki vermektedir. Hollanda polisi beyaz gence ise kilidi açmaya yardım edebileceğini söyleyerek samimi tarzda davranmaktadır.

Bununla birlikte yüksek öğrenime sahip olsa bile Batılı olmayan özgeçmişli olanların işsizlik oranının diğer beyaz Hollandalı meslektaşlarına kıyasla yüksek olduğu hususunun altı bu raporda da çizilirken özellikle eğitimde yaşanan ırkçılık olgusuna da raporda fazlaca yer verilmiştir. Eğitim sistemi içinde öğretmenlerin göçmen öğrencileri yetersiz olarak değerlendirmesine neden olan önyargılarının bulunduğu dikkat çekilmiştir. Hollanda sömürge tarihine dair sınırlı kolektif hafızanın varlığı, tarihsel perspektif eksikliğinin olması ve tarih kitaplarında siyah insanların negatif yönde tasvir edilmesi hususları söz konusu Afrofobi raporunda eğitimle ilgili eleştirilen hususlardır.

Nitekim raporda 2011 yılından beri “ırkçılaşımiş negatif klişe karakter” Black Pete²² tartışmalarının Hollanda sömürge tarihine dair sınırlı kolektif hafıza ve tarihsel perspektif eksikliğini ortaya koyduğu vurgulanırken, bu durumun Afrika kökenli insanların hayatlarını etkilemeye devam ettiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca eğitim sisteminde kölelik ve sömürgecilikle ilgili tarihsel olayları tasvir eden Hollanda tarih kitaplarının siyah insanları ırksal temelde ele alarak onları sert, şiddetli ve insanlıktan yoksun olan karakterler olarak uygunsuz şekilde yansıması eleştirilirken diğerk taraftan etnik olarak Beyaz Hollandalıların da iyi tüccarlar ve iş adamları olarak betimlendiğine dikkat çekilmektedir.

5.1.4.2.2. Hollanda’da Afrikalı Karşıtlığı

16. yüzyılın sonlarından itibaren üstün bir deniz filosuna sahip olan Hollanda’nın sömürgecilik faaliyetleri ilk olarak Afrika’nın batı kıyılarında başlamıştır. Hollanda daha sonra ise kıtanın en altına doğru genişlemiş ve bugünkü Güney Afrika Cumhuriyeti’ni ele geçirmiştir. Gine Körfezi ve Angola’yı 1641 yılında ele geçiren Hollanda, burada kölelik sürecini başlatmıştır. Kadın ya da çocuk farketmeden yerli halkın köleleştirildiği bu süreçte her bin köleden 340’nının zorlu koşullardan ötürü hayatını kaybettiği resmi kayıtlarda mevcuttur. Bununla birlikte tarihçiler Hollanda’nın bu dönemini “Hollanda Altın Çağı” olarak adlandırmaktadır. Nitekim Afrika Hollanda’nın erken dönem ekonomisine önemli etkilerde bulunmuştur. Özellikle altın, fildişi ve köle ticaretinden büyük kazançlar sağlayan Hollanda’nın egemenliğinde, Afrikalılar ticaret için köleleştirilenler ve iş için köleleştirilenler olarak iki gruba ayrılmışlardır. Güney Afrika’da ise 1612 yılından itibaren burada ikamet edecek bir Avrupalı nüfus politikasını başlatan Hollanda, belirli yerleşimcilere işletmeleri için belirli toprak parçalarını vermeye dayanan politikasıyla, bölgede yoğun bir Avrupalı nüfusun yerleşmesini sağlamıştır. Bununla birlikte köle ticaretinin tarım faaliyetlerinden daha kolay ve karlı olması

²² İlk olarak 1850 yılında Amsterdamlı bir okul öğretmeni olan Jan Schenkman’ın çocuk kitabı “Saint Nicholas ve Onun Hizmetkari”nda tasvir edilen geleneksel Noel karakteri Zwarte Piet (Black Pete) İspanyol Mağriplilerinin geleneksel kıyafetlerini giyen Müslüman karakterdir. Schenkman’ın söz konusu kitabında Pete karakteri 17.yüzyılda Katolik İspanya’dan sınır dışı edilmiş bir Mağripli olarak resmedilmiştir. Geleneksel olarak bir beyazın yüzünü siyaha boyayarak canlandırdığı karakter çocukça hareketleriyle ön plana çıkmaktadır www.independent.co.uk (24.02.2019).

neticesinde 1658 yılından itibaren sadece Hollanda Hükümeti ve Doğu Hint Şirketi değil fakat özgür beyaz yerleşimciler de köle ticareti yapmaya başlamıştır. Hollanda, 18. yüzyılın ortalarına kadar köle ticaretini devam ettirmiştir (TRT, 2016).

Oldukça köklü bir kölelik geçmişine sahip bulunan Hollanda, bugün bu tarihi günümüze “Black Pete” geleneğiyle aktarmaktadır. Lin vd. (2013: 3) Hollanda ders kitaplarında köleliğin sadece birkaç sayfa olarak ve köleliğin kaldırılma sürecinin ön plana çıkarılarak ele alınmasını eleştirirken, Hollanda’da tarih anlatımının çoğunlukla beyaz akademisyen ve politikacılar tarafından şekillendirildiğinin altını çizmektedir. Nitekim ders kitaplarında kölelik süreci “köleliğin bağlı olduğu Avrupa gücünün genişlemesi ve köleliğin kaldırılması” olarak özetlenirken, eğitimde uygulanan bu politika “Hollanda’yı dünya tarihinde önemli yapma ihtiyacına dayanmaktadır” (Lin vd. 2013: 3-4).

Hollanda, hakkında en son yayınlanan raporun öncesinde de ülkede Afrikalı karşıtlığı ve bu insanlara yönelik ayrımcı politikalara yönelik ve neredeyse aynı eleştiriler mevcuttur. Nitekim ENAR 2014-2015 Afrofobi raporuna göre www.enar-eu.org (19.09.2018) Hollanda’da yaklaşık dokuz yüz bin Afrika kökenli göçmen yaşamaktadır. Rapora göre aralarında Hollanda’nın da bulunduğu bazı Avrupa ülkelerinde siyasi söylem ağırlıklı olarak göç karşıtlığı bağlamında şekillenmektedir ve hem “siyah” hem de “Müslüman” olanları hedef almaktadır. Söz konusu raporda her alanda ayrımcılığa karşı bir ulusal plan benimseyen Hollanda’da Sosyal Araştırma Enstitüsü verileri dahilinde iş başvurusunda bulunanlardan Batılı kökenli olmayanların iş görüşmesine davet edilme olasılıklarının, Batılı kökenlilere göre daha düşük olduğu tespiti yer almıştır. ENAR Raporunda ayrıca ülkedeki yüksek eğitimli Hollanda vatandaşlarının arasında bile Batılı kökenli olmayanların işsizlik oranının, yüksek eğitimli beyaz Hollandalılara kıyasla daha yüksek olduğunun altı çizilmiştir.

ENAR Raporunda Hollanda’da ailelerin sosyo-ekonomik statülerine bağlı olarak barınma ve eğitim alanında mekansal ayrışmanın mevcut olduğu belirtilmektedir. Özellikle eğitimle ilgili olarak beyazların, siyahların yaşadığı alanlardan ve okudukları okullardan uzak durması sonucu okul alanında ayrım meydana gelmekte ve “siyah okulları” ortaya çıkmaktadır. Hollanda’da bu doğrultuda oluşan siyah okullarının yeterli başvuru olmaması halinde kapanmak durumunda olmasına da dikkat çekilen raporda bu

sebeple öğretmenlerin de bu okullarda çalışma talebinin az olduğuna ve tüm bunların siyahlara yönelik eğitim kalitesini düşürdüğüne de dikkat çekilmektedir.

Avrupa ülkelerinde çağdaş müfredatta Avrupa'nın köle ticareti ile Afrika'nın kolonileştirilmesindeki rolünün yer almamasının eleştirildiği raporda, kölelik ve kolonizasyon hakkında tarih kitaplarındaki bu eksikliğin, ırk ve ırk eşitsizliği kavramlarının yeteri kadar anlaşılmasına neden olduğunun altı çizilmektedir. Raporda eleştirilen diğer nokta köleliğin tarih kitaplarında yer aldığı Hollanda gibi ülkelerde beyaz ırk insanların iyi tüccarlar ve iyi iş adamları olarak tasvir edilirken, Afrikalıların zorlu, vahşi ve insanlık niteliğine sahip olmayan ırk olarak betimlenmesidir.

Aynı rapora göre Hollanda'da siyah insanlar kentlerin eski ve kötü kalitedeki sıkışık alanlarında yaşamaktadırlar. Hollanda İstatistik Ofisinin yıllık raporuna göre yüksek oranda Afrika kökenli insan, toplu konutlarda yaşamaktadır. Rapora göre bir ev almak istikrarlı ve yeterli bir gelir göstergesidir ve bir ev kiralamak ise daha belirsiz bir finansal duruma işaret eder ki düşük gelirli olanlar toplu konutlara bağımlıdır. Tek evler apartmanlardan daha pahalıdır ve Hollanda'da ikinci nesil Afrikalılar beyaz Hollandalılara göre iki ya da üç kat fazla apartmanlarda oturma eğilimindedirler. Sosyo-ekonomik statü gelire yakından ilgilidir ve tüm bunlar siyah insanların maddi anlamda da beyaz Hollandalılara göre daha kötü durumda olduğunu ortaya koymaktadır.

Polis teşkilatı içindeki ırkçılık eğilimi 2016 Afrofobi raporunda yer aldığı gibi ENAR 2014-2015 Afrofobi raporunda da yer almıştır. Söz konusu rapor verilerine göre Hollanda Polis Teşkilatında göçmenlere, Arap ya da siyahlara karşı önyargılı muamele söz konusudur. Hollanda Polis Teşkilatında göçmenlerin, Arap ve siyahların potansiyel suçlu olarak değerlendirildiği ve polis şiddetine özellikle maruz kaldıkları tespiti rapora yansıyan diğer hususlardır.

Hollanda'da günümüze uzanan Afrikalı karşıtlığını değerlendirmek açısından BM'nin Hollanda'da ırkçılıkla ilgili olarak 2015 yılında yayınladığı rapor da www.enargywebzine.eu (25.02.2019) önemli niteliktedir. Nitekim Afrika Kökenli İnsanlar İçin Birleşmiş Milletler Uluslararası On Yılı (2015-2024) doğrultusunda BM, Hollanda'da Afrika kökenli insanların durumlarını değerlendirmiş ve düzenlediği raporda konuyla ilgili çeşitli endişeleri dile getirmiştir. Bu doğrultuda BM Hollanda'yı Afrika kökenlilere, siyahlara yönelik korku, düşmanlık, ayrımcılık, ırkçılık anlamına gelen

Afrofobinin özelliklerini tanımaya davet etmiştir. BM, Hollanda'nın bu konuda sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli olarak faaliyet planları benimsemesi gerektiğini vurgulamıştır. Siyahlara yönelik ayrımcılığı gidermek için izleme ve planlama amaçlı ayrımcılık verilerinin de toplanması gerektiğini belirten BM organları, ayrıca ülkenin kolonyal ve köleliğe dayalı geçmişinin “ırkçılığın çağdaş formu için dayanak oluşturduğu” tespitini yapmıştır. Bu doğrultuda Hollanda, köle ticaretinin kurbanları için ulusal bir anma günü tesis etmeye davet edilmiştir. Bununla birlikte Hollanda'ya bilinçlendirme kampanyaları yürütülmesi önerilmiştir. Ayrıca Avrupa ülkelerinin kölelik ve sömürgecilikteki rolleri ile siyah insanların Avrupa toplumlarına olan olumlu katkıları doğrultusunda okul müfredatı oluşturması da tavsiyeler arasında yer almıştır.

BM'nin söz konusu raporunda Hollanda'daki “Black Pete” geleneğine de eleştiri bulunmaktadır. Pete karakteri eleştirilenlere göre ülkenin kolonyal sürecini çağrıştıran ırkçı bir karikatürdür. BM Raporunda Hollanda'da Afrika kökenliler konusunda mevcut figür olan “Black Pete” in, Afrofobik basmakalıpların en yaygın tasvirini öne çıkardığının altı çizilmektedir ve bu uygulamanın yürürlükten kaldırılması gerektiği belirtilmektedir. BM Raporunda ayrıca Avrupa genelinde siyah Avrupalılar ve Afrika kökenlilere yönelik ırkçı suçların soruşturulmasındaki düşük oranın kaygı uyandırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca Hollanda'da ayrımcı polis uygulamaları ve polis şiddeti konusu BM raporunda da yer alırken bu doğrultuda bağımsız soruşturmaların gerçekleştirilmesi için gerekli düzenin tesis edilmesi gerektiği hususunda tavsiyelerde bulunulmuştur.

Hollanda'da Afrofobi'nin yanı sıra yükselişe geçen ırkçılık Avrupa Konseyi'nin (Council of Europe) Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele birimi olan ECRI'nin 15 Ekim 2013 tarihli raporunda da tespit edilmiş ve kınanmıştır www.dw.com/tr (25.02.2019). Raporda Hollanda yükselişte olan popülist ve Müslüman karşıtı söylemler nedeniyle eleştirilirken, kaygı verici olarak nitelenen bu duruma karşı hükümet önlem almaya davet edilmiştir. Hollanda'daki tüm siyasi parti sorumlularını “ırkçı ve yabancı düşmanı söylemlere karşı tavır almaya” davet eden ECRI, raporunda kültürel önyargılar ile kine teşvik eden siyasi söylemlerin, sosyal barış ve siyasi istikrar için tehdit oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Raporda ayrıca Hollanda Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından etnik Hollandalılar ile başını Faslı, Türk, Karayipli ve Surinamlıların çektiği yabancı kökenlilerle ilgili olarak yapılan araştırmanın sonuçlarına da yer verilmiştir. Söz konusu araştırma sonucuna göre ülkede etnik gruplar arasındaki sosyal

temas giderek azalmaktadır. Bununla birlikte ECRI Raporunda Hollanda'nın çok kültürlü toplum modelinden uzaklaştığı kaydedilerek son yıllarda yabancı göçmenlerin Hollanda'ya giriş koşullarının yasalarla daha da zorlaştırılması da eleştirilmektedir. Bu doğrultuda Hollanda'da ikamet belgesi için talep edilen miktarın yükseltilmesi ile aile birleşimi öncesi şart koşulan sözlü sınava 2011 yılından itibaren okuma sınavının da eklenmesi ve sınav geçme notunun yükseltilmesi adil olmayan uygulama olarak tanımlanmıştır. Hollanda okuma sınavı ve not yükseltme uygulamasından vazgeçmeye davet edilerek ikamet belgesi için talep edilen para miktarının azaltılması konusunda uyarılmıştır.

ECRI Raporunda Hollanda İstatistik Dairesinin (CBC) nüfusla ilgili coğrafi temelli veri toplaması, ülke nüfusunu yerliler ve yabancı kökenliler şeklinde sınıflandırması, yabancı kökenliler sınıflandırmasını da Batılı ve Batılı olmayanlar şeklinde alt sınıflandırmaya tabi tutması da eleştirilmiştir. Bu sınıflandırmanın bireylerin rızası alınmadan yapılmasına dikkat çekilen raporda, ilgili tüm bireylerin ve aktörlerin iş birliğiyle veri toplanması gerektiği vurgulanmıştır.

Bununla birlikte ECRI, Hollanda ile ilgili daha önceki raporlarında da 2013 raporunda da ülkede yaşayan yaklaşık 900 bin Müslümanı “ırkçılık hedefi kitle” kategorisinde göstermiştir. Nitekim Amsterdam Üniversitesi tarafından 2012 yılında gerçekleştirilen bir araştırma sonucu 2005-2010 yılları arasında ülke genelinde 117 camiye yönelik tehdit, yangın, yağma gibi çeşitli saldırıların gerçekleştiği tespit edilmiştir. Raporda Müslümanlara ait camilere yönelik bu saldırıların devam ediyor olmasına da dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte AB üyesi ülkeler olan Polonya, Romanya ve Bulgaristan vatandaşlarına yönelik ırkçılık ve ayrımcılığın aşırı düzeyde artış gösterdiği tespitini yapan ECRI raporu, geçici işçi çalıştıran ajansların Polonya'dan getirdikleri işçileri, kentlerin dışında sağlıksız ortamlarda barındırdıklarına dikkat çekerken Hollanda hükümetini bu konuda gerekli kontrolleri gerçekleştirmeye davet etmiştir.

ENAR'ın 2016 tarihli Hollanda'da Afrofobi Raporunda altı çizilen etnik profileme sorunu Uluslararası Af Örgütü'nün Dünyanın İnsan Hakları Durumu 2014/2015 Raporunda da www.amnesty.org (17.09.2018) yer almıştır. Bu doğrultuda raporda sivil toplum örgütleri ile uluslararası kurumların Hollanda'da etnik profileme ile ilgili

kaygıları dile getirilmiştir. Bununla birlikte rapora göre Hollanda hükümeti ve polis yetkilileri Af Örgütü, ECRI ve diğer örgütlerin konuyla ilgili eleştirilerine cevaben inkar yolunu seçmekte ve ayrımcılık amacıyla etnik profileme yapıldığını kabul etmemektedirler.

ENAR'ın Avrupa'da ırkçı suç 2013-2014 raporuna www.enar-eu.org (19.09.2018) göre resmi veriler temelinde Hollanda'da antisemitik suçlarda artış görülmüştür. 2013 yılında Yahudilerin çoğunlukta olduğu bir huzurevine gamalı haçla saldırı gerçekleştirilmiş fakat bu konuyla ilgili olarak herhangi bir gözaltı süreci söz konusu olmamıştır. Raporda ayrıca Afrika kökenli Avrupalılara yönelik olarak Hollanda'da işlenen 103 olay olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte raporda Hollanda'da genel olarak ırkçı önyargılarla işlenen suç ve bu doğrultuda şikayetlerin sayıları da yer almıştır. Buna göre Hollanda'da bu dönemde ırkçı önyargılarla 925 fiziksel saldırı, 1933 şiddet ve düşmanlığa tahrik ve 243 vandalizm vakası resmi kayıtlara geçmiştir. Rapora göre Hollanda'da ırksal suçlarla ilgili resmi kayıtlar tutulmaktadır ve bu konu da herkesin erişimine açıktır.

Bununla birlikte söz konusu ENAR Raporuna göre ırkçı saikle işlenen suçlar hakkında gerçekleştirilen ankete katılanlar, suçun şahitleri ya da mağdurları suç esnasında ırkçı söylemler kullanıldığını ifade etmiş olsalar bile çoğu zaman polisin “olayın potansiyel ırkçı unsurunu” soruşturmadığını dile getirmektedir. Bu tip olayların aralarında Hollanda'nın da bulunduğu on üye ülkede örnekleri mevcuttur. Polisin ırkçı saiklerin kanıtlarını toplama konusunda da isteksiz olduğu da dile getirilenler arasındadır.

Bununla birlikte 2016 Afrofobi Raporunda da altı çizildiği gibi etnik çeşitlilikten mahrum bir Hollanda medyası Beyaz Hollandalılar ekseninde yayın yapma imkanına sahipken bu durum bürokrasi ve siyasetteki potansiyel ırkçılığın da yolundaki engelleri kaldırmamaktadır. Bu durum ülkede Afrikalılarla birlikte ırkçılığa ve ırkçı şiddete muhatap olan tüm “ötekiler” için de geçerlidir. Gerçekten de Hollanda'nın aşırı sağcı Geert Wilders liderliğindeki Özgürlük Partisinde (PVV) bir dönem milletvekilliği yapmış olan ve İslam karşıtı kitap yazarken Müslümanlığı kabul eden Joram van Klaveren, Avrupa'daki temel meselenin “İslam'ın yanlış yansıtılış biçimi olduğunu” vurgulamaktadır. Nitekim Klaveren İslam'ı hedef alan nefret söylemlerinin her geçen gün normalleştirildiğinin, gazete ve televizyonlarda her gün İslam'ın nasıl şiddet dolu bir din

olduğunun anlatıldığıının altını çizmektedir www.trthaber.com (28.02.2019). Joram van Klaveren'in halkını İslam'a karşı korumak amacıyla İslam'ı araştırması süreci Müslüman olmasıyla sonuçlanmıştır. Bu durum ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinin ilk ve en önemli unsurunun ortak eğitim politikası olduğunu göstermektedir. Nitekim edinilen doğru bilginin bu derece radikal bir dönüşüme imza atması, eğitim politikasıyla toplumsal dönüşümün sağlanabileceğini göstermektedir. Gerçekten de ırkçılık ve yabancı düşmanlığı kökeninde yatan unsur, bireylerin zihninde ötekilere karşı şekillenmiş olan tasavvurdur.

Bununla birlikte Hollanda'da genel olarak mevcut olan "öteki" düşmanlığının asıl mağduru Afrikalı insanlardır. Nitekim Mitchell vd.'e göre (2012: 2) Hollanda'da kölelik tarihinin örtbas edilmesi ve kölelik tarihini halkın bilincinin ön saflarına getirme çabası içindeki çeşitli aktörlerin de susturulması söz konusudur. Mitchell vd. (2012: 2) Hollanda okullarında kölelik süreciyle ilgili yeterli eğitim eksikliği ile birlikte Hollanda köleliğinin görsel olarak tasvir edilmeyişinin, bugün Hollandalıların çoğunun konuyla ilgili sınırlı farkındalık ve ilgilerinin sebebi olduğunun altını çizmektedir.

Hollanda'da ırkçılığın siyasi temsili ise Geert Wilders liderliğindeki Özgürlük Partisi (PVV) tarafından yapılmaktadır. Aşırı sağ kanatta yer alan parti yabancı göçmenlere karşı sert tedbirler alınmasını, göçmen kanununun daha da sıkılaştırılmasını ve özellikle ülkenin Müslümanlardan korunması gerektiğini savunmaktadır. Tüm sorunların kaynağında İslam dinini gördüğünü açıkça dile getiren Wilders, Müslümanların göç ile beraberlerinde Hollanda'ya ait olmayan değerleri de getirdiklerini iddia etmektedir. Parti lideri tipik bir yeni-ırkçı söylemle Faslı göçmenleri hırsızlık ve şiddet olaylarının kaynağı olarak hedef göstermektedir. 2010 seçimlerinde 24 milletvekili kazanan partinin milletvekili sayısı 2012 erken seçimlerinde 15'e gerilemiştir www.bbc.com (01.03.2019). Bununla birlikte Parti, Hollanda'da Mart 2017'de yapılan seçimlerden ikinci parti olarak çıkmış ve oylarını tekrar yükselterek 20 sandalye kazanmıştır.

5.1.4.3. Lüksemburg

Resmi adıyla Lüksemburg Büyük Dukalığı anayasal monarşiyle yönetilmektedir. Lüksemburg yerli bir azınlık nüfusa sahip değildir fakat sonradan göçen ve tamamına yakını Avrupalı olan göçmen nüfusa sahiptir (Çakmak, 2012: 94).

5.1.4.3.1. Eğitimde Üç Dilde Yeterlilik Belgesi Göçmen Aileleri Zorluyor

Lüksemburg'un 2018 verilerine göre 605.764 olan nüfusunun %52,1'i Lüksemburglu, %16'sı Portekizli, %7,6'sı Fransız, %3,6'sı İtalyan, %3,4'ü Belçikalı, %2,2'si Alman, %1,1'i İspanyol ve %1'i İngiliz'dir. Nüfusunun %13'ünü diğer unsurların oluşturduğu Lüksemburg'da ulusal Lüksemburg dili aynı zamanda resmi idari ve yargı dilidir ve bu dili konuşanların oranı %55,8'dir. Ülkedeki diğer resmi idari ve yargı dili olan Almanca'nın konuşulma oranı da %3,1 iken, resmi idari, yargı ve yasama dili olan Fransızca'nın konuşulma oranı %12,1'dir. Bununla birlikte nüfusun 2011 verilerine göre yaklaşık %15,7'si Portekizce, %2,9'u İtalyanca ve %2,1'i İngilizce konuşmaktadır. Dinsel açıdan ise ülkenin %70,4'ü Katolik Hıristiyan iken %2,3'ü Müslüman'dır. Nüfusunun %26,8'i 2010 verilerine göre hiçbir dinsel inanca mensup olmayan Lüksemburg'da Budist, Hindu ve Yahudi gibi diğer dinlere mensup olanların oranı ise sadece %0,5'tir www.cia.gov (07.03.2019). Homojen bir nüfus yapısına sahip olan Lüksemburg'da nüfusun büyük çoğunlukla Avrupa Birliği ve aynı zamanda komşu ülkelerinden olması yapısal bir bütünlüğü sağlarken ırkçı vakaların önünde de engel oluşturmuştur.

Anayasasının www.servat.unibe.ch (10.03.2019) ikinci bölümünün tamamı Lüksemburglular ve onların haklarına ayrılmış olan Lüksemburg'da Lüksemburglular genel olarak vatandaşlıktan doğan hakların tümüne sahiptir. Tüm Lüksemburgluların kanun önünde eşitliği 10. madde ile düzenlenirken, idari ve askerlik hizmetlerinde yer alma hakkı Lüksemburglu olma şartına bağlanmıştır. Bununla birlikte yine Lüksemburglu olanlar için bireysel ve ailevi haklar, çalışma hakkı, sosyal güvenlik ve sağlık hakları, sendika özgürlüğü gibi haklar Anayasal garanti altına alınmıştır. Bu bölümde tek istisnai hüküm 9. maddede yer almış ve istisnai olarak Lüksemburglu olmayanlara siyasi hakların kullanımının sağlanmasının yasa ile tanınabileceği hükmü getirilmiştir.

Dinsel olarak da keskin ayrılıklara sahip olmayan ve bütünlük arz eden Lüksemburg, Lüksemburglular ve hakları başlıklı ikinci bölümünde de olsa anayasal olarak din özgürlüğünü hüküm altına almıştır. Nitekim Lüksemburg anayasası 19. maddesi din özgürlüğünü garanti altına alırken din ve kamusal ibadet özgürlüğünü de düzenlemiştir. Aynı maddeye göre bireyler dinsel fikirleri ifade özgürlüğüne sahiptir.

Ayrıca bu tip özgürlüklerin kullanılmasında işlenen suçlar ile bu özgürlüklere yönelik saldırılara karşı da bireyler garanti altına alınmıştır. Din, inanç ve ibadet özgürlüğünün anayasal garantisinin yanı sıra Lüksemburg Anayasası takip eden maddelerde bu özgürlüklerin baskıya dönüşmesini önlemeye yönelik maddelere yer vermiştir. Nitekim Anayasanın 20. maddesi dinsel baskı yasağını düzenlemiş ve nüfus olarak fazla olan egemen grupların nüfuzlarına dayalı zorbalığının önüne geçebilme amacıyla, hiç kimsenin bir dinin eylem ve törenlerinde herhangi bir şekilde yer almaya zorlanamayacağı hükmünü getirmiştir.

Lüksemburg Anayasası eğitim hakkını düzenlerken Lüksemburg vatandaşlığı vurgusuyla Lüksemburgluların “zorunlu ve ücretsiz” sağlanan ilköğretim hakkını garanti altına almıştır. Anayasanın 24. maddesinde ise ifade özgürlüğü düzenlenmiş, basın ve ifade özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte ifade özgürlüğünün bir garantisi olarak sansür yasağına da yer verilmiş ve sansür uygulanamayacağı hususu aynı maddede garanti altına alınmıştır. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından Lüksemburg Anayasasında din özgürlüğü ve dinsel baskı yasağının yanı sıra, anlam ifade edebilecek tek madde ise yabancıların haklarının düzenlendiği 111. maddedir. Söz konusu maddeye göre Lüksemburg’da her yabancı, kanunda aksi belirtilmedikçe kişilere ve mallarına yönelik koruma haklarından yararlanacaktır. Bu madde genel olarak bireysel hakların korunmasına vurgu yaparken kanuni bir istisnaya açık kapı bırakmaktadır. Bu durum kanunlarla yabancıların haklarına getirilebilecek kısıtlamalara imkan verebilecek niteliktedir.

Bununla birlikte Lüksemburg Ceza Kanunu genel olarak din, ırk veya etnik köken temelinde bireysel ve toplu ayrımcılığı yasaklamış ve yaptırım olarak para cezası ya da hapis cezası öngörmüştür. Lüksemburg’da özel hukuk alanında ise 1993 tarihli yabancıların entegrasyonu ile ilgili yasaya göre bir kişiye ya da topluluğa ırk, renk, soy, ulusal ya da etnik köken veya dine dayalı olarak ayrımcı muamele yasaklanmıştır. Lüksemburg hukuku ırk, etnik köken, din ve inancı da içeren çeşitli temellerde, kişiler arası her türlü ilişkide her türlü ayrımcılığı yasaklamış durumdadır. Lüksemburg Ceza Hukuku; ırk ve etnik köken temelinde mallar ve hizmetlerin sunumunun kısıtlanmasının istenmesi, herhangi bir ekonomik faaliyetin normal olarak yerine getirilmesinin engellenmesi, işçi veya işveren örgütlenmelerine üye olmanın ayrımcı bir koşula tabi tutulması gibi ayrımcı muameleleri cezalandırmaktadır. Lüksemburg Irk Eşitliği Direktifi

doğrultusunda iş hukukunda ise AB ile uyum sağlamıştır. Bununla birlikte kamu sektörü ile ilgili ayrımcılık vakaları ile ilgilenmek üzere kurulan ve devlet bütçesinden finanse edilen Eşit Muamele Merkezinin ırk, etnik köken, din ve inanç dahil çeşitli temellerde ayrımcılıkla ilgili raporlar yayınlamak, görüş ve tavsiyeler bildirmek, araştırma düzenlemek, ayrımcılık mağdurlarına yardım ve bilgi sunmak gibi görevleri bulunmaktadır (Karan, 2009). Genel olarak Lüksemburg'un türdeş nitelikteki dinsel ve etnik yapısı konunun anayasal düzeyde ayrıntılı bir biçimde ele alınmasına ihtiyaç duyulmasına engel olmuşken bu eksiklik kanunlarla giderilmiştir. Bununla birlikte kanunlar her ne kadar etkin ve adil uygulama amacıyla olsalar da aslolan adaletli davranma niyetinde olan uygulayıcıların varlığı ve denetimidir. Nitekim Ceza Kanununda öngörülen cezalar ancak cezanın varlığını ispatlama niyetindeki kolluk kuvvetleri ve uygulamak niyetindeki hukukçularla bir anlam ifade edebilmektedir. Aynı şekilde İş Hukukunda yer alan eşitlikçi prensipler ayrımcılık yapma niyetinde olmayan ve adil işverenler ile çalışanlarla bir anlam ifade edebilmektedir. Kısacası eşitlikçi ve ayrımcılıktan uzak bir sosyal yaşam ancak bu ilkelere inanan bireylerle, eşitliğe inanan komşu, ev sahibi, öğretmen, işveren, iş arkadaşı gibi kimliklerin varlığıyla mümkündür. Adalet ve eşitliğe inanan zihinlerin inşası gerçekleşmedikçe ırkçı ve ayrımcı vakalar farklı görünümlemlerle perdelenerek cezasını bulmaları da engellenebilmektedir. Bu husus ise ülkelerin benimseyeceği ortak bir eğitim politikasıyla gerçekleştirilebilecek niteliktedir.

Gerçekten de ENAR'ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporunda www.enar-eu.org (14.08.2018) Lüksemburg'da ırkçılık ve ırkçı ayrımcılıkla ilgili olarak kayıtlara az sayıda olay geçtiği hususu yer almıştır. Söz konusu raporda az sayıdaki kayıtlı vaka sebebiyle ırkçı ayrımcılığın pek görülebilir olmadığı vurgusu yapıldıktan sonra bu durumun Lüksemburg'daki nispeten iyi ekonomik durumun sonucu olarak değerlendirilebileceğine dikkat çekilmiştir. Aynı rapora göre ülkede 2013 verileri itibariyle toplam nüfusun %42,4'ü yabancı asıllı yani başka bir ülke kökenli iken 2017 verilerine göre %47,7'si yabancı uyrukludur. Yani Lüksemburg nüfusunun neredeyse yarısı Lüksemburglu olmayanlardan oluşmaktadır. Yabancı uyruklu tasnifinde yer alan unsurlar ise AB ve üçüncü ülke vatandaşlarını kapsamaktadır. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından en önemli grup olan göçmen kökenli nüfus ise aynı raporda toplam nüfusun %61,2'si olarak yer almıştır. Azınlık dini grupların ise 2015 itibariyle 18.000 Müslüman ve 1200 Yahudi olarak yer aldığı rapordan çıkan sonuç

gerçekten de Lüksemburg'daki iyi ekonomik durum neticesinde yaşanan göç akımları sebebiyle nüfusun daha da büyüdüğü ve bunun da kayıtlara iyi yansımaması neticesinde bir enformasyon eksikliği meydana getirdiğidir. Nitekim raporda yer alan veriler güncel olmayıp günümüze en yakın tarihler temel alınarak yayınlanmış fakat farklı tarihlere ait bilgileri yansıtmaktadır.

Söz konusu İstihdam Raporuna göre ayrıca Lüksemburg'da işgücü piyasası yerleşik olmayan çalışanlar dikkate alınmadan analiz edilemez niteliktedir. Lüksemburg'da çalışanların %45'i çoğunlukla ülkenin sınır komşuları olan Fransa, Belçika ve Almanya'dan gelen işçilerdir. Bununla birlikte yine ülkeye yaşanan göç akımları sebebiyle hem toplam çalışan sayısı hem de sınır komşularından gelen işçi sayısı artmaktadır. Lüksemburg'da İstihdam Dairesine kayıtlı üçüncü ülke vatandaşları, genel olarak Balkan ülkeleri ile eski sömürge tarihi olan Afrika ülkeleri kökenlidir. Nitekim bu verilere göre 2017 itibariyle Balkan ülkeleri olan Karadağ'dan 376, Bosna- Hersek'ten 210 ve Sırbistan'dan 202 kişi İstihdam Dairesine kayıtlıdır. İkinci sırada olan Afrika ülkelerinden ise Cape Verde'den 229 ve Fas'tan 115 kişi bulunmaktayken Brezilya'dan da 151 kişi söz konusu birimde kayıtlı çalışanlardır.

Lüksemburg'da ayrımcılık niteliğinde bir uygulama ise dil konusunda yaşanmaktadır. Ekonomik duruma paralel olarak okur yazarlık oranının yüksek olduğu ülkede Lüksemburgçanın yanı sıra kullanılan iki resmi dilin, yani Almanca ve Fransızcanın ortaöğretim mezuniyeti aşamasında yeterlilik belgesi zorunluluğu bulunmaktadır. Günlük hayatta konuşulan bir dil olup yazılı dilde pek kullanılmayan Lüksemburg dilinin yanı sıra ülkede resmi yazışmaların büyük bölümü Fransızca yapılmaktadır <https://gezimanya.com/luksemburg> (10.03.2019). Aynı zamanda Katolik Kilisesi'nin de dili olan Almanca ki ülkenin yüzde yetmişini Katolik Hıristiyanlar oluşturmaktadır, büyük bir öneme haizdir ve diğer resmi dildir. Üç resmi dile sahip olan ülkede bu doğrultuda eğitim de üç dilde yapılmaktadır. İlköğretimin ilk yılları Lüksemburgça yapılırken daha sonra Almanca olarak devam eder. Orta öğretimde ise eğitim dili Fransızcadır. Bu durum Lüksemburg'da ortaöğretim mezuniyetinde ülkenin üç resmi dilinde de yeterlilik belgesi gerekliliği uygulamasını da beraberinde getirmektedir. Bu durumun Lüksemburg vatandaşlarının yanı sıra ülkede büyük çoğunluğu oluşturan Avrupa Birliği vatandaşları açısından sıkıntılı bir durum arz

etmediği ortadayken göçmen ailelerin çocuklarının bu konuda zorluk yaşamaları beklenen bir durumdur.

5.1.4.3.2. Lüksemburg'da Gizli Irkçılık Eğilimi

1814-1815 yılları arasında toplanan Viyana Kongresi ile bir grandüklük olarak Hollanda Kralına bırakılan Lüksemburg toprakları, 1831 yılında ikiye ayrılarak Hollanda ve Belçika arasında paylaştırılmıştır. Hollanda'da kalan kesim bir süre daha grandüklük olarak Hollanda'dan yönetilirken, 1867 yılında büyük devletlerce tarafsızlığı güvence altına alınmıştır. 1914 yılında Alman kuvvetlerinin işgaline uğrayan Lüksemburg, 1921 yılında Belçika ile ekonomik bir birlik oluşturmuş ve Milletler Cemiyeti üyeleri arasında yer almıştır. 1940 yılında ikinci kez Alman işgaline uğrayan Lüksemburg, 1944 yılında işgalden kurtulurken savaştan fazla zarar görmemesi neticesinde hızlı bir ekonomik gelişme sürecine girmiştir. Bu süreç Lüksemburg'un aynı zamanda tarafsız konumunu terk ederek NATO ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olduğu süreci de teşkil etmiştir (AnaBritannica, 1989: 49).

Savaştan çok fazla etkilenmemesi neticesinde hızlı bir ekonomik gelişme sürecine giren ülkenin, gerek tarafsızlık statüsü gerekse tüm Avrupa'nın büyük bir yıkım süreci içine girdiği dönemi ekonomik gelişme ile tamamlaması, günümüzde Lüksemburg'u her açıdan istikrarlı bir ülke yapmıştır. Tarihsel olarak Hollanda ve Belçika ile iç içe geçmiş yapısı nedeniyle Lüksemburg'un kölelik ve ırkçılık açısından analizinin bu ülkelerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim önceleri Habsburglar gibi çeşitli Avrupalı Hanedanlar tarafından yönetilen Lüksemburg, kölelik sürecinin başlangıcından köle ticaretinin son bulduğu 1850'li yıllara kadar ve sonrasında on yıllarca farklı ülkelerin yönetimi altında bulunmuştur.

Azınlık nüfusuna sahip olmayan ve sahip olduğu göçmen nüfusunun ise neredeyse tamamı Avrupalı olan Lüksemburg'da genel eğitim seviyesi ve insanların ekonomik imkanları oldukça yüksektir. Dinsel olarak da homojen bir yapıya sahip olan ülkede ırkçılık ve yabancı düşmanlığına sebep olacak alt yapı bu doğrultuda mevcut değildir. Bununla birlikte ülkede, medyada özellikle Müslümanlara yönelik ırkçı tasvirler ile genel anlamda gizli ırkçılık söz konusudur demek mümkündür.

Avrupa Konseyi'nin (Council of Europe) Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele birimi olan ECRI'nin 21 Şubat 2012 tarihinde Lüksemburg

ile ilgili yayınladığı dördüncü izleme raporuna www.coe.int/t (20.03.2019) göre Lüksemburg'da ırkçı şiddet konusunda çok az bilgi bulunmaktadır. Ülkede kayıtlara geçmiş olan çok az sayıda ırkçı eylem söz konusudur. 1 Ekim 2009 ile 30 Haziran 2010 tarihleri arasında sadece 11 şiddet şikayeti polise intikal etmiştir. Lüksemburg'da konuyla ilgili olarak adli soruşturma ve raporlama prosedürlerinin nadir olduğu dile getirilmektedir. Detaylı bilgiye erişim ise ancak talep halinde mümkün olabilmektedir. Dahası sadece genel ayrımcılık kategorisindeki suçlar kaydedilmektedir.

ECRI'nin söz konusu raporunda kamu söyleminde ırkçılık başlığı altında, medya konusunda ECRI'nin 28 Mart 2006 Lüksemburg Basın Konseyi'nin Ahlak Kurallarını kabul etmesini memnuniyetle karşılamış olduğu belirtilmiştir. Bu kabul ile basın cinsiyet, ırk, uyruklu, dil, din, ideoloji, etnik köken, kültür, sınıf ve inançlara dayalı ayrımcılıktan kaçınma ve bunlarla mücadele etme ile temel insan haklarına saygı hususlarını taahhüt etmiştir. Bununla birlikte ECRI, tutuklanan kişinin etnik kökeni ya da konuştuğu dilin medyada çok sık gündeme getirildiği hususuna değinerek bu uygulamanın durdurulması için alınan önlemlerle ilgili bir veri olmaması konusunda Lüksemburg'u eleştirmiştir. Gazetecilere ırkçılık ve ırkçı ayrımcılık konularında verilmiş eğitimlere dair bir veri olmamasını da eleştiren ECRI raporunda, gazetecilerin ırkçılık ve ırkçı ayrımcılık konularına ait eğitimleri için mevcut durumdan daha fazla tedbir alınması gerektiği vurgulanmıştır. ırkçılıkla ilgili yasaların ise daha aktif olarak uygulanması gerektiği altı çizilen bir diğer husustur.

Medyada yer alan haberlerin etnik gruplar arası düşmanlığı besleyici nitelikte olmaması gerektiğini belirten rapor, yetkililerin bu alanda medya tarafından başlatılan herhangi bir teşebbüsü de desteklemesi gerektiğini belirtmiştir. Yetkililerin genel olarak insan hakları ve özelde ırkçılık konusunda başlangıç ve hizmet içi eğitimler için gerekli kaynakları temin etmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Lüksemburg otoritelerinin ırkçı nefreti kışkırtan medya mensuplarını cezalandırma ve bu konuları kovuşturma konusunda her türlü çabayı sarf etmesi gerektiğinin belirtildiği raporda, internet konusunda ise 2010 yılında internette yer alan 22 antisemitizm ve ırkçılık vakasına dikkat çekilmiştir. Lüksemburg polisine intikal eden altı adet ırkçılık vakası olduğu vurgulanırken bu konuda yeterli bilgiye ulaşılamaması da eleştirilmiştir. ECRI Raporu ENAR'ın 2013-2017 dönemini kapsayan İstihdamda ırkçılık ve Ayrımcılık

Raporu ile paralel verileri içermektedir. ENAR Raporunda dikkat çekildiği gibi Lüksemburg'da ırkçılık ve ırkçı ayrımcılıkla ilgili çok az vaka kayıtlara geçmiştir. Ancak ENAR Raporunda bu durumun sebebi “nispeten iyi ekonomik durum” olarak değerlendirilirken; ECRI Raporunda yetkililer sivil toplum örgütlerinden kendilerine ulaşan verilere yer vererek, ülkede mevcut olan “gizli ırkçılık” eğilimine dikkat çekmişlerdir. Söz konusu rapora göre Lüksemburg'da açıkça yapılan ırkçılık söz konusu değildir. Ancak ırkçılık gizli gerçekleşme eğilimindedir ve sadece internetteki tartışma forumlarında açıkça dile getirilmektedir.

Bununla birlikte ECRI Raporuna göre Lüksemburg'da politikacılar adına nefret söylemi söz konusu değildir. Ancak ırkçı görüşlere sahip bir politikacının ulusal seçimlerde başarısız olmakla birlikte kendi web-sitesinin bulunması raporda eleştirilmiştir. ECRI, Göçmen İşçileri Destekleme Derneği (ASTI) şikayeti sonrası bu web-sitesinin kapatılmış olmasını da memnuniyetle karşıladığını raporda kayıt altına almıştır.

ECRI, Lüksemburg ile ilgili bir önceki raporunda, hükümete Müslümanlar hakkında önyargı ve basmakalıp düşüncelerle mücadele için toplumun tüm kesimlerine yönelik olarak bir farkındalık kampanyası yürütmeyi tavsiye etmiştir. Ayrıca Lüksemburg otoritelerine, Müslümanlara inançlarını yaşama konusunda mümkün olduğunca diğer dini gruplarla aynı imkanların sağlanması için bir çözüm bulmasını da önermiştir. ECRI Raporunda yüzde seksen oranında Balkanlar kökenli olan Müslüman cemaatin, Lüksemburg'da hem yerel hem ulusal düzeyde otoritelerle iyi ilişkilere sahip olduğu ve topluma iyi entegre oldukları tespiti yapılmıştır. Raporda istihdam alanında Müslümanlara yönelik ayrımcılık yapılmadığı tespiti de yer almıştır.

Bununla birlikte ECRI Raporunda, Müslüman toplum temsilcilerinin medyada Müslümanlar hakkında olumsuz imaj oluşturulmasından şikayetçi oldukları hususu da yer almıştır. Bu doğrultuda Müslümanların özellikle terörle ilişkilendirildikleri ve otoritelerin bu durum karşısında pasif kaldıkları tespiti söz konusu raporda yer almıştır. Raporda Lüksemburg'da antisemitik şiddet ve olay bilgisine ulaşılmamış olması da memnuniyetle karşılanmıştır.

Lüksemburg'da ırkçılıkla ilgili diğer önemli rapor ise ENAR'a aittir. ENAR'ın Avrupa'da ırkçı suç 2013-2014 raporuna göre www.enar-eu.org (19.09.2018)

Lüksemburg’da 2013 yılında 31 ırkçı suç ve buna dair şikayet mevcuttur. 2013 yılında ırkçı saikle gerçekleşmiş sekiz fiziksel saldırı vakası da raporda yer almıştır. ENAR Raporuna göre Lüksemburg’da da anket katılımcıları, suçun şahitleri ya da mağdurları suç esnasında ırkçı söylemler kullanıldığını ifade etmiş olsalar bile çoğu zaman polisin “olayın potansiyel ırkçı unsurunu” soruşturmadığını dile getirmektedir. Polisin ırkçı saiklerin kanıtlarını toplama konusunda da isteksiz olduğu dile getirilenler arasındadır. ENAR’ın söz konusu raporu ECRI verilerini doğrular niteliktedir. Nitekim genel olarak veriler Lüksemburg’da gizli ırkçılık eğilimine işaret etmektedir. Bununla birlikte ırkçı suç raporu da bu konuda kamu görevlilerinin öncelikli olarak sorunun müsebbibi olduğunu ortaya koymaktadır. Polisin ırkçı saikleri görmezden gelmesinin eylemlerin kayıtlara geçmemesinin en büyük sebebi olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda bir eğilimin genel olarak kamu görevlilerinde var olduğu düşünülürse aynı şekilde resmi kurumlarda da ırkçı vakalar örtbas edilebilmektedir. Bununla birlikte istihdam piyasasında da ırkçılığı görmezden gelen işverenler ve hepsinin ötesinde sosyal olarak ırkçı fikirlerini saklayan ve gizli tacizlerle eylemlerini gerçekleştiren bireylerin varlığının da olduğunu rapor sonuçlarından çıkarmak mümkün görünmektedir.

Lüksemburg’un aşırı sağ çizgide yer alan siyasi partisi ise ADR’dir (Alternativ Demokratesch Reformpartei). 1987 yılında kurulmuş bir sağ-kanat parti olan ADR, ECRI’nin 21 Şubat 2012 tarihli izleme raporunda www.coe.int/t (20.03.2019) yer almıştır. 1989 seçimlerinde Temsilciler Meclisinde dört koltuk kazanarak politik bir güç olarak beliren parti 1999 seçimlerinde koltuk sayısını yediye yükseltmiştir. 2004 seçimlerinden itibaren oy oranını düşmeye başlamıştır. Nitekim 2004 seçimlerinde %9,9 oy oranıyla beş koltuk kazanırken 2009 seçimlerinde bu sayı dörde 2013 seçimlerinde ise üçe düşmüştür. Oy oranı ise 2009’da %8,1 ve 2013’te ise %6,6’ya gerilemiştir. 2018 seçimlerinde ise oy oranı yükselen ADR parlamentoda 4 koltuk kazanmayı başarmıştır.

ADR sosyal muhafazakar ve Avrupa şüphecisidir (Euro-skeptics). Lüksemburg dilini teşvik konusuna büyük önem vermektedir ve çifte vatandaşlığa karşıdır. Parti Lüksemburg’un kuzey bölümünden destek görmektedir. ADR ECRI raporunda, “Lüksemburg Parlamentosunda sandalyeye sahip olan ve Lüksemburg’da çok fazla yabancı bulunduğu iddiasında olan ADR (Alternativ Demokratesch Reformpartei) Partisinin politik dilinin Lüksemburg otoritelerince, ırkçı nefreti teşvik edip etmediği noktasında dikkatle incelenmesi gerekmektedir” ibareleriyle yer almıştır.

5.2. Diğer Batı Avrupa Ülkeleri

Bu bölümde İngiltere (Birleşik Krallık), İspanya ve Portekiz incelenmiştir.

5.2.1. İngiltere

Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı yani resmi adıyla Birleşik Krallık (United Kingdom) kısaca İngiltere, 1961 yılında üyelik başvurusunda bulunduğu Avrupa Birliği'ne on iki yıl sonra kabul edilmiştir www.ab.gov.tr (01.05.2019). İlk başvurusu Fransa Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle tarafından, İngiltere'nin Kıta Avrupasından oldukça farklı olduğu, ekonomik sıkıntılar yaşadığı, Amerika Birleşik Devletleri'ne askeri ve diplomatik açıdan bağlı olduğu ve Birliğin gelişimini engelleyeceği gerekçeleriyle yapılan itirazlar neticesinde, reddedildi. 1967 yılında yaptığı ikinci başvuru Avrupa Birliği tarafından ikinci kez reddedilen İngiltere ancak 1973 yılında dahil olabildiği Avrupa Birliği'nden kırk altı yıl sonra ayrılmak için referanduma gitti. Yapılan referandum sonucunda Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı alınmış, 1 Ocak 2021 tarihinde ise İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden resmen ve fiilen ayrılması gerçekleşmiştir. İngiltere'nin, dünya sömürgecilik tarihi açısından büyük önemi ve bu doğrultuda ırkçılık açısından dünyada yadsınamaz izler bırakan bir Batı Avrupa ülkesi olması sebebiyle, Avrupa Birliği'nden ayrılmasına rağmen İngiltere bu tez kapsamında incelenen Birlik üyesi ülkeler arasındadır.

5.2.1.1. Göçmenler Ülkesinde Ulusal Nitelikli Irksal Grup Ayrımı

İngiltere'ye sömürgelerden göçün başlamasından önce yani 19. yüzyıl başlarında daha az gelişmiş alanlardan göçler gerçekleşmiştir. Sanayi Devrimi sonrasında dünya pazarını ele geçirme politikası ile sömürgecilikle sınırları oldukça genişleyen ve “güneşi batmayan ülke” haline gelen İngiltere'de, sanayileşmenin gelişmesi süreci göç eğilimini teşvik etmiştir. Sanayi Devrimi'nden çok önce ise İngiltere'de İrlandalı, Yahudi ya da siyah topluluklar bulunmaktadır ancak olanakların çokluğu göçün kapsamını büyük ölçüde değiştirerek yeni bir Felemenk, Çinli, İrlandalı ve siyah göçmen dalgası meydana getirmiştir. Bununla beraber 20. yüzyılda Almanya'daki Nazi baskısından kaçan Avrupalı Yahudilerden 100.000'den fazlası 1930'ların başlarından itibaren İngiltere'ye yerleşmiştir. Savaş sırasında 70.000'den fazla Yahudi, 1945 Mayıs itibarıyla ise birkaç yüz bin mülteci İngiltere'ye yerleşmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Birleşik Krallık'ta meydana gelen işgücü sıkıntısı sonucunda ustalık gerektirmeyen işler için çoğu

İngiliz Uluslar Topluluğu ülkelerinden göçmen akını yaşanmıştır (Giddens, 2008, 549). Sanayi Devrimi ile gelişimi büyük bir ivme kazanan İngiltere, sömürgecilik politikasıyla gücüne güç katmıştır. Sömürgecilik tarihinin en büyük yayılımını gösteren İngiltere, hemen her kıtadaki ülkeye adımını atarken, bu sürecin sonucu olarak günümüzde tam bir göçmenler ülkesi görünümünü kazanmıştır.

İngiltere’de beyazların ülkedeki oranı 2011 verilerine göre tahmini olarak %87,2’dir www.cia.gov (01.05.2019). Karayipler dahil siyah İngilizlerin oranı ise %3’tür. Hintliler %2,3, Pakistanlılar %1,9, melezler %2 ve diğer etnik gruplar ise %3,7 oranındadır. Dini dağılımda ise Hıristiyanlar çoğunluk grubu oluşturmaktadır. Buna göre Hıristiyanlar (Anglikan, Roma Katolik, Presbiteryen, Metodist olmak üzere) %59,5, Müslümanlar %4,4, Hindular %1,3, diğer dini gruplar %2, herhangi bir dine inanmayanlar %25,7 ve tanımlanmamış dini gruplar %7,2 oranındadır. Temmuz 2018 verilerine göre tahmini olarak 65.105,246 nüfusa sahip İngiltere’de resmi olarak tanınan altı adet azınlık ve bölgesel dil mevcuttur.

İngiltere çok-uluslu bir devlet olduğu iddiasındadır ve ülkesindeki İskoçlar, Galliler ve İrlandalıları azınlık olarak değil fakat “ulusal nitelikli ırksal gruplar” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca mahkeme kararıyla Roman halkı gibi diğer bazı gruplar da bu terim kapsamına alınmıştır. Bölgede yaşayan Yahudi, Sih ve İrlandalı göçmenler için de bu durumun geçerli olduğu kabul edilmiştir ancak Müslüman topluluklar birer ırksal grup olarak kabul edilmemiştir. Bu doğrultuda İngiltere’de resmi dil İngilizce olup resmi olarak tanınan azınlık ve bölgesel diller ise Gallerde Galce, İskoçya’da İskoç dili, Kuzey İrlanda’da İrlandaca, Scot (İskoç İngilizcesi), Cornwall Kontluğu’nda Kernevekçe ve Man Adasında konuşulan Manksçadır. Bölgesel dillerden İskoçça, İskoçya’nın yüzde 30’unda konuşulurken İskoç Galik dili yine İskoçya’da 60.000 kişi tarafından kullanılır. Galce Galler’in yüzde 20’si, İrlandaca Kuzey İrlanda’nın yüzde 10’u ve Kornişçe ise Kornvel’de 2.000-3.000 kişi tarafından kullanılmaktadır (Çakmak, 2012: 56-57). İngiltere’de İngilizce dışında kabul edilen diller, Büyük Britanya bölgesel unsurlarının dilleri olup, sömürge bölgelerinden gelenler ve özellikle nispeten çoğunlukta olan Asyalı unsurlara ait tanınan bir dil bulunmamaktadır.

İngiltere hukukunda yazılı bir anayasa ya da temel hak ve özgürlüklere dair haklar yasası bulunmamakla birlikte insan hakları ve özgürlükleri bakımından temel yasa 1215

tarihli Magna Carta Libertatum'dur. Sav (2009: 135) İngiltere'de 20. yüzyıla kadar çeşitli yasal düzenlemelerin içinde insan hak ve özgürlüklerinin yazılı hale getirildiğini ancak İngiliz hukukunun temel kaynağını mahkeme kararlarının oluşturduğuna dikkat çekmektedir.

İngiltere'de 1950 ve 1960'larda Yeni İngiliz Uluslar Topluluğundan (Hindistan, Pakistan ve Batı Hint Adaları) gelen göçmenler ırk tartışmalarını başlatmıştır. Birleşik Krallık'ın sömürgeci geçmişinden dolayı göçmenler oldukça fazlaydı ve İngiliz Uluslar Topluluğu göçmenlere daima yerleşme hakkı tanımıştır. Bununla birlikte ırksal ayrımcılık yasaldı. Çalışma alanı fazla olmasına rağmen göçmenler için konut bulma sıkıntısı mevcuttu. Bununla birlikte göçmenler beyazların oturmayı tercih etmediği yerlerde ikamet etmek ve onların tercih etmedikleri alt basamak işlerde çalışmak durumunda kalmaktaydılar. Bu doğrultuda 1962, 1968 ve 1971 tarihli Göç Yasaları ile Yeni İngiliz Uluslar Topluluğundan gelen göç kısıtlanmıştır. Bununla birlikte 1962, 1966 ve 1976 tarihli Irk İlişkileri Yasalarıyla ırk temelindeki ayrımcılığı yasa dışı saymaya yönelik yasalar yapılmıştır. 1976 tarihli Irk İlişkileri Yasası 2 Nisan 2001 tarihinde daha güçlü hale getirilmiştir. Buna göre ırk, renk, vatandaşlık, etnik ve ulusal köken dahilinde ayrımcılık yasaklanmıştır. Bu doğrultuda tüm kamusal organlara pozitif görev yüklenmiştir. Bu yasayla etnik azınlık mensupları diğer vatandaşlarla eşit koşullara sahip olmuştur. Kamu kurumlarında belli bir etnik grup lehine ya da aleyhine davranış yasadışı hale gelmiştir (Bilton vd. 2009, 166). Yani İngiltere'nin insan hak ve özgürlüklerine dayalı eşitlikçi bir demokrasi anlayışına geçişi ancak 21. yüzyıl başlarında ve AB'ye kabulünden neredeyse yirmi beş yıl sonra gerçekleşebilmiştir.

Bununla birlikte İngiliz hükümeti 1987 yılında Irkçı Saldırıları Grubunu ve bu konuyla ilgili raporlar hazırlayan komiteyi kurmuştur. Ayrıca İngiltere'de etnik azınlıkları ilgilendiren konularda danışmanlık yapmak ve azınlık sorunlarını hükümete iletmek üzere Irksal İlişkiler Forumu oluşturulmuştur. Bununla birlikte İngiltere'de yasal olarak azınlık bireylerinin ayrımcılığa uğradıkları takdirde sivil mahkemelere ya da iş mahkemelerine başvuru hakları bulunmaktadır. Yine yasal olarak fırsat eşitliğinin teşvik edilmesi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla hükümetten bağımsız ancak hükümet tarafından desteklenen bir komisyon olan Irksal Eşitlik Komisyonu (CRE) kurulmuştur (Çakmak, 2012: 56).

ENAR'ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporunda www.enar-eu.org (14.08.2018) 2016 verilerine göre ülkedeki üçüncü ülke vatandaşları nüfusun yüzde 8,7'si olarak yer almıştır. Irkçılık açısından oldukça büyük bir potansiyel oluşturan bu grubun yanı sıra yine ırkçılık hedefinde bulunma potansiyelindeki yabancı ülke doğumlular yüzde 13, Asyalılar yüzde 33 ve siyahlar ise yüzde 13 olarak raporlanmıştır.

Aynı raporda İngiltere'deki yasal ve politik gelişmeler başlığı altında 2010 tarihli Eşitlik Yasası yer almıştır. İnsanları işyerlerinde ve genel olarak toplumda ayrımcılığa karşı korumakta olduğu belirtilen yasanın aynı zamanda ayrımcılık, taciz ve mağduriyetin hangi durumlarda yasa dışı olduğunun ana hatlarını belirlediği vurgulanmıştır. Irk, din veya inanç gibi özelliklerin de aralarında bulunduğu hususların korunan alanlar olduğu Eşitlik Yasasında, uyruk ırkın bir parçası olarak görülürken yakın zamana kadar göçmenlik statüsüne dayanan ayrımcılığın, milliyet temelinde ayrımcılık anlamına gelip gelmediği sorusu sürmüştür. Bununla birlikte 2016 yılında İngiltere'de Yüksek Mahkemenin göçmen işçilere kötü muamelenin, savunmasız göçmen statülerinin bir sonucu olarak milliyet temelinde ayrımcılık teşkil etmediğine hükmetmesi aynı raporda eleştirilmiştir.

ENAR'ın istihdam raporunda ayrıca 2016 tarihli Göçmenlik Yasasında, siyah ve azınlık etnik toplulukları orantısız bir şekilde etkileyecek ve göçmen işçilerin işverenlerin sömürüsüne karşı savunmasızlığını artırma riski taşıyan, yeni yetkilerin işverenlere tanınması da eleştirilen bir diğer husustur. Yine aynı yasa "kanun dışı çalışma suçu" tanımını yapmıştır ki bu tanımlamaya göre, savcılara yasa dışı çalışma suçu neticesinde bu suçun getirisi olarak değerlendirilen herhangi bir şeye, kanunen el koyma hakkı tanınmıştır. Yasanın göçmen işçileri daha da marjinalleştirebilecek nitelikteki "kamu sektörü çalışanları için İngilizce dil şartı gerekliliği" getirmesi özellikle eleştirilmiştir. Rapora göre siyah ve azınlık etnik grupların işsizlik oranları beyaz nüfusa oranla oldukça yüksektir ve istihdam oranlarındaki fark giderek artmaktadır. Yapılan bir çalışma sonucuna göre beyaz çalışanların, diğer tüm gruplarla karşılaştırıldığında genel olarak çalıştıkları işte terfi ettirilme olasılıklarının, siyah ve etnik azınlık mensuplarına oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir ki bu da ENAR Raporunda yer alan diğer bir husustur. İstihdam raporunun sonuçlarına göre İngiltere'de yasal mevzuat, gizli ırkçılık eğilimi bulunan kamu personeli ve işverenlerin potansiyel ırkçılık mağdurlarını sömürmesine

kapı açacak niteliktedir. Gerçekten de İngiltere’de 2014 tarihli bir anket sonucuna göre Pakistanlıların %35’i, Hintlilerin %33’ü ve Karayipli çalışanların %29’u etnik kökenleri nedeniyle terfi konusunda dikkate alınmadıklarını düşünmektedirler. Bununla birlikte yapılan bir araştırma sonucuna göre, siyah ve etnik azınlık bireylerinin çoğunluğu işyerlerinde ırksal taciz veya zorbalığa maruz kalmaktadır.

İngiltere Sendika Kongresi tarafından işyerinde güvensizlik ve etnisite ilişkilerine dair 2017 tarihinde düzenlenen bir rapor, güvensiz işyeri koşullarındaki artış ile siyah ve etnik azınlık çalışanlarının yeterli çalışma haklarını garantilemeyen sözleşmelere dayalı olarak çalışmalarının, zaten yüz yüze oldukları eşitsizliği şiddetlendirdiğini ortaya koymuştur. ENAR’ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporunda yer verilen aynı rapora göre her on üç etnik azınlık çalışanından biri güvensiz bir işte çalışmaktadır. Bu durum beyaz çalışanlar için ise ortalama on yedide bir oranındadır. Bu haksızlık özellikle siyah çalışanlar için göze çarpan niteliktedir nitekim siyah çalışanların sekizde biri güvensiz bir işte çalışırken, Karayipler ve Afrika kökenli siyah cemaat, ortalamadan iki kat fazla oranda geçici işlerde çalışmaktadır.

Birleşik Krallık Avrupa Birliği’nden ayrılmadan önce ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılığa karşı ulusal eylem planı hazırlayan 14 üye devletten birisiydi. Bu doğrultuda İskoçya için Irk Eşitliği Sistemi (2016-2030) ve Irk Eşitliği Eylem Planı (2017-2021) hazırlanırken Kuzey İrlanda Irk Eşitliği Stratejisi (2015-2025), Galler içinse Eşitlik Hedefleri 2016-2020: Daha Adil Bir Galler’e Doğru Çalışmak başlıklı eylem planları yürürlüğe konulmuştu. Yine tüm AB üye devletleri gibi Birleşik Krallık da Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (ICERD) tarafı olup hükümlerine tabidir. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı’nın (FRA) 2018 tarihli temel haklar raporuna göre <http://fra.europa.eu> (15.08.2018) Birleşik Krallık’ta polis koleji siyah ve etnik azınlık memur ve personelinin işe alımını, geliştirilmesini, ilerlemesini ve korunmasını teşvik için bir ulusal program geliştirme amacıyla görevlendirilmiştir. Program siyah ve etnik azınlık yetkililerinin işe alım, ilerleme ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini desteklemeyi amaçlamaktadır. Pozitif eylem, öğrenme ve geliştirme programları tasarlamak, sunmak, test etmek, değerlendirmek, siyah ve etnik azınlık mensubu memurların işe alımı, muhafazası ve ilerlemesi hakkında etkin uygulamayı karşılaştırmak ve paylaşmak, araştırma ve anket yapmak bu program doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

Bununla birlikte FRA Temel Haklar Raporunda yer alan verilere göre İngiltere’de İçişleri Bakanlığına gönderilen bir dizi bilgi istemi temelinde Araştırmacı Gazetecilik Bürosu, göçmenlik kontrollerinde çok sayıda İngiliz vatandaşının yakalandığını ortaya çıkarmıştır. Bu sonuçlara göre Ocak 2012 ile 2017 arasında durdurulup arama yapılanların beşte biri Birleşik Krallık vatandaşı idi. Bu durum İçişleri Bakanlığının çok sayıda avukat ve parlamento üyesi tarafından etnik profillemeye konusunda eleştirilmesine sebep olmuştur. Gerçekten de araştırma sonuçları İngiltere’de yaygın bir etnik profillemeye geleneğine işaret etmektedir. Temel Haklar Raporuna göre İngiltere’de etnik azınlık geçmişine sahip insanların beyazlardan üç kat daha fazla durdurulup aranması olasılığı bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı istatistiklerine göre özellikle siyah bireyler için geçerli olan etnik profillemeye, siyahların altı kat daha fazla ihtimalle durdurulup aranması sonucunu doğurmaktadır.

ENAR’ın 2016 tarihli İngiltere’de Afrofobi raporuna göre www.enar-eu.org (17.08.2018) ise Afrika kökenli insanlar/siyah Avrupalılar için İngiltere’de siyasal katılım oranları oldukça düşüktür. Nitekim seçmen kaydı ve seçmen katılımı oranı oldukça düşük olan siyah Avrupalıların, seçmen kayıt oranlarının düşüklüğü beyazlardan yaklaşık dört kat fazladır. Yine Birleşik Krallık’ta sadece on iki milletvekilinin Afrika ve Karayipler kökenli oluşu, siyasi temsil olarak da siyahların oldukça dezavantajlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte siyah Karayipler ve Afrikalı nüfusları siyasetle yakından ilgili olma eğilimindedirler. Dolayısıyla bu durum parti politikalarının Afrika kökenli ve siyah Avrupalıları görmezden gelmesinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Birleşik Krallık’ta etnik profillemeye olgusuna ENAR 2016 Afrofobi Raporunda da dikkat çekilmiştir. Gerçekten de rapor verilerine göre beyaz nüfus, siyah emsallerine göre daha fazla uyuşturucu kullanma eğilimindedir ancak siyahların durdurulup arama yapılması, beyazlara oranla 6,3 kat daha fazladır. Araştırmalara göre durdurup arama yapma suçların önlenmesinde etkisizdir nitekim aramaların yüzde doksanından fazlası tutuklanmayla sonuçlanmamaktadır. Buna rağmen siyahlara yönelik yapılan aramalar ve bunun beyazlara oranla iki kattan fazla olması, gizli bir polis ırkçılığına işaret ederken ENAR Raporu bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Aramaların neredeyse tamamına yakınının tutuklanmayla sonuçlanmaması ise açık bir etnik profillemenin kanıtıdır ki bu da aleni bir ırkçılık vakasıdır. Gerçekten de söz konusu rapora göre Birleşik

Krallık'ta üç binden fazla polisin polis vahşeti sebebiyle soruşturma altında olması, ülkede polis teşkilatında ciddi bir ırkçılık sorunu olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda Londra'daki şikayetçilerin yüzde 55'i siyah, Asyalı ya da başka ırksal grup mensuplarıdır. Şaşırtıcı olan ise Afrika, Hint ve Karayip gruplarının Londra'daki oranının düşüklüğüdür. Nitekim bu unsurların Londra'daki oranları yüzde 17,8 iken polis şiddetinden şikayetçi olanların yarısından fazlasını bu unsurlar oluşturmaktadırlar. Polis teşkilatındaki ırkçılığı göstermesi açısından diğer bir veri 1969 yılından beri Birleşik Krallık'ta "polis gözaltısında ölüm" sebebiyle tek bir mahkumiyet bulunmamasıdır. Bu durum gerçek bir polis teşkilatı ırkçılığının kanıtıdır nitekim teşkilat içinde açıkça suç işlenirken suç işleyenler de aynı teşkilat tarafından korunmaktadır. Nitekim özellikle polis, hapishane yetkilileri veya göçmenlik gözaltı memurlarının karışmış olduğu şüpheli durumlarda 1991 ve 2014 yılları arasında ölmüş olan siyah, mülteci ve göçmen toplumlarından toplam 509 kişi bulunmaktadır.

Söz konusu ENAR Raporuna göre Birleşik Krallık'ta mahkumların yüzde 13,1'i siyah olarak tanımlanmaktadır ve on sekiz yaşın üzerindeki nüfusun yaklaşık yüzde 2,9'u ile karşılaştırıldığında bu durum cezaevlerindeki siyah insan sayısında büyük bir orantısızlığa işaret etmektedir. Söz konusu veriler Afrika kökenli insanlar ve siyah Avrupalıların etnik profillemenin ötesinde karşı karşıya oldukları daha büyük bir soruna işaret etmektedir. Suç işledikleri ispatlanmış olan bu insanların suça itilme faktörleri ile suç işleme güdülerinin fazla olduğu aşıkardır. Nitekim toplumsal olarak dışlanma ile birlikte sosyal alanın her kademesinde ayrımcılığa uğrama, bireyin suç işlemede önemli bir güdüdür.

Bununla birlikte ENAR'ın Afrofobi Raporunda, İstihdam Raporunda yer alan verilerle aynı doğrultuda sonuçlar yer almıştır. Buna göre Afrika kökenli insanlar ve siyah Avrupalılar istihdam konusunda da oldukça dezavantajlı konumdadırlar. Afrofobi raporuna göre Birleşik Krallık Hükümetinin 2010 yılında başlatılan ve 2018 yılına kadar uzanan kemer sıkma politikasının dikkate değer bir etkisi, kamu sektörü harcamalarında yapılan kesintilerdi ki bu durum sektörde bir milyon işten çıkarma ile sonuçlanmıştır. Rapor verilerine göre bu işten çıkarmalar en fazla kamu sektörü istihdamına daha fazla güvenme eğiliminde olan siyah kadınları etkilemiştir. Yine Avam Kamarasının Eylül 2015 tarihli bir brifingi Britanya'daki siyah insanların işsizlik oranının yüzde 13 civarında olduğunu göstermiştir ki bu rakam yüzde 5 civarında seyreden beyaz işsizlik oranının iki

katından fazladır. Rapor verilerine göre aynı durum genç işsizlik rakamları için de geçerlidir nitekim 16-24 yaş arası beyaz gençlerin işsizlik oranları yüzde 15 civarındayken ülkede siyah genç işsizlik oranı yüzde 29 düzeyindedir ve beyaz işsizlik oranının neredeyse iki katıdır. Gerek yetişkin gerekse genç istihdamında siyah insanların işsizlik oranlarının bu derece yüksek oluşu durumun okuma yazma düzeyi, kalifiye işgücü nitelikleri ya da istihdam edilecek işte aranan her anlamda özelliklerin ötesinde toplumsal olarak ırkçı tercihlerden kaynaklandığına işaret etmektedir. Nitekim bu durumun diğer bir ispatı niteliğinde bir veri yine söz konusu Afrofobi raporunda yer almıştır. Rapora göre araştırmalar, siyahların da dahil olduğu azınlık etnik gruplardan bireylerin kaliteli ve yüksek düzey çıraklık eğitimi alma şansının düşük olduğunu göstermiştir. Yine yapılan araştırmalara göre azınlık etnik gruplardan bireyler, iyi üniversitelerde eğitim almış olsalar dahi beyaz akranlarına kıyasla daha düşük düzeyde istihdam edilmektedirler.

Birleşik Krallık'ta ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından en önemli sorunlardan biri de medya alanında yaşanmaktadır. Ülkede 2014 tarihinde yapılan anket sonuçlarına göre görüşülen kişilerin yüzde 78'i medyanın etnik azınlıkları yansıtmama biçiminin ırkçılığı teşvik ettiğini düşünmektedir. 2016 tarihli Afrofobi raporunda yer alan bu veriler medya çalışanlarının genel görünümüyle paralellik arz etmektedir. Nitekim aynı raporda Birleşik Krallık'taki gazetecilerin yüzde 94'ünün beyaz etnik kökene sahip olması da eleştirilmektedir. Neredeyse tamamına yakını ülkenin baskın etnik kökeni olan unsurlardan oluşan gazetecilik camiası, yanlı bakış açısının yanı sıra ülkede ırkçı eğilimi olanların çalışma konusunda medya platformunu tercih ettiğini de göstermektedir. Irkçı propagandanın diğer bir verimli ortamı olan medya gibi hayati bir alanda etnik çeşitliliğe yer verilmemesi ciddi bir sorundur. Oldukça fazla oranda göçmen barındıran bir ülkede medyanın ülkenin baskın grubunun tekelinde olması, en az meclisin tek tip unsurlarla temsili kadar tehlikeli bir durumdur.

Eğitim alanında ırkçılığı tetikleyen unsurlar da ENAR'ın 2016 tarihli İngiltere'de Afrofobi raporunda yer alan bir diğer husustur. Söz konusu raporda Birleşik Krallık müfredatında İngiliz odaklı ve beyaz yanlı tarih anlatımı eleştirilmiştir. Siyah halkın tarih boyunca dünyaya yaptıkları katkıların anlatılmaması ve sömürgecilik sürecinin bu doğrultuda yanlış aktarımının, siyah öğrencileri marjinalleştirirken aynı zamanda topluma yabancılaştırdığına dikkat çekilmiştir. Gerçekten de sömürgecilik sürecinin beyaz üstünlüğünü pekiştirecek şekilde anlatımı, siyah öğrencilerin daha hayatlarının

başında kendilerine olan saygılarını kaybederek kendilerini buldukları topluma ait hissetmelerine engel olan bir husustur. Bununla birlikte Afrofobi raporunda etnik azınlık gruplarının eğitim oranlarındaki düşüklüğe ve okul ortamından dışlanmalarına da dikkat çekilmiş ve bu durum eleştirilmiştir.

5.2.1.2. İngiltere’de Afrofobi

15. yüzyılda tek bir ada devletiyken 19. yüzyılda döneminin en büyük deniz aşırı sömürge gücü haline gelen İngiltere özellikle Afrika’nın büyük kısmını sömürgeleştirmiştir. Dünyanın büyük kısmını yönetimi altına alan İngiltere, hemen her kıtada etki bırakmıştır. Öyle ki dünyadaki 192 ülkeden sadece 22’si tarih içinde hiçbir dönem İngiliz sömürgesi altında yaşamamıştır. Andorra, Belarus, Bolivya, Burundi, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Guatemala, Fildişi Sahili, Kırgızistan, Liechtenstein, Lüksemburg, Mali, Marshall Adaları, Monako, Moğolistan, Paraguay, İsveç, Tacikistan, Özbekistan, Vatikan ve Sao Tome Adaları hiçbir zaman İngiltere yönetimi altına girmeyen sayılı ülkelerdir www.ntv.com.tr (10.05.2019). Neredeyse dünyanın yüzde 90’ını sömürgeleştiren İngiltere’den en son 1997 yılında Hong Kong’un ayrılmasıyla, Büyük Britanya İmparatorluğu sona ermiştir www.cnnturk.com (10.05.2019). İngiliz yönetimi ve kültürünün etkileri günümüzde de devam etmektedir.

Sömürge geçmişinin etkisiyle günümüzde Birleşik Krallık’ta Afrofobi en önemli sorunlar arasındadır. Bununla birlikte ırkçılığın politik alanda istismarı, medyada ve özellikle polis teşkilatında ırkçılık eğilimi ile ırkçı suç oranının yüksekliği dikkati çeken sorunlar arasındadır. Müslümanlara yönelik ırkçılık ve İslamofobi de İngiltere’deki diğer önemli sorunlardır.

ENAR’ın 2016 tarihinden önce yayınladığı diğer Afrofobi Raporu da 2016’da yayınlananla benzer veriler içermektedir. ENAR 2014-2015 Afrofobi Raporuna göre www.enar-eu.org (19.09.2018) İngiltere’de yaşayan yaklaşık iki milyon Afrika kökenli göçmen bulunmaktadır. Ulusal İstatistik Ofisinin raporuna göre siyah erkeklerin istihdam oranları genel ortalamaya göre istikrarlı olarak düşük seyretmektedir. 2014 verilerine göre İngiltere’de ulusal işsizlik ortalaması yüzde 6,1 iken Afrika kökenlilerin işsizlik oranı ise bu oranın yaklaşık iki katıdır. Yine 2014 yılı verilerine göre İngiltere’de Afrika kökenlilerin istihdam oranı yüzde 62,1 iken ulusal istihdam oranı ortalaması ise yüzde

yetmiş sekizdir. Bununla birlikte İngiltere’de yapılan bir anket sonucuna göre kamu sektöründe ve diğer alanlarda müdür, müdür yardımcısı, genel müdür ve daimi sekreter gibi yüksek düzey kadrolarda çalışan neredeyse hiç siyah bulunmamaktadır. Ayrıca araştırmalara göre siyah kadınlar ve siyah anneler kamu sektöründe iş kayıpları ya da çocuk ödemeleri kesintileri vasıtasıyla gerçekleşen kamu harcamaları kesintileri sebebiyle mağdur olmaktadır.

Söz konusu rapor 2009 yılında Çalışma ve Emeklilik Bakanlığı tarafından yaptırılan bir çalışma sonucuna da yer vermiştir. Buna göre İngiltere’de İngilizce isme sahip olanların bir iş başvurusuna davet edilme olasılığı aynı özelliklere sahip olan diğer başvuranlara göre daha fazladır. Bununla birlikte Afrika ya da Asya kökenli soy isme sahip iş başvuranları geleneksel İngiliz ismi taşıyabilirler bile iş görüşmesine davet edilmek için yaklaşık olarak iki kat fazla başvuru göndermek durumunda kalmaktadırlar. Rapora göre ayrıca Birleşik Krallık’ta çeşitli çalışmalar siyah insanların önemli kısmının nitelikleri, deneyimleri ve becerilerine denk işlerde çalışmadıklarını göstermiştir. Nitekim siyahlar önemli üniversitelerden mezun olsalar dahi iş bulma oranları beyaz emsallerine göre daha düşük seviyede kalmaktadır. Ayrıca İngiltere’de siyahlara yönelik olarak istihdam alanında önemli engeller olduğu için siyahlar arasında serbest meslek sahibi olanların oranı yüksektir. Bununla birlikte Afrika kökenliler çoğunlukla hasta bakıcı ya da asistanlık gibi kişisel hizmet sektöründe yer almak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca başörtüsü takan siyah Müslüman kadınlar İngiltere’de istihdam piyasasında özellikle ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

İngiltere’de yapılan araştırma sonuçları, okul çağındaki öğrencilerden siyah öğrenciler ile emsalleri olan beyaz öğrenciler arasındaki büyük başarı farkını ortaya koymaktadır. Bu başarı farkı özellikle siyah erkek öğrencilerde had safhadadır. Bu konudaki bir İngiliz Hükümet Raporuna göre 2013-2014 arası dönemde siyah etnik grupların diğerlerine göre üç kat daha fazla okuldan ihraç edilme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Çocuk Komiserliğinin 2015 tarihli raporuna göre bu çocukların uygun prosedürler takip edilmeden okuldan ihraç edildiklerine dair kanıtlar mevcuttur. Çocukların ebeveynlerine danışmanlık ve destek sağlayan bir yardım kuruluşunun raporuna göre ise aileler, ırk faktörünün çocukların okuldan atılmasında rol oynadığına inanmaktadırlar. Veriler siyah öğrencilerin sıklıkla en eski ırksal klişelerle yani suç, şiddet ve aşırı şehvetli olmakla ilişkilendirildiğini göstermektedir ve bu klişeler bu

öğrencilerin okuldan atılmasında büyük rol oynamaktadır. Bununla birlikte yüksek öğretim kurumlarında siyah akademisyenler toplam İngiliz akademik nüfusunun sadece yüzde 1,54'ünü oluşturmaktadır. İşgücü alanında etnik çeşitliliğin azlığına vurgu yapılan rapora göre, 2014 yılında yüksek öğretimde sadece üç siyah öğrenci tarih öğretmenliği bölümüne kabul edilmiştir.

ENAR'ın söz konusu 2014-2015 Afrofobi Raporu da eğitim alanında müfredatta yer alan eksiklere dikkat çekmiştir. Rapora göre beyaz Avrupalıların geçmişte siyah insanlara yönelik haksızlıkları kabul ederek, müfredatlarına siyah tarihinin kölelik ve sömürgecilikle başlamadığı ve bitmediği hususunu dahil etmeleri gerekmektedir. Siyah insanların İngiliz tarihine olan katkılarının da ders kitaplarında yer alması gerektiğinin vurgulandığı rapora göre, İngiltere'de müfredatta temel seviye öğrenciler için tek bir beyaz olmayan yazar mevcuttur ve bu önemli bir eksiklik. 2016 tarihli ENAR Afrofobi Raporunda da yer aldığı gibi bu raporda da Avrupa tarihinde siyah insanları hiçe sayma ve onlarla ilgili yanlış bilgi vermenin, siyah Avrupalıları ülkeye yabancılaştırarak siyah öğrencileri ilgisiz ve başıboş hale getirdiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte mevcut eğitim sisteminde tarihin “beyaz insan” ağırlıklı aktarımının, beyaz üstünlüğü kavramına katkıda bulunduğu dikkat çekilmiştir. Bu şekilde aktarılan tarih, ülkede çoğunluk nüfusunu, Avrupa'da etnik çeşitliliğin yeni olduğu düşüncesine sevk etmektedir.

ENAR 2014-2015 Afrofobi Raporunda İngiltere'de medyanın ırkçılık açısından olumsuz etkisine de dikkat çekilmiştir. Nitekim raporda, medyada ırkçı ifadelerle “ifade özgürlüğü” bağlamında göz yumulurken, siyah insanların bu ifade özgürlüğüne karşılık olarak ırkçılık ya da ayrımcılığa dikkat çekecek bir ifade kullandıkları zaman, tüm medya tarafından susturuldukları vurgulanmaktadır. Afrofobi raporunda ayrıca İngiltere'de bir araştırma sonucuna göre siyah izleyicilerin yüzde 55'inin İngiliz televizyonunda az temsil edildiklerini düşündükleri ve siyah izleyicilerin yüzde 51'inin de televizyonda siyahların olumsuz tasvir edildiği görüşünde oldukları bilgisi yer almıştır.

Bununla birlikte ENAR 2014-2015 Afrofobi Raporuna göre www.enar-eu.org (19.09.2018) İngiltere'de siyahlar maddi koşullarıyla orantılı olarak genellikle kentsel alanların eski ve kötü kalitedeki sıkışık alanlarında yaşamaktadır. Bununla birlikte 2012 haziran ayında yürürlüğe giren Yöresellik Yasasına göre sosyal konut tahsisi daha kontrollü hale gelmiştir ve konut tahsisi bazı konseylerce istihdam statüsüne göre

yapılmaya başlanmıştır. ENAR Raporunda işsizlik oranı siyah insanlar arasında daha fazla olduğu için bu durumun da siyahları olumsuz etkileyen bir husus olduğunun altı çizilmiştir.

Raporda yer alan diğer bir veri yine İngiliz polis teşkilatındaki gizli ırkçılık eğilimine dairdir. Buna göre İngiltere’de çoğu insan hakları savunucuları, İngiliz polis kuvvetlerinin kurumsal olarak ırkçı olduğu iddiasındadır. Uzun yıllar boyunca polisler işlerini yaparken, ırkçı klişeleri kullanan önyargılı meslektaşlarının şiddetinden siyah insanları koruma konusunda, sistematik olarak başarısız olmuşlardır. Bununla birlikte İngiltere’de polis teşkilatında siyahlara karşı bir önyargı ve siyahları potansiyel suçlu olarak görme eğilimi yani etnik profilleme söz konusudur. Yine polis teşkilatındaki ırkçı tutumları değerlendirmek açısından siyah mülteci ve göçmen topluluklardan 509 kişinin 1991 ile 2014 yılları arasında şüpheli koşullarda ölmeleri hususu önemlidir. Bu ölümlerden polis, hapisane yetkilileri ve göçmenlik tevkif memurları sorumlu tutulmuştur ve bu husus, 2016 raporunda yer aldığı gibi ENAR 2014-2015 Raporunda da yer almıştır. Bununla birlikte söz konusu Afrofobi raporunda, Mayıs 2014 tarihinde İngiltere’de yürürlüğe giren Göçmenlik Yasası da eleştirilmektedir. Nitekim söz konusu yasada usulsüz göçle mücadele etmek adına zorlama mekanizmaları öngörülmektedir. Usulsüz göçmenin özel konut, banka hesapları ve sürücü ehliyetlerine erişiminin kısıtlanması gibi tedbirler ile tüm göçmenlerden sağlık ücreti alınacak olması raporda eleştirilen hususlardır.

Konuyla ilgili diğer önemli veriler Avrupa Konseyi’nin (Council of Europe) Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele birimi olan ECRI’ye aittir. ECRI’nin 2 Mart 2010 tarihinde Birleşik Krallık ile ilgili yayınladığı dördüncü izleme raporunda www.coe.int (10.05.2019) ırkçılığın politik alanında istismarı başlığı altında, Birleşik Krallık’ta göç ve vatandaşlık politikaları konusunda mevcut olan şiddetli ihtilaflara dikkat çekilmiştir. Bu durumun söz konusu alanlarda önerilen yasalara da yansımakta olduğu belirtilmiştir. Bu konuda dile getirilen düşüncelerin yalnızca göçmenleri küçük düşürücü nitelikte olmakla kalmayıp aynı zamanda yabancı düşmanı ve ırkçı olduğuna da vurgu yapılmıştır. Çoğu ana akım politikacılar tarafından dile getirilen görüşlerin de mülteci ve göçmen işçi gibi grupları kötülemekte olduğu vurgulanmaktadır.

ECRI Raporunda Müslümanlar, göçmenler, sığınmacılar, çingeneler ve Romanların ana medya gruplarınca olumsuz yansıtılmasına da dikkat çekilmektedir. Söz konusu grupların medyada İngiliz toplumunun sırtından geçindikleri, korunmak için asılsız taleplerde buldukları, ortalığı karıştıran kimseler ya da terörist oldukları gibi çeşitli şekillerde kötülenmelerine dikkat çekilerek medyada ırkçı ve yabancı düşmanı yayınlardan duyulan kaygı dile getirilmektedir.

Bununla birlikte raporda antisemitizme dayalı şiddet olaylarındaki artışa da değinilerek radyo, web siteleri ve gazete yorum sayfalarında yer alan antisemitizm söyleminin giderek artmasına da dikkat çekilmektedir. Müslüman karşıtlığı ile ilgili olarak ise Müslüman sivil toplum temsilcilerinden alınan veriler değerlendirilmektedir. Buna göre Birleşik Krallık'ta emniyet güçleri Müslümanların polis teşkilatında kariyer yapmalarını cesaretlendirici adımlar atmışlardır. Bu durum olumlu karşılanırken; bu uygulama gibi Müslümanlarla polis arasında güven sağlayıcı girişimlerin, Müslümanlara yönelik anti terör önlemleri gibi uygulamalarla zayıflatılması da eleştirilmektedir.

ECRI Raporuna göre basında ve özellikle küçük gazetelerde, internette ya da siyasi partilerin söyleminde Müslümanlar hakkında kamu söylemi genellikle olumsuzdur. 2000-2008 yılları arasındaki gazete makalelerini inceleyen bir araştırma raporuna göre 2000 yılından beri Britanya'daki Müslümanlar hakkında gazete makalelerinin 2/3'si İngiliz Müslümanlarını ya tehdit ya da problem olarak yansıtmıştır. Rapora göre bu makaleler fazlaca negatif ve basmakalıp ifadeler kullanmıştır.

Söz konusu ECRI Raporu Müslümanların işgücü piyasasına girişlerinin de sıkıntılı olduğunun altını çizmektedir. Bu konuda Müslüman toplum temsilcilerinin “istihdam konusunda yaşadıkları sorunların Müslüman gençleri aşırı grupların tuzağına düşmeye açık hale getirdiği” uyarısına dikkat çekilmektedir. Bununla birlikte raporda sığınmacılara yönelik olarak sıklıkla dile getirilen “düşmanca kamu söylemi”ne de dikkat çekilmiştir. Bu konuda medyanın önemli kısmının özellikle de küçük gazetelerin uluslararası koruma arayanları, acımasız bir şekilde negatif yansıtılmaları eleştirilmiştir. Sığınmacıların çoğunlukla suçlu, sistemi suiistimal eden ya da sahtekar olarak yansıtılmasına ve bu doğrultuda negatif görüşlerin çoğu zaman bazı politikacıların ifadeleriyle basına yansımalarına da dikkat çekilmiştir. ECRI bu tip davranışların hem tüm

sığınmacılara yönelik kamu algısını kötü yönde değiştirmesinden hem de kanun ve politikalara yansımından duyduğu endişeyi dile getirmiştir.

AB Temel Haklar Ajansının (FRA) 2014 Temel Haklar Raporuna göre ise <http://fra.europa.eu> (10.10.2018) Birleşik Krallık'ta ulusal eşitlik organları nezdinde şikayetler ırk, etnisite ve deri renginin kayıt altına alınmış ayrımcılığın en yaygın sebepleri arasında olduğunu göstermiştir. Pew Araştırma Merkezi anket sonuçlarına göre Birleşik Krallık'ta Müslüman karşıtı görüşlere, yüzde 26 ve yüzde 63 arasında değişen oranda ve ortalama yüzde 46 oranında eğilim olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte aynı anket sonuçlarına göre çoğunluk nüfusu Yahudileri Müslümanlara göre daha olumlu algılamaktadır.

Aynı raporun polis teşkilatında ayrımcı davranışlar ve etnik profilleme başlığı altında, Birleşik Krallık'ta Northamptonshire'da yapılan araştırma sonucuna yer verilmiştir. Buna göre siyah ve azınlık etnik kökenine sahip olan bireylerin, çoğunluk nüfusuna göre polis tarafından durdurma ve araştırmaya, daha fazla maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Raporda İngiltere ve Wales'teki 43 polis kuvvetinin, Ağustos 2014'te polisin söz konusu durdurma ve araştırma yetkilerinde reform yapan, bir plana imza attıkları da yer almıştır. Bu planın temel prensiplerinin “daha istihbarat liderlikli bir yaklaşımın desteklenmesi” olması ile “durdurma ve araştırma kayıtlarının yayınlanması yoluyla bilgilerin kamuoyuyla paylaşılması” olmasına dikkat çekilmiştir. Böylelikle polis teşkilatında daha şeffaf bir yapı sağlanacak olmasının altı çizilmiştir.

FRA Raporunda Eylül 2014'te İngiltere'deki Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonunun, Metropolitan Polis Servisinde çalışanlara yönelik usulsüz ayrımcılık, taciz ve haksızlıkların soruşturulacağını açıklamasına da yer verilmiştir. Raporda Birleşik Krallık'ta polis teşkilatının yeni bir ahlak yönetmeliğini uygulamaya koymasına da dikkat çekilmiştir. Rapora göre bu yönetmelik polislik mesleğiyle ilgili dokuz prensip ve on profesyonel davranış içermektedir. Kabul edilen bu ilkelerin amacı ise polislerin eşitlik ve çeşitlilik prensiplerini değer sistemlerine dahil etmek olarak açıklanmıştır.

İngiltere ile ilgili diğer veriler ise ENAR'ın Avrupa'da ırkçı suç 2013-2014 Raporu www.enar-eu.org (19.09.2018) doğrultusunda değerlendirilebilir. Söz konusu raporda da antisemitizm vakalarının yüksekliğine vurgu vardır. Buna göre Birleşik Krallık'ta 2013 yılında Yahudilere yönelik ırkçı suçlar ve şikayetlerin resmi rakamı 318'dir. Bununla

birlikte Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen mağduriyet anketlerine göre yüzde 1,5 oranında Müslüman 2011-2013 arası dönemde ırkçı suçların kurbanı olmuştur. Ülkede daha önceki yıllarda suçların mağdurlarının etnik bilgileri yayınlanmaktaydı. Bu bilgiler halen kaydedilmektedir ancak ırkçı suçların mağdurlarının tam etnik dökümü yayınlanmamaktadır. Bu durum ise şikayetlerin geldikleri etnik kökene göre değerlendirildiği gibi bir soruyu akıllara getirmektedir. Nitekim polis teşkilatı içinde özellikle siyah Avrupalılara yönelik ırkçı eğilimler göz önüne alındığında, etnik verilerin yayınlanmıyor olması, mağdurların kökenlerine göre değerlendirilmeye alınıp failerin bu doğrultuda soruşturuluyor olduklarını düşündürmektedir. Nitekim aynı rapora göre 2013 yılında Birleşik Krallık'ta hem resmi kaynaklardan hem de sivil toplum örgütlerinden alınan verilere göre, ırkçı saiklerle işlenmiş suçlar ve bu doğrultuda şikayetler oldukça fazladır. Buna göre ırkçı saikle işlenmiş 3.988 fiziksel saldırı vakası, 21.087 sözel saldırı ve kışkırtma vakası ile 1.856 vandalizm vakası tespit edilmiştir. Bununla birlikte ülkede 2013 yılında işlenen ırkçı suçların tam olarak yüzde 86'sının rapor edilmediği tahmin edilmektedir.

Raporda Birleşik Krallık'ta Ceza Hukukunun üç ana mevzuat hükmü içerdiğine dikkat çekilmektedir. Bunlar ağırlaştırılmış ceza, gelişmiş ceza ve müstakil suçlar olarak tasnif edilmiştir. Buna göre belirli ırksal ve dinsel ağırlaştırılmış suçlar için bir dizi mevzuat hükümleri vardır ki bu hükümler, mahkemelere suçun faillerini daha sert şekilde cezalandırma konusunda artırılmış yetkiler vermektedir. Ağırlaştırılmış suçlar, ilgili oldukları temel suçlara göre daha azami mahkumiyeti ihtiva etmektedir. Gelişmiş ceza ırk ve dini içeren beş unsurdan birine dayalı saikle işlenmiş suçlara verilmektedir. Mevzuatta tanımlanmış müstakil suç ise ırkçı nefreti kışkırtmaktır.

İngiltere'de politik alanda ırkçılığın temsilcisi olarak iki siyasi parti bulunmaktadır. Bunlar Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (United Kingdom Independence Party-UKIP) ve İngiltere Nasyonal Partisi'dir (British National Party-BNP). Bunlardan İngiltere Bağımsızlık Partisinin kurucusu Nigel Farage'dir. İngiltere'nin 2016 yılında yaptığı AB referandumunun mimarı olarak bilinen UKIP'in kurucu lideri Farage partisinin misyonunu, İngiltere'yi Avrupa Birliği'nden çıkarmak olarak tanımlarken partinin yeni lideri Henry Bolton olmuştur. Avrupa Birliği ve göçmen karşıtı politikalarla gündemde yer alan ve çoğunlukla ırkçı olarak nitelendirilen parti amacına ulaşmış ve sonuçta İngiltere Avrupa Birliği'nden ayrılmıştır. UKIP'in seçim kampanyaları İngiliz olmak,

İngiliz değerlerini korumak ve çok kültürlü yapıya karşı çıkmak prensiplerine dayalıdır. Kurucu Farage'in konuyla ilgili olarak dile getirdiği ifadeler dikkat çekicidir. Farage kitlesel göçün İngiltere'yi tanınmaz hale getirdiğini iddia etmiştir. İngiltere AB üyesiye Türkiye'nin AB üyeliğine de karşı olan Farage Türkiye'nin seksen milyon nüfusuna vurgu yaparak ve çoğunun da yoksul olduğunu iddia ederek sınırların Türklere açılmasına karşı çıkmıştır. UKIP 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde İngiltere gündeminde önemli hale gelmiştir. Nitekim son seçimlerde Avrupa Parlamentosunda parlamenter sayısını yükselterek 24'e çıkarmıştır. UKIP'in 2010 genel seçimlerinde ise oy oranı yüzde üçtü. Bununla birlikte partinin sahip olduğu oyların çoğunlukla ana partileri protesto amaçlı olduğu uzmanlarca dile getirilmiştir www.bbc.com (10.05.2019). UKIP'in 2015 yılında yapılan son genel seçimlerde oyları düşmüş ve yüzde 12,6 oranla sadece bir milletvekili ile meclise girebilmiştir www.ntv.com.tr (10.05.2019).

İngiltere Nasyonal Partisi (BNP) ise Birleşik Krallık'taki diğer aşırı sağ partidir. BNP kendini milliyetçi, ırkçı milliyetçi ve son olarak da etnik milliyetçi olarak tanımlamaktadır <https://bnp.org.uk> (10.05.2019). BNP Birleşik Krallık'ta çok fazla varlık sergileyebilen bir parti olmamakla birlikte son yıllarda özellikle İslam karşıtlığıyla gündeme gelmektedir. Cami yapılmasına karşı düzenlenen kampanyalar, helal gıda karşıtlığı ve İngiltere'nin İslamlaştırılmasına karşı mücadele özellikleri dikkati çekmektedir. BNP parti programında özellikle göç ve göçmen karşıtlığı ön plana çıkmaktadır. İngiltere Birlik üyesiye Avrupa Birliği karşıtlığıyla gündemde yer alan BNP ayrıca çok kültürlülük politikalarına muhalefet etmektedir ve bu doğrultuda yapılan harcamaların ortadan kaldırılması talebiyle ön plana çıkmaktadır. Ayrıca yasa dışı göçmenlerin sınırdışı edilmesi söylemiyle dikkat çeken BNP özellikle suç işleyen ve orijinal uyruğu İngiliz olmayanların sınırdışı edilmesi gerektiğini savunmaktadır. İslam dininin doğası gereği modern laik Batı demokrasisi ile bağdaşmaz nitelikte olduğu ve kontrol edilmedikleri takdirde Müslümanların Birleşik Krallık'a göçleriyle birkaç on yıl içinde Birleşik Krallık ile Avrupayı sömürgeleştireceklerini iddia etmektedir.

ECRI'nin 2 Mart 2010 tarihinde Birleşik Krallık ile ilgili yayınladığı dördüncü izleme raporunda www.coe.int (10.05.2019) açıkça ırkçı ve yabancı düşmanı söylem geliştiren politik partilerin genel seçimlerde nispeten düşük oy almalarına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte genel olarak oyların ana akım partilerden sapma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. İngiltere Nasyonal Partisi'nin (BNP) göç ve Müslüman karşıtı

görüşlere sahip olmasına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte BNP liderinin, daha önce ırkçı nefreti kışkırtmak amaçlı malzeme dağıtımını sebebiyle mahkum olması da eleştirilmiştir. Nasyonal Parti'nin belirli alanlarda önemli yerel destek sağlamasına dikkat çekilerek, 2009 Avrupa seçimlerinde sınırlı bir katılım neticesinde oylarının az da olsa arttığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte ECRI Raporunda Birleşik Krallık'ta politikadaki ırkçı söylemle mücadele konusuna dikkat çekmiştir.

5.2.2. İspanya

Avrupa Birliği üyeliğine başvuruda bulunduğu 1970'lerde siyasi ve ekonomik açıdan az gelişmiş olmasıyla başlattığı tartışmalı bir üyelik sürecinin ardından İspanya, 1 Ocak 1986 yılında Birlik üyesi olmuştur. Avrupa Birliği'nin üçüncü genişleme dalgası olan bu süreç İber Yarımadası genişlemesi olarak da tanımlanır ve bu tarih aynı zamanda Portekiz'in de üyeliğe kabul tarihidir www.ab.gov.tr (01.05.2019).

5.2.2.1. 1980 Tarihli Din Özgürlüğü Kanunu

Parlamente demokrasiye dayalı monarşi ile yönetilen İspanya uzun yıllar diktatörlük idaresinde kalmıştır www.mfa.gov.tr (15.05.2019). General Franco'nun 36 yıl süren diktatörlüğünün Franco'nun 1975 yılında ölmesiyle sona ermesinin ardından I. Juan Carlos İspanya tahtına çıkmış, tüm siyasi partilerin katılımıyla gerçekleşen seçimler neticesinde yeni siyasi düzeni belirleyen Anayasa 1978 tarihinde halk çoğunluğunun oylarıyla kabul edilmiştir. Kralın büyük ölçüde sembolik yetkilere sahip olduğu İspanya'da asıl yetkiler yine Kralın atadığı Hükümete aittir ancak Kralın yasama organını fesih ve Anayasal koşullarda halkoylamasına başvurma hakları bulunmaktadır.

Uzun süren diktatörlük sürecinin ardından demokratik sisteme geçişinin hızlı olmasının pek de makul olamayacağı aşikar olan İspanya, 1978 tarihli Anayasasına göre 17 özerk bölge ve 2 özerk şehre bölünmüştür. Özerk iller olan Ceuta ve Mellilla Fas topraklarında yer almaktadır. Afrika topraklarında yer almasına rağmen Ceuta nüfusunun yüzde yetmişini İspanyollar oluşturmaktadır. Ceuta nüfusunun yüzde otuzu ise İslam inancına mensup Berberilerden meydana gelmektedir. Yine Afrika topraklarında yer alan diğer il olan Mellilla nüfusunun büyük çoğunluğunu da İspanyollar oluşturmaktadır. Mellilla nüfusunun yüzde 59'u İspanyol ve yüzde 41'i ise Berberidir. Bu iki kent kaçak göçmen girişlerine önlem olarak fens telleri ve nöbet kuleleriyle Fas'tan ayrılmaktadır. Yönetim olarak İspanya'ya bağlı özerk topluluk olan Kanarya Adaları nüfusunun yüzde

85'ini İspanyollar, yüzde 8'ini Almanlar, İngilizler, İtalyanlar, yüzde 4'ünü Latin Amerika göçmenleri ve yüzde 3'ünü ise Faslılar oluşturmaktadır. İspanya'da farklı etnik kökene sahip insanlar bulunmaktadır. Bunlar İspanyollar'ın haricinde Katalanlar, Galiçyalılar, Aragonlular, Basklar, Romanlar gibi farklı etnik gruplardır. İspanya'nın en yüksek sayıda nüfusa sahip özerk bölgesi Endülüs, ülkenin güneyinde yer almaktadır. İslam egemenliği altında kalmış olan bölgede, Müslümanların geçmişte bölgeden sürülmüş olmaları nedeniyle günümüzde Müslüman nüfusu oldukça azdır (Çakmak, 2012: 63-65).

İspanya'da 2018 verilerine göre tahmini nüfus olan 49,331.076'nın %86,4'ü İspanyoldur www.cia.gov (30.05.2019). Ülkedeki diğer etnik grupların nüfusa oranı ise %1,8 Faslı ve %1,3 Romanyalıdır. Diğer etnik gruplar olan Katalanlar, Galiçyalı vd.'nin ülke nüfusuna oranı ise %10,5'dir. Tarihsel arka planında oldukça geniş yer kaplayan Müslümanların ve Yahudilerin istatistiksel verilerde ayrı bir başlık altında yer alabilmeye yetecek kadar bir orana sahip olmamaları İspanyol nüfus verilerinde dikkati çeken husustur. Gerçekten de tüm dünyaya damgasını vuran Reconquista süreci bölgenin bir zamanlar asıl unsurları olan Müslümanlar ve Yahudilerin buradan silinmesine sebep olmuştur. Nitekim uygulanan baskı politikası neticesinde günümüzde İspanya'da hakim din %68,9 ile Katolik Hristiyanlıktır. Ortalama yüzde yirmi oranında herhangi bir dine inanmayanların yer aldığı İspanya nüfusunda diğer dinler nüfusun ortalama olarak yüzde 2,8'ini teşkil etmektedir.

İspanya'da ülke çapında benimsenen resmi dil Kastilya İspanyolcasıdır ve %74 oranında konuşulan dildir. Katalonya, Balear Adaları ve Valensiya Topluluğunda resmi dil Katalancadır ve oranı %17'dir. Galiçya'da resmi dil Galiçya dilidir ve %7 oranında konuşulmaktadır. Bask Bölgesinin resmi dili ise Baskça olup nüfusun yüzde ikisi tarafından konuşulmaktadır.

İspanyol Anayasası 9. maddesi ile kanuna saygı, kanun güvencesi ile özgürlük ve eşitlik alanını düzenlemiştir www.adalet.gov.tr (30.05.2019). Söz konusu maddenin ikinci fıkrasına göre bireylerin ve ait oldukları grupların özgürlük ve eşitliğinin gerçek ve etkili olabilmesini sağlayacak koşulları geliştirmek, bunları tam olarak kullanmalarının önündeki engelleri kaldırmak ve tüm vatandaşların siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal yaşama katılmalarını kolaylaştırmak kamu makamlarının görevidir. Aynı

maddenin üçüncü fıkrası ise kanunlara uygunluk ilkesi, kişi haklarını sınırlayan veya uygunsuz nitelikteki cezai tedbirlerin geriye işletilemeyeceği, hukukun üstünlüğü, kamu yetkililerinin hesap verebilirliği ve keyfi işlem yapma yasağı gibi temel demokratik prensipleri Anayasal güvence altına almaktadır. Yine Anayasanın onuncu maddesi ile temel insan hakları güvence altına alınırken, kişiliğin serbest gelişimi ile kanunlara ve başkalarının haklarına saygı, politik düzen ile sosyal barışın temeli olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte Anayasanın vatandaşlık konusunu düzenleyen onbirinci maddesinde İspanyol uyruğunun kanun hükümlerine göre edinileceği, korunacağı ve kaybedileceği belirtilirken ikinci fıkrada “İspanyol kökenli hiçbir kimsenin vatandaşlıktan çıkarılmayacağı” hükmü vurgulanarak vatandaşlık Anayasal garanti altına alınmaktadır. Aynı maddeye göre İspanya, Latin Amerika gibi İspanya ile tarihsel ya da günümüzde özel bağları olan ülkelerle çifte vatandaşlık anlaşmaları yapabilir. Bununla birlikte söz konusu ülkeler kendi vatandaşlarına karşılıklı bir hak tanımasalar bile bu ülkelerde İspanyollar kendi vatandaşlıklarını kaybetmeden vatandaşlığa kabul edilebileceklerdir.

Yabancıların haklarını düzenleyen 13. maddeye göre yabancılar, antlaşmalar ve kanunun belirlediği koşullarda, mevcut sıfatlarıyla güvence altındaki kamu hürriyetlerinden yararlanma hakkına sahiptirler. Karşılıklılık ilkesiyle uyumlu olarak yerel seçimlerde oy verme ve seçilme hakkıyla ilgili yapılan bir anlaşma veya kanunla düzenlenmiş durumlar hariç, yabancıların doğrudan veya genel oyla periyodik seçimlerde serbestçe seçilen temsilciler aracılığıyla kamu işlerine katılma hakları bulunmamaktadır. Yine kanunun belirlediği şartlar çerçevesinde eşit koşullarla kamu görevi elde etme hakkı sadece vatandaşlara aittir. Yine Anayasanın 13. maddesine göre suçluların iadesi karşılıklılık ilkesi temelinde, sadece bir antlaşma veya kanun çerçevesinde mümkündür. Siyasi suçlar, suçluların iadesi kapsamında değildir ancak terörist eylemler bu şekilde değerlendirilmemektedir.

İspanyol Anayasası doğrudan veya genel oyla periyodik seçimlerde serbestçe seçilen temsilciler aracılığıyla kamu işlerine katılma hakkını sadece vatandaşlarına tanıırken, bu durum için yalnızca “İspanyollar hak kazanır” tabirini kullanmıştır. Dolayısıyla aynı madde kapsamında yine kamu görevi elde etme hakkı da yalnızca İspanyollara verilmiştir. Bununla birlikte Anayasa, çoğu zaman insan hakları ve dolayısıyla milliyetçilik ve ırkçılık konularını da bünyesinde bulundurabilen siyasi suçlar kapsamında, suçluların iadesine taraftar değildir.

İspanyol Anayasasının aynı maddesinin dördüncü fıkrası başka ülkelerden vatandaşların ve vatansız kişilerin İspanya’da sığınma hakkından yararlanması hususunu kanunlara bırakmaktadır. Söz konusu fıkra göre kanun, bu kişilerin İspanya’da sığınma hakkından yararlanma koşullarını belirleyecektir. Anayasanın on dördüncü maddesi ise kanun önünde eşitlik prensibini düzenlerken “İspanyollar” kanunlar önünde eşittir ve hiçbir şekilde doğum, ırk, cinsiyet, din, fikir veya herhangi bir kişisel, toplumsal koşul veya durumdan dolayı ayrıma tabi tutulamazlar hükmünü getirmiş ve bu prensibi İspanyollar vurgusuyla vermiştir. Bununla birlikte müteakip maddelerde yaşam hakkı düzenlenirken “herkesin” yaşama, bedensel ve manevi bütünlük hakkı tanınmış ve kimsenin hiçbir koşulda işkence, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı prensibi Anayasal garanti altına alınmıştır. Yine onaltıncı maddede fikir ve inanç özgürlükleri “kişilerin ve toplulukların” fikir, din ve ibadet özgürlükleri güvence altındadır ibaresiyle yer almış ve bu özgürlük herkes için Anayasal garanti altına alınmıştır. Kanunla korunan kamu düzeninin devamı için gerekli olanların dışında hiçbir sınırlama getirilemeyeceği vurgulanan fikir, din ve ibadet özgürlükleri bu garantiyle birlikte Anayasal koruma altına alınırken; herkes için olan bu fikir, din ve ibadet özgürlüklerinin kamu düzeninin gerekleri doğrultusunda sınırlanabilmesi hususu farklı gruplar için aynı zamanda olumsuz bir anlam taşıyabilecek niteliktedir. Nitekim tarihsel gerçekliklerle birlikte özellikle egemen olan ve nüfusun neredeyse yüzde doksanını oluşturan İspanyollar ve yüzde yetmişini oluşturan Katolikler dışındaki grupların kamu düzeninin devamı gerekçesiyle özellikle ibadet özgürlüğü kapsamında sınırlanabilmesi bu doğrultuda büyük olasılıkla mümkün görünmektedir.

Bununla birlikte fikir ve inanç özgürlüğünü düzenleyen onaltıncı maddenin üçüncü fıkrası, devlet dini olmadığını vurgularken kamu yetkililerinin İspanyol toplumunun dinsel inançlarını dikkate alacağını ve dolayısıyla Katolik Kilisesi ve diğer mezheplerle uygun işbirliğini sürdüreceğini belirtmektedir. Kişisel özgürlük başlığı altındaki on yedinci maddede ise özgürlük ve güvenlik hakkı herkes için tanımlanmaktadır. Bu maddeye göre herkesin özgürlük ve güvenlik hakkı vardır ve kimse bu maddenin hükümleri ve kanunda belirtilen hal ve şekiller dışında özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Mahremiyet hakkı ve konut dokunulmazlığını düzenleyen on sekizinci maddeye göre ise namus, kişi ve aile mahremiyeti ile özellikle, Müslüman kadınlar

açısından önemli bir husus olarak, “kişinin kendi görüntüsüyle ilgili hakları” teminat altındadır.

İspanya Anayasası 19. maddesiyle İspanyollar için ulusal sınırlar içinde serbestçe ikamet ve seyahat etme hakkını garanti altına alırken, İspanya’ya serbestçe giriş ve çıkış yapma hakkını da koruma altına almaktadır. Bununla birlikte ifade özgürlüğünün düzenlendiği 20. maddede genel bir ifade kullanılarak genel olarak belirtilen hakların tanındığı ve korunacağı belirtilmiş ve söz konusu haklar sıralanmıştır. Buna göre düşünceleri, fikirleri ve görüşleri söz, yazı veya başka herhangi bir iletişim aracıyla serbestçe ifade ve yayma hakkı tanınan ve korunan haklardan ilkidir. Bununla birlikte edebiyat, sanat, bilim ve teknoloji üretme ve yaratma hakkı, akademik özgürlük hakları ve her türlü yayım aracıyla serbestçe haberleşme veya doğru bilgi edinme hakkı herkes için tanınmış korunan haklar kategorisindedir. İfade özgürlüğünü düzenleyen yirminci maddenin ikinci fıkrası ise sayılan hakların kullanılmasının herhangi bir ön denetimle kısıtlanamayacağını vurgularken müteakip fıkralarla hürriyetlerin söz konusu başlık altında tanımlanan haklara saygı ve bunları uygulayan kanuni hükümlerle ve özellikle namus, kişi mahremiyeti ve şahsi ün ile genç çocukların korunması haklarıyla sınırlı olduğu vurgulanmaktadır.

Eğitim ile ilgili olarak ise Anayasanın 27. maddesi herkesin eğitim hakkına sahip olduğunu kabul ederken öğretme hürriyetini de tanımıştır. Eğitimde demokratik bir arada yaşama ilkeleri, temel haklar ve özgürlüklere saygılı bireyler yetişmesini sağlama amacı vurgulanırken kamu makamlarının ebeveynlerin, çocuklarına kendi mezheplerine uygun dini ve ahlaki eğitim aldırma hakkını teminat altına alacağı vurgulanmıştır. Bununla birlikte kamu yetkililerinin ilgili tüm tarafların etkin olarak katıldığı genel eğitim programı ve eğitim merkezlerini kurarak herkesin eğitim hakkını teminat altına alacağı hükmü de Anayasal garanti altına alınmıştır.

İrkçilik ve yabancı düşmanlığı ile mücadele açısından belki de en önemli Anayasal hüküm ise yine 27. maddenin beşinci fıkrasında yer almıştır. Bu fıkraya göre kamu yetkilileri, ilgili tüm tarafların etkin olarak katıldığı genel eğitim programı ve eğitim merkezlerini kurarak herkesin eğitim hakkını teminat altına alacaktır. Ayrıca anayasal ilkelere saygı göstermek koşuluyla bireyler ve tüzel kişilerin eğitim merkezleri kurma hakları da bulunmaktadır. Bununla birlikte Kamu makamlarının kanuna uygunluğu

sağlamak amacıyla eğitim sistemini inceleyerek standart hale getirme görevleri söz konusudur.

İspanyol Anayasası 42. maddesi göçmenler başlığı altında yurtdışındaki İspanyol işçilerin statülerini düzenlemektedir. Buna göre İspanya Devleti yurtdışındaki İspanyol işçilerin ekonomik ve sosyal haklarının güvence altına alınması konusunda özel çaba gösterirken geri dönüşlerini sağlamaya yönelik politikalar güder. Bununla birlikte söz konusu maddede İspanya'ya diğer ülkelerden gelen göçmenlerle ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Yine Anayasanın 47. maddesi konut hakkını düzenlerken tüm "İspanyolların" insana yakışır yeterli konut hakkı bulunmaktadır ifadesini kullanmaktadır.

1936 ve 1939 yılları arasında İspanya'da yaşanan iç savaştan Almanya ve İtalya desteğiyle lider olarak çıkan General Francisco Franco, ordu ve kilise desteğiyle birlikte demokratik unsurları ortadan kaldırmıştır (Arıboğan vd.,2017: 307). Bu süreçte çeşitli dönemlerde siyasal olarak özerk yapıya sahip olan Katalan ve Bask Bölgelerindeki demokratik yapıları sona erdirmiş ve İspanyolca dışında diğer dillerin günlük hayatta kullanımına son vermiştir. Bu yasaklar söz konusu bölgelerde milliyetçi hareketleri güçlendirirken Bask bölgesinde Bask Vatanı ve Özgürlük (ETA) Örgütünün kurulmasına sebep olmuştur. Bu örgütün terör eylemleri uzunca bir süre ülkenin en önemli gündemi olma özelliğini korumuştur. Öncelikle etnik grupların anadillerini kullanımını sağlamak ve yerel yönetim özerkliği sorununu ülke bütünlüğü içinde çözmek amacıyla kabul edilen 1978 Anayasası ile bu bölgeler tekrar kendi dillerini kullanma özgürlüğüne kavuşmuşlardır. Bask Bölgesinde yerel hak ve özgürlüklere yönelik Anayasal düzenlemeler ve onu tamamlayan Avrupa Birliği üyelik süreci çerçevesinde Özerklik Şartı, ayrılıkçı eğilimlere olan halk desteğini de azaltmıştır. Katalanlar ise bu özerkliği daha ileriye götürme amacındadırlar (Tunçay, 2016: 45-46).

Bu süreç doğrultusunda İspanya Anayasasında yapılan düzenlemelerden biri de özerk toplulukların oluşturulması ile ilgilidir. Anayasanın 143. maddesine göre ortak tarihsel, kültürel ve ekonomik özellikler taşıyan komşu iller ve adalar bir araya gelerek özerk topluluk oluşturabilirler. Ancak özerk bölgeler bir araya gelerek federasyon oluşturamazlar. Bununla birlikte İspanya'da özerk bölgelerden Katalonya, Galiçya ve Bask; anadilde eğitim hakkı ile tüm özerk bölgelerde kendi dilinde görsel ve yazılı yayın

organlarını kurabilme, kültürlerini yaşatabilmek için dernekler kurma gibi geniş haklara sahiptirler (Çakmak, 2012: 67).

Bununla birlikte İspanya Anayasası devletin münhasır yetkileri başlığı altında sıraladığı maddelerde tüm İspanyolların haklarını kullanmaları ve anayasal görevlerini yerine getirmeleri hususlarında eşitliklerini güvence altına almak için İspanyol devletini münhasır olarak yetkili kılmıştır. İspanya’da devletin münhasıran yetkili kılındığı diğer önemli hususlar ise vatandaşlık, göçmenlik, yabancıların statüsü ve sığınma hakkıdır. Yani bu hususlarda tek başına kural koyma ve uygulama yetkisi İspanyol Devletine aittir.

İspanya Ceza hukukuna göre ırkçılık ve yabancı düşmanlığı hususu bir suçta ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmektedir. Ceza hukukuna göre ırk ayrımcılığı ve istihdamda ırk da dahil çeşitli temellerde ayrımcılık suç olarak tanımlanmıştır. Ayrıca suçun ciddiyetine göre hapis cezasına kadar varan yaptırımlar söz konusudur. (Karan, 2009). Bununla birlikte Avrupa ülkelerinin genelinde mevcut olan “ırkçı saikin faile isnat edilmesi” ve dolayısıyla ispat edilebilmesi sorununun İspanya’da da söz konusu olduğu, Birliğin kendi yayınladığı rapor sonuçlarından bile analiz edilebilmektedir. Aynı husus irksal profillemenin yanı sıra istihdamda irksal ayrımcılık için de söz konusudur.

İspanya’da iş hukuku, İdare hukuku, medeni hukuk ve eğitim alanlarında ayrımcılık yasağı kapsamında hukuki düzenlemeler de mevcuttur. İspanya Avrupa Birliği Direktiflerini 2003 tarihli bir yasa ile iç hukuka aktarmıştır. Bununla birlikte yasa, Irk Ayrımcılığı Direktifi’nin kapsamını kısmen içermemiştir. İspanya’da 1980 tarihli din özgürlüğü ile ilgili kanun, dini inancın hukuken eşitsizlik ve ayrımcılık için bir neden teşkil edemeyeceğini belirtirken dini inanç sebebiyle bir kişinin iş, faaliyet, sorumluluk veya kamu görevinden mahrum bırakılmayacağını da hüküm altına almıştır. Bununla birlikte İspanya hukukunda ayrımcılıkla ilgili yasal düzenlemeleri uygulama açısından sorumlu kurumlar öncelikle yargı organlarıdır. Yargı yolları tüketildikten sonra Anayasa Mahkemesine bireysel anayasa şikayeti de söz konusudur. Ayrıca medeni hukuk ve sosyal konularda arabuluculuk usulleri uygulanabilmektedir. Bunun dışında kamu organları tarafından ayrımcılık yapıldığı durumlarda ayrımcılık mağdurlarının Ombudsmana, İş Müfettişliğine ve Eğitim Müfettişliğine başvurma imkanları da bulunmaktadır. İstihdam alanında, İspanya Sosyal Alanda Fiiller ve Yaptırımlar Yasası ile işveren tarafından ırk, etnik köken, din, inanç ve siyasi görüş dahil çeşitli temellerde

ayrımcılık yapılması durumları, ciddi fiiller olarak değerlendirilerek bu fiillere çeşitli para cezaları getirilmiştir (Karan, 2009).

ENAR'ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporuna göre www.enar-eu.org (14.08.2018) 2017 verileri doğrultusunda İspanya'daki göçmenlerin yani İspanyol vatandaşlığı olmayanların oranı toplam nüfusun %9,51'ini oluşturmaktadır. 2016 verileri itibariyle üçüncü ülke vatandaşlarının toplam nüfusa oranı ise %5,3'dür. Bununla birlikte ülkede Avrupa Birliği üyesi bir devlette doğanlar yine 2016 verilerine göre nüfusun %4,2'sini teşkil ederken Birlik üyesi olmayan bir ülkede doğmuş olanların oranı ise toplam nüfusun %8,5'ini oluşturmaktadır. ENAR Raporunda yer alan bu veriler İspanya'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığına maruz kalma potansiyeline sahip büyük bir kitleye işaret etmektedir. Neredeyse nüfusun yüzde otuzuna yakın bir orana sahip bu unsurların yanı sıra İspanya'da tanınmış azınlık statüsünde bulunanlar da söz konusudur. İspanya'da ulusal azınlık kavramı mevcut değildir ancak Romanlar belirli korumalardan yararlanabilecek belirli bir azınlık olarak kabul edilmektedirler. Tahminlere göre toplam nüfusun yaklaşık yüzde 1,5'ünü oluşturan Romanlar ortalama 725.000-750.000 oranında bir nüfusa sahiptir.

İspanya 2013 ve 2017 yılları arasında önemli ölçüde azalmakla birlikte Avrupa'nın en yüksek işsizlik oranlarına sahip ülkelerindendir. Yaşanan finansal krizden sonra vatandaşların ve göçmenlerin istihdam oranları arasında daimi bir eşitsizlik söz konusu olmuştur ve hali hazırda Avrupa Birliği dışındaki bireylerin işsizlik oranları yüzde 33,5'tir. İspanya'da Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Konseyi 2013 yılında, istihdam edilen ve yüzde 45,1'i yoksulluk riski altında bulunan göçmenlerin çoğunun onları yoksulluğa karşı daha da savunmasız hale getiren güvencesiz işlere sahip olduklarının altını çizmiştir.

Romanların İspanyol toplumunda son derece marjinal olmalarından dolayı işsizlik ve yoksulluktan özellikle etkilendikleri ve bu sebeple genellikle aile işletmelerinde çalışmak ya da iyi bir yaşam garantisi vermeyen gezici ticaret ve atık toplama türünden mesleklerle uğraşmak zorunda kaldıkları hususu ENAR'ın istihdamla ilgili söz konusu raporunda vurgulanırken, Romanların işgücü piyasasından dışlanmalarına dair bir araştırma sonucuna da aynı raporda yer verilmiştir. Söz konusu araştırma sonuçlarına göre Roman ve yabancı olmak İspanya'da iş arama sürecinde bir dezavantajdır.

Romanların %38,2'si ve ankete katılan Sahra altı Afrikalıların %18,4'ü iş görüşmelerinde ırkçı gerekçelerle reddedildiklerini belirtirken, anketlere göre Müslümanlara karşı yüksek düzeyde bir önyargı ve damgalama söz konusudur. Ayrıca göçmen ya da vatandaş olarak özellikle Müslüman kadınlar, işe alım süreçlerinde ve işyerlerinde en fazla ayrımcılığa uğrayan kesimdir. Bununla birlikte İspanya İşgücü ve Sosyal Güvenlik Müfettişliği'nin göçmen işçilere yönelik olarak tespit ettiği çeşitli ayrımcı davranışlar da söz konusu ENAR Raporunda yer almıştır. Buna göre göçmen işçilerin ırkçı yorumlara maruz kalma olasılıkları çok yüksektir ve niteliklerinin altında görevlerde çalıştırılmaları da sık rastlanan bir durumdur. Bununla birlikte çalıştıkları müddet boyunca iş sözleşmelerine uyulmaması da göçmen işçilere yönelik ayrımcı tutumlar olarak tespit edilmiştir. Ayrıca göçmen kadınların yüzde 28'i bir üniversite diplomasına sahip olsa dahi niteliklerine, ırklarına ve/veya menşe ülkelerine yönelik önyargılar nedeniyle büyük ölçüde düşük vasıflı işlerde çalışmaktadırlar.

Yine istihdam piyasasında göçmenlere yönelik ayrımcılığı yansıtması bakımından ücret eşitsizlikleri vurgusu da aynı raporda yer almıştır. Buna göre İspanyol vatandaşı olanlar ile vatandaşlığı olmayanlar ve özellikle kadın göçmenler arasında büyük ücret farkları söz konusudur. Üniversite diplomasına sahip olanlar da dahil olmak üzere İspanya istihdam piyasasında göçmen kadınlar, çalışma alanlarında yaşadıkları dezavantajlı durumu ücret konusunda da yaşamaktadırlar. Bununla birlikte diğer dezavantajlı grup söz konusu raporda yine Romanlar olarak değerlendirilmektedir. Nitekim AB Temel Haklar Ajansının yayınladığı bir rapora göre İspanya'da Roman nüfusun neredeyse tamamı ulusal yoksulluk eşiğinin altında gelir elde etmektedir. Bununla birlikte İspanya, anket düzenlenen diğer ülkeler arasında Romanların en düşük istihdam oranlarına sahip olduğu ülkedir.

ENAR'ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili raporunda İspanya ile ilgili olarak göçmen kadınların istihdam piyasasında yaşadıkları ayrımcılık konularına ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir. Buna göre İspanya'da göçmen kadınlar ortalama olarak yüzde 10'un üzerinde bir oranda ayrımcı uygulamalara muhatap olmaktadır. Sözleşmesiz çalıştırılma, aynı iş için daha az ücret alma, önceden kabul edilmiş olan şartların daha sonra yerine getirilmemesi ve farklı bir alanda çalışmak zorunda bırakılma, ırkçı yorumlara muhatap olma, işbaşvurusunun gerekçesiz reddedilmesi, küçük düşürülme,

aşağılanma, taciz ve haksız yere işten çıkarılma gibi uygulamalar İspanya’da göçmen kadınların karşılaştığı ayrımcı uygulamalardır.

Bununla birlikte İspanya ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılığa karşı ulusal eylem planı hazırlayan üye devletlerden birisidir. Bu doğrultuda Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve İlgili Hoşgörüsüzlükle Mücadele İçin Kapsamlı Strateji Planını hazırlayan İspanya, tüm AB üye devletleri gibi Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (ICERD) tarafıdır ve hükümlerine tabidir <http://fra.europa.eu> (15.08.2018).

ENAR’ın 2016 tarihli İspanya’da Afrofobi raporunda www.enar-eu.org (17.08.2018) İspanya’nın bizzat devlet politikası olarak göç yasasında yapmış olduğu değişiklikler endişe verici olarak tanımlanmıştır. Nitekim Ceuta ve Melilla için özel bir rejime sahip Göç Yasasında yapılan değişikliklerle, göçmenlerin sınırı geçerken ya da zaten yasa dışı yollardan başarılı şekilde geçmiş oldukları durumlarda bile geri çevrilmeleri gibi önlemler kabul edilmiştir. Ayrıca söz konusu raporda yine Afrika sınırlarındaki göçmenlik bürosu görevlilerinin sınırda güvenliği sağlama gerekçesiyle siyahlara yönelik şiddet uyguladıkları vakalara yer verilmiştir. 2014 yılında Ceuta şehrine ulaşmaya çalışırken en az on dört göçmenin denizde hayatlarını kaybetmesi ve bu ölümlere göçmenlere plastik mermi atan söz konusu memurların sebep olması da ENAR’ın raporunda yer alan hususlardır.

ENAR’ın söz konusu raporunda ayrıca İspanya’da nefret suçları ve ayrımcılık vakalarının 2013 yılından itibaren artış eğiliminde olduğuna dikkat çekilirken bu doğrultuda gerçekleşen üç yüzü aşkın vakanın da kurumsal ırkçılık vakası olarak kayıtlara geçmesi ve ırkçı vaka oranında en büyük paya sahip olması da eleştirilmiştir. Bununla birlikte İspanya’da gözaltında kötü muamele ile birkaç ölüm olayının sistematik polis şiddeti şüphesini akıllara getirdiği de raporda yer alan diğer bir husustur. Ayrıca Madrid’de bir gözaltı merkezinin durumuyla ilgili bir sivil toplum kuruluşunun raporuna da ENAR raporunda yer verilmiştir ki buna göre gözaltı merkezindekilerin yüzde otuzbeşinin bir Sahra altı ülkesinden geldiği ve çoğunun sığınmacı veya belirsiz statülerinden dolayı gözaltına alınan kişiler olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte gözaltı merkezlerinin protestolara ve açlık grevlerine neden olan oldukça kötü koşullarda bulunduğu söz konusu raporda eleştirilen bir diğer husustur. Ayrıca göçmenlerin sosyal

hizmetlere erişim problemleri ile göçmenlerin resmi olmayan geri gönderilme stratejilerinin çoğu insanın hayatını riske atması ve çoğunlukla ölümle sonuçlanmasına da dikkat çekilen ENAR raporuna göre sınırdan geçen göçmenlerin görevliler tarafından dövüldüğü görüntüler mevcuttur. Raporda eğitim konusunda yer alan eleştiri ise 0-5 yaş arası Afrika kökenli çocukların ailelerinin İspanya'ya yasal olmayan yollarla göç ettikleri zaman bu çocukların eğitim sistemine erişim şansının oldukça düşük olması konusudur.

ECRI'nin 27 Şubat 2018 tarihinde İspanya ile ilgili olarak yayınladığı beşinci izleme raporunda <https://rm.coe.int> (10.01.2019) İspanya'da mevcut olan siyasi parti kanununun ilgili maddesi değerlendirilmiştir. Söz konusu maddeye göre İspanya'da kişilerin ideoloji, din veya inançları, vatandaşlık ve ırklarına bağlı olarak dışlanmalarını haklı çıkaran ve destekleyen herhangi bir siyasi partinin yasadışı ilan edilmesi söz konusudur. Bununla birlikte söz konusu raporda İspanya'nın büyük ölçüde eşitlik alanında lider olan ve daha fazla toplumsal eşitlik için önemli oranda değişim sağlayabilecek kapasiteye sahip bağımsız bir otoriteden yoksun olması eleştirilmiştir. Bu nedenle ECRI, İspanyol makamlarının acilen yürütmenin dışında bulunan ayrı bir tüzel kişiliğe sahip bir eşitlik kurumu tesis etmesini önermiştir. Bu doğrultuda ırkçılık ve ayrımcılığa karşı mücadele ile görevli birkaç kurumu, bağımsız bir kurumun çatısı altında birleştirmenin de düşünülebileceği raporda yer alan öneriler arasındadır.

Söz konusu raporda İspanyol yetkililerin ve sivil toplumun nefret söylemi ve diğer nefret suçlarıyla ilgili istatistikleri toplamaya başlaması olumlu karşılanmıştır. Böylelikle bu tür suçların gerçek nitelik ve kapsamlarının belirlenerek gerekli tedbirlerin alınmasının kolaylaşacağı değerlendirilmiştir. Rapora göre İspanya İçişleri Bakanlığı resmi verilerine göre 2015 yılında 1328 nefret suçu vakası, 2014 yılında 1285 ve 1172 vaka da 2013 yılında kayıtlara geçmiştir. 2015 yılında toplam 505 ırkçılık ve yabancı düşmanlığı vakası kayıtlara geçmiştir. Bununla birlikte raporda, son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının da bu tür istatistikler yayınladığı ve bu istatistiklerdeki vaka sayısının resmi kayıtlardakinden fazla olduğuna dikkat çekilmiştir. ECRI Raporu ayrıca bazı hassas gruplara karşı önyargı konusunda yapılan bir çalışma sonuçlarına da yer vermiştir. Buna göre İçişleri Bakanlığı Nefret Suçu Raporuna göre İspanya'da ankete katılanların yüzde 63'ü etnik kökene dayalı olarak ve yüzde 43'ü de din ve inanç temelinde ayrımcılık olduğunu belirtmiştir. Başka bir anket sonucuna göre ise ankete katılanların yüzde 35,4'ü Romanlara komşu olmaları halinde endişe duyacaklarını belirtirken bu oran Müslümanlar için yüzde 22,6 oranında

gerçekleşmiştir. Aynı raporda ayrımcılığa uğrama konusunda savunmasız grupların, hakları noktasında genel olarak bilgi sahibi olmamaları, polis memurlarının nefret söylemi vakalarını değerlendirme konusunda farkındalık sahibi olmamaları ile eğitimlerinin yetersiz oluşu hususlarına da yer verilmiştir. Rapora göre ayrımcılık mağdurları arasında polise güven eksikliği söz konusuken çoğu vaka yetkililere bildirilmemektedir. Nitekim İslamofobi vakalarının sadece yüzde on sekizi yetkililere bildirilmektedir. Aynı raporda ana akım siyasi söylemde göçmen ve Roman karşıtlığının korkuları besleyerek yabancı düşmanlığı ve ırkçılığı körüklediği vurgulanmıştır.

ECRI'nin 2018 tarihli söz konusu raporu, İspanya'da medyanın ırkçılık ve yabancı düşmanlığının yayılmasına katkıda bulunduğunun altını çizmiştir. Nitekim 2015 yılında yapılan ankete cevap verenlerin yüzde 47,9'u medyanın göçmenlere yönelik olumsuz bir bakış açısını geliştirdiğini belirtmiştir. Raporda Romanlara yönelik negatif basmakalıp düşünceler ile Roman kültürüne yönelik önyargı eleştirilirken bunların gazetelerde Romanlara yönelik aşağılayıcı ve ayrımcı bir dille yayınlanması da eleştirilmiştir. Bununla birlikte İspanya'daki Yahudi cemaatinin medyada antisemitizmin artışından rahatsızlık duymaları ve Yahudiler hakkındaki bilgi eksikliğinin antisemitik duygular yarattığından şikayet etmeleri de ECRI Raporunda yer almıştır. Son yıllarda göçmen karşıtı söylem ve duyguların internet ve sosyal medyada giderek artan sayıda nefret söylemine yol açmakta olduğu da söz konusu raporda yer alan bir diğer husustur.

5.2.2.2. Reconquista'dan Günümüze İspanya'da Irkçılık

İspanya Avrupa'da ırkçılık açısından farklı bir konuma sahiptir. Nitekim bir ideoloji olarak Avrupa'da ırkçılığın doğuşuna sebep olan İspanyol Reconquistası'dır. Irkçılığın tam anlamıyla ifade edilerek bilimsel ideolojiler çerçevesinde sınıflandırılması, çok sonraları gerçekleşse de ırkçılığı Avrupa'da doğuran ilk adımlar Reconquista sonrası İspanya'da Müslüman ve Yahudilere yönelik olarak atılmıştır. Bununla birlikte tarihte beş kıtada toprağı olan bir imparatorluk kurmuş olan İspanya bu doğrultuda son derece büyük bir ekonomiye de sahip olmuştur. 19. yüzyıla kadar büyük bir dünya imparatorluğu oluşunu da ırkçılık üzerinde yükselen sömürgelere borçludur.

Bununla birlikte İspanya'da yakın tarihte de günümüzde de ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili çeşitli sorunlar mevcuttur. Konuyla ilgili raporlar yayınlayan çeşitli sivil toplum örgütleri ile kuruluşların yayınladıkları raporlarda İspanya'da politik

söylemlerde ve medyada ırkçılık eğilimi, Müslüman karşıtlığı, göçmenlere yönelik ayrımcılık gibi konular dikkati çekmektedir.

BM Irkçılıkla Mücadele Özel Raportörü M. Mutuma Ruteere, 21-28 Ocak 2013 tarihleri arasında yaptığı bir inceleme sonucu, İspanya'nın ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadele sürecinde kabul ettiği ırkçılık karşıtı yasaları olumlu değerlendirmiştir www.haberler.com (01.01.2019). Bununla birlikte İspanyol politik hayatında yer alan nefret söylemleri ile yabancı düşmanlığına dikkat çeken BM raportörü, politik arenada gerek yerel gerekse ulusal düzeyde bu hususlarla bir sorun olarak mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Politik alanda siyasi liderlerin kendi parti üyelerinden dahi olsa bu tür söylemleri kınaması gerektiğine dikkat çeken raportör, İspanya'da bu durumla mücadele için gerekli mekanizmaların güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. BM Raportörü inceleme sonucunda İspanyol medyasının göçmenler dahil bazı grupları damgaladığını ifade ederken, medyanın ırkçı önyargı ve negatif basmakalıp sözleri yaymakta olduğuna dikkat çekerek göçmenlerin medyada kötü yansıtılmasını ve potansiyel suçlular olarak gösterilmesini engellemek için daha fazla önlem alınması gerektiğini belirtmiştir. Raportör Mutuma Ruteere ülkedeki yüksek işsizlik oranlarına ve barınma problemlerine de dikkat çekerken, göçmen mahallelerinin fiilen tecride uğramasını ve göçmen çocuklarının da okulda aynı sorunla karşılaşmalarını eleştirmiştir. BM Raportörü İspanya'da Roman göçmenlerinin iş bulma, barınma ve eğitim alanlarında sorun yaşamakta olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte raportör kırsal kesimlerde ve seralarda çalışan göçmenlerin yaşam standartlarının oldukça düşük olmasını da eleştirmiştir.

ENAR 2014-2015 Afrofobi raporunda da www.enar-eu.org (19.09.2018) İspanya'da politik hayatta mevcut olan yabancı düşmanlığının altı çizilmiştir. ENAR'ın 2016 yılında yayınladığı raporla paralel veriler içeren söz konusu rapora göre, İspanya'da ırkçı ve İslamofobik politik beyanlar göç karşıtlığı bağlamında şekillenmektedir ve hem siyah hem Müslüman olan göçmenleri hedef almaktadır. Siyah göçmenler yaşamın her alanında yükselen şiddet ve ayrımcılıktan muzdariptir. Afrika kökenli göçmen sayısının oldukça fazla olduğu İspanya, Afrika ile sınırı bulunan tek Avrupa Birliği üyesi ülkedir. Bu doğrultuda Afrika'dan gelen yasadışı göçmenler konusunda sorun yaşayan bir ülkedir. İspanya Kuzey Afrika'daki toprakları olan Ceuta ve Melilla'dan İspanya'ya yasadışı göçü engellemek üzere çeşitli tedbirler almaktadır. Örneğin bu doğrultuda Göç Kanununa ek

bir hükümle Ceuta ve Melilla için özel bir rejim oluşturulmuştur. Söz konusu kanun sınırı yasa dışı şekilde geçen göçmenleri reddetme gibi hükümleri içeren bir dizi tedbirleri onaylamış ve bu durum ENAR raporunda kaygı verici olarak değerlendirilmiştir.

Yine aynı raporda 2016 yılında da eleştirildiği gibi Afrika sınırında göç memurlarının illegal güç kullanımıyla ilgili vakalara dikkat çekilmiştir. Göç memurlarının illegal güç kullanımıyla ilgili mevcut raporlarda memurların güç kullanımının ölümle sonuçlandığı da yer almıştır. Şubat 2014'te 14 göçmenin Ceuta'ya ulaşmaya çalışırken ölmelerinin ve bu ölümlerden göçmenlere plastik mermiyle ateş açan görevlilerin sorumlu tutulmasının da yer aldığı Afrofobi raporuna göre, sivil muhafızlar kurbanlar yüzerken onların yakınlarına duman bombası atmıştır. Bununla birlikte söz konusu raporda İspanya'da göçmenlerle ilgili olarak polis tarafından teşebbüs edilen yasal olmayan geri gönderme stratejilerine de yer verilmiştir. Nitekim rapora göre polisler tarafından yapılan göçmenlerin geri gönderilmesi işlemleri sıklıkla ölümle sonuçlanan deniz kazalarına sebep olmaktadır. Yine ENAR 2014-2015 Afrofobi raporuna göre İspanya'da Afrika kökenlilerin işsizlik ortalaması 2014 verilerine göre yüzde 31 oranında gerçekleşmiştir ki bu oran ulusal işsizlik ortalamasından yaklaşık olarak yüzde on oranında fazladır.

ENAR'ın Avrupa'da ırkçı suç 2013-2014 raporunda www.enar-eu.org (19.09.2018) İspanya'nın yaklaşık iki yüz bin kolluk kuvveti eğitmiş olması yer almıştır. İrkçı suçları daha iyi kayıt altına almak için eğitilen bu kuvvetlerin yanı sıra İspanya ırkçı vakalarla başa çıkma konusunda özel savcılara sahiptir. Nitekim İspanya'da ırkçı ya da ayrımcı motivasyonla işlenen suçları araştırmak için elli ilde savcılık büroları kurulmuştur. Bu büroların faaliyetleri bir ulusal temsilci tarafından koordine edilmektedir. Rapora göre İspanya'da ırkçı suç kayıtları tutulmaktadır ve bu veriler herkese açıktır. İrkçı motiveli suçlarla ilgili mevzuata göre nefreti tahrik ve şiddet asli suçlardır ve bu suçlara ait cezai yaptırımlar mevcuttur. Bununla birlikte İspanya'da ırkçı suç kayıtlarından sadece Yahudi düşmanı önyargılarla işlenmiş olanlarla ilgili ayrıştırılmış veriler mevcuttur. Yani ırkçı suç kayıtlarında İslamofobik ya da etnik gruplara yönelik olan ırkçı suçlara ilişkin ayrıştırılmış veriler mevcut değildir.

Söz konusu ENAR raporuna göre 2013 yılında İspanya'da ırkçı saikle 99 fiziksel saldırı gerçekleşmiştir. Aynı şekilde 384 ırkçı suç ve şikayet kayıtlara geçmiştir. Bu sayı

Almanya ve İngiltere'ye oranla oldukça düşüktür. İspanya'da 2013 yılında Yahudilere yönelik olarak kayıtlara geçen ırkçı suç sayısı ise sadece üçtür.

AB Temel Haklar Ajansının (FRA) 2014 Temel Haklar Raporuna göre ise <https://fra.europa.eu> (10.10.2018) İspanya'da Müslüman karşıtlığı yükseliştir. Raporda İspanya ile ilgili olarak ayrıca İspanya'nın Siber Suçlar Sözleşmesine ek protokolü imzalayarak bilgisayar sistemleri vasıtasıyla işlenen ırkçı ve yabancı düşmanlığına dayalı eylemleri önleme konusunda adım atmış olması yer almıştır. İspanya'da İçişleri Bakanlığının nefret suçlarına karşı güvenlik güçleri için Eylem Protokolü hazırlaması da olumlu karşılanmıştır. Söz konusu protokol polis güçlerine internetteki nefret suçlarını araştırma ve mücadele etme yetkisi vererek bu konudaki süreci düzenlemektedir. İspanya İçişleri Bakanlığının bu konuda attığı diğer bir adım ise “nefret suçu polis memurluğu” adlı iş tanımını oluşturmasıdır. Buna göre devlet güvenlik güçlerinin bir üyesi, ırkçı ve yabancı düşmanı olayları önlemek ve çözmek için farklı sivil toplum örgütleriyle iletişim kanalı olarak hizmet vermektedir.

ECRI'nin 8 Şubat 2011 tarihinde İspanya ile ilgili yayınladığı dördüncü izleme raporunda www.coe.int (03.01.2019) Romanlar, Afrika kökenli göçmenler, Yahudiler ile Müslümanlara yönelik sorunların altı çizilmiştir. Barınma konusunda özellikle Romanlara yönelik ayrımcılığın söz konusu olduğunun altı çizilen raporda, İspanyol yetkilileri Roman vatandaşların İspanyol tarihi ve kültürüne katkılarının eğitim müfredatında yer alması konusunda uyarılmıştır. Özel sektör hizmetlerine erişimde Romanların ayrımcılığa uğrayan kesimlerden olduğu belirtilen raporda Romanların genel olarak ayrımcılık, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz bırakıldığına dikkat çekilmektedir.

Rapora göre Kuzey Afrika kökenli Müslümanlar İspanya'da istihdam alanında en çok ayrımcılığa maruz kalan kesimdir. Bununla birlikte ücret ayrımcılığı tüm göçmenler için söz konusudur. Barınma konusunda özellikle göçmenlere yönelik ayrımcılığın olduğuna dikkat çekilen rapora göre özel sektör hizmetlerine erişimde de göçmenler ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bununla birlikte Kuzey Afrika Müslümanlarına yönelik önyargı ve ayrımcılığa vurgu yapılan raporda, Müslüman nüfusa oranla oldukça az sayıda olan cami ve mezarlık sayısına dikkat çekilmektedir. Müslümanların yeni cami yapımı

için izin almaları konusunda mevcut sıkıntıların eleştirildiği raporda, Müslüman öğrencilerin dini eğitim almalarının önündeki engellere de dikkat çekilmektedir.

ECRI Raporunda son yıllarda artışa geçen neo-Nazi grupların faaliyetleri eleştirilirken, internetteki ırkçı propagandalara dikkat çekilerek bu durum kaygı verici olarak değerlendirilmiştir. İnternette neo-Nazi gruplar tarafından oluşturulmuş 200'den fazla blog, forum ve web-sitesinin olduğu altı çizilen raporda, İspanyol polislerinin etnik profileme yapması da eleştirilerek polis teşkilatında etnik grupların daha fazla yer alması gerektiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte söz konusu raporda İspanya'da ilk derece okullarda vatandaşlık ve insan hakları dersinin müfredata zorunlu ders olarak girmesi olumlu karşılanarak, Yahudiler açısından da müfredatta tarih derslerinde holocaustun yer alması olumlu değerlendirilmiştir. ECRI'nin İspanya'ya yönelik tavsiyelerine göre yalnızca mesleğe ilk girişte değil daha sonraki dönemlerde de süreklilik arz eden şekilde polisler, özel güvenlik personeli, savcılar, adli tabipler, avukatlar ve hakimler insan hakları, eşit muamele, ayrımcılık yapmama ile ırkçılık ve ırkçı ayrımcılıkla mücadele konusunda yürürlükteki Ceza Kanunu hükümleri hakkında eğitime tabi tutulmalıdır. Ayrıca ECRI Raporunda İspanya, göçmen ve Roman öğrencilerin kamu ve kamu tarafından finanse edilen özel okullarda diğer İspanyol vatandaşlarıyla eşit oranda yer almalarının sağlanması için gerekli tedbirleri alması konusunda uyarılmıştır.

Orta Doğu'daki gelişmelere paralel olarak Avrupa'da yaşanan göçmen krizi neticesinde aşırı sağın güç kazanması süreci, İspanya'da da etkili olmuş ve ülkenin aşırı sağcı, göçmen ve İslam karşıtı partisi Vox, İspanya meclisinde dört koltuk kazanmıştır. Bunun öncesinde bölgesel seçimlerde ilk kez yerel parlamentoda temsil hakkı kazanmış ve on iki milletvekili çıkarmayı başarmış olan Vox, İspanya'da güç kazanmaya devam etmektedir. İspanya'da Nisan 2019 tarihinde yapılan seçimlerde hükümet kurulamazken kasım ayında tekrar yapılan seçimlerde hiçbir parti hükümet kuracak çoğunluğu elde edememiştir. 2015 yılından bu yana istikrarlı bir hükümet kurulamayan İspanya'da, kasım ayında tekrarlanan seçimlere katılım oranı düşerken aşırı sağ hareket son seçime göre sandalye sayısını iki katından fazla artırmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre ise 350 sandalyeli İspanyol parlamentosunda sosyalistler 121 koltuk elde ederken aşırı sağcı Vox Partisi 53 koltuğa sahip olmuştur. Bununla birlikte Çoban "İspanya'da Bağımsız Katalonya Karşıtı Faşist Cephe Büyüyor" adlı makalesinde (Birgün 12.11.2019) İspanya'daki Katalonya sorununun aşırı sağ tarafından kullanıldığını ve Vox'un

Katalonya krizinin yükselmesine paralel olarak güç kazandığını belirtmektedir. Çoban ayrıca Vox'un başındaki Santiago Abascal'ın klasik bir aşırı sağcı lider olduğunu vurgularken bölgenin özerkliğini kaldırmak, bölgedeki bağımsızlık yanlısı partileri yok etmek ve etnik dillerde eğitimi tamamen ortadan kaldırmak isteyen faşist cephenin güç kazandığını belirtmektedir.

İspanya'da aylarca süren hükümet kurma çabaları neticesinde düzenlenen erken seçimlerden İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) ve sol popülist parti Podemos'un dört yıllık koalisyonu çıkmıştır ki bu aynı zamanda İspanya'nın 1970'li yılların sonunda demokrasiye dönüşünden itibaren kurulan ilk koalisyon hükümetidir. PSOE aynı zamanda Avrupa Parlamentosundaki 751 sandalyenin 54'üne sahip olan İspanya'nın, yüzde otuz üçe yakın oy oranı ile birinci partisi durumundadır. PSOE Avrupa Parlamentosuna yirmi parlamenter gönderirken Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Podemos altı ve Vox üç adet parlamenter çıkarmıştır www.gercekhayat.com.tr (19.11.2019).

5.2.3. Portekiz

Portekiz Cumhuriyeti neredeyse tamamı Hıristiyan nüfusuyla İspanya gibi Reconquista sürecinin etkilerini geniş bir şekilde bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim ülkedeki Yahudi ve Müslüman dini grup nüfus verilerinde toplamda yüzde 0,6'lık oranı oluşturmaktadır.

5.2.3.1. Yasal Durum

Parlamenter demokrasi ile yönetilen Portekiz Cumhuriyeti yarı başkanlık sistemine sahiptir. Temmuz 2018 verilerine göre 10.355,493 www.cia.gov (10.11.2019) olan nüfusunun yüzbinden az bir oranını dekolonizasyon sürecinde ülkeye göç etmiş olan siyah Afrikalılar oluştururken çok az bir kısmını ise ülkeye göç etmiş olan Doğu Avrupalılar oluşturmaktadır. Kalan nüfusun tamamını Beyaz homojen Akdenizlilerin oluşturduğu Portekiz, dinsel açıdan da oldukça türdeş bir yapıya sahiptir. Nitekim nüfusun yüzde seksenbirlik oranını oluşturan Roma Katolik Hıristiyanların dışında ikinci baskın dinsel grup ise yine yüzde 3,3 oranındaki diğer Hıristiyan mezheplerdir. Diğer dinlere mensup olanların yani Yahudi ve Müslümanların nüfustaki oranları ise sadece yüzde 0,6 gibi bir rakamken dini inançlarını belirtmeyen ve herhangi bir dine mensup olmadığını belirtenlerin oranı ise yaklaşık yüzde on beş civarındadır. Ülkede Müslüman

ve Yahudi nüfusun azlığı ve baskın Katolik Hıristiyan nüfus tarihsel gelişmelerin sonucu olarak gelişmiştir.

Portekiz'de bulunan azınlıklar Azoreanlar, Madeiranlar, Cape Verdeliler, Ukraynalılar, Romanlar, Brezilyalılar, Angolalılar, Guinea-Bissaulular, Asyalılar, Sao Tome ve Principeliler ile göçmen işçilerdir. Azoreanlar ve Madeiranlar, Madeira ve Azorean takım adalarından Madeira Grande ve Porto Santo Adalarında yoğun olarak yaşamaktadırlar. 1976 sonrası her iki takımada da yasama, yürütme ve yargı bağımsızlığı ile kendini yöneten bir otonom yapı oluşturulmuştur. Anayasanın 11. maddesi gereği resmi dilin Portekizce olduğu ülkede 1998 yılında çıkarılan bir yasa ile Mirandese dili kendi bölgesi olan Miranda do Douro'da resmi dil olarak benimsenmiştir. Portekiz 1992 yılında Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı'nı kabul ederken 2009 yılında benimsenen yasa ile etnik ayrımcılık yasaklanmış ve herkese eşit muamele esas alınmıştır (Çakmak, 2012: 106). Bununla birlikte Portekiz'de yerleşik yabancı nüfus oranının yüzde 23'ü Brezilyalı, yüzde 10,6'sı Cape Verdeli, yüzde 10'u Ukraynalı, yüzde 9'u Romanyalı ve yüzde 5'i Angolalıdır www.enar-eu.org (14.08.2018).

1976 yılında kabul edilen Portekiz Anayasasının www.adalet.gov.tr (10.11.2019) giriş kısmında silahlı kuvvetlerin faşist rejimi devirerek ülkeyi diktatörlük, baskı ve sömürgecilikten kurtarması devrimci bir değişim olarak vurgulanırken, söz konusu devrimin Portekiz halkına temel hak ve hürriyetlerini geri verdiği övgüyle belirtilmektedir. Bununla birlikte Kurucu Meclisin Portekiz halkının iradesine saygı duyarak daha özgür, adil ve kardeşliğe dayanan bir ülkeyi inşa etme amacıyla temel vatandaşlık haklarını güvence altına alarak demokrasinin temel ilkelerini yerleştirmek ve hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir devletin önceliğini hüküm altına alma kararını onayladığı vurgulanmaktadır.

Portekiz Anayasası birinci maddesinde Portekiz Cumhuriyeti'nin insan kişiliğinin onuru, halkın iradesi ile özgür, adil ve birlik içinde bir toplum inşa kararlılığına dayanan egemen bir cumhuriyet olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik Portekiz Cumhuriyeti'nin temel hak ve özgürlüklere saygı ile bunların etkin bir şekilde uygulanmasının güvence altına alınmasına dayalı bir devlet olduğunun altı çizilmektedir. Beşinci maddede ise Portekiz'in Avrupa anakarasında, tarihi olarak Portekiz olarak tanımlanan topraklardan ve Azor ile Madeira takım adalarından oluştuğu

belirtilmektedir. Anayasanın uluslararası ilişkiler başlıklı yedinci maddesine göre Portekiz'in uluslararası ilişkilerine yön veren ilkelerden birisi insanlığın özgürlüğü ve gelişimi için tüm halklarla iş birliğidir. Bununla birlikte Portekiz emperyalizmin, sömürgeciliğin ve saldırganlığın diğer tüm biçimlerinin, sahipliğin ve halklar arasındaki ilişkilerde sömürünün ortadan kaldırılmasını, eşzamanlı ve kontrollü olarak genel silahsızlanmanın sağlanmasını, halklar arasındaki ilişkilerde barış ve adaleti sağlama yeteneğine sahip uluslararası bir düzenin yaratılması amacıyla ortak bir güvenlik sisteminin oluşturulmasını savunmaktadır. Ayrıca Anayasada Portekizce konuşan ülkeler ile ayrıcalıklı dostluk ve iş birliği ilişkilerini muhafaza ilkesi benimsenmiştir. Anayasanın beşinci fıkrasına göre Portekiz Avrupa kimliğinin güçlendirilmesi ile Avrupa Devletlerinin halklar arasındaki ilişkilerde demokrasi, barış, ekonomik ilerleme ve adalet lehine olan eylemlerini güçlendirmek amacıyla her türlü çabayı gösterir.

1932-1968 yılları arasında Salazar diktatörlüğünde yönetilen Portekiz'de Nisan 1974 tarihinde şiddet kullanılmadan gerçekleştirilen askeri darbe ile demokrasiye geçiş sağlanmış, ordu adil bir seçim yapılmasını sağlayarak yönetimi halka bırakmıştır. Karanfil Devrimi olarak adlandırılan bu süreç sonucunda sömürge ülkeleri de bağımsızlıklarını ilan etmiştir. 1976 tarihli mevcut Anayasanın kabulü ile uluslararası alanda dahi genel bir eşitlik düzeninin hedeflendiği görülmektedir nitekim söz konusu maddeler aynı zamanda tüm insanlar için eşitlik ve adaleti tesis etmeyi hedeflemektedir. Bununla birlikte Portekiz Anayasasında eşitlik ilkesi başlığı taşıyan onüçüncü maddeye göre her vatandaş aynı toplumsal saygıyı hak eder ve tüm vatandaşlar kanunlar önünde eşittir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre hiç kimse soy, cinsiyet, ırk, dil, köken, din, siyasi ya da ideolojik inançlar, eğitim, ekonomik durum, sosyal koşullar ya da cinsel yönelimleri temelinde herhangi bir hakkından yoksun bırakılamaz. Anayasanın on beşinci maddesine göre ise Portekiz'de hayatını kazanan yabancılar ile vatani olmayan kişiler Portekiz vatandaşlarının sahip olduğu hakların aynısına sahiptir ve aynı ödevlere tabidirler. Bununla birlikte siyasi haklar, ağırlıklı olarak teknik nitelikte olmayan kamu görevleri ile Anayasanın münhasıran Portekiz vatandaşlarına tanıdığı haklar bu hükümlerin dışındadır. Cumhurbaşkanlığı, Cumhuriyet Meclisi Başkanlığı, başbakanlık ile yüksek mahkemelerden herhangi birinin başkanlığı, silahlı kuvvetler ve diplomatik temsilcilik görevleri dışında kanunlara uygun şekilde ve karşılıklılık ilkesine tabi olarak normalde yabancılara verilmeyen haklar, Portekizce konuşan devletlerin daimi olarak

Portekiz’de ikamet eden vatandaşları için geçerlidir. Yine karşılıklılık ilkesine tabi olarak kanunlar, Portekiz’de yaşayan yabancılara yerel meclis üyelikleri için oy kullanma ve seçime girme hakkını tanıyabilecektir. Bununla birlikte kanunlar ayrıca yine karşılıklılık ilkesine tabi olarak Avrupa Birliği’ne üye devletlerin Portekiz’de yaşayan vatandaşlarına Avrupa Parlamentosu üyelikleri için oy verme ve seçilme hakkını tanıyabilir.

Portekiz Anayasası yirmibeşinci maddesine göre hiç kimse işkenceye, zalimane, aşağılayıcı ve insanlık dışı muamele ve cezaya tabi tutulamaz. Yirmialtıncı maddeye göre ise herkesin bir kişisel kimlik, kişiliğini geliştirme, medeni haklar, vatandaşlık, iyi bir isim ve üne sahip olma, düşüncelerini ifade etme, kendi ve ailesinin yaşamının gizliliğini koruma ve her tür ayrımcılığa karşı hukuki olarak korunma hakkı bulunmaktadır. Bununla birlikte kanunlar, kişiler ve aileleriyle ilgili bilgi edinimi ve bilginin kötü amaçlı kullanımına karşı teminat verir. Bu doğrultuda bilgisayar kullanımı başlıklı otuz beşinci maddeye göre bilgisayarlar, kanunun verdiği yetki ve ayrımcılık yapmama güvencesiyle birlikte veriye konu kişinin açık rızası dışında, felsefi veya siyasi suçlar, parti veya sendika üyelikleri, dini inançlar, özel yaşam veya etnik kökenleri işlemek için kullanılamaz. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele açısından son derece önemli bir hususun özel bir hükümle Anayasada yer alması Portekiz’in yasal anlamda bu konuda oldukça yol katettiğini göstermektedir. Nitekim etnik ve dinsel olarak daha türdeş bir yapıya sahip Portekiz’de, verilerin bu şekilde işlenmesi azınlık durumunda olanların etiketlenmesi ve ötekileştirilmesi anlamına gelebilecektir ki bu durum bu insanların açık hedef haline getirilmesi ile eş anlamlıdır.

Sığınma hakkının da düzenlendiği Anayasanın otuzüçüncü maddesine göre Portekiz topraklarına kurallara uygun şekilde giren veya topraklarda kurallara uygun bir şekilde bulunan, oturma hakkı verilmiş olan veya sığınma hakkı talebi reddedilmemiş olan hiç kimse adli makam kararı olmaksızın sınır dışı edilemez. Bununla birlikte demokrasi, toplumsal veya ulusal kurtuluş, halklar arasında barış ile insan hak ve özgürlükleri lehine faaliyetlerin sonucu zulme uğrayan veya ağır tehdit altında olan yabancılara ve vatansız kimselere iltica hakkı tanınır. Portekiz Anayasasının kırkbirinci maddesi vicdan, din ve ibadet hürriyetini düzenlemektedir ki bu maddeye göre vicdan, din ve ibadet hürriyetine dokunulamaz. Hiç kimse mezhebi veya dini gereklerini yerine getirmekten dolayı zulme uğratılamaz, haklarından yoksun bırakılamaz veya yurttaşlık yükümlülüklerinden veya ödevlerinden muaf tutulamaz. Bununla birlikte hiçbir makam,

bireysel kimliği belirtilmeyen istatistik amaçlı veri toplama dışında kimsenin dini inanç ve mezhebini sorgulayamaz. Bu doğrultuda dini inanç ve mezhep hususunda cevap vermeyi reddedenler de bir zarara uğratılamaz. Kiliseler ve diğer dini cemaatler devletten ayrıdır ve örgütlenme ile kendi tören ve ayinlerini yapma konusunda serbesttirler. Bununla birlikte herhangi bir dini söz konusu mezhep içinde öğretmek ve faaliyetlerini yürütmek için uygun araç kullanma özgürlüğü de Anayasal güvence altındadır.

Portekiz Anayasasının siyasi dernekler ve partilerle ilgili elli birinci maddesinin üçüncü fıkrası ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesi açısından önem arz etmektedir. Nitekim söz konusu maddeye göre parti programlarında vurguladıkları felsefe ve ideolojiye hanel getirmeksizin siyasi partiler, herhangi bir din veya kilise ile doğrudan ilgili olan ifadeleri ihtiva eden isimleri veya ulusal ya da dini simgelerle karıştırılabilecek amblemleri kullanamaz. Aynı maddenin dördüncü fıkrasına göre hiçbir parti dini bir nitelik veya kapsama sahip bir isim veya parti programı ile kurulamaz. Portekiz tarihi deneyimlerin tekrar yaşanmaması ve siyasi anlamda da kaynaşmanın gerçekleşebilmesi için bu çok önemli detayı Anayasal hüküm haline getirmiştir. Bununla birlikte Anayasanın sendikal özgürlükleri düzenleyen ellibeşinci maddesine göre sendikalar işverenler, devlet, dini cemaatler ve partiler ile diğer siyasi birliklerden bağımsızdır. Bununla birlikte kanun, çalışan sınıfın birliği için esas olan bu bağımsızlığa uygun güvenceler oluşturur. Hakları ve çıkarlarının korunmasında birlik sağlamanın koşulu ve güvencesi olarak sendika kurma ve yürütme özgürlüğüne sahip oldukları vurgulanan işçilerin söz konusu birliklerinin sağlanması ve her türlü ayrışma ile ayrımcılıktan arınmaları için söz konusu bağımsızlık oldukça önemlidir ve Anayasal güvence altına alınarak korunmuştur. Yine Anayasanın işçi haklarını düzenleyen elli dokuzuncu maddesinde etnik köken, ırk, din, siyasi ve ideolojik inançlarına bakılmaksızın işçilerin sahip olduğu haklar sıralanmıştır. Söz konusu maddede göçmen işçilerin çalışma koşullarının korunması ve sosyal yardımlarının güvence altına alınması da işçi hakları kapsamında sıralanmış ve Anayasal koruma altına alınmıştır.

Anayasanın eğitim hakkını düzenleyen yetmiş dördüncü maddesine göre herkes eğitim hakkına ve fırsat eşitliğine sahiptir. Bununla birlikte eğitim politikasını uygularken devletin çeşitli görevleri bulunmaktadır. Göçmenlerin çocuklarının Portekiz dilini öğrenmeleri ve Portekiz kültüründen faydalanmalarının sağlanması bu doğrultuda devletin bir görevi olarak sayılmıştır. Bununla birlikte göçmen çocuklarının eğitim

hakkından etkin bir şekilde yararlanmalarını mümkün kılmak için yeterli destek almalarının sağlanması da devletin eğitim politikasını yürütürken üzerine düşen görevlerden birisidir.

Portekiz Ceza Kanununa göre ırkçı ve dinsel nefretli saldırı ya da cinayet, soykırım, ırk ayrımcılığı, din veya inanç temelli ayrımcılık ve ilgili hoşgörüsüzlük ile din temelinde aşağılama suçtur. 1999 tarihinde kabul edilen bir kanuna göre ırk, renk, uyrukluk ve etnik köken temelinde ayrımcılık yasaklanmış, ırk ve etnik köken temelinde farklılık gözetilmeksizin herkese eşit muamele yapılması ilkesi kabul edilmiştir. Bununla birlikte İş Kanunu, İstihdamda Eşit Muamele Direktifi doğrultusunda değiştirilerek soy, ırk, etnik köken, din, siyasi veya ideolojik görüşler, sendika üyeliği gibi hususlar temelinde ayrımcılık yasaklanmıştır. Din ve inanç özgürlüğü ile tüm din ve inançlara eşit muamele prensipleri 2001 tarihli bir yasa ile düzenlenmiştir. İstihdam ve mesleki eğitim alanında ırk veya etnik köken, din ve inanç temelinde ayrımcılık yasaktır. Portekiz’de ırk ayrımcılığı konusunda 2004 tarihli yasaya göre ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılıkla mücadele alanında kurulmuş olan sivil toplum örgütlerinin, mağdurun da rızası ile yargısal usullerde mağdur adına veya mağdur yanında yer alması olanaklı kılınmıştır. (Karan, 2009).

Bununla birlikte Portekiz’de ayrımcılık mağdurlarının ayrımcı muamele gördüklerine dair iddialarını güvenlik güçlerine, Göç ve Etnik Azınlıklar Yüksek Komiserliğine ve Genel İş Müfettişliğine bildirme hakları bulunmaktadır. Bu süreçte ayrımcı fiilin bir suç oluşturduğu bir durum söz konusuysa savcılıklar dava da açabilmektedir. Irk ayrımcılığı idari para cezasına konu olabilmektedir ve tüzel kişilerde para cezası iki katına çıkabilmektedir. Portekiz’de 2002 yılında kabul edilen bir yasa ile ırk veya etnik kökene bakılmaksızın herkesin eşit muamele görmesi ilkesinin geliştirilmesi ile görevli Göç ve Etnik Azınlıklar Yüksek Komiserliği oluşturulmuştur. (Karan, 2009).

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı’nın (FRA) 2018 tarihli temel haklar raporuna göre <http://fra.europa.eu> (15.08.2018) Portekiz Avrupa Birliği Irk Eşitliği Direktifi doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Ayrıca istihdam, eğitim, barınma ve hizmetlere erişimde etnik ve ırksal temelde ayrımcı uygulamaları yasaklayan yasaları kabul etmiştir. Ancak Portekiz BM Durban Deklarasyonu ve Eylem Programı

doğrultusunda ırkçılık, ırksal ya da etnik ayrımcılık ve ilgili hoşgörüsüzlüğe karşı eylem planı hazırlayan ülkeler arasında yer almamaktadır. Bununla birlikte Portekiz tüm AB üye devletleri gibi Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (ICERD) tarafıdır ve hükümlerine tabidir. Söz konusu raporda Portekiz’de İçişleri Genel Müfettişliğinin ırkçı ayrımcılığı önleyerek ve insan haklarını savunarak, polis uygulamalarını iyileştirmeyi amaçlayan bir prosedürler rehberi geliştirmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

ENAR’ın İstihdamda Irkçılık ve Ayrımcılıkla ilgili 2013-2017 dönemini kapsayan raporunda www.enar-eu.org (14.08.2018) Portekiz’in bu anlamda yürürlüğe koyduğu yasal gelişmeler ele alınmıştır. Bu doğrultuda 2015 yılında Portekiz Parlamentosunun İş Kanunu değiştirerek istihdam, mesleki eğitim, terfi veya çalışma koşullarında eşitlik sağlanması ve ayrımcılık yapılmamasına vurgu yapması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte 2016 yılında potansiyel olarak savunmasız grupların eğitime dahil edilmesi anlamına gelen bir yönetmeliğin yürürlüğe konulmasının da değerlendirildiği raporda 2017 yılında Bakanlar Konseyinin ırk ayrımcılığı ve yabancı düşmanlığı ile mücadele için Meclise yasa teklifi sunması da olumlu karşılanmıştır. ENAR’ın söz konusu raporunda Portekiz Sınırlar ve Yabancılar Servisinin (Serviço de Estrangeiros et Fronteiras) (SEF) işgücü piyasasına katılımı ile ilgili verileri de değerlendirilmiştir. Söz konusu verilere göre yabancılar genel olarak Portekizli nüfustan daha gençtir ve çoğunluğu 35-44 (%28,3) ve 45-54 (%25,6) yaş grubundadır. Buna rağmen işsiz kalan yabancı uyruklu nüfusun 2016 yılında 21.900 olduğu tahmin edilmektedir. Bunların 11.700’ü kadın (%53,4) ve 10.200’ü ise erkektir (%46,6). Bu yabancı uyruklu işsizler Portekiz’deki işsizlerin %3,8’ini ifade etmektedir. İstihdam edilen yabancı uyruklu nüfusun 2016 yılında 103,500 olduğu tahmin edilmektedir ki bu oran Portekiz’de istihdam edilen nüfusun %2,2’sidir. İstihdam edilen yabancı uyruklu nüfusun 56,800’ü kadın (%54,9) ve 46,700’ü de (%45,1) erkektir. Aynı rapora göre 2016 ve 2017 Yıllık İstatistik verileri doğrultusunda AB üyesi olmayan ülkelere mensup işçiler, yaptıkları işler için daha düşük ortalama ücret almayı kabul etme eğilimindedirler. Portekizce konuşan Afrika ülkelerinden (PALOP) gelen çalışanlar bu grup içinde en düşük niteliklere sahip olanlardır. Portekizce konuşan Afrika ülkelerinden hem erkek hem kadınların istihdam piyasasında çeşitli dezavantajlara sahip oldukları hususunun altının çizildiği ENAR’ın söz konusu raporunda, bu kesimin istihdam piyasasındaki ortak

dezavantajları da sıralanmıştır. Rapora göre bu insanlar istihdam piyasasında dezavantajlı bir modeli teşkil etmekte ve düşük ustalık gerektiren ya da ustalık gerektirmeyen mesleklerde istihdam edilmektedirler. Düşük ücretler, maaş artışı ve promosyonlar için daha az fırsatlara sahip olma, iş güvenliği garantisine ve imkanlarına sahip olamama, sıklıkla sosyal yardım alamama ile çoğunlukla hizmet sektöründe yoğunlaşma unsurları bu kesime yönelik istihdam özellikleri olarak belirtilmiştir. ENAR Raporunda istihdam piyasasında Afrikalı çalışanlara yönelik önyargılarla ilgili tipik bir örnek de yer almaktadır. Buna göre aslen GineBisseau'dan siyah bir kadın olan ve Portekizceyi andıran bir isme sahip Amelia Costa bir bankaya iş başvuru formuna fotoğrafını koymadan başvurduğu için ilerleyen süreçte bankada yönetici olarak işe alınmıştır. Söz konusu bankanın insan kaynakları müdürü daha sonra Amelia'nın fotoğrafını görseydi onu işe almayacağını itiraf etmiştir. Bu olay Afrofobinin tipik bir örneği olarak ENAR Raporunda yer alırken Amelia, firmaların kendilerini “ten rengi sebebiyle mevcut olan tüketici önyargılarına” maruz bırakmaktansa iyi bir siyah çalışanı kaybetmeyi tercih ettiklerini belirtmiştir.

Bununla birlikte Portekiz'deki Roman toplulukları hakkında 2014 tarihli Ulusal Çalışmaya göre Romanlara yönelik ayrımcılık ve ırkçılık hem kurumsal hem de bireysel düzeyde gerçekleşmektedir. Sosyal Entegrasyon Bütçesi Roman toplulukların en yaygın gelir kaynağıdır. Çalışma çağındaki Romanların çoğunluğu resmi olarak işsizdir. Birçok Roman gerekli akademik niteliklere ve/veya mesleki becerilere sahip olmadıkları için işgücü piyasasından dışlanmaya devam etmektedir. Bununla birlikte işverenin gerekli gördüğü nitelikleri karşılasalar bile bağlılık ve çalışma yetenekleri konusunda bir eksiklik olduğu varsayımı, Romanlara karşı bu yönde bir önyargıya sebep olmaktadır. Bu önyargı Roman işçilerin işe alınmasını engelleyen ayrımcılık durumlarını da beraberinde getirmektedir.

Portekiz ile ilgili diğer önemli veriler başka bir uluslararası örgüt olan Avrupa Konseyi'nin (Council of Europe) Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele birimi olan ECRI'ye aittir <https://rm.coe.int> (10.06.2019). Avrupa Konseyi'ne üye devletlere yönelik özel ülke raporları hazırlayarak tavsiyelerde bulunan, ırkçılık ve hoşgörüsüzlük sorununu izleyen ECRI 2018 tarihli Portekiz ile ilgili beşinci raporunda Ceza Hukuku alanında değerlendirmelerde bulunurken Ceza Kanununda yapılan son değişikliği ele almış ve olumlu karşılamıştır. Bu değişiklik sonucu Ceza Kanununun 240.

maddesinin birinci fıkrasına göre, ırk temelinde bireylere veya insan gruplarına karşı renk, etnik veya ulusal köken, soy, din, cinsiyet vb. temelinde ayrımcılık, nefret veya şiddet içeren örgütlü propaganda faaliyetlerinde bulunanlar cezalandırılacaktır. Aynı maddenin ikinci fıkrasının yeni metni, şiddet içeren eylemleri kışkırtmak veya hakaret etmek veya soykırım suçlarının kınanması, reddedilmesi veya önemsizleştirilmesi de dahil olmak üzere yukarıda belirtilen gerekçelere dayanarak bir şahıs veya gruba hakaret etmeyi suç olarak kabul etmektedir. Bu doğrultuda işlenen suçlar cezalandırılmaktadır. Yine Ceza Kanununun 132. ve 145. maddeleri ırk, din, renk, etnik köken ya da vatandaşlık temelinde dayalı güdüyle işlenen cinayetler ve yapılan saldırılar için artırılmış cezalar öngörmektedir.

ECRI aynı raporda Portekiz'i İdare Hukuku ve Medeni Hukuk açısından da ele almış ve 23 Ağustos 2017 tarihinde benimsenen ve bu konudaki eski kanunu ilga eden yeni ırk ayrımcılığının önlenmesi ve yasaklanmasına ilişkin 93/2017 Sayılı kanunu takdirle karşılamıştır. Öte yandan 93/2017 Sayılı yeni yasanın kapsamının sosyal koruma, sosyal yardımlar, eğitim ve kamuya sunulan mal ve hizmetlerin sağlanmasına erişim de dahil yasada açıkça belirtilen hususlarla sınırlanması eleştirilmiştir. ECRI Portekiz makamlarına ayrımcılık yasasının yaşamın tüm alanlarını kapsamı tavsiyesinde bulunmuştur.

Bununla birlikte söz konusu rapora göre tüm ayrımcılık mağdurları için kolayca erişilebilen adli ve/veya idari prosedürlerin varlığı ile ilgili olarak ECRI, ayrımcılık karşıtı yasalara dayanarak mahkemeye gidecek çok az sayıda davadan endişe duymaktadır. Bu durum mağdurların haklarını iddia etmede yaşadıkları sorunlara işaret etmektedir ve adli prosedürlere her zaman kolayca erişilemediğini göstermektedir. Eşitlik birimi ile ayrımcılık şikayetlerinin yapılmasına ilişkin olarak ECRI, 4. Raporunda prosedürleri basitleştirmek ve hızlandırmak için atılacak adımları ve Göç Yüksek Komitesinin kendisine soruşturma yetkileri verilmesini önermiştir. ECRI bu tavsiyenin büyük ölçüde uygulandığını memnuniyetle belirtir ki 93/2017 Sayılı kanuna göre Irk Ayrımcılığı ile Eşitlik ve Mücadele Komisyonu ayrımcılık mağdurlarına haklarının savunulması için gerekli destek ve bilgileri sağlamak konusunda yetkilidir.

ECRI Portekiz ile ilgili söz konusu raporunda ayrıca nefret söylemi ve ırkçılığın kamusal söylemde mevcut olduğunun altını çizmiş ve bunun özellikle Roman ulusal

azınlıklara ve siyahlara yönelik olduğuna dikkat çekmiştir. Buna örnek olarak Porto Ekonomi Fakültesi Profesörü Pedro Cosme Vieira tarafından yapılan göçmenlere ve siyahlara yönelik ırkçı yorumları örnek vermiştir. Bununla birlikte ECRI Raporunda Avrupa Parlamentosu üyesi Manuel dos Santos'un 16 Haziran 2017 tarihli Çingene karşıtı ve hakaret içerikli sosyal medya mesajına da dikkat çekilmiştir. ECRI Raporuna göre bu tür yorumların altında yatan ırkçılıkla ilgili toplumsal unsurlar mevcuttur. Nitekim Portekiz'in sömürgecilik döneminde bile hiçbir zaman ırkçı olmadığını ve Portekiz'de gittikçe katılaştıran bir yapısal ırkçılık bulunmadığını iddia eden pek çok kişi vardır. Bu da bu tip ırkçı vakaları normalleştirmektedir. Bununla birlikte ECRI bir sivil toplum kuruluşu tarafından Ekim 2017'de "siyah halkın köleleştirilmesine ve Güney Amerika yerlilerinin soykırımına katkıda bulunmakla suçladığı Peder Antonio Vieira'nın Lizbon'daki heykelini" protesto için düzenlenen bir gösteriye de dikkat çekmiştir. Raporda ayrıca Nisan 2017'de Portekiz Cumhurbaşkanı'nın Senegal dışındaki Goree Adasına yaptığı ziyarette sarfettiği "Portekiz siyasi makamları köleliğin adaletsizliğini 1761'de kendi topraklarında köleliği kaldırdıkları zaman tanımışlardır" sözlerine de yer verilmiştir.

ECRI Raporunda Portekiz'de mevcut milliyetçi, aşırı sağcı ve neo-nazi gruplara dikkat çekilerek, bu unsurların özellikle internet ortamında nefret söyleminin yayılmasına yardımcı olduklarına vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda Kasım 2016'da polis; beyaz ırkın üstünlüğünü savunan ve tüm azınlıkları ülkeden atmak istemekle suçlanan Hammerskin grubunun üyesi olduğu tahmin edilen, yirmi kişiyi nefret suçu kapsamında tutuklamasına raporda yer verilmiştir. ECRI Raporunda yer verilen bu veriye göre söz konusu kişiler aynı zamanda cinayet ve silahlı soygun zanlıları olarak tutuklanmışlardır. Grubun üyelerinden bazılarının 2015 yılında başka bir saldırıya daha karıştığından şüphelenilirken eski liderleri olan Mario Machado'nun 2010 yılında ırk ayrımcılığı, tehdit, silah bulundurma ve gasp teşebbüsü nedeniyle on yıl hapse mahkum edildiğine de dikkat çekilmiştir. ECRI Raporuna göre ayrıca polis teşkilatında bu gruplara sempati duyanların olduğu ve böylelikle bu grupların polis teşkilatına sızdıkları yönünde de endişe söz konusudur. İnternetteki nefret söylemi olaylarının sayısı hakkında herhangi bir istatistik bulunmamakla birlikte sivil toplum örgütleri, ECRI'ye özellikle internet platformunda en sağda bulunan forumlarda, yüzlerce nefret dolu mesajın varlığı hakkında bilgi vermiştir. Bu nefret söylemi özellikle Romanlar, siyahlar ve Müslümanları hedef

alırken bu unsurları olumsuz olarak tasvir etmektedir. Medya kuruluşlarının yalnızca bir kısmı sitelerinde yayınlanmadan önce yorumları filtrelemekte ve nefret söylemi içerenleri silmektedir.

Bununla birlikte Rapora göre ECRI yetkilileri Portekiz makamlarını insan hakları ve eşitlik için eğitimi hızlandırmaya ve zorunlu hale getirmeye, tarih öğretimini, özellikle de eski kolonilerin tarihini yeniden düşünmeye davet etmiş ve bu süreci desteklediğini belirtmiştir. Rapora göre tarih öğretimi Portekiz'in köleliğin kaldırılmasında oynadığı rolü ve daha sonra eski sömürgelerdeki yerli halklara karşı uyguladığı ayrımcılık ve şiddeti kapsamalıdır. Bu doğrultuda yeni-dünyanın keşfine dair anlatılar sorgulanmalı ve yabancıların yanı sıra Romanların, Portekiz toplumuna katkıları da ele alınmalıdır. Yetkililer ayrıca okul ders kitaplarını geliştirmeli ve ırkçılık konusunda toplumun farkındalığını artıracak önlemler almalıdır. Bu doğrultuda ECRI Portekiz makamlarının ırkçılık ve ayrımcılık konusunda insan hakları eğitimi ve bilinçlendirmeyi artırmasını, Portekiz'in kölelik sürecindeki rolünü Portekiz'in köleliğin geliştirilmesi ve ortadan kaldırılmasındaki rolünü, eski kolonilerdeki yerli halklara karşı işlenen ayrımcılığı ve şiddeti kapsayacak şekilde geliştirmesini önermiştir.

ECRI Raporunda ayrıca cezalandırılabilir nitelikteki nefret söylemi vakalarının polis hizmetlerine yeteri kadar yansıtılmadığına dikkat çekmiş ve siyahlara karşı keyfi tutuklama, tutuklama esnasında keyfi şiddet uygulanması gibi vakaların altını çizerek bu durumların İçişleri Genel Müfettişliğine şikayet edilmesine rağmen, Müfettişlik tarafından hemen harekete geçilmiyor olması eleştirilmiştir. Polis şiddetinin, Afrika kökenlilere karşı son yıllarda arttığının sivil toplum örgütlerince tespit edildiğinin altı çizilmiştir. Raporda ayrıca birçok Afro Soy Örgütü tarafından BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne (CERD) gönderilen açık bir mektubun, onlarca genç siyah insanın 1990'lı yıllardan bu yana polisin ellerinde öldüğünü iddia ettiği bilgisi de yer almıştır. Söz konusu polisler hakkında etkili soruşturmalar yapılmadığı iddiasının da yer aldığı mektup doğrultusunda, ECRI Raporunda polisin şiddet içeren istismarıyla ilgili kaygılara da yer verilmiştir.

Rapora göre 2011 yılından beri Portekiz'den göç edenlerin sayısı ülkedeki göçmen sayısından fazladır. ECRI tarafından 2015 yılında Portekiz'in üçüncü ulusal entegrasyon planını kabul ettiğine dikkat çekilirken bu planın göçmenlerin entegrasyonu, yeni

vatandaşların entegrasyonu, göç akışlarının koordinasyonu, göç prosedürlerinin iyileştirilmesi ve göç hizmetlerinin kalitesi, Portekizli göçmenlerin geri dönüşü için teşvik, rehberlik ve yardım gibi ana konulara dayalı olması memnuniyetle karşılanmıştır. Bununla birlikte söz konusu planın Portekizce öğrenimi, eğitim, istihdam, sağlık, barınma gibi çeşitli alanlarda yüzden fazla tedbiri içerdiğine dikkat çekilirken planın artan sayıda mültecinin entegrasyonu hususuna özel olarak değinmemiş olması da eleştirilmiştir.

ECRI Portekiz’de 2004 yılından itibaren üç Ulusal Göçmen Destek Merkezi açıldığı tespitini yaparken bunların göçmenlere ücretsiz yasal yardım sağlaması, göçmenlerin niteliklerini ve mesleki becerilerini geliştirmelerinin yanı sıra göçmenlerin istihdamına da yardımcı olması takdirle karşılanmıştır. Yabancı ve Sınır Servisinin (SEF) göçmenlerin ikamet durumlarını yasallaştırmalarına yardımcı olduğuna dikkat çekilirken 2012 yılından beri Yabancılar Kanununun 135. maddesinin Portekiz’de doğmuş kişilerin, Portekiz’de ikamet eden veya Portekizli çocukların velayetlerine sahip olması durumunda sınır dışı edilemeyeceklerini garanti etmesi olumlu karşılanmıştır.

5.2.3.2. Portekiz’de Azınlık Siyah Nüfus ve Afrofobi

Batı uygarlığının Afrika ile ciddi anlamda ilk temasına sebep olan ve kölelik sürecinde de gerçek manada önemli role sahip bulunan ülke olarak Portekiz’in Afrika seferleri, ilk etapta Hindistan’a giden yeni bir yol bulma amacıyla 15. yüzyılda başlamıştır. Denizcilik ve ateş gücü gelişmiş gemi yapımında ilerleme kaydeden Portekiz, Afrika’yı sömürgeleştirme sürecinde daha da hızlanarak 16. yüzyılın ilk yarısında Batı Afrika’dan güneye ve oradan da Doğu Afrikaya kadar kıyı şeridi boyunca uzanan bölgeleri işgal etmiştir. İşgal edilen bölgelerde Portekizli nüfusu iskan politikası uygulayan Portekiz, ardından Afrikalıları köleleştirme süreci başlamıştır ki bunu ilk başlatan Avrupa ülkesi de Portekiz olmuştur (TRT, 2016).

Günümüzde Portekiz’de ırkçılık ve yabancı düşmanlığı açısından Afrika kökenli siyahlar önemli bir konumda bulunmaktadır. Nüfusunun yüzbinden az bir oranını dekolonizasyon sürecinde ülkeye göç etmiş olan siyah Afrikalıların oluşturduğu Portekiz’de, 2014-2015 Afrofobi raporuna göre www.enar-eu.org (19.09.2018) özellikle Gine, Angola ve Cape Verde kökenli yabancı kadınlar beyaz emsallerine göre daha fazla oranda işsizliğe maruz kalmaktadırlar. Ayrıca Portekiz’de inşaat, tarım, bahçecilik ve terzi alanlarında çalışan yüksek sayıda düzensiz göçmen söz konusudur. Söz konusu

göçmenlerin ülkeye yasa dışı yollarla girişleri ve yasa dışı ikametlerinin onları istihdamda sömürü, koruyucu nitelikte olmayan sözleşmelerle çalışma, adaletsiz ücretlerle çalıştırılma ve eşitsiz koşullara muhatap olma durumlarında bıraktığı hususları söz konusu raporda yer almaktadır. Bununla birlikte Portekiz’de ikamette sosyal ve mekansal ayrışma söz konusudur ayrıca siyahlar kentsel alanların eski, sıkışık ve kalitesiz konutlarında yaşamaktadırlar. Söz konusu rapor aynı zamanda Portekiz eğitim müfredatının; Afrika’nın, Portekiz’in ekonomik ve kültürel inşasındaki büyük rolüne, yer vermediğinin altını çizmektedir.

Rapor aynı zamanda Portekiz Emniyet Teşkilatında Afrika kökenlilere yönelik etnik profillemeye ve cezaevindeki orantısız sayıda fazla siyahın tutukluluğuna dikkat çekmiştir. Rapor ülkedeki toplam cezaevi nüfusunun yüzde on dokuzunun yabancı kökenli olduğunun ve bunun ise yüzde elli sekizinin Afrikalı olduğunun altını çizmiştir. Nitekim söz konusu oran adil olamayacak derecede orantısızdır nitekim Afrikalı mahkumların sayısı yabancı tutukluların yarısından bile fazladır. Bununla birlikte raporda etnik profillemeye kanıtı olacak şekilde Siyahlara yönelik polis şiddetinin de altı çizilmektedir.

Portekiz’de yaşayan Afrika kökenli Siyahların en büyük problemlerinden birisinin kurumsal ırkçılık olduğu yapılan araştırmalarda dile getirilmiştir. Bununla birlikte Portekiz’de Afrika kökenli siyah toplulukların karşılaştıkları en büyük zorluklar arasında ev yıkımları, ırkçı polis tacizi, sınır dışı etme ve ayrımcılık bulunmaktadır. Ayrıca bu toplulukların genel olarak yoksullukla mücadele, marjinalleşme, düşük okur-yazarlık oranları ve işsizlik gibi sorunları raporlanmıştır.

European Network Against Racism (ENAR) 2016 tarihli Portekiz’de Afrofobi Raporunda www.enar-eu.org (17.08.2018) Portekiz’de yaşayan göçmenlerin 2011 tarihli nüfus sayımına göre yüzde otuz yedi gibi bir oranının Afrikalı olması vurgulanarak, Afrofobi açısından Portekiz’in durumu değerlendirilmektedir. Bu Afrikalıların kökenlerinin çoğunlukla Cape Verde, Angola, Gine gibi Portekizce konuşulan Afrika ülkeleri olduğuna dikkat çekilen raporda çeşitli yasalardaki olumlu hükümlere vurgu yapılmaktadır. Raporunda, İş Kanunundaki bazı dezavantajlı gruplara ilişkin olarak (millet ve etnik kökenine atıfta bulunularak tanımlananlar dahil) alınan önlemlerin ayrımcılık olarak görülmeceğinin altı çizilmiştir. Zira hukuk ırkları, renkleri, dilleri, dinleri,

uyrukları, ulusal ya da etnik kökenleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan insanların dezavantajlarını telafi etmek ya da önlemek için özel önlemler benimsemek durumundadır. Bununla birlikte raporda Portekiz Ceza Kanununda 2007 yılında yapılan değişikliklerle ırksal, dinsel, politik nefrete ya da renk, etnik köken ve ulusal kökene dayalı suçların ağırlaştırıcı faktör olarak değerlendirilerek bu suçlara ağırlaştırıcı cezalar getirilmiş olmasının önemi vurgulanmıştır. Yine 2015 yılında Angola doğumlu Francisca Van Dunem'in Adalet Bakanı olarak atanması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirken buna rağmen Portekiz'de Afrika kökenli insanların siyasi temsilinin az oluşu da eleştirilmektedir.

Afrofobi Raporunda daha önceki Afrofobi raporunda olduğu gibi Portekiz hapishanelerindeki siyah insanların genel mahkum sayısına oranla oldukça fazla olduğuna dikkat çekilmektedir. Nitekim hapishane nüfusunun yüzde ondokuzu yabancı ve bu oranın yüzde ellisekizi de Afrikalıdır. Afrikalı mahkum nüfusu ise çoğunlukla Cape Verde, Gine-Bissau ve Angola gibi Portekizce konuşulan Afrika ülkelerinden gelmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığı ve hırsızlık, cezaevinde bulunanlar açısından yaygın suçlar olarak değerlendirilirken söz konusu oranlar etnik profillemeye ihtimalini akıllara getirmektedir. Nitekim siyah nüfus etnik profillemeye açısından oldukça dezavantajlıdır. Bununla birlikte Afrofobi Raporuna göre Portekiz'de sivil toplum kuruluşları PAD/BE'ye yönelik polis şiddetinin yoğunlaştığını ve buna karşın polis memurlarının ırkçı şiddet eylemleri nedeniyle nadiren kovuşturılmaya tabi tutulduğunu bildirmektedirler. Ayrıca anket sonuçları bazı siyah şahısların adil yargılama hakkından yoksun bırakıldıklarını ortaya koymaktadır. Afrofobi Raporuna göre ayrıca Portekiz Adalet sisteminde çalışanlar arasında çeşitlilik eksikliği söz konusudur ve örneğin siyah avukat sayısı oldukça azdır.

Portekiz'de istihdam piyasasında siyahlara yönelik ayrımcılık söz konusu ENAR Afrofobi Raporunda da yer almıştır. Portekiz'de önemli bir işgücü piyasası ayrımı söz konusudur ve PAD/BE inşaat, catering, temizlik ve diğer destek hizmetleri gibi sektörlerde aşırı temsil edilmektedir. Özellikle Gine, Angola ve Cape Verde'den kadınlar, beyaz meslektaşlarına kıyasla işsizliğe daha çok maruz kalmaktadır. Bununla birlikte göçmenler bir bütün olarak daha yüksek oranda serbest meslek alanına yönelmektedirler. Ayrıca siyahların üst düzey kadrolarda yer almaları istisnai bir durumdur. Nitekim

Portekiz Sanayi Derneği Başkanının bir açıklamasına göre Portekiz'deki en büyük yüz şirket arasında tek bir siyah üst düzey yönetici bulunmamaktadır.

Romanların genel olarak tüm ülkelerde yaşam tarzları sebebiyle kendilerine güven duyulmayan kesimi oluşturmaları nedeniyle uğradıkları ayrımcılık ve dışlamanın yanı sıra Portekiz'de ırkçılık ve ayrımcılık konusunda en mağdur ikinci kesim siyahlardır. ENAR Afrofobi Raporunun öneriler kısmında Portekiz'e, ülkenin sömürgecilik tarihi ve köle ticaretine katılımı hakkında bilgilerin eğitim müfredatına dahil edilmesi önerilmiştir. Portekiz'in sömürge geçmişi nedeniyle Portekizcenin bazı Afrika ülkelerinde resmi dil olmasının altı çizilirken, farklılıklar ve dilsel çeşitliliklerin varlığı sebebiyle bu ülkelerden gelen göçmenlerin, dilsel farklılıklar doğrultusunda öğretmenleri tarafından dejenere ya da kusurlu olarak etiketlendiklerinin tespit edildiği vurgulanmıştır.

Raporda Portekiz ortaokul eğitim müfredatında Portekiz'in ekonomik ve kültürel inşasında Afrika'nın rolünün ele alınmaması eleştirilmiştir. Entreculturas Sekreterliğinin Çingene kültürü tarihi üzerine bir birim geliştirdiğine dikkat çekilirken Sekreteryanın siyah tarihinine veya Portekiz'in eski Afrika kolonilerine dair bir girişimde bulunmaması da eleştirilmiştir. Bununla birlikte söz konusu raporda Afrika'dan bazı göçmen grupların Portekiz'de ikamet eden diğer göçmenlere göre daha düşük eğitim seviyesine sahip olması da eleştirilirken, Portekiz'in özellikle kayıtlı olmayan göçmenler ile mülteciler açısından sağlık hizmetlerinde büyük sıkıntılar yaşadığı belirtilmiştir.

Keşifler çağında tam anlamıyla küresel bir imparatorluk kurmuş olan Portekiz, diğer Avrupa İmparatorlukları ile kıyaslandığında 1415 yılında Ceuta'nın fethi ile 1999 yılında Macau'nun Çin Halk Cumhuriyeti'ne teslim edilmesine kadar yaklaşık altı asır süren en uzun imparatorluk olarak tarihe geçmiştir. Bugün Portekiz'in terk ettiği topraklarda elliden fazla devlet kurulmuş ve tüm dünyada yaklaşık 250 milyon kişinin konuştuğu Portekizce en çok konuşulan diller sıralamasında altıncı sıraya yerleşmiştir. Brezilya'nın 1822 yılında bağımsızlığını kazanması ve 1974 yılından sonra demokrasinin hayata geçirilmesi sonrasında eski sömürgelere bağımsızlıkları iade edilmeye başlamıştır. 1974 yılından sonra gelişen demokratik düzende, sömürgecilik sisteminden sonra hakim olan Katolik Kilisesinin yanı sıra Avrupa Birliği düzenlemeleri etkisiyle çok dinli bir çoğulculuğa geçiş söz konusu olmuştur. Günümüzde Portekiz'deki Müslüman nüfus yaklaşık 50.000 olarak tahmin edilmektedir. Yel'e göre (2018) 1974 öncesinde milliyetçi

Katolik bir diktatörlük rejiminden sonra Portekiz'deki demokrasiye geçiş sürecinde istikrarlı bir şekilde gelişen sol siyaset, azınlıklar ve toplumun sosyo-ekonomik olarak alt kesimleri ile dayanışma içine girmişse de Portekiz'in geçmişte kalan küresel İmparatorluk ihtişamına özlem duyduğu gözlenmektedir. Portekiz'de aslında Portekiz vatandaşı olmaları, anadillerinin Portekizce olması ve sömürgecilik sonrasında göç etmiş olmaları sebebiyle Müslümanlara karşı açık bir dışlama olmadığından söz edilebilir. Bununla birlikte Portekiz'in sosyal ve kültürel hayatının bir parçası olmalarına rağmen Müslümanlar, siyasi hayatta hemen hemen hiç temsil edilmemektedir. Yaklaşık olarak yüzde yetmiş Portekiz vatandaşı olarak oy kullanma hakkına sahip olsa da Müslümanlar temsil düzeyinde yeterli oranda yer almamaktadır. Diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak Portekiz'de aşırı sağ popülist partilerin oldukça zayıf olması ve Müslümanlar da dahil diğer azınlık sayılabilecek grupların tehdit olarak algılanmaması söz konusudur. Ülkedeki Müslümanların diğer Avrupa devletlerindeki aksine ayrımcılık, nefret söylemi, dışlanma veya ırkçı saldırılar gibi şikayetleri oldukça azdır. Bu doğrultuda Avrupa'nın en batısı ve ücra bir köşesinde yer alan Portekiz'in, uluslararası alanda siyasi ve ekonomik olarak ön plana çıkmaması sebebiyle, sömürge geçmişi olan ülkeler dışında çok göç almamakta olduğu ve bünyesinde bulunan diğer unsurları kendine karşı bir tehdit olarak görmediği de söylenebilir (Yel, 2018).

Portekiz'in belirtilen siyasal geçmişi ve bunun sonucu olan homojen yapısı neticesinde ülkede aşırı sağ söylem kendine fazla yer bulamamıştır. Bununla birlikte Kahrıman, "Portekiz'de Chega Partisi ve Lideri Andre Ventura Önderliğinde Aşırı Sağ Yükseliyor, İrkçı Saldırılar Artıyor" başlıklı makalesinde (Medyascope 28.09.2020) son dönemde Portekiz'de aşırı sağın yükselişe geçtiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda Kahrıman, ırkçılık karşıtı bir sivil toplum örgütü olan SOS Racismo'nun kurucusu Mamadou Ba'nın, Portekiz'de aşırı sağın son yıllarda güçlenmeye başladığını ve bunun sonucu olarak ırkçı şiddette gözle görülür bir artış olduğunu belirttiğini aktarmaktadır. Portekiz'de aşırı sağın son yıllarda güçlenmesinin sebebi şüphesiz Orta Doğu'da yaşanan savaş ve bu doğrultuda Avrupa'ya gerçekleşen yoğun mülteci ve göçmen akınıdır. Bununla birlikte Portekiz'de 2019 yılının Ekim ayında yapılan seçimlerde aşırı sağcı Chega Partisi'nin mecliste bir koltuk kazanmasından itibaren ülkede şiddet olayları daha da artış göstermiştir. Chega Partisi lideri Andre Ventura, partisinde çok sayıda Neo-Nazi kökenli isme yer verirken Ba, Portekiz'de her zaman aşırı sağın destekçileri olduğunu

ama somut bir liderlerinin olmadığını belirtirken Andre Ventura'nın artık ırkçılığın meclisteki kurumsal megafonu olduğunu belirtmiştir (Medyascope 28.09.2020).

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Batı Avrupa eksenli ve iktisadi odaklı şekillenerek dünya tarihinde bir kırılma meydana getiren ırkçılık düşüncesi, insanlığı bireyselleştirerek paylaşımcı üretimden bireyselliğe kaydırmıştır. İnsanın metalaştırılması süreci ve ırkçı teorilerin ortaya çıkışı, 18. yüzyıl ekonomisini bütünüyle şekillendirirken önceleri insanın tabii olduğu, ahlaki ve insani değerler ekonomik güdümlü olarak dönüştürülmüş, amaç olmaktan çıkarak araçsallaşmıştır. Meşruiyet kaynağı olarak manevi değerlerin kullanımı, paylaşım odaklı değerlerden ve üretimden tek kutuplu toplayıcılığa ve tüketiciliğe geçiş sürecini kolaylaştırmıştır. Irkçı düşünce yapısıyla kolaylaştırılan bu süreç bankacılık ve faizli borçlanma sistemlerinin de yardımıyla iş birliğine dayalı yaşam tarzını neredeyse tamamen yıkarak “zengin olduğu için üstün” kavramını tesis etmiştir. Irkçılık kavramı, ortaya çıktığı dönem koşullarıyla medeniyetler arası üstünlük farkını tesis ederken, bu düşünce etrafında şekillenen betimlemeler tarihsel süreçte toplumsal hafızaya yerleşmiştir. Yabancı düşmanlığı ve yeni ırkçılık kavramlarının da yardımıyla modern piyasa ekonomisi ve toplumsal yapı şekillenirken, tarihsel süreçte kökleşmiş olan tasavvurlar etkili olmuştur. Söz konusu ayrışma Avrupa piyasa ekonomisi başta olmak üzere çoğu coğrafya ekonomisinde başat rol oynarken, ırkçılık kavramının modern ekonomi literatürüne bireyselleşmeye dayalı ve bütünleşip hak aramaya engel bir enstrüman olarak girmesini sağlamıştır. Bu süreç, yerleşik hale gelmiş betimlemelerin de günümüzde neredeyse tartışılması imkansız nosyonlar haline dönüşmesini sağlamıştır. Ekonomik güdüye dayalı ırkçılık süreci biyolojik nitelermeleri geçmişte bırakırken, tesis ettiği kültürel üstünlük olgusunu günümüze taşımıştır. Bununla birlikte kalıtımsal fiziki özellikler ile kişilik ve zeka gibi nitelikler arasında nedensel bir bağa dayalı üstünlük iddiası, dönemsel olarak oldukça büyük prim yaparken bu materyalist tahayyüle dayalı seçkin konum ve menfaatler, biyolojik nitelermelerden sıyrılarak gerek toplumsal alanda ve gerekse işgücü piyasasında 21. yüzyılda varlığını korumaya devam etmiştir. Batı Avrupa devletleri tarafından keşfedilmeden önce devlet örgütlenmesi ve medeniyet gelişimi açısından Avrupa ile emsal nitelikte ve belki de daha iyi düzeyde olan Amerika ve Afrika kıtalarının keşfi, bünyesinde önemli unsurlar barındırmaktadır. Fethedilmeden önce gelişmiş medeniyetlere ev sahipliği yapan bu coğrafyalar ekonomik amaçlı olarak

dönüştürülmüştür. Bu ekonomik politikanın benzer meşruiyet araçları kullanılarak uygulanması süreci, farklı coğrafyalarda devam etmektedir.

Tarihsel süreçte Hristiyanların yaşadıklarından farklı olarak bugün gelişmiş kitle iletişim araçlarının varlığı, tarihte Hristiyanlık adına yapılanların aksine bugün İslam adına yapılanları fazlasıyla bilinir kılmaktadır. Bununla birlikte Hristiyanlığın ekonomik amaçlara dayalı olarak tarihteki kullanımı ile İslam'a dayalı geliştirilen medeniyet, ancak tercih edenlerin gerçekleştirecekleri okumalara dayalı olarak küçük bir kitle tarafından bilinebilmektedir. Bundan daha önemli olan, Avrupa merkezli ırkçılık ve sömürgeleşme ile kolonyal dönemin Avrupa'da, İspanya'da İslam yönetiminin sona ermesinin sonucu olarak ortaya çıkmasıdır. Nitekim Avrupa'da İslam Medeniyeti'nin sona ermesinin Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığının varlığı açısından önemi büyüktür. Keza bu sona eriş gerek Hristiyanlar gerekse Müslümanlar ve Yahudiler açısından Avrupa'da ırkçılık ve ayrımcılığın başladığı tarihtir. Avrupa'da İslam varlığının sona erışı, bu medeniyetin ardında bıraktığı eserlerle dünyanın keşfine yol açması ve bu keşiflerin ırkçı köleliği başlatması açısından ayrıca önemlidir. Avrupa'da bugün yabancı düşmanlığının gündeminde olan Müslümanlar açısından bu husus, Avrupa'da yaşayan Müslümanlara yönelik önyargıların panzehiri olabilecek niteliktedir. Bununla birlikte Avrupa tarihinde Müslümanların imza attığı başarılar ve bilimsel gelişmelerin bilinmesine dayalı bir politika, İslamofobiyle mücadelede önemli bir adımı oluşturacaktır. Aynı zamanda Hristiyanlık tarihinde Hristiyanlık adına yapılanların eğitim mevzuatında yer alması; din adına yapılanların dönem koşullarına göre erk sahiplerinin tasarrufunda olduğunu göstererek; toplumda dine dayalı önyargı ve düşmanlıkların oluşmasına engel olacaktır.

Gerçekten günümüzde dini değer ve yaşantılar, Kilisenin başat rolde ve belirleyici olduğu Orta Çağ Avrupası'nın aksine, neredeyse tamamen bireyselleşmiş durumda olduğu için kendi coğrafyalarında etnik kimliklerini ve geleneklerini yaşayan insanların kültürleri, mensup oldukları din ile anılmaktadır. Söz konusu özdeşleşme aynı zamanda uluslararası ekonomik stratejiler ekseninde, olumsuz Müslüman imajını oluşturarak İslamofobiyi beslemektedir. Bu doğrultuda etkili bir ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadele mekanizması için öncelikle doğru enformasyon ve kitle iletişim araçlarının etkin denetimi büyük önem arz etmektedir. Kapitalizmin yapı taşı olan sınırsız ihtiyaçları giderme sorunsalına paylaşımı reddederek ve bireyselleşmeyi tetikleyerek çare arayan ideoloji olarak devam eden ırkçılık, ayrımcılığı zamanın şartlarına uyarlamakta mahirken

her dönemde kapitalizmin dinamik bir ögesi olmuştur. Bu doğrultuda para ve sermaye denince ilk akla gelen ırk/din mensubu olarak Yahudileri özellikle etkilemiştir. Dinsel ihtilaflarla başlayan Yahudi düşmanlığı ekonomik eksenli ırksal bir boyut kazanırken, tarihsel süreçte Yahudileri tecrit edilmekten koruyan Müslümanlar olmuştur.

Avrupa'da İslam yönetiminde huzurlu bir hayat yaşayan Yahudiler açısından Avrupa İslam yönetiminin sonlandırılması zor zamanların başlangıcı olmuştur. Bu durumun yanı sıra Hristiyanlık uğruna düzenlenen Haçlı Seferleri ve Engizisyon kıyımları ile din adına yapılan zulümler, ırkçı nitelikteki Katoliklik doğrultusunda uygulanan saf kan ehliyeti gibi uygulamalar, sürgünler ve işkenceler sonucu dinsel anlamda bir düşmanlık konseptinin Hristiyanlık aleyhinde oluşması beklenirken sürecin İslam ve Müslümanlara karşı gerçekleşmesi günümüz İslamofobi ve Müslüman karşıtlığı kavramlarının uluslararası ekonomik stratejilerin yansımaları olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Avrupa'da yükselişte olan Müslümanlığın kültürel asimilasyon tehdidi algısı tedirginlik yaratmaktadır. Bu doğrultuda kitle iletişim araçları vasıtasıyla yayılan haber ve söylemlerle mücadelenin yanı sıra eğitim politikasında ırkçılığın gündemindeki konularla ilgili doğru bilginin toplumda tesis edilmesi son derece önemlidir. Sömürgecilik dönemi sonrası Avrupa'ya yönelik olarak gerçekleşen göçler sonucu meydana gelen sosyal yapı yine Avrupa kökenli yabancı düşmanlığı olgusunun tekerrürünü de beraberinde getirmiştir. Günümüzde ise modern zaman cadı avcılığı yine ekonomik olarak fakat bu kez göçmenler üzerinden gerçekleşmektedir. Tarihsel süreçte önce din eksenli oluşturulan düşman öğeleri, sonrasında yerini ulusal kavramlara bırakırken din düşmanlığı birleştirici unsurunun yerini de ulusal menfaatler ve ulus düşmanlığı almıştır. Aşırı sağ politika gündeminde ise ekonomik ve sosyal sorunlardan sorumlu göçmenler bulunmaktadır.

Avrupa Birliği bünyesinde kurulan ENAR, FRA gibi kuruluşlar ile uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının Batı Avrupa ile ilgili olarak yayınladıkları raporlarda; bu ülkelerin hemen hepsinde Afrofobi, etnik profileme, kurumsal ırkçılık, gizli ırkçılık, istihdamda ırkçılık, orantısız yoksulluk ve mahkumiyet oranları, medyada ve iletişim araçlarında ırkçı söylemler, İslamofobi ve göçmen karşıtlığı mevcut ortak sorunlardır. Tüm bu sorunların ortak noktası ise mevcut oldukları ülkelerin hepsinin sömürge geçmişlerinin olmasıdır. Nitekim bu sorunların hepsi Avrupa Birliği kurucu ülkeleri olan Almanya, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'da yüksek

oranlarla yer almaktadır. Birliğin üyesi olan diğer Batı Avrupa ülkeleri de köklü bir sömürgecilik tarihine sahiptir ve bu ülkelerde de belirtilen sorunlar yüksek oranlarda yer almaktadır. Söz konusu Birlik üyesi ülkelerin diğer ortak noktaları ise eğitim müfredatında mevcut olan eksikliklerdir. Bununla birlikte söz konusu ülkelerde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili olan tüm sorunların, bilgi eksikliğine dayalı olarak bireylerde gelişen önyargılarla ilgili olduğu görülmektedir.

Alman eğitim sisteminde PAD/BE'nin olumsuz şekilde tasvir edilmesi ve sömürgeciliğin Avrupalılar tarafından gerçekleştirilen olumlu bir girişim olarak ifade edilmesi, çocuk kitaplarında siyahlar hakkında olumsuz stereotiplerin varlığı, PAD/BE'nin eğitim sisteminden yeteri kadar faydalanamaması ile yüksek öğretim kurumlarında ayrımcılıkla karşı karşıya olmaları ENAR Raporunda eleştirilmiştir. Almanya ırkçılık tarihi açısından çok önemli konumda olan Yahudiler konusunda ise sorun, Holokost'un tanınması ve zorunlu ders olarak Almanya'da okutulması dolayısıyla çözülmüştür. Bununla birlikte holokost tarihi diğer Avrupa Birliği üye ülkelerinin eğitim mevzuatlarında da yer almaktadır. Fransa eğitim sisteminde değişiklik yapılması önerileri gündeme gelmiştir ancak Hıristiyanlık tarihinin İslam tarihi öğretimi dolayısıyla kaybedeceğini savunan aşırı sağ partilerden tepki almıştır. Ayrıca Fransa tarihinin köle ticareti ve sömürgecilik gibi konular söz konusu olduğunda pişmanlığa vurgu yapılarak anlatılmasına dayalı bir öğretim planı açıkça kınanmıştır. Bununla birlikte İtalyan mevzuatı da eğitim müfredatı konusunda bu ülkelerle aynı durumdadır. Nitekim İtalyan tarih müfredatı İtalya'nın köle ticaretine katılım sürecini görmezden gelmektedir. Afrika kökenli insanların İtalya'ya gerçekleştirdikleri olumlu katkıya eğitim mevzuatında yer verilmemesi ENAR Raporunda eleştirilmiştir. Bununla birlikte İtalya'da siyah İtalyan kavramının toplumda yer bulamaması da aynı raporda eleştirilirken bunun da sebebi şüphesiz eğitim sistemindeki eksikliklerdir.

BM İnsan Hakları Uzman Grubu'nun Belçika ziyareti sonrası yayınladığı raporda Belçika'da Afrika kökenli insanların günümüzde yaşadıkları ırkçılığın temel nedenleriyle mücadele için, Belçika'nın sömürge tarihinin şiddet ve adaletsizliğinin mahiyetini tanımak zorunda olduğu ifadeleri yer almıştır. Hükümetin ders kitaplarının ve eğitim materyallerinin sömürge döneminde işlenen vahşet ve zulümlerle ilgili olarak tarihsel gerçekleri doğru bir şekilde yansıtması gerektiğine dikkat çeken uzman grubu, genel eğitimden mesleki eğitime çeşitlilik olması gerektiğine de dikkat çekmiştir. Hollanda

ENAR Raporunda ise eğitim sistemi içinde öğretmenlerin göçmen öğrencileri yetersiz olarak değerlendirmesine neden olan önyargılarının bulunduğu eleştirisi yer almıştır. Bununla birlikte Hollanda sömürge tarihine dair sınırlı kolektif hafızanın varlığı ve tarihsel perspektif eksikliği olduğu vurgulanmıştır. Hollanda tarih kitaplarında siyah insanların negatif yönde tasvir edilmesi de yine söz konusu ENAR Raporunda eleştirilmiştir. Bir başka ENAR Raporunda çağdaş müfredatta, Avrupa'nın köle ticareti ile Afrika'nın kolonileştirilmesindeki rolünün yer almaması eleştirilmiştir. Raporda kölelik ve kolonizasyon süreci hakkında tarih kitaplarındaki bu eksikliğin, ırk ve ırk eşitsizliği kavramlarının yeteri kadar anlaşılmasına engel olduğuna vurgu yapılmıştır. Tarih kitaplarında Hollanda gibi sömürgecilik tarihine sahip Avrupa ülkelerinde beyazların iyi tüccarlar ve iyi iş adamları olarak tasvir edilmesi eleştirilmiştir. Bununla birlikte tarih kitaplarında Afrikalıların vahşi ve insanlık niteliğine sahip olmayan bir ırk olarak yansıtılması da eleştirilen diğer bir husustur. Konuyla ilgili olarak Birleşmiş Milletler'in yayınladığı bir raporda ise Hollanda ve diğer Avrupa devletleri, kölelik ve sömürgecilikteki rolleri ile siyah insanların Avrupa toplumlarına olan olumlu katkılarına yer veren bir okul müfredatı oluşturmaya davet edilmiştir.

Eğitim alanında ırkçılığı tetikleyen unsurlar ENAR'ın İngiltere raporunda da yer almıştır. Bu rapora göre İngiltere müfredatında İngiliz odaklı ve beyaz yanlı tarih anlatımı mevcuttur. Siyah halkın tarih boyunca dünyaya yaptıkları katkıların anlatılmaması ve sömürgecilik sürecinin yanlış aktarımının, siyah öğrencileri marjinalleştirirken toplumdan uzaklaştırdığına dikkat çekilmiştir. Raporda İngiltere müfredatında Avrupalıların geçmişte siyah insanlara yönelik haksızlıkları kabul ederek, siyah tarihinin kölelik ve sömürgecilikle başlamadığı ve bitmediği bilgisini eklemeye davet edilmiştir. Siyah insanların İngiliz tarihine olan katkılarının da ders kitaplarında yer alması gerektiğinin vurgulandığı rapora göre, İngiltere'de müfredatı neredeyse tamamen beyaz yazarların kaleme alması eleştirilmiştir. Bununla birlikte Portekiz de yine eğitim müfredatındaki eksiklikler konusunda eleştirilen ülkelerdendir. ECRİ yetkilileri tarafından, tarih öğretimindeki eksiklikler ve sömürgecilik tarihi anlatımı konusunda eleştirilmiştir. Yetkililere göre tarih öğretimi, Portekiz'in köleliğin kaldırılmasında oynadığı rolü ve sömürgelerdeki halka uygulanan ayrımcılık ve şiddeti de yansıtmalıdır. Afrikalıların ve Romanların Portekiz toplumuna yaptıkları katkıları anlatılmalıdır. Eğitim müfredatında yapılması gereken değişiklikler konusuna ENAR Raporunda da yer

verilirken Portekiz, Afrika kökenlilerin Avrupa'nın kalkınmasına katkılarını müfredata dahil etmeye davet edilmiştir.

Batı Avrupa'da ırkçılık konusunda gündemde olan Romanlara yönelik olarak da kurumsal ülke raporlarında benzer önerilere yer verilmiştir. Bu doğrultuda Roman vatandaşların Avrupa ülkelerinin tarih ve kültürüne sağladıkları katkıların eğitim müfredatında yer alması gerektiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte BM, Hollanda'yı köle ticaretinin kurbanları için ulusal bir anma günü tesis etmeye davet etmiştir. Sömürgecilik geçmişinin ırkçılığın çağdaş formu için dayanak oluşturduğuna dikkat çekilerek, Avrupa ülkelerinin kölelik ve sömürgecilikteki rollerinin ve siyahların Avrupa toplumlarına katkılarının yer aldığı okul müfredatı oluşturulması tavsiye edilmiştir. Bu doğrultuda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede farkındalık yaratmak ve doğru bilginin önemi uluslararası raporlarla teyit edilmiştir. Bu doğrultuda Batı Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığının gündeminde olan tüm kültürler hakkında objektif bir anlatıma dayalı eğitim müfredatının, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele mekanizmasının olmazsa olmaz şartı olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte Avrupa Birliği'nde eğitim ve öğretim politikaları temel olarak ulusal düzeyde belirlenmektedir. Birliğin bu konudaki rolü sadece üye ülkeler arasında iş birliğini güçlendirmek adına destekleyici olmaktır. Ortak bir eğitim politikası doğrultusunda objektif anlatıma dayalı tarih dersinin, tüm Birlik üyesi ülkelerde temel eğitimde yer alması Batı Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mücadelesinin etkili olması için şarttır. Nitekim bu durum ulusal merkezci tarih anlatımının önlenmesi ve nesnel bir imajın zihinlerde oluşması için şarttır. Bu doğrultuda Afrika'nın sömürgecilik öncesi tarihinin anlatımı, toplumda siyahların özgüvenlerini pekiştirirken Avrupa kökenlilerin onlara bakış açısını da değiştirecektir. Sömürgecilik döneminde gerçekleşen olumsuz uygulamaların pişmanlığa vurgu yapılarak anlatımı da yine Afrofobinin panzehiri olabilecektir. Bununla birlikte Müslümanların, Romanların ve yabancı düşmanlığına maruz kalan tüm kültürlerin objektif anlatıma dayalı tarihlerinin ortak bir eğitim mevzuatında yer alması, eğitimin ulusal merkezli olmasının önüne geçerek bu unsurların doğru tanıtılmasını sağlayacak, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını önleyebilecektir. Ortak bir eğitim politikası bulunmayan Birliğin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı mekanizmasını etkili hale getirebilmesi için en azından, doğrudan bağlayıcı nitelikte olan bir direktifi yürürlüğe koyarak ırkçılık ve yabancı düşmanlığının

gündemindeki unsurları doğru tanıtan ortak bir kültür ve tarih dersi benimsemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akan, Y., Arslan, İ.,(2008), Göç Ekonomisi, Türkiye Üzerine Bir Uygulama, (1. baskı), Ekin Yayınevi, Ankara.

Arıboğan, Ü., vd., (2017), Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, (5. baskı), Der Yayınları, İstanbul.

Aydın, M., (2001) “Merkantilizm”, Türk Dış Politikası, C. I, (3. Baskı), ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul.

Barker, M., (1981), New Racism: Conservatives and the Ideology of the Tribe, (1. edition), Junction Books, London.

Bilton, T., vd., (2009), Sosyoloji, çev. Kemal İnal vd., (2. Baskı) Siyasal Kitabevi, Ankara.

Bir Dış Politika Aracı Olarak İç Politika, (2001), Türk Dış Politikası, C. I, (3. Baskı), ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul.

Budak, S., (2009), Psikoloji Sözlüğü, (1. Baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Canatan, K., (2013), Avrupa’da Ulusal Azınlıklar Hollanda-Friesland Örneği, (1. Baskı), Yarın Yayınları, İstanbul.

Canatan, K., (2007) “İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramlar ve Tarihsel Yaklaşım”, Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, (1. Baskı), Eskiyei Yayınları, Ankara.

Cıngı, A., (2011), Ortadoğu’nun Öfkesi ve Batı’da Irkçılık, Arap-Baharı-Avrupa Sağı/Etkileşimler, (1. baskı), Kalkedon Yayınları, İstanbul.

Çakmak, H., (2012), Avrupa Birliğı’nin Etnik Yapısı, (1. Baskı), Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Ankara.

Fenton, S., (2001), Etnisite Irkçılık, Sınıf ve Kültür, çev. Nihat Şad, (1. baskı), Phoenix Yayınevi, Ankara.

Giddens, A., (2008), Sosyoloji, çev. Hüseyin Özel vd., (5. baskı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Heywood, A.,(2007), Siyaset, çev. Bekir Berat Özipek vd.,(1. baskı), Adres Yayınları, Ankara.

Hitler, A.,(2005), Kavgam, çev. Tuncar Tuğcu, (3. Baskı), Gökçe Kitabevi, Ankara.

Hobsbawm, E. J., (2003), Devrim Çağı Avrupa 1789-1848, çev. Bahadır Sina Şener, (3. baskı), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.

Huberman, L., (2014), Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla, çev. Murat Belge, (14. baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.

Ildız, E., (2013), Eski Çağ'da Bankacılık ve Bankerlik, (1. baskı), Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul.

İnalçık, H., (2013) “Önsöz”, Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu, (9. baskı), Özlem Kumrular, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul.

Karaşahan, M., (2010), Irkçılık Cehennemi Güney Afrika’da Apartheid Uygulaması, (1.baskı), Pinar Yayınları, İstanbul.

Kelley, R. D. G., (2005) “Barbar Zenci Fikri Bir Avrupa İcadıdır”, Fransız Irkçılığının Fikri Temelleri Sömürgecilik Üzerine Söylev, Aime Cesaire, çev. Güneş Ayas, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.

Kumrular, Ö., (2012), İslam Korkusu Kökenleri ve Türklerin Rolü, (1. baskı), Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul.

Leeuw-Roord, J.v.d., (2009), “Katılım, Farkındalık ve Hoşgörü İçin Eğitim: Anahtar Temaların Tarih Eğitimiyle İlgisi ve Önemi”, Çok kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, ed. Semih AKTEKİN, Penelope HARNETT, Mustafa ÖZTÜRK, Dean SMART, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara.

Özakıncı, C., (2007), Türkiye’nin Siyasi İntiharı Yeni-Osmanlı Tuzağı, (14. Basım), Otopsi Yayınları, İstanbul.

Özbek, S., (2012), Irkçılık, (1.baskı), Notos Kitap Yayınevi, İstanbul.

Özgöker, U., Musaoğlu, N., (2013), Avrupa Kimliği Kurgusu, (1. Baskı), Paradigma Akademi Yayınları, Edirne.

Pazarcı, H., (1999), Uluslar arası Hukuk Dersleri II. Kitap,(6. baskı), Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.

Spohn, M., (1996), Herşey Türk İşi, çev. Leyla Serdaroğlu, (1. baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Şenel, A., (1984), Irk ve Irkçılık Düşüncesi, (1. baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Taş, M., (1999), Avrupa'da Irkçılık, (1. baskı), İmge Kitabevi, Ankara.

Williams, E., (2014), Kapitalizm ve Kölelik, çev. Anıl Tarar, (1. baskı), Dipnot Yayınları, Ankara.

Woodruff, W., (2002), Modern Dünya Tarihi, çev. Hale Vardar, Arda Vardar, (4. baskı), Pozitif Yayınları, İstanbul.

Yergin, D., (1999), Petrol Para ve Güç Çatışmasının Epik Öyküsü, çev. Kamuran Tuncay, (2. baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Yılmaz, F., (2008), Avrupa’da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı, (1. baskı), Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Ankara.

ANSİKLOPEDİLER

İrk Ayrımı, (1989) AnaBritannica, (16. Baskı),C.11, Ana Yayıncılık AŞ (İstanbul).

Lüksemburg, (1989) AnaBritannica, (16. Baskı), C.15, Ana Yayıncılık AŞ (İstanbul).

Magrip, (1989) AnaBritannica, (16. Baskı),C.15, Ana Yayıncılık AŞ (İstanbul).

Magripliler, (1989) AnaBritannica, (16. Baskı),C.15, Ana Yayıncılık AŞ (İstanbul).

Ruhr, (1989) AnaBritannica, (16. Baskı),C.18, Ana Yayıncılık AŞ (İstanbul).

MAKALELER

Alpkaya, G., “BM’de Irksal Ayrımcılık Yasağı, Erken Uyarı ve Soykırım Suçunun Önlenmesi”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,66/2011, (3), ss. 1-6.

Ayaz, E., “Avrupa’nın Yeniden Canlanan Kabusu: Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı”, Türkiye Uluslar arası İlişkiler Çalışmaları, Kategori: Avrupa, 2012.

Badawi, Z., “Afrika’nın Unutulmuş Krallığı”, BBC Türkçe, 3 Temmuz 2017.

Bade, Klaus J., “Migration and Migration Policies in the Cold War”, Harvard University, 2003, ss.218-219.

Barth, B., “Racism”, European History Online (EGO), Mart 2010, ss. 2-14.

Bekci, İ, A., Apalı, Y. Apalı, “Semavi Dinlerin Görünmeyen Muhasebe Panoraması: Yahudilikte Muhasebe Motifleri”, (2014), ss.46-47.

Berdibek, Muhammed, “Amerika’nın Afrikalı Müslümanları” Yeni Şafak, 08.02.2016.

Bousquet, E., “Will the Caribbean Go the Full Distance For Reparations From a Europe Still United in Denial?” telesurtv.net, 09 November 2017.

Cipof, B., “İstanbul’un Fethi’nin Hıristiyan Tarihine Etkisi”, 21.yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2014.

Çeçen, A., “Kapitalizm Dini Kullanıyor”, Türk Solu, 2015, ss. (1-4).

Çoban, Özgür “İspanya’da Bağımsız Katalonya Karşıtı Faşist Cephe Büyüyor” Birgün, 12.11.2019.

Dursunoğlu, İ., “Sosyal Darwinizm”, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6/2016, (1), ss. 1.

Elmas, F.Y., M., Kutlay, “Avrupa’yi Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi”, Usak Analiz, 2011, (11), s.11.

Erçakıca, M., “Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları Sorunu”, Gaile Dergi, 2017, (430).

Ergil, D., “Avrupa’da Yaygınlaşan Yabancı Düşmanlığı Üzerine Düşünceler”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1982, (3), ss: 153-157.

Ertuğral, Y., “Rusya’nın Arap Baharı Politikası (2010-2014)”, Akademik Perspektif, 18 Şubat 2015.

Fredrickson M. G., “The Historical Origins and Development of Racism”, Public Broadcasting Service (PBS), California, 2003.

Gabriel, S. J., E. O. Todorova, “Racism and Capitalist Accumulation An Overdetermined Nexus”, Journal of Critical Sociology, 2002 ss. 6-13.

Genç, M., “Modern Bir Ayrımcılık Pratiği Olarak Yeni Irkçılık ve Göçmenlik”, Academia.edu, 2015, ss. 1-5.

Gençöz, T., “Korku: Sebepleri, Sonuçları ve Başetme Yolları”, Kriz Dergisi, 6/1998, (2), ss.9-11.

İnsel, A., “Fransa’da Nasyonel-Popülist Sağın Öngörülür Yükselişi”, Birikim Dergisi, 1998, (113), s. 1.

Kahriman, Sema “Portekiz’de Chega Partisi ve Lideri Andre Ventura Önderliğinde Aşırı Sağ Yükseliyor, Irkçı Saldırıları Artıyor” Medyascope, 28.09.2020.

Kankal, M., “Emperyalist-Kapitalizmin Ürünü İsrail Siyonizmi”, Sorun Polemik Marksist İnceleme Araştırma Eleştiri Dergisi, 2009, (66), ss. 1.

Karan, U., (2009) “Avrupa Birliği Ülkelerinde Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Kurumları”, İnsan Hakları Ortak Platformu, Ankara.

Karlı, N., “İslamofobi’nin Psikolojik Olarak İncelenmesi”, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2013/13, (1), ss: 75-100. (21.10.2017).

Keskinsoy, Ertan, “İtalya: Faşist İtalya Özyurdunda”, Express. BİR+BİR, 4 Mart 2018, (27.11.2018).

Lazare, B., “Antisemitizm: Its History And Causes, Chapter Fourteen: The Economic Causes Of Antisemitizm”, Marxist.org, (2006).

Lester, J., “Racism, Anti-Semitism and the Concept of Evil”, University of Massachusetts, Amherst 2000, ss:105-114.

Lin, J., E. Peters, A. Smajic, “The Struggle for Slavery Education: The Politics of Teaching about the Dutch Slavery Past in the Netherlands”, Humanity in Action.org, 2013, ss: 3-4.

Matlock, G. D., “Hz. İbrahim (Abraham) Kimdi?”, (çev.Kemal Menemencioglu), Hermetics, 2002.

Mitchell, A., M. Ricardo, B.Sarajlic, “Whitewashed Slavery Past? The (Lost) Struggle Against Ignorance About the Dutch Slavery History”, Humanity In Action , 2012, ss.2.

Moreno, M. T., “Witch Hunts and the Economy of Fear”, The Wild Hunt, October 2015, ss. 4.

Mosse, G.L., “Racism and Nationalism”, Nations and Nationalism 1 (2),1995, ss. 163.

Nahya, Z. N., “İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar”, Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, 1/2011, (1), ss.33-34.

Ortaylı, İlber, “Dreyfus Olayı”, Milliyet, 12.01.2014.

Ortaylı, İ., “Osmanlı İmparatorluğu’nda Millet Sistemi”, Türk Tarihi ve Kültür Araştırmaları, 2015, ss.1-3.

Örmeci, O., “Güney Afrika”, Uluslararası Politika Akademisi, 2012.

Örmeci, O., “Siyasal Sistemler: Almanya”,Uluslararası Politika Akademisi, 2013.

Övgü, Pınar, “İtalya Göç Kurallarını Sıkılaştırdı, Sol Muhalefet Tepkili: ‘Görünmez İnsanlar Yaratacak’”, 29 Kasım 2018.

Özdemir, T., “Nasyonal Sosyalizm”, Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı Genel Merkezi Eğitim Programı, 2009, ss. 281.

Pavlac, B. A., “Ten General Historical Theories About the Origins and Causes of the Witch Hunts”, Prof. Pavlac’s Witch Hunts Page, September 2011, ss.1.

Punsmann, B. G., “Fransa’nın Yasa Tasarısı Nefret Söylemini Engellemeyi mi Amaçlamakta?”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Aralık 2011, ss.2.

Reich, M., “The Economics of Racism”, Semanticscholar.org, 1974, ss.5-6.

Sav, Ö., “İngiliz Anayasa Reformu”, Ankara Barosu Dergisi, 67/2009, (4), ss. 135.

Selfa, L., “Slavery and the Origins of Racism”, ISR International Socialist Review, 2002, (26), ss.2-6.

Smedley, A., “The History of the Idea of Race...And Why It Matters...”, American Anthropological Association, 2007.

Sumbas, A., “Batı Avrupa’da Yükselen Yeni-Irkçılık Üzerine Bir Deneme”, Alternatif Politika, 2009/1, (2), ss: 262.

Tacar, P., “Avrupa Birliği’nin Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele ile Soykırımının ve İnsanlığa Karşı Suçların İnkarnın Cezalandırılmasına İlişkin Çerçeve Kararı”, Turkish Forum, 2013, ss: 2-4.

Taş, G., “İrkçılık ve Günümüzde Avrupa’da Irkçılığın Yansımaları”, Akademik Perspektif, Haziran 2013.

Taylor, H.F., “Defining Race”, Race And Ethnicity in Society: The Changing Landscape- Instructor’s Edition, Belmont, CA: Thomson Higher Education, 2006, ss.47-53.

Tekeli, S., “The Map of America by Piri Reis”, Foundation For Science Technology And Civilization, January 2005, ss. 2.

Tunçay, F., “Bask Ülkesi ve Katalonya: Dil Taleplerine İlişkin Yasama Faaliyetleri”, DergiPark, 2016, ss.45-46.

Uslu, T., “Madenler ve Savaşlar” , Madencilik Türkiye, Eylül 2012, 46-54.

Wakefield, D. B., (2006), “An Islamic Europe?”, Tomorrow’s World, May-June/2006.

Yalı, Sibel, “Avrupa’da Tarih Eğitimi ve Öğretimine Yönelik Girişimler ve Avrupa Birliğinin Katkısı”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016/26, (1), 303-304.

Yel, A. M., “İslamofobi’nin Pek Bilinmediği Ülke”, Dubam, Aralık 2018.

İNTERNET KAYNAKLARI

AB Çapında İnkâr Yasası, NTV <<https://www.ntv.com.tr/dunya/ab-capinda-inkar-yasasi,IfMVItOl4E6z7oKT8bBKkg>> (24.05.2018).

AB'ye Genel Bakış, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı <https://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf> (20.04.2018).

A Brief History of Anti-Semitism, Anti-Defamation League <<http://www.adl.org/assets/pdf/education-outreach/Brief-History-on-Anti-Semitism-A.pdf>> (12.10.2017).

Afrophobia: Europe Should Confront This Legacy of Colonialism and the Slave Trade <<https://www.coe.int/bg/web/commissioner/-/afrophobia-europe-should-confront-this-legacy-of-colonialism-and-the-slave-trade>> (10.08.2018).

Alman Polisine Irkçılık Eleştirisi, DW (Türkçe) <<http://www.dw.com/tr/alman-polisine-%C4%B1rk%C3%A7%C4%B1%C4%B1k-ele%C5%9Ftirisi/a-17455650>> (20.09.2018).

Almanya'da Irkçılığa Karşı Yasa, DW (Türkçe), <<http://www.dw.com/tr/almanyada-%C4%B1rk%C3%A7%C4%B1%C4%B1%Fa-kar%C5%9F%C4%B1-yasa/a-2521152>> (11.09.2018).

Amnesty International Report 2014:15-The State Of The World's Human Rights, Amnesty International <<https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/0001/2015/en/>> (17.09.2018).

Antisemitizm, Holokost Ansiklopedisi
<<http://www.ushmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10005175>> (13.10.2017).

Antisemitism in History: Racial Antisemitism, 1875-1945, Holocaust Encyclopedia
<<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007171>> (15.10.2017).

AP Seçimleri ve Irkçılığın Önlenemeyen Yükselişleri, Gerçek Hayat
<<http://www.gercekhayat.com.tr/avrupa/ap-secimleri-ve-irkcilarin-onlenemeyen-yukselisi/>>(19.11.2019).

Apartheid Nedir?, Afrika Stratejik Araştırmalar Merkezi (AFSAM)
<<http://www.afrika.com.tr/?pnum=46&pt=APARTHE%C4%B0D+NED%C4%B0R#>>
(04.10.2017).

Avrupa Birliği Hukukunun Kaynakları, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, < <http://www.abgm.adalet.gov.tr> > (09.04.2018).

Avrupa Birliği'nin Genişlemesi, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html
(01.05.2019).

Avrupa Birliği'nin Kurucu Antlaşmaları, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, < <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=46106> > (12. 03. 2018).

Avrupa Birliği'nin Kurumları, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı,
<<https://www.ab.gov.tr/45641.html>> (23.02.2018).

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, T.C. Eskişehir Valiliği AB Dış İlişkiler ve Proje
Koordinasyon Merkezi,
<<http://www.eskisehirab.gov.tr/userfiles/files/AVRUPA%20B%C4%B0RL%C4%B0%C4%9E%C4%B0%20TEMEL%20HAKLAR%20C5%9EARTI.pdf>> (25.05.2018).

Avrupa Birliği Ülkelerinde İnsan Hak ve Özgürlüklerinin İhlali Veya Kendi Yaptıklarını
Görmeyenler, NEWTIMES Analytical Information <<http://newtimes.az/tr/views/3357/>>
(11.10.2018).

Avrupa Birliği'nde Yasama ve Karar Alma Süreçleri, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa
Birliği Bakanlığı, <<https://www.ab.gov.tr/46220.html>> (23.02.2018).

Avrupa Konseyi Polisin Irkçılığından Kaygılı, DW (Türkçe)
<<http://www.dw.com/tr/avrupa-konseyipolisin%C4%B1rk%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1dankayg%C4%B1%C4%B1/a-17393613>> (10.10.2018).

Avrupa Konseyi Raporunda İtalya'nın Sığınma ve Göçmen Politikasını Eleştirdi, İktisadi
Kalkınma Vakfı E-Bülteni
<http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/avrupa_konseyi_raporunda_italya%E2%80%99nin_siginma_ve_gocmen_politikasi_elestirildi.pdf> (06.11.2018).

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (Paris) Antlaşması, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, <<http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/aetatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>> (05.01.2018).

Avrupa'nın "Roman Sorunu", Yeniden Ergenekon <<http://www.yenidenergenekon.com/67-avrupanin-roman-sorunu/>> (05.11.2018).

Belçika Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, <<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/05-BEL%C3%87%C4%B0KA%2099-148.pdf>> (31.12.2018).

Belçika'da Rezalet! Avrupa'da Irkçılık Hızla Tırmanıyor!.., Haber Evet <<http://www.haberevet.com/siyaset/belcikada-rezaletavrupada-irkcilik-hizla-tirmaniyor-h495169.html>> (12.02.2019).

Belçika'nın Siyasi Görünümü, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı <<http://www.mfa.gov.tr/belcika-siyasi-gorunumu.tr.mfa>> (12.12.2018).

Belgium, CIA-The World Factbook

<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/be.html>> (12.12.2018).

Black Pete: Who is the 'Racist' Christmas Character Sparking Clashes in the Netherlands, The Independent <<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/zwarte-piet-black-pete-racist-christmas-character-protest-sinterklaas-a8640611.html>> (24.02.2019).

BM'den İspanya'ya İrkçılık Eleştirisi, Haberler.com <<http://www.haberler.com/bm-den-ispunya-ya-irkcilik-elestirisi-4284370-haberi/>> (01.01.2019).

Britanya İmparatorluğu En Geniş Haliyle Bugün Var Olsaydı Dünya Nasıl Olurdu?, CNN TÜRK < <https://www.cnnturk.com/dunya/britanya-imparatorlugu-en-genis-haliyle-bugun-var-olsaydi-dunya-nasil-olurdu?page=2> > (10.05.2019).

British National Party Policies, BNP <https://bnp.org.uk/policies/> (10.05.2019).

Cihadın Anlamı ve Önemi, Yüksek İslam Ahlakı <http://www.islamahlaki.com/default.asp?kat_no=1420 > (04.01.2018).

ECRI Report on Belgium (fifth monitoring cycle), Council Of Europe <<https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Belgium/BEL-CbC-V-2014-001-ENG.pdf> > (12.02.2019).

ECRI Report on Luxembourg (fourth monitoring cycle), Council Of Europe <<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/luxembourg/LUX-CbC-IV-2012-004-ENG.pdf> > (20.03.2019).

ECRI Report on Portugal (fifth monitoring cycle), Council Of Europe <<https://rm.coe.int/fifth-report-on-portugal/16808de7da>> (10.06.2019).

ECRI Report on Spain (fourth monitoring cycle), Council Of Europe <<https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Spain/ESP-CBC-IV-2011-004-ENG.pdf> > (03.01.2019).

ECRI Report on Spain (fifth monitoring cycle), Council of Europe
<<https://rm.coe.int/fifth-report-on-spain/16808b56c9>> (10.01.2019).

ECRI Report on The United Kingdom (fourth monitoring cycle), Council Of Europe
<https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/United_Kingdom/GBR-CbC-IV-2010-004-ENG.pdf> (10.05.2019).

Education on the Holocaust and on Anti-Semitism, An Overview and Analysis of Educational Approaches, Organization for Security and Co-operation in Europe
<<https://www.osce.org/odihr/18818?download=true>> (13.08.2018).

Erasmus'un Ülkesine Irkçılık Eleştirisi, DW (Türkçe)
<<http://www.dw.com/tr/erasmusun-%C3%BClkesine-%C4%B1rk%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k-ele%C5%9Ftirisi/a-17159011>>
(25.02.2019).

Fasıl (26) Eğitim ve Kültür, Türkiye Cumhuriyet Avrupa Birliği Bakanlığı
<<https://www.ab.gov.tr/91.html>> (08.01.2018).

France, CIA-The World Factbook
<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fr.html>>
(10.10.2018).

Fransa Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı
<<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/07-FRANSA%20169-208.pdf>> (10.10.2018).

Fransa Kölelik Tazminatı  demeyecek, NTV <https://www.ntv.com.tr/dunya/fransa-kolelik-tazminati-odemeyecek,ybDGnAY_ykKj-kNPf50KkQ> (08.01.2018).

Fransa'da Şok Irkçılık Raporu, DW (Türkçe) <<http://www.dw.com/tr/fransada-%C5%9Fok-%C4%B1rk%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k-raporu/a-17537619>> (10.10.2018).

French School Reforms: Why the Almighty Fuss?, THE LOCAL Fr <<https://www.thelocal.fr/20150519/french-school-reforms-why-all-the-fuss>> (21.10.2018).

Geert Wilders: En Büyük Sorun İslam, BBC Türkçe <http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130714_geert_wilders_islam> (01.03.2019).

German Government Adopts International Anti-Semitism Definition, DW <<https://www.dw.com/en/german-government-adopts-international-anti-semitism-definition/a-40608166>> (13.08.2018).

Germany, CIA-The World Factbook <<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/gm.html>> (12.08.2018).

Germany, World Directory of Minorities and Indigenous Peoples <<http://minorityrights.org/country/germany/>> (12.08.2018).

Glossary: Migrants and Migration, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) <<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>> (19.10.2017).

Göç Terimleri Sözlüğü, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü <http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf> (19.10.2017).

Hıristiyan Hakimiyeti Altında Kalan Endülüslüler (Müdeccenler/Mudejares/Moriscos ve Yahudiler/Conversos) Endüslü Yahudiler ile Müslümanların Hıristiyanlaştırılması, Engizisyon, Katliam ve Sürgün (Dini-Etnik Temizlik ve Expulsion), Endülüs Al-Andalus Tarih Kültür Sanat Medeniyet <<http://www.endulus.net/endulustarihi/1492sonrasi.htm>> (25.11.2017).

Hollanda Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı,

<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/11-HOLLANDA%20355-384.pdf> (21.02.2019)

Hollanda'nın Siyasi Görünümü, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı <<http://www.mfa.gov.tr/hollanda-siyasi-gorunumu.tr.mfa>> (21.02.2019).

Human Zoos: İnsan Hayvanat Bahçeleri, Dünyalılar.org <<http://dnyalilar.org/human-zoos-insan-hayvanat-bahceleri.html>> (18.11.2017).

İrkçılık; Günümüz Dünyasında İnsan Haklarının Önemli Sorunu-7 <<http://turkish.irib.ir/makaleler/siyasi-makaleler/item/331283->

[irk%C3%A7%C4%B1%C4%B1k-g%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCz-d%C3%BCnyas%C4%B1nda-insan-haklar%C4%B1n%C4%B1n-%C3%B6nemli-sorunu-7](#)> (20.10.2018).

Italy, CIA-World Factbook < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/it.html> > (01.11.2018).

İngiltere’de Erken Genel Seçimlerde İlk Sonuçlar Belli Oldu, NTV <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/ingilterede-erken-genel-secimlerde-ilk-sonuclar-belli-oldu,AtcJGimQh06rBp1g3n8Q7Q/e9ybQUBd3ECBCzGOBUiA4Q> (10.05.2019).

İngiltere’nin Sağcı Partisi UKIP Nasıl Yükseldi?, BBC Türkçe <http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150506_ingiltere_ukip> (10.05.2019).

İslam Karşıtı Kitap Yazarken Müslüman Oldu, TRT Haber <https://www.trthaber.com/m/?news=islam-karsiti-kitap-yazarken-musulman-oldu&news_id=404965&category_id=4 > (28.02.2019).

İslam Medeniyeti Bilimsel ve Teknik Yeniliklerin Öncüsüdür, Necmettin Erbakan Üniversitesi <<https://www.konya.edu.tr/en/haber/2551/islam-medeniyeti-bilimsel-ve-teknolojik-yeniliklerin-onusudur>> (03.01.2018).

İspanya Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, <<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/14-ISPANYA%20533-584.pdf>> (30.05.2019).

İspanya'nın Siyasi Görünümü, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı
<<http://www.mfa.gov.tr/ispanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>> (15.05.2019).

İtalya Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı
<<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA%20319-354.pdf>> (01.11.2018).

Kristallnacht, Holokost Ansiklopedisi
<<https://www.ushmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10005201>> (19.11.2017).

Kuran Sureleri, Kuran Fihristi < <http://www.kuranfihristi.net> > (12.10.2017).

Le Pen Müslümanlara Hakaretten Yargılanacak, TRT Türk
<<http://www.trtturk.com/haber/le-pen-muslimanlara-hakaretten-yargilanacak-152066.html>> (22.10.2018).

Lizbon Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı
<<http://www.mfa.gov.tr/lizbon-antlasmasi.tr.mfa>> (25.05.2018).

Luxembourg, CIA-The World Factbook

< <https://www.cia.gov/-library/publications/the-world-factbook/geos/lu.html> >
(07.03.2019).

Lüksemburg Anayasası, International Constituonal Law,
<http://www.servat.unibe.ch/icl/lu00000_.html> (10.03.2019).

Lüksemburg Resmi Dili, Gezimanya.com,

< <https://gezimanya.com/luksemburg/luksemburg-resmi-dili> > (10.03.2019).

Lüksemburg'un Siyasi Görünümü, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı

< <http://www.mfa.gov.tr/luksemburg-siyasi-gorunumu.tr.mfa> > (07.03.2019).

Maastricht Antlaşması, İktisadi Kalkınma Vakfı

< <http://www.ikv.org.tr/sozluk2.php?ID=1224> > (12.03.2018).

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi: 5 Temel İhtiyaç, Güncel Psikoloji

< <https://www.guncelpsikoloji.net/kisilik-kuramlari/maslowun-ihiyaclar-hiyerarsisi-5-temel-ihiyac-h5577.html> > (21.10.2017).

Mülteci Kimdir?, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği,

< <http://www.unhcr.org.tr/home.php?page=30> > (19.10.2017).

Mülteci Krizi Aşırı Sağı Güçlendirdi, DW (Türkçe)

< <http://www.dw.com/tr/m%C3%BClteci-sorunu-a%C5%9F%C4%B1r%C4%B1-sa%C4%9F%C4%B1-g%C3%BC%C3%A7lendirdi/a-18785183> > (20.09.2018).

Nazizm'in Yükselişi: Hitler Nasıl İktidara Geldi?, Serenti Tarih ve Siyaset,

< <http://www.serenti.org/nazizmin-yukselisi-hitler-iktidara-nasil-geldi/> > (19.11.2017).

Netherlands, CIA-The World Factbook <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/nl.html>> (14.02.2019).

PEGIDA Hareketi Parti Oluyor, Hürriyet <<http://www.hurriyet.com.tr/pegida-hareketi-parti-oluyor-30080259>> (20.09.2018).

Portekiz Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı <<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/13-PORTEK%C4%B0Z%20439-532.pdf>> (10.11.2019).

Portugal, CIA- The World Factbook <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/po.html>> (10.11.2019).

Prejudice and Antisemitism, The Holocaust Explained <<http://www.theholocaustexplained.org/ks3/anti-semitism/prejudice-and-anti-semitism/#.VSJJNvysWeh>> (13.10.2017).

Racist Ideas, PORTCITIES Bristol <<http://www.discoveringbristol.org.uk/slavery/after-slavery/wider-world/black-white-in-britain/racist-ideas/>> (07.11.2017).

Resmi Gazete Arşivi, (05.08.2006), 2006/10692, 26250,

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslar arası Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol,

<<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060805.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060805.htm>> (03.03.2018).

Sadece 22 Ülkeyi İşgal Edemediler, NTV <<https://www.ntv.com.tr/dunya/sadece-22-ulkeyi-isgal-edemediler,eKw5nT6MmkWbdSZiwDCaNg>> (10.05.2019).

Sinti ve Roman Azınlık Ayrımcılık Kurbanı, DW (Türkçe) <<https://www.dw.com/tr/sinti-ve-roman-az%C4%B1nl%C4%B1k-ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1k-kurban%C4%B1/a-4195763>> (05.11.2018).

Spain, CIA-The World Factbook

<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>> (30.05.2019).

Survey: Muslims Well-Integrated in Western Europe, But Still Face Rejection, Euractiv.com < <https://www.euractiv.com/section/freedom-of-thought/news/survey-muslims-well-integrated-in-western-europe-but-still-face-rejection/> (06.08.2018).

Tarihte Türk Asrı: 15. ve 16. yy'da Türkler, Türkiye Yazarlar Birliği <<http://www.tyb.org.tr/tarihte-turk-asri-15-ve-16-yyda-turkler-22570h.htm>> (25.11.2017).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 23. Dönem 4. Yasama Yılı Faaliyet Raporu Ekim 2009-Ekim 2010, TBMM Basımevi, Ankara. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/4_Yasama_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf> (20.10.2018).

Tevrat, Eski Ahit Kitabı < <https://www.bibleonline.ru/> > (12.10.2017).

The Roots of Racism, RIGHTS MATTER
<http://www.rightsmatter.org/curriculum/links/roots_of_racism.pdf> (06.11.2017).

Understanding The Difference Between Race And Ethnicity, ThoughtCo.
<<https://www.thoughtco.com/difference-between-race-and-ethnicity-2834950>>
(03.10.2017).

UN Experts Challenge Belgium to Confront Its Colonial Past, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner,
<<https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24155&LangID=E>> (12.02.2019).

United Kingdom, CIA-The World Factbook
<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>>
(01.05.2019).

Yıllar Sonra Yeniden: Almanya'da Naziler Bir Kez Daha Meclise Girdi, HaberTürk,
<<https://www.haberturk.com/naziler-bir-kez-daha-mecliste-almanya-sokta-1646840>>
(20.09.2018).

Zenofobi Nedir? Belirtileri Nelerdir?, Aktüel Psikoloji İstanbul,
<<http://www.aktuelpsikoloji.com/zenofobi-nedir-belirtileri-nelerdir-11590h.htm>>
(21.10.2017).

AVRUPA BİRLİĞİ KAYNAKLARI

Afrophobia In Europe: ENAR Shadow Report 2014-2015, European Network Against Racism (ENAR) <http://www.enar-eu.org/IMG/pdf/shadowreport_afrophobia_final-2.pdf> (19.09.2018).

Archive of European Integration, (13.12.1995), Communication From The Commission on Racism, Xenophobia and Anti-Semitism, COM (95) 653 final, 95/0355 (CNS). <<http://aei.pitt.edu/2777/1/2777.pdf>> (04.04.2018).

Archive of European Integration, (April 1995), Report of the Consultative Commission “Racism and Xenophobia” <<http://aei.pitt.edu/45331/1/A7815.pdf>> (12.03.2018).

Archive of European Integration, (24-25 June 1994), The European Council, Corfu-Conclusions of the Presidency, 6-1994. <http://aei.pitt.edu/1444/1/corfu_june_1994.pdf> (12.03.2018).

Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, Meeting within the Council, of 27 November 2012 on the Participation and Social Inclusion of Young People with Emphasis on Those with a Migrant Background 2012/C 393/05 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.393.01.0015.01.ENG> (11.11.2019).

Council Decision of 27 November 2000 Establishing a Community Action Programme to Combat Discrimination (2001 to 2006)

<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1526738014168&uri=CELEX:32000D0750>> (10.05.2018).

Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 Implementing the Principle of Equal Treatment Between Persons Irrespective of Racial or Ethnic Origin <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32000L0043> (01.05.2018).

Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on Combating Certain Forms and Expressions of Racism and Xenophobia by Means of Criminal Law <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008F0913>> (24.05.2018).

Council Regulation (EC) No 1035/97 of 2 June 1997 Establishing a European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=LEGISSUM:c10411>> (15.04.2018).

Council Regulation (EC) No 168/2007 Establishing a European Union Agency for Fundamental Rights <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32007R0168&qid=1526747129367> (10.05.2018).

Fact Sheet Briefing-Afrophobia in Belgium March 2016, European Network Against Racism, < https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/belgium_fact_sheet_briefing_final.pdf > (17.08.2018).

Fact Sheet Briefing-Racism, Afrophobia in France March 2016, European Network Against Racism,< http://www.enar-eu.org/IMG/pdf/france_fact_sheet_briefing_final.pdf > (17.08.2018).

Fact Sheet Briefing-Afrophobia in Italy March 2016, European Network Against Racism,< https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/italy_fact_sheet_briefing_final.pdf > (17.08.2018).

Fact Sheet Briefing-Afrophobia in Netherlands March 2016, European Network Against Racism,< https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/netherlands_fact_sheet_briefing_final.pdf > (17.08.2018).

Fact Sheet Briefing-Afrophobia in Portugal March 2016, European Network Against Racism,< https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/portugal_fact_sheet_briefing_final.pdf> (17.08.2018).

Fact Sheet Briefing-Afrophobia in Spain March 2016, European Network Against Racism,< https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/spain_fact_sheet_briefing_final.pdf > (17.08.2018).

Fact Sheet Briefing-Afrophobia in the United Kingdom March 2016, European Network Against Racism, < https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/uk_fact_sheet_briefing_final.pdf> (17.08.2018).

Fact Sheet Briefing-Racism, Discrimination and Black People in Germany March 2016, European Network Against Racism,< http://www.enar-eu.org/IMG/pdf/germany_fact_sheet_briefing_final.pdf> (17.08.2018).

Fundamental Rights: Challenges and Achievements in 2014 Annual Report, European Union Agency For Fundamental Rights (FRA), <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-annual-report-2014_en.pdf> (10.10.2018).

Fundamental Rights Report 2018, European Union Agency For Fundamental Rights (FRA), <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018> (15.08.2018).

Joint Action of 15 July 1996 Adopted by the Council on the Basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, Concerning Action to Combat Racism and Xenophobia (96/443/JHA) (OJL 185)

< http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/libe/102/text5_en.htm#annex4 > (09.04.2018).

Joint Declaration by the European Parliament, the Council and the Commission Against Racism and Xenophobia, 11 June 1986 (OJ C 158, 25.6.1986), European Parliament <http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/libe/102/text5_en.htm#annex7> (23.02.2018).

Racist Crime In Europe: ENAR Shadow Report 2013-14, European Network Against Racism (ENAR) <https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/shadowreport_2013-14_en_final_lowres-2.pdf> (19.09.2018).

Racism&Discrimination in Employment in Europe 2013-2017, European Network Against Racism, <http://www.enar-eu.org/IMG/pdf/shadowreport_2016x2017_long_final_lowres.pdf> (14.08.2018).

Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, Meeting within the Council of 29 May 1990 on the Fight against Racism and Xenophobia <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41990X0627> > (03.03.2018).

Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, Meeting within the Council of 5 October 1995 on the Fight Against Racism and Xenophobia in the fields of Employment and Social Affairs
< <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:41995X1110>>
(13.03.2018).

Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, Meeting within the Council of 23 July 1996 concerning the European Year Against Racism < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41996X0815> > (15.04.2018).

Resolution of the Council and the Representatives of Member States' Governments Meeting within the Council of 23 October 1995 on the Response of Educational Systems to the Problems of Racism and Xenophobia < <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41995X1123> > (01.04.2018).

UN Reports On Racism in Sweden And Netherlands Highlight the Need to Tackle Afrophobia Across Europe, ENARgy
<<http://www.enargywebzine.eu/spip.php?article411&lang=en> > (25.02.2019).

YAYIMLANMAMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZ

Demirbaş, İ. F., (2010), Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türkiye, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı/Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Konya (Türkiye).

Özer, Y. Y., (2007), Immigrants and Xenophobia in the European Union, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü, İstanbul, (Türkiye).

BELGESEL

Zenos Film, Afrika'nın Dramı, TRT Diyanet, 12.05.2016.